

Τ.Ε.Ι. ΠΑΤΡΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ
ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΚΑΙ Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Σπουδαστές

ΚΑΚΑΝΤΟΥΣΗ ΒΑΣΙΛΙΚΗ-ΙΩΑΝΝΑ
ΒΑΣΙΛΑΚΟΠΟΥΛΟΣ ΑΙΜΙΛΙΟΣ

Εποπτεύων Καθηγητής
ΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΣ ΑΝΔΡΕΑΣ

ΠΑΤΡΑ 2011

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	1
-----------------------	----------

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	2
-----------------------	----------

ΜΕΡΟΣ Α

ΑΝΕΡΓΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1°

ΑΝΕΡΓΙΑ

1.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΑΝΕΡΓΙΑ	5
1.2 ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ	5
1.3 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΣΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ	8

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2°

ΜΟΡΦΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΗΣ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ

2.1 ΦΥΣΙΟΛΟΓΙΚΗ ΑΝΕΡΓΙΑ (ΑΝΕΡΓΙΑ ΤΡΙΒΗΣ)	11
2.2 ΕΠΟΧΙΑΚΗ ΑΝΕΡΓΙΑ	12
2.3 ΚΥΚΛΙΚΗ ΑΝΕΡΓΙΑ	12
2.4 ΧΡΟΝΙΑ ΑΝΕΡΓΙΑ	12
2.5 ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΗ ΑΝΕΡΓΙΑ	13
2.6 ΔΙΑΘΡΩΤΙΚΗ ΑΝΕΡΓΙΑ	14
2.7 ΣΤΟΙΧΕΙΑΚΗ ΑΝΕΡΓΙΑ	14
2.8 ΑΑΝΘΑΝΟΥΣΑ ΑΝΕΡΓΙΑ	14

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3°

ΑΙΤΙΑ ΑΝΕΡΓΙΑΣ

3.1 ΑΙΤΙΑ ΑΝΕΡΓΙΑΣ	16
3.1.1 Η ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ	16
3.1.2 Η ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ	16
3.1.3 Η ΕΛΛΕΙΨΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ	17
3.1.4 Η ΡΑΓΔΑΙΑ ΑΥΞΗΣΗ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ	17
3.2 ΕΠΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΣΤΟΥΣ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΥΣ	17
3.2.1 ΑΠΟΞΕΝΩΣΗ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΑΠΟ ΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	18

3.2.2 ΑΠΟΣΤΕΡΗΣΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑΣ	18
3.2.3 ΣΤΡΟΦΗ ΣΕ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΠΑΡΑΝΟΜΕΣ ΠΡΑΞΕΙΣ.....	19
3.2.4 ΔΥΣΑΡΜΟΝΙΑ ΤΩΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ	19
3.2.5 ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΠΙΕΣΗ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	20
3.2.6 ΜΙΑ ΣΥΝΤΟΜΗ ΕΡΕΥΝΑ ΑΠΟ ΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΙ ΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΤΖΟΑΝ ΧΟΠΚΙΝΣ ΣΤΙΣ Η.Π.Α. ΓΙΑ ΤΙΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΣΗΜΕΡΑ.....	20

ΜΕΡΟΣ Β

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4°

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΚΑΙ Η ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΗΣ ΛΙΣΣΑΒΩΝΑΣ

4.1 ΤΙ ΕΙΝΑΙ Η Ε.Σ.Α.	27
4.1.1 ΠΟΙΟΙ ΕΙΝΑΙ ΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ Ε.Σ.Α., ΠΟΙΟΣ Ο ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ.....	29
4.2 ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΤΗΣ ΛΙΣΣΑΒΩΝΑΣ.....	39
4.2.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	39
4.2.2 Η ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΗΣ ΛΙΣΣΑΒΩΝΑΣ.....	39
4.2.3 ΕΝΔΙΑΜΕΣΗ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ.....	40
4.2.4 ΕΘΝΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΩΝ 2005-2008	44
4.2.5 ΕΘΝΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΩΝ 2008-2010	48
4.2.6 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΗΣ ΛΙΣΣΑΒΩΝΑΣ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΗΝ ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ Γ.Σ.Ε.Ε.....	52

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5°

5.1 Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΩΣ ΠΕΔΙΟ ΣΥΖΕΥΞΗΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

5.1.1 ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΑΓΟΡΑΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ/ ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΑΠΟΣΑΦΗΝΙΣΕΙΣ.....	58
5.1.2. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ – Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΩΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ	60
5.1.2.1 ΟΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΑΓΟΡΑΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΩΣ ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΑΤΟ ΤΗΣ ΕΠΕΚΤΑΤΙΚΗΣ ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ/ ΑΝΙΚΥΚΛΙΚΟΣ ΡΟΛΟΣ	61

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6°

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ (ΕΚΘΕΣΗ ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ 2008)

6.1 ΤΟ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΩΝ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ-ΒΑΣΙΚΑ ΜΕΤΡΑ	63
6.2 ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ. 67	
6.3 ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	68

6.4 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ- ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ 71

ΜΕΡΟΣ Γ

ΑΝΕΡΓΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7°

ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΠΤΕΣ ΟΞΥΝΣΗΣ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

7.1 ΕΞΑΡΤΗΣΗ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ ΜΑΣ ΑΠΟ ΤΟ ΞΕΝΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΚΑΙ ΑΝΕΡΓΙΑ (ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ) 75

7.1.1 Η ΑΛΛΗ ΑΠΟΨΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΗΤΩΝ ΟΣΟΝ ΑΦΟΡΑ ΤΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΑΠΟ ΤΙΣ ΞΕΝΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ. 78

7.1.1.1 Η ελληνική οικονομία: 1970-2002 78

7.1.1.2 Η εξέλιξη των ξένων άμεσων επενδύσεων στην Ελλάδα..... 83

7.1.1.3 Προσδιοριστικοί παράγοντες προσέλκυσης ξένων άμεσων επενδύσεων στην Ελλάδα 90

7.2 ΜΟΝΟΠΩΛΙΑ ΚΑΙ ΑΝΕΡΓΙΑ..... 91

7.3 Η ΕΟΚ ΕΝΑΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΟΞΥΝΣΗΣ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΜΑΣ 95

7.3.1 ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΑΠΟΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ 95

7.3.2 ΠΩΣ Η ΕΝΤΑΞΗ ΣΤΗΝ ΕΟΚ ΣΥΜΒΑΛΛΕΙ ΣΤΗΝ ΟΞΥΝΣΗ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΣΤΗΝ ΧΩΡΑ ΜΑΣ..... 96

7.3.3 Η ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΔΙΑΚΙΝΗΣΗ ΤΩΝ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ 97

7.4 ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΣΤΟΥΣ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΥΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ 98

7.4.1 Η ΣΧΕΤΙΚΗ ΥΠΟΒΑΘΜΙΣΗ ΤΟΥ ΕΠΙΠΕΔΟΥ ΖΩΗΣ ΤΩΝ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ 98

7.4.2 ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΥΠΟΒΑΘΜΙΣΗ.....100

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8°

ΑΝΕΡΓΙΑ- ΜΕΤΡΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ

8.1 ΟΙ ΤΕΣΣΕΡΙΣ ΠΥΛΩΝΕΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ.....102

8.1.1 ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ.....102

8.1.2 ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΝΕΥΜΑ102

8.1.3 ΠΡΟΣΑΡΜΟΣΤΙΚΟΤΗΤΑ103

8.1.4 ΙΣΟΤΗΤΑ ΕΥΚΑΙΡΙΩΝ103

8.2 ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ104

8.2.1 ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΤΟ Ε.Κ.Τ.....104

8.2.2 ΤΟ Ε.Κ.Τ. ΣΤΗ ΜΑΧΗ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ104

8.2.3 Ε.Κ.Τ. ΕΝΑ ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ105

8.2.4 ΤΙ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΚΑΝΕΙ ΤΟ Ε.Κ.Τ106

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9°

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΓΙΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 2003

A. ΒΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΒΑΣΙΣΜΕΝΗ ΣΤΗΝ ΓΝΩΣΗ.....	107
B. ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ	107
Γ. ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΝΕΩΝ ΘΕΣΕΩΝ ΕΡΓΑΣΙΑΣ.....	108

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10°

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

10.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ	109
10.2 ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΟΥΣ ΣΤΟΧΟΥΣ ΤΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ.....	110
10.3 ΔΩΔΕΚΑ ΣΤΟΧΟΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΤΕΥΞΗ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΩΝ ΣΤΟΧΩΝ	111
10.3.1 ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΗΣ ΓΝΩΣΗΣ (ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ Α)	113
10.3.2 ΑΝΟΙΚΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΜΑΘΗΣΗΣ (ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ Β)	114
10.3.3 ΕΛΚΥΣΤΙΚΟΤΕΡΗ ΜΑΘΗΣΗ	115
10.3.4 ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΕΝΕΡΓΟΤΕΡΗΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ ΣΤΑ ΚΟΙΝΑ, ΤΗΝ ΙΣΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΕΥΚΑΙΡΙΩΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΟΧΗ.....	116
10.3.5 ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΩΝ ΔΕΣΜΩΝ ΜΕ ΤΟ ΚΟΣΜΟ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ, ΤΗΝ ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΜΕ ΤΗΝ ΕΥΡΥΤΕΡΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ (ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ Γ).....	117
10.3.6 ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ	118
10.3.7 ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΗΣ ΕΚΜΑΘΗΣΗΣ ΞΕΝΩΝ ΓΛΩΣΣΩΝ	119
10.3.8 ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ	120
10.3.9 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ	121

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 11°

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ

11.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ	122
11.1.1 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ - ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ.....	122
11.1.2 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΙΣΟΤΗΤΑΣ ΕΥΚΑΙΡΙΩΝ	123
11.1.2.1 Στόχοι και στρατηγική της κοινοτικής πρωτοβουλίας EQUAL.....	123
11.1.2.2 Υποπρογράμματα, θεματικά πεδία προτεραιότητας και κύριες δράσεις.....	124
11.2 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	127
11.2.1 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ STAGE.....	127
11.2.2 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΝΕΟΥΣ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΜΑΚΡΟΧΡΟΝΙΑ ΑΝΕΡΓΟΥΣ	127
11.2.3 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΝΕΡΓΩΝ ΠΟΥ ΒΡΙΣΚΟΝΤΑΙ ΠΛΗΣΙΟΝ ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΗΣ	128
11.2.4 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΝΕΩΝ ΘΕΣΕΩΝ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	129

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 12°
Η ΚΕΥΝΣΙΑΝΗ ΘΕΩΡΙΑ (ΘΕΩΡΙΑ ΚΕΥΝΣ) ΚΑΙ Η ΑΝΤΙΘΕΤΗ ΑΠΟΨΗ
ΤΩΝ ΜΟΝΕΤΑΡΙΣΤΩΝ

12.1 Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΚΕΥΝΕΣ	132
12.1.1 Η ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΑΠΛΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ ΤΟΥ ΚΕΥΝΕΣ	132
12.1.2 Η ΑΠΛΗ ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ ΚΕΥΝΕΣ	134
12.2 ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΑ ΓΙΑ ΤΗ ΘΕΩΡΙΑ ΤΩΝ ΜΟΝΕΤΑΡΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΤΗ ΘΕΩΡΙΑ ΤΩΝ ΟΡΘΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΡΟΣΔΟΚΙΩΝ	136
12.2.1 Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΩΝ ΜΟΝΕΤΑΡΙΣΤΩΝ	136
12.2.2 Ο ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΣ ΜΕΣΩ ΤΟΥ ΟΠΟΙΟΥ ΕΠΙΔΡΑ Η ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΗ ΜΟΝΕΤΑΡΙΣΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ.....	140
12.3 ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΚΑΜΠΥΛΗ PHILLIPS	141
12.4 Η ΚΑΘΕΤΗ ΜΑΚΡΟΧΡΟΝΙΑ ΚΑΜΠΥΛΗ PHILLIPS	144
12.5 Η ΒΡΑΧΥΧΡΟΝΙΑ ΚΑΜΠΥΛΗ PHILLIPS	145
12.6 Η ΑΠΟΨΗ ΤΩΝ ΜΟΝΕΤΑΡΙΣΤΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΜΠΥΛΗ PHILLIPS	146

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 13°
Η ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΚΑΙ Η ΑΝΕΡΓΙΑ ΕΚΘΕΣΗ ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ 2008

13.1 Η ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΚΑΙ Η ΑΝΕΡΓΙΑ ΚΑΤΑ ΤΟ 2007	148
13.2 ΤΟ ΠΟΣΟΣΤΟ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ (ΠΙΝΑΚΕΣ)	149
13.3 ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 2009- ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ	150
13.4 ΕΚΘΕΣΗ ΤΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΗ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΓΙΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 2008	156
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	162

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα ενός κράτους, το οποίο έχει και βαθύτερες κοινωνικές προεκτάσεις είναι το φαινόμενο της ανεργίας.

Είναι φαινόμενο το οποίο συναντάται σε όλους τους κόλπους των οικονομικών και ιδιαίτερα των στοιχειωδώς ανεπτυγμένων οικονομικά χωρών, με αποτέλεσμα να αποτελεί ένα είδος «ανίατης» ασθένειας που προσωρινά μόνο φαντάζει ότι μπορεί να αντιμετωπιστεί. Και πράγματι, το φαινόμενο της ανεργίας αποτελεί ένα δισεπίλυτο πρόβλημα όπου τα τελευταία χρόνια όπου τα τελευταία χρόνια το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο έχει ως σκοπό την επίτευξη μερικών στόχων της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για την Απασχόληση σε συνδυασμό με διάφορες παραμέτρους και ιδιομορφίες που παρουσιάζει το κάθε κράτος αυτόνομα.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το θέμα αυτής της πτυχιακής είναι το πρόβλημα της ανεργίας στην Ευρώπη, και ειδικότερα στην Ελλάδα καθώς και οι τρόποι αντιμετώπισής της.

Η πτυχιακή αυτή είναι οργανωμένη σε 13 κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται μια εισαγωγή στο πρόβλημα της ανεργίας, αναφέρονται διάφορες έννοιες και γίνεται μια ιστορική αναδρομή πάνω σε αυτό.

Στο δεύτερο κεφάλαιο εξετάζονται οι διάφορες μορφές της ανεργίας, επισημαίνοντας ταυτόχρονα και τη σπουδαιότητα της κάθε μορφής.

Στο κεφάλαιο 3 αναφέρονται τα αίτια της ανεργίας καθώς και οι επιπτώσεις που μπορεί να προκαλέσει η ανεργία τόσο σε επαγγελματική όσο και σε κοινωνική, κυρίως όμως σε προσωπική διάσταση.

Στο κεφάλαιο 4 παρουσιάζουμε τους στόχους και τις στρατηγικές της ΕΕ για την καταπολέμηση της ανεργίας.

Στο κεφάλαιο 5 αναφέρουμε πως η πολιτική για την απασχόληση συνδέεται άμεσα με την οικονομική και κοινωνική πολιτική της Ελλάδας.

Στο κεφάλαιο 6 παρουσιάζουμε τις προτάσεις της ΓΣΕΕ για την κατάσταση που επικρατεί στα κράτη – μέλη της ΕΕ ώστε να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα σε κοινοτικό επίπεδο.

Στο κεφάλαιο 7 δίνεται έμφαση στις αιτίες και τις επιπτώσεις της ανεργίας που οξύνθηκε τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα.

Στο κεφάλαιο 8 αναπτύσσεται η πολιτική της ΕΕ ώστε να εξασφαλίσει τη δημιουργία περισσότερων θέσεων εργασίας αλλά και να παρέχει καλύτερες ευκαιρίες στην αγορά εργασίας για τις μειονεκτούμενες ομάδες.

Στο κεφάλαιο 9 αναφέρονται οι στόχοι για την πραγματοποίηση των πολιτικών απασχόλησης.

Στο κεφάλαιο 10 αναφέρεται η εκπαίδευση και κατάρτιση που παρέχεται στους άνεργους ώστε να μειωθεί το ποσοστό ανεργίας σε κοινοτικό επίπεδο.

Στο κεφάλαιο 11 αναπτύσσεται η πολιτική της ΕΕ καθώς και τα προγράμματα απασχόλησης για την αντιμετώπιση της ανεργίας, ειδικότερα επικεντρώνεται στα ελληνικά δεδομένα και πως η χώρα μας προσαρμόζει τις προσπάθειες καταπολέμησης της ανεργίας μέσω συγκεκριμένων φορέων και προγραμμάτων.

Στο κεφάλαιο 12 παρουσιάζουμε τη θεωρία του Keynes για το πρόβλημα της ανεργίας καθώς και την αντίθετη άποψη των μονεταριστών. Επίσης αναπτύσσεται η θεωρία της καμπύλης Phillips.

Στο κεφάλαιο 13 παρουσιάζονται τα ποσοστά ανεργίας τόσο στην ΕΕ όσο και στην Ελλάδα και επίσης παρουσιάζεται η έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδας για το πρόβλημα της ανεργίας.

Σ' αυτό το σημείο θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε τον καθηγητή κ. Ανδρέα Αλεξόπουλο, ο οποίος είχε την ευγενή καλοσύνη να συνεργαστεί μαζί μας και να κάνει πολύτιμες υποδείξεις για την ολοκλήρωση αυτής της πτυχιακής εργασίας.

ΜΕΡΟΣ Α

ΑΝΕΡΓΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

ΑΝΕΡΓΙΑ¹

1.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΑΝΕΡΓΙΑ

Ένα από τα σημαντικότερα οικονομικά προβλήματα ενός κράτους, το οποίο έχει και βαθύτερες κοινωνικές προεκτάσεις, είναι το φαινόμενο της ανεργίας, όπου το συναντάμε κυρίως στις βιομηχανικά ανεπτυγμένες χώρες, χωρίς αυτό βέβαια να αποτελεί τον κανόνα, αφού το φαινόμενο της ανεργίας, ειδικά τα τελευταία χρόνια έχει πάρει την μορφή επιδημίας.

Η ανεργία έχει παρεισφρήσει στους κόλπους των οικονομιών των διαφόρων κρατών, ως επί το πλείστον των στοιχειωδώς ανεπτυγμένων οικονομικά, με αποτέλεσμα να αποτελεί ένα είδος «ανίατης» ασθένειας, που προσωρινά μόνο φαντάζει ότι μπορεί να αντιμετωπιστεί. Και πράγματι, το φαινόμενο της ανεργίας αποτελεί ένα δισεπίλυτο πρόβλημα, το οποίο χρειάζεται ένα συνδυασμό μέτρων και μια δέσμη αποφάσεων από το εκάστοτε κράτος, τα οποία πρακτικά πολλές φορές φαντάζουν ουτοπικά. Και αυτό γιατί, χρειάζεται να υπάρξουν οι κατάλληλες προϋποθέσεις, οι ιδεώδεις συνδυασμοί στα πλαίσια μιας οικονομίας, ώστε να υπάρξει ουσιαστική αντιμετώπιση του φαινομένου αυτού. Τα τελευταία χρόνια πάντως γίνονται προσπάθειες από τα διάφορα κράτη-μέλη, να αντιμετωπιστεί όσο το δυνατόν πιο ικανοποιητικά αυτό το πρόβλημα. Σε συνδυασμό μάλιστα με τις διάφορες ενώσεις και συμμαχίες στις οποίες ανήκουν τα περισσότερα κράτη, γίνεται προσπάθεια για αντιμετώπιση της ανεργίας σε ένα διεθνές πλαίσιο, με βάση διάφορες παραμέτρους και ιδιομορφίες που παρουσιάζει το κάθε κράτος αυτόνομα, αλλά και σε συνδυασμό με την οικονομική ένωση που ανήκει.

1.2 ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ.

Γενικά με τον όρο *ανεργία*, χαρακτηρίζεται αυτή η κατάσταση κατά την οποία ένα μέρος του εργατικού δυναμικού, ενώ προσφέρεται να εργαστεί, δεν βρίσκει εργασία και υποχρεώνεται σε εργασιακή αδράνεια

¹ Begg D. et al., *Εισαγωγή στην Οικονομική*, Εκδ. Κριτική, 2002

Πέρα όμως από ένα γενικό όρο της ανεργίας, μπορούν να ειπωθούν και διάφοροι άλλοι ορισμοί οι οποίοι μπορούν να μοιάζουν ίδιοι, ως προς τα γενικά τους χαρακτηριστικά, έχουν όμως μικρές αλλά ουσιώδεις διαφοροποιήσεις.

Ένας απλούστατος ορισμός της ανεργίας, θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι είναι η κατάσταση στην οποία υπάρχουν άνθρωποι που δεν έχουν εργασία. Ο ορισμός, όμως αυτός είναι τόσο γενικός, που για ένα τόσο σημαντικό φαινόμενο όπως αυτό της ανεργίας, θα ήταν παρακινδυνευμένη η αποδοχή του.

Ένας άλλος ορισμός, ο οποίος χρησιμοποιείται σε διάφορες ανεπτυγμένες χώρες, θεωρεί άνεργο το άτομο το οποίο είναι ικανό για εργασία, δηλ αναζητεί εργασία, χωρίς όμως να μπορεί να βρει. Σύμφωνα μ' αυτό τον ορισμό υπάρχει δυσαναλογία προσφοράς και ζήτησης εργασίας, γι' αυτό και έχουμε την εμφάνιση του φαινομένου. Για να θεωρηθεί όμως ένα άτομο άνεργο σύμφωνα μ' αυτό τον ορισμό, πρέπει να είναι ενεργό μέλος του εργατικού δυναμικού και να ζητάει εργασία. Για παράδειγμα, οι φοιτητές και οι νοικοκυρές εκτελούν εργασία, αν όμως δεν πληρώνονται δεν θεωρούνται εργαζόμενοι. Με το ίδιο όμως κριτήριο δεν θεωρούνται και άνεργοι, εκτός αν ψάχνουν δραστήρια για έμμισθη εργασία.

Σύμφωνα με έναν άλλο ορισμό, ο οποίος είναι κυρίως ποιοτικός, ανεργία είναι η αδυναμία εξεύρεσης αμειβομένης εργασίας και ανάλογης με τα προσόντα, τις ικανότητες και τις κλίσεις του ατόμου. Σ' αυτή την περίπτωση, άνεργος δεν θεωρείται κάποιος όταν δεν μπορεί να βρει εργασία, αλλά αυτός ο οποίος δεν μπορεί να βρει εργασία ανάλογη των τυπικών προσόντων του, τα οποία να ικανοποιούνται τόσο από κοινωνικής άποψης όσο και από χρηματική.

Ανεργία επίσης, με παραδοχή ενός άλλου ορισμού, είναι εκείνη η κατάσταση της ακούσιας ανεργίας στην οποία περιέρχεται ο μισθωτός, ενώ μπορεί και θέλει να εργαστεί. Στην ελληνική επικράτεια μάλιστα με βάση τον παραπάνω ορισμό και σύμφωνα με την έννοια του άρθρου 16 του νομοθετικού διατάγματος 2961/54 «περί συστάσεως Ο.Α.Ε.Δ.», άνεργος θεωρείται εκείνος ο οποίος μετά την λήξη της σύμβασης εργασίας του δεν βρήκε νέα απασχόληση, εξαρτημένη ή μη.

Αναφερόμενοι πάντα στην ελληνική επικράτεια, άνεργοι σύμφωνα με την έννοια που χρησιμοποιεί η Ε.Σ.Υ.Ε. (Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος), θεωρούνται τα άτομα που δεν εργάστηκαν καθόλου κατά την εβδομάδα αναφοράς των στοιχείων, ούτε είχαν μια κανονική εργασία από την οποία απουσίαζαν προσωρινά λόγω ασθένειας, άδειας ή για άλλους λόγους και τα οποία ζητούσαν μισθωτή απασχόληση την οποία θα αναλάμβαναν αμέσως.

Ένας γενικός ορισμός πάντως που ισχύει σε γενικά πλαίσια σ' όλες τις χώρες-κράτη-μέλη της ΕΕ. είναι ότι οι άνεργοι είναι πρόσωπα δηλωμένα στα γραφεία ευρέσεως εργασίας, τα οποία αναζητούν εργασία και είναι διαθέσιμα για άμεση ανάληψη μιας εργασίας.

Πέραν όλων των παραπάνω ορισμών όμως, είτε αυτοί εκφράζονται μέσω διαφόρων στατιστικών υπηρεσιών ενός κράτους, είτε μέσω διαφορετικών θεωριών και αντιλήψεων, δημιουργούνται διάφορα προβλήματα τα οποία συνίστανται στο γεγονός ότι όλοι οι ορισμοί σχεδόν θεωρούν απαραίτητη προϋπόθεση για τον χαρακτηρισμό κάποιου ως «άνεργου» την «ενεργητική αναζήτηση εργασίας», με αποτέλεσμα την δημιουργία των ακόλουθων ερωτημάτων.

A) Πως εννοείται η «ενεργητική αναζήτηση εργασίας» και

B) Πόση διάρκεια πρέπει να έχει;

Γι' αυτό θεωρείται σκόπιμο να παρατεθούν διάφοροι ορισμοί ανεργίας σε διάφορες χώρες της ΕΕ, αφού υπάρχει σημαντική διαφοροποίηση στο πως αντιλαμβάνονται τα διάφορα κράτη την «ενεργητική αναζήτηση εργασίας» και την χρονική διάρκεια που αυτή πρέπει να έχει.

ΓΕΡΜΑΝΙΑ: Άνεργοι είναι τα πρόσωπα, τα οποία ζητούν εργασία τουλάχιστον 20 ωρών την εβδομάδα.

ΓΑΛΛΙΑ: Άνεργοι είναι πρόσωπα που αναζητούν εργασία μόνιμη και πλήρους απασχόλησης και είναι γραμμένοι στα αρμόδια γραφεία απασχόλησης.

ΙΤΑΛΙΑ: Ως άνεργοι ορίζονται τα πρόσωπα που είναι γραμμένα στις αρμόδιες υπηρεσίες απασχόλησης, με εξαίρεση τις «νοικοκυρές», που αναζητούν εργασία.

ΟΛΑΑΝΔΙΑ: Άνεργοι ορίζονται τα άτομα χωρίς εργασία, που αναζητούν να εργαστούν πλέον των 25 ωρών την εβδομάδα και είναι γραμμένοι στα γραφεία απασχολήσεως του αρμόδιου Υπουργείου.

ΒΕΛΓΙΟ: Άνεργοι είναι το σύνολο των α) ανέργων που λαμβάνουν επίδομα ανεργίας, β) ανέργων υποχρεωτικά εγγεγραμμένων στα γραφεία Ευρέσεως Εργασίας, γ) ατόμων που δεν εργάζονται και γράφονται προαιρετικά στα γραφεία απασχόλησης του αρμόδιου κυβερνητικού φορέα

ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ: Άνεργοι είναι τα πρόσωπα που ζητούν εργασία τουλάχιστον 20 ωρών την εβδομάδα, μέσο του γραφείου απασχολήσεως.

ΑΓΓΛΙΑ: Άνεργοι είναι οι εγγεγραμμένοι στα γραφεία απασχόλησης, οι οποίοι ενδιαφέρονται για εργασία πέραν των 30 ωρών την εβδομάδα.

ΕΛΛΑΔΑ: Άνεργος είναι ο υποψήφιος που έχει τέσσερις (4) τουλάχιστον μήνες ανεργίας, ο χρόνος ανεργίας θεωρείται και ο χρόνος παρακολούθησης προγραμμάτων επαγγελματικής κατάρτισης του ΟΑΕΔ, εφόσον ο υποψήφιος ήταν άνεργος τουλάχιστον επί τετράμηνο κατά τον χρόνο ένταξης του στο πρόγραμμα (παρ. 2 άρθρο 9 Ν3051/2002).

Με την παράθεση των παραπάνω ορισμών, φαίνεται η σπουδαιότητα του φαινομένου της ανεργίας, η οποία αποτελεί πραγματική κοινωνική μάστιγα, αποστερώντας από τους ανθρώπους τα μέσα βιοπορισμού των ίδιων και των οικογενειών τους, προκαλώντας κοινωνική αναταραχή κλπ.

1.3 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΣΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ

Η ανεργία υπήρξε πάντοτε ένα φαινόμενο συνυφασμένο της στοιχειωδώς οργανωμένης κοινωνίας. Φαινόμενο διαχρονικό, το οποίο αυξανόταν με την αύξηση του πληθυσμού, την καλύτερη οργάνωση των κοινωνιών, την μετανάστευση πληθυσμών κλπ. Χρήσιμο θα ήταν λοιπόν να παρατεθεί μια ιστορική αναδρομή στην εξέλιξη του φαινομένου αυτού, τόσο για την πορεία της διαμέσου των αιώνων, όσο και για τα μέτρα αντιμετώπισης της.

Ανατρέχοντας στους αρχαίους πολιτισμούς και στις πρωτόγονες κοινότητες, φαίνεται η συλλογικότητα στα είδη παραγωγής και διαβίωσης. Δεν υπήρχε ατομική ιδιοκτησία ούτε κοινωνικές τάξεις. Οι παραγωγικές σχέσεις δεν είχαν εμπορευματικό χαρακτήρα, ενώ η ιδιοκτησία στα προϊόντα, στη γη και σε κάθε γενικά πράγμα ήταν συλλογικό.

Στις κοινωνίες όπου υπήρχε το φαινόμενο της δουλείας, τα πράγματα ήταν διαφορετικά, διότι κυριαρχούσε κυρίως η εκμετάλλευση των δούλων από τους δουλοκτήτες, οι οποίοι είχαν στην κατοχή τους τα παραγωγικά μέσα και αναγκάζοντας τους δούλους να προσφέρουν την εργασία τους. Μια τέτοια κοινωνία ήταν και ο αρχαίος Ελληνικός Πολιτισμός, πολιτισμός ο οποίος είχε το στοιχείο της πνευματικής εργασίας, της φιλοσοφίας, της καλλιτεχνικής, σε σχέση με το χειρωνακτικό στοιχείο. Η χειρωνακτική εργασία, την οποία ασκούσαν αποκλειστικά οι δούλοι, άρχισε να δημιουργεί το φαινόμενο της ανεργίας το οποίο προσπάθησαν να αντιμετωπίσουν τότε με την μετανάστευση στις αποικίες των παράλιων της Μεσογείου.

Στον Μεσαίωνα έχουμε τις φεουδαρχικές κοινωνίες, βασικό χαρακτηριστικό των οποίων ήταν η πλήρη αυτονομία του φεουδάρχη στην περιοχή της επιρροής του. Αυτό ονομαζόταν φέουδο, στο οποίο ο φεουδάρχης είχε πλήρη πολιτική, στρατιωτική, δικαστική και διοικητική εξουσία. Οι φεουδάρχες η λεγόμενη «αριστοκρατία του ξίφους», εξανάγκαζαν τον αγροτικό πληθυσμό σε εργασία, με την άσκηση πολιτικής και στρατιωτικής εξουσίας. Οι δουλοπάροικοι εργάζονταν δωρεάν στο φεουδάρχη και η εργασία τους ονομαζόταν «αγγαρεία». Με την πλήρη αυτονομία όμως των φεουδαρχών είχαμε την δημιουργία κλειστών επαγγελματιών με αποτέλεσμα να υφίστανται και στο Μεσαίωνα το φαινόμενο της ανεργίας.

Στις καπιταλιστικές κοινωνίες, οι οποίες άρχισαν να δημιουργούνται στους νεώτερους χρόνους και μετά το Μεσαίωνα, κυρίαρχο στοιχείο ήταν η αντίθεση κεφαλαίου και εργασίας, η σχέση εκμετάλλευσης του ιδιοκτήτη των παραγωγικών μέσων, του καπιταλιστή εργοδότη, σε βάρος του εργαζομένου που μισθώνει την εργασία του στον εργοδότη, έναντι ενός αντιτίμου που ήταν συνήθως το ημερομίσθιο ή ο μισθός.

Με την εμφάνιση της μηχανής, στα μέσα του 18^{ου} αιώνα γεννιέται η βιομηχανική εποχή, στην οποία ο οικονομικός παράγοντας είναι καθοριστικός στην ζωή των ανθρώπων. Η ανάπτυξη της βιομηχανίας είχε ως συνέπεια την αστικοποίηση του πληθυσμού, την εργοστασιακή οργάνωση της παραγωγής και τη συγκέντρωση των εργοστασίων χωροταξικά, με αποτέλεσμα την δημιουργία αστικών κέντρων, τα οποία ανέπτυξαν στη συνέχεια την δική τους δυναμική. Η ανάπτυξη της βιομηχανίας και η αστικοποίηση προκάλεσαν πολύ μεγάλη πληθυσμιακή μεγέθυνση, δημιουργώντας ταυτόχρονα ποικίλα προβλήματα, όπως οικολογικά και περιβαλλοντικά.

Σ' αυτή την περίοδο και πιο συγκεκριμένα στα τέλη του 18^{ου} αιώνα και στις αρχές του 19^{ου} αιώνα, οι εργασιακές σχέσεις αποτελούσαν το κυριότερο και δυναμικότερο μέσο έκφρασης των έντονων κοινωνικών και οικονομικών συγκρούσεων. Η εργατική τάξη γινόταν ολοένα και φτωχότερη, ενώ η κεφαλαιοκρατική τάξη συγκέντρωνε ολοένα και περισσότερο πλούτο στα χέρια της. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα μια διαρκή σύγκρουση με κυρίαρχο στοιχείο την πάλη των τάξεων

Μια άλλη σημαντική πτυχή αυτής της περιόδου, ήταν και η αλλοτρίωση της ανθρώπινης υπόστασης και αξίας. Στον οικονομικό τομέα όμως, ο οποίος και ενδιαφέρει, έλαβαν χώρα διάφορα γεγονότα που στιγμάτισαν τις οικονομίες

διαφόρων χωρών, εκτινάσσοντας την ανεργία στα ύψη. Αυτά ήταν τα λεγόμενα *Κραχ*, καταστάσεις δηλαδή που οφείλονταν σε διάφορα πολιτικά ή οικονομικά γεγονότα και οδηγούσαν σε απότομη και μεγάλη πτώση τις τιμές του Χρηματιστηρίου, προκαλώντας πανικό. Ο όρος αυτός χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά το 1873 στη Βιέννη. Το πιο σημαντικό όμως αλλά και πιο γνωστό Κραχ, ήταν αυτό του 1929 που συνέβη στο Χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης, όταν σε διάστημα λίγων ημερών χάθηκαν δεκάδες μεγάλες περιουσίες. Το Κραχ του 1929 όμως, έμεινε στην Ιστορία για την βαθιά οικονομική ύφεση που το ακολούθησε. Ύφεση που προκλήθηκε από σωρεία λαθών διαφόρων οικονομικών πολιτικών.

Στην δεκαετία του 1930, η οικονομική ύφεση που προέκυψε από το περίφημο Κραχ του 1929, εκτόξευσε την ανεργία σε πολύ υψηλά επίπεδα. Στις Ηνωμένες Πολιτείες για παράδειγμα, το ποσοστό των ανέργων για το 1933, σύμφωνα με τις κυβερνητικές στατιστικές, έφτασε το 25% του εργατικού δυναμικού. Αποτέλεσμα αυτής της οικονομικής και κοινωνικής κρίσης του 1929 ήταν να παρουσιαστούν διάφορα φαινόμενα στη ζωή των ανθρώπων όπως ο ρατσισμός, οι πράξεις βίας και αποξένωσης από το κοινωνικό σύνολο, αποξένωση που επεκτάθηκε και στα ίδια τα μέσα διαβίωσης, υποβαθμίζοντας το βιοτικό επίπεδο και οδηγώντας τους ανέργους σε ανέχεια και εξαθλίωση.

Στη δεκαετία του 1940 με τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο να αφήνει σε όλες τις εκφάνσεις της ζωής τα σημάδια του, οι οικονομίες πολλών χωρών καταστράφηκαν και η ανεργία αυξήθηκε με μεγάλους ρυθμούς. Από τα συντρίμια του πολέμου και συγκεκριμένα το 1948, εμφανίστηκε ο ΟΗΕ, ο οποίος ανέλαβε ευρύτατη έρευνα για τα αίτια, την έκταση και τις μορφές της ανεργίας καθώς και μια πιθανή πολιτική αντιμετώπισης της.

Από εκεί και πέρα, έχουμε μια συνεχόμενη αύξηση της ανεργίας, άλλες φορές σε μικρότερη και άλλες φορές σε μεγαλύτερη κλίμακα, η οποία προέκυψε από το συνεχώς αυξανόμενο πληθυσμό της γης, από την ανισοκατανομή του πλούτου καθώς και από την ανάπτυξη της τεχνολογίας σε κάθε είδους εργασία, αντικαθιστώντας έτσι άνθρωπο ή στην καλύτερη των περιπτώσεων, περιορίζοντας τις θέσεις εργασίας.

Μέσα από αυτή την σύντομη ιστορική αναδρομή, γίνεται φανερό ότι το φαινόμενο της ανεργίας φαντάζει σαν μια πληγή, ένα είδος ανίατης ασθένειας, που προσωρινά μόνο φαίνεται ότι μπορεί να αντιμετωπιστεί, ενώ προσβάλλει όλες τις εκφράσεις της ανθρώπινης δραστηριότητας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

ΜΟΡΦΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΗΣ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ²

Ανάλογα με τις συνθήκες που μπορεί να επικρατήσουν στην αγορά εργασίας ένα τμήμα του εργατικού δυναμικού βρίσκεται σε αδράνεια. Το ποσοστό αυτό του εργατικού δυναμικού, δείχνει και τον δείκτη ανεργίας.

Η ανεργία αυτή βέβαια, μπορεί να είναι «ολική» όταν ο συντελεστής της παραγωγής μένει τελείως ανενεργός, ή «μερική» (υποαπασχόληση) όταν υπάρχει συμβολή στην παραγωγή μικρότερη από αυτή που σε δεδομένη στιγμή θα μπορούσε κάποιος να προσφέρει.

Ανεξάρτητα πάντως από το αν η ανεργία είναι ολική ή μερική, έχει δημιουργηθεί μια ονοματολογία σχετικά με τις διάφορες μορφές που μπορεί να πάρει, με βάση τα αίτια που την προκαλούν.

2.1 ΦΥΣΙΟΛΟΓΙΚΗ ΑΝΕΡΓΙΑ (ΑΝΕΡΓΙΑ ΤΡΙΒΗΣ)

Το είδος αυτό της ανεργίας είναι και το πλέον φυσικό για κάθε οργανωμένη κοινωνία. Αποτελείται από ένα μικρό ποσοστό ανέργων (2% με 3% περίπου) και συναντάται σε κάθε οργανωμένη κοινωνία. Η ανεργία αυτή θεωρείται αναπόφευκτη, αφού παρουσιάζεται ακόμα και όταν η αγορά εργασίας βρεθεί σε κατάσταση πλήρους απασχόλησης. Το είδος αυτό της ανεργίας παρατηρείται όταν κάποιος αφήνει την δουλειά του, ψάχνοντας ταυτόχρονα για κάποια άλλη, όταν οι εργαζόμενοι απολύονται και αναζητούν εργασία, όταν οι νέοι εισρέουν για πρώτη φορά στην αγορά εργασίας ψάχνοντας για δουλειά κλπ.

Επίσης, πρέπει να αναφερθεί ότι όσο οι στατιστικές της ανεργίας αποκαλύπτουν την ύπαρξη αριθμού ανέργων, μικρότερου από ορισμένο ποσοστό του εργατικού δυναμικού (5%), η ανεργία αυτή μπορεί να θεωρείται φυσιολογική και δεν κρίνεται αναγκαία καμιά ειδική επέμβαση για την εξάλειψη της. Αυτό δεν αποκλείει την δυνατότητα περιορισμού της φυσιολογικής ανεργίας, όταν αυξάνεται η αποδοτικότητα των γραφείων ευρέσεως εργασίας και βελτιώνονται τα μέσα επαγγελματικού προσανατολισμού.

² Begg D. et al., *Εισαγωγή στην Οικονομική*, Εκδ. Κριτική, 2002

2.2 ΕΠΟΧΙΑΚΗ ΑΝΕΡΓΙΑ

Είναι η μορφή ανεργίας που εμφανίζεται σε ορισμένες περιόδους του χρόνου σε βαθμό αρκετά σταθερό. Εμφανίζεται σε συγκεκριμένες μορφές δραστηριότητας οι οποίες επηρεάζονται άμεσα από τις καιρικές συνθήκες ή και τις συνήθειες των ανθρώπων. Τέτοιας φύσεως επαγγέλματα είναι τα τουριστικά επαγγέλματα, γεωργία, οικοδομικές επιχειρήσεις κλπ

Πολλές φορές, αυτό το είδος της ανεργίας αντιμετωπίζεται με τον συνδυασμό διαφόρων εποχιακών επαγγελμάτων ή με την μετακίνηση από ένα τόπο σε έναν άλλο.

2.3 ΚΥΚΛΙΚΗ ΑΝΕΡΓΙΑ

Η ανεργία ελλιπούς ζήτησης ή κυκλική, όπως αλλιώς ονομάζεται έχει στενά συνδεθεί με την κεϋνσιανή θεωρία για την μακροοικονομική ισορροπία στη βραχυχρόνια περίοδο. Η κυκλική ανεργία, οφείλεται στην ελλιπή συνολική ζήτηση για προϊόντα, η οποία προκαλεί μειωμένη ζήτηση για εργασία και επομένως ανεργία. Εξαιτίας της ανεργίας, το συνολικό εισόδημα είναι μικρότερο, με αποτέλεσμα την μειωμένη καταναλωτική δαπάνη των ιδιωτών. Έτσι, το οικονομικό σύστημα αναπαράγει τις συνθήκες που δημιουργούν την ανεργία, χωρίς να υπάρχει ένας εγγενής μηχανισμός, που να επαναφέρει το επίπεδο οικονομικής δραστηριότητας και το επίπεδο απασχόλησης στα επίπεδα πλήρους απασχόλησης.

Αυτή η μορφή ανεργίας εμφανίζεται περιοδικά, όταν ο οικονομικός κύκλος της οικονομίας ενός κράτους βρίσκεται στο στάδιο της ύφεσης. Εμφανίζεται και πλήττει κυρίως τις αναπτυσσόμενες χώρες, ενώ για την αντιμετώπιση της τα διάφορα κράτη-μέλη χρησιμοποιούν εκτός από τα μέτρα πρόνοιας για τους ανέργους, την κατασκευή διαφόρων δημοσίων έργων, διάφορες πιστωτικές διευκολύνσεις στις επιχειρήσεις κλπ.

2.4 ΧΡΟΝΙΑ ΑΝΕΡΓΙΑ

Είναι η μορφή εκείνη της ανεργίας, που παρατηρείται ακόμα και εκτός των περιόδων ύφεσης, όταν σε μια χώρα ο ρυθμός της οικονομικής δραστηριότητας έχει καθηλωθεί σε ένα συγκεκριμένο επίπεδο ισορροπίας, που χαρακτηρίζεται από ισότητα αποταμίευσης και επένδυσης και όταν αυτό το επίπεδο οικονομικής

δραστηριότητας δεν είναι ικανό να εξασφαλίσει την πλήρη απασχόληση του εργατικού δυναμικού.

Τη δυνατότητα χρόνιας ανεργίας στις πιο ανεπτυγμένες οικονομικά χώρες, είχαν επισημάνει διάφοροι οικονομολόγοι από τις μελέτες τους, προέκυψε η ανάγκη να μην τίθενται ως μόνον καθήκον της κρατικής οικονομικής πολιτικής η σταθεροποίηση της οικονομικής δραστηριότητας, αλλά να φροντίζεται ώστε η δραστηριότητα αυτή να σταθεροποιείται σε επίπεδο ικανό να εξασφαλίζει την πλήρη απασχόληση.

2.5 ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΗ ΑΝΕΡΓΙΑ

Είναι η μορφή ανεργίας, που οφείλεται στην υιοθέτηση νέων παραγωγικών μεθόδων, αυτό έχει σαν αποτέλεσμα τον πλεονασμό των προϋπαρχουσών εργατικών δυνάμεων, είτε επειδή αντικαθιστούν τον άνθρωπο με μηχανές, είτε επειδή καθιστούν απαραίτητη την απασχόληση εργαζομένου, με διαφορετικές ικανότητες και ειδικευση.

Το φαινόμενο της τεχνολογικής ανεργίας είναι τόσο παλιό, όσο και η ίδια η βιομηχανική κοινωνία, η οποία δεν έπαψε να μεταβάλλεται ενσωματώνοντας την μεν, ταχύτητα μιας τεχνικής προόδου η οποία αφορά ουσιαστικά το «πως θα παράγουμε» καταστρέφοντας έτσι όμως συχνά διάφορες θέσεις απασχόλησης, αφ' ετέρου δε της ικανότητας μας να προβλεφθούν οι νέες ανάγκες (ατομικές ή συλλογικές) ή τα νέα προϊόντα, που θα εξασφάλιζαν την εκ νέου αύξηση των θέσεων απασχόλησης.

Η εισχώρηση της τεχνολογίας αυτής καθεαυτής στην καθημερινή ζωή, ουδέποτε υπήρξε ένας προσθετικός κρίκος στο φαινόμενο της αύξησης της ανεργίας. Δεν πρέπει η τεχνολογία να αντιμετωπίζεται με επιφυλακτικότητα και καχυποψία, όπως στην αρχή της Βιομηχανικής Εποχής όπου η εμφάνιση της ατμομηχανής κλπ στην Αγγλία προκάλεσε έντονες αντιδράσεις στους βιομηχανικούς εργάτες. Αυτό που ενδεχομένως να χρειάζεται αλλαγές είναι το μοντέλο ανάπτυξης των αστικών οικοδομημάτων, καθώς και η ομαλή προσαρμογή στις αναπόφευκτες αλλαγές, που συντελούνται σε πολλές εκφάνσεις της ζωής, όπως στην κοινωνική ζωή, στην οικογενειακή ζωή, στο περιβάλλον και αλλού.

2.6 ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΗ ΑΝΕΡΓΙΑ

Είναι εκείνη η μορφή της ανεργίας, που οφείλεται σε διαρθρωτικές μεταβολές των μέσων παραγωγής ή σε αλλαγή των συνηθειών κατανάλωσης, όπως είναι η εκβιομηχάνιση αγροτικών προϊόντων, η ανεύρεση ή η εξάντληση ορυκτού πλούτου κλπ. Προέρχεται από την δυσαρμονία που υπάρχει στις ανάγκες της οικονομίας ανάμεσα σε εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό.

Η διαρθρωτική ανεργία είναι χαρακτηριστική των υποανάπτυκτων χωρών και διακρίνεται από τις άλλες μορφές, επειδή έχει τον χαρακτήρα του συμπτωματικού ή κατά κάποιο τρόπο, του εξαιρετικού γεγονότος. Εξαρτάται από τους όρους στους οποίους μονίμως διατελεί η εκάστοτε χώρα και οι οποίοι μπορεί να είναι η στενότητα φυσικών πόρων ή κεφαλαίων, η έλλειψη δημογραφικής ισορροπίας, η έλλειψη εκπαίδευσης και τεχνικών ικανοτήτων κλπ.

Η διαρθρωτική ανεργία μπορεί να δημιουργήσει μόνο βραχυχρόνια προβλήματα, μακροχρόνια επέρχονται ανακατατάξεις και δημιουργείται ζήτηση εργατικών χεριών στους κλάδους παραγωγής μηχανών και τεχνολογικών μέσων, ώστε να μην υπάρχει έλλειψη ζήτησης εργασίας.

Για την μείωση της διαρθρωτικής ανεργίας χρειάζεται επαρκής πληροφόρηση, αλλά κυρίως, μεγάλη επαγγελματική και γεωγραφική κινητικότητα, το κόστος της οποίας είναι υπέρογκο και μπορεί να αντιμετωπιστεί μόνο με κρατική παρέμβαση. Η παρέμβαση αυτή μπορεί να πάρει διάφορες μορφές, όπως την μορφή επιδότησης, επαγγελματικής εκπαίδευσης και επανεκπαίδευσης, την μορφή διαφόρων βοηθημάτων για μετεγκατάσταση σε περιοχές με καλύτερες ευκαιρίες απασχόλησης κλπ.

2.7 ΣΤΟΙΧΕΙΑΚΗ ΑΝΕΡΓΙΑ

Αυτή η μορφή ανεργίας, αφορά τους εργαζόμενους εκείνους που στιγμιαία βρίσκονται χωρίς εργασία, καθώς αλλάζουν ενδεχομένως επιχείρηση, τομέα επαγγέλματος ή ακόμα και γεωγραφική περιοχή χάρη στην οικονομική εξέλιξη. Η στοιχειακή ανεργία θεωρείται αναπόφευκτη και υπολογίζεται περίπου στο 3% ως ελάχιστο ποσοστό.

2.8 ΛΑΝΘΑΝΟΥΣΑ ΑΝΕΡΓΙΑ

Η λανθάνουσα μορφή ανεργίας διακρίνεται σε δύο είδη: την υποαπασχόληση, δηλαδή την μικρότερη από ένα ποσοστό ωρών ανά εβδομάδα (στην Ελλάδα είναι 40

ώρες ανά εβδομάδα) και την ετεροαπασχόληση, κατά την οποία το άτομο που έχει ειδικευτεί σε κάποιο τομέα εργασίας αναγκάζεται λόγω έλλειψης ζήτησης εργασίας στον συγκεκριμένο τομέα, να απασχοληθεί σε κάποιον άλλο, που δεν ανταποκρίνεται στα ενδιαφέροντα και στις γνώσεις του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

ΑΙΤΙΑ ΑΝΕΡΓΙΑΣ³

3.1 ΑΙΤΙΑ ΑΝΕΡΓΙΑΣ

Το φαινόμενο της ανεργίας, μπορεί να εντοπιστεί σε πολλές εκφράσεις της ανθρώπινης υπόστασης. Έχει διεισδύσει βαθιά στις οργανωμένες κοινωνίες, με αποτέλεσμα να αποτυπώνεται ανεξίτηλα σε πολλές δραστηριότητες των ανθρώπων. Η γρήγορη αύξηση του φαινομένου της ανεργίας, δύναται να γίνει κατανοητή και από τα αίτια που την προκαλούν, αίτια που δείχνουν και φανερώνουν το δυσοίονο μέλλον, όσον αφορά την καταπολέμηση του ή έστω την στοιχειώδη αντιμετώπιση του.

3.1.1. ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Ένα από τα βασικότερα αίτια της ανεργίας είναι η τεχνολογική ανάπτυξη. Αν και η τεχνολογία από μόνη της δεν μπορεί να θεωρηθεί σαν αίτιο που προκαλεί την ανεργία, ο λανθασμένος τρόπος χρησιμοποίησης της και η έλλειψη κατάλληλων μέτρων ώστε να υπάρξει μια αρμονία μεταξύ εργατικού δυναμικού και νέας τεχνολογίας, έχει ως αποτέλεσμα τον παραγκωνισμό μέρους του εργατικού δυναμικού, με άμεση συνέπεια την αύξηση του ποσοστού της ανεργίας.

3.1.2 Η ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Ένας σημαντικός παράγοντας, ο οποίος έχει αντίκτυπο και σε πολλούς άλλους τομείς της καθημερινής ζωής των ανθρώπων, είναι το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης. Στον οικονομικό τομέα, η παγκοσμιοποίηση επιφέρει ταχεία ανάπτυξη του φαινομένου της ανεργίας και αυτό γιατί διάφορες οικονομικά εύρωστες εταιρίες, συνενώνονται με σκοπό τη μεγιστοποίηση του κέρδους τους, δημιουργώντας έτσι τις πολυεθνικές εταιρίες. Αυτές με την σειρά τους, μπορούν να πετύχουν ασύγκριτα καλύτερες αποδόσεις προσφοράς και ζήτησης στις τιμές των προϊόντων, λόγω του όγκου των παραγγελιών τους, με αποτέλεσμα να ζημιώνονται συνεχώς οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις.

³ Begg D. et al., *Εισαγωγή στην Οικονομική*, Εκδ. Κριτική, 2002

3.1.3 Η ΕΛΛΕΙΨΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΥ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

Ένα σημαντικό αίτιο που οδηγεί στην αύξηση του φαινομένου της ανεργίας, είναι η έλλειψη σωστού προγραμματισμού, μερικές φορές και η αδυναμία εύρεσης ενός σωστού μοντέλου προγραμματισμού, για την λειτουργία των επαγγελματών. Έτσι, παρατηρείται μερικές φορές το φαινόμενο του υπερκορεσμού σε ορισμένους τομείς επαγγελματών, ενώ σε άλλους τομείς παρατηρείται το φαινόμενο της έλλειψης στελέχωσης εργατικού δυναμικού. Στην έλλειψη σωστού προγραμματισμού όσον αφορά την λειτουργία των επαγγελματών, έγκειται και η υπερωριακή απασχόληση, καθώς και η πολυθεσία, δηλαδή η ανάληψη από ένα άτομο περισσότερων του ενός επαγγελματικών θέσεων.

3.1.4 Η ΡΑΓΔΑΙΑ ΑΥΞΗΣΗ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ

Τέλος, ένα βασικό αίτιο αύξησης του φαινομένου της ανεργίας είναι η ραγδαία πληθυσμιακή αύξηση, η οποία σε συνδυασμό με τη δυσαναλογία των θέσεων απασχόλησης που υπάρχει (η οποία ακόμη κι αν σημειώνει αύξηση, είναι ασύγκριτα μικρότερη από τον αριθμό των νέων εργαζομένων), συντείνει στην αύξηση της ανεργίας. Γι' αυτό και από το φαινόμενο της ανεργίας πλήττονται κυρίως νέοι άνθρωποι.

Αυτά είναι μόνο μερικά από τα αίτια της ανεργίας, τα βασικότερα μέσα σ' ένα γενικό πλαίσιο, μπορεί να αναφερθεί κανείς σε ένα μεγάλο πλήθος άλλων αιτιών, που προκύπτουν συνεχώς μέσα από την δυναμική της κάθε κοινωνίας. Το αποτέλεσμα όμως φαίνεται να παραμένει ένα και το αυτό, η ανεργία φαντάζει εξαιρετικά δύσκολο να μειωθεί ή έστω να αντιμετωπιστεί, τουλάχιστον με τα σημερινά δεδομένα. Πρέπει λοιπόν να υπάρξει μεγαλύτερη και πιο συγκροτημένη προσπάθεια από τους αρμόδιους φορείς στο συγκεκριμένο αυτό φαινόμενο.

3.2 ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΣΤΟΥΣ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΥΣ

Η ανεργία, η στέρηση δηλαδή του πρωταρχικού δικαιώματος και της ταυτόχρονης ανάγκης του ανθρώπου για εργασία, έχει πολλές φορές, άμεσες και δυσάρεστες συνέπειες στην ψυχοπνευματική και σωματική του υγεία. Παρουσιάζονται στη συνέχεια μερικές από τις συνέπειες που μπορεί να επιφέρει

στον άνθρωπο, σε προσωπικό και κοινωνικό επίπεδο, η ύπαρξη του φαινομένου της ανεργίας.

3.2.1 ΑΠΟΞΕΝΩΣΗ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΑΠΟ ΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ

Για τους νέους ανθρώπους, η έλλειψη θέσεων εργασίας, μπορεί να έχει πολύ άσχημα αποτελέσματα, περισσότερα από κάθε άλλη ομάδα ηλικιών. Η μετάβαση των νέων ανθρώπων από το σχολείο στο χώρο εργασίας, είναι μια κρίσιμη καμπή για την ζωή τους, σε αυτήν ακριβώς την κρίσιμη καμπή της ζωής τους, οι νέοι διαπιστώνουν την έλλειψη των θέσεων που υπάρχει στο οικονομικό σύστημα της χώρας τους, αυτό έχει σαν συνέπεια την αποστέρηση του δικαιώματος της εργασίας, την αποξένωση από το κοινωνικό σύνολο και την περιθωριοποίηση του. Πολλές φορές, ο νέος για να αντιμετωπίσει αυτή την δυσάρεστη κατάσταση, αναγκάζεται να ασκεί διάφορα επαγγέλματα, περισσότερα του ενός μερικές φορές, για να μπορέσει να αντιμετωπίσει τις οικονομικές περιστάσεις που τον απασχολούν, καταρρακώνοντας έτσι την προσωπική του ζωή. Μερικές φορές επίσης, μπορεί να στραφεί και σε επαγγελματική κατεύθυνση διαφορετική από εκείνη που είχε διαλέξει, με αποτέλεσμα να χάνει το αίσθημα της δημιουργίας, να μην νιώθει την χαρά της εργασίας και να μένει σε μια εργασιακή θέση, λόγω οικονομικής δυσπραγίας. Αυτό βέβαια έχει σαν συνέπεια την μειωμένη αποδοτικότητα στον χώρο της δουλειάς του και το κυριότερο ίσως την άσχημη, ψυχολογικά, κατάσταση του.

3.2.2 ΑΠΟΣΤΕΡΗΣΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑΣ

Η έλλειψη θέσεων εργασίας, που παρατηρείται σε παγκόσμιο πλέον επίπεδο και σε ολοένα μεγαλύτερο αριθμό επαγγελματιών, έχει συνέπειες και στην δημιουργική ικανότητα των ανθρώπων, ιδιαίτερα των νέων και αυτό γιατί οι νέοι έχουν όνειρα για τη ζωή, σκέφτονται αισιόδοξα και μέσα από τα πρότυπα που τους επιβάλλουν τα ΜΜΕ, οι κοινωνικές τάξεις και διάφορα ινδάλματα που παρουσιάζονται σαν πετυχημένες προσωπικότητες, παλεύουν και αγωνίζονται να πετύχουν και να ξεπεράσουν αυτά τα ιδεώδη, όσο και ουτοπιστικά αρκετές φορές πρότυπα. Αυτό το ανελέητο κυνηγητό όμως της δημιουργίας μιας καριέρας, της «μεγάλης ζωής» εκμηδενίζει την ψυχική ισορροπία τους. Ο κάθε νέος αγωνίζεται με πολλούς κόπους και έξοδα να πάρει ένα «πολυπόθητο» πτυχίο, που θα του εξασφαλίσει μια εργασία. Όταν όμως με τον καιρό διαπιστώσει ότι η εξασφάλιση ενός πτυχίου δεν του εξασφαλίζει ουσιαστικά τίποτα, αρχίζουν να δημιουργούνται αδιέξοδα και

απογοήτευση στο ίδιο το άτομο. Η δημιουργική ικανότητα του, που αναμφισβήτητα υπάρχει, λόγω της νεαρής προσωπικότητας, μένει αναξιοποίητη, καθηλώνεται και επέρχεται ο ατομικός μαρασμός ως φυσική απόρροια. Η δύναμη στήριξης του νεαρού ατόμου, όπως η διάθεση για ζωή, η αισιοδοξία και η ελπίδα, χάνονται και την θέση τους παίρνει η αβεβαιότητα, ανασφάλεια και το ψυχοφθόρο άγχος.

3.2.3 ΣΤΡΟΦΗ ΣΕ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΠΑΡΑΝΟΜΕΣ ΠΡΑΞΕΙΣ

Η εργασία επίσης, σαν δημιουργία μπορεί να προσφέρει ασύγκριτα μεγαλύτερη ωφέλεια από την εργασία ως μέσο βιοπορισμού αυτό καθαυτό. Τα εργαζόμενα άτομα στον χώρο της δουλειάς τους πολιτικοποιούνται, προσανατολίζονται σε διάφορους ταξικούς αγώνες και παλεύουν για τον καθορισμό της μοίρας τους. Μέσα από την παραγωγή ο εργαζόμενος γνωρίζει τον αγώνα της ζωής.

Αντίθετα, οι άνεργοι θεωρούν την ζωή τους κενή και ανούσια, αφού ζουν σε βάρος των οικογενειών τους. Πολλές φορές λοιπόν, μην αντέχοντας άλλο αυτές τις καταστάσεις, οδηγούνται σε διάφορες ακραίες καταστάσεις όπως παρανομία, απάτη, τρομοκρατία, βίαιη συμπεριφορά απέναντι στο κοινωνικό σύνολο και ενασχόληση με τον «μαγικό κόσμο» των ναρκωτικών, η χειρότερη ίσως όλων των συνεπειών.

3.2.4 ΔΥΣΑΡΜΟΝΙΑ ΤΩΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ

Η ανεργία πολλές φορές επιφέρει πολλές συνέπειες και μέσα στον ίδιο τον οικογενειακό χώρο. Η κατάσταση του άνεργου οικογενειάρχη αρκετές φορές αντιμετωπίζεται επικριτικά από τα ίδια τα μέλη της οικογένειας του με αποτέλεσμα, σε χρόνιες κυρίως καταστάσεις, να υπάρχει στροφή του άνεργου στον αλκοολισμό, στα ναρκωτικά και σε γενικότερα πλαίσια, να υπάρχει δυσαρμονία στην οικογενειακή ζωή που μπορεί να εκδηλωθεί είτε με οικογενειακές διαμάχες, είτε σε ακραίες καταστάσεις με βιαιοπραγίες στα ίδια τα μέλη της οικογένειας. Αυτό βέβαια μπορεί να έχει ως φυσικό επακόλουθο την διάλυση της οικογένειας ή το πιο σημαντικό την δημιουργία διάφορων ανωμαλιών στην ανάπτυξη και εξέλιξη των παιδιών τους, ανωμαλίες που μπορεί να εκδηλωθούν με αντικοινωνική συμπεριφορά, συναισθηματική αστάθεια, νευρικά συμπτώματα κλπ.

Είναι απαραίτητο να τονιστεί σε αυτό το σημείο, ο ρόλος της οικογένειας στον Ελλαδικό χώρο. Η ανεργία των ανθρώπων και ιδίως των νέων ηλικιών στην Ελλάδα, αφού πλήττονται περισσότερο από αυτό το φαινόμενο, θα έπαιρνε σοβαρότερες διαστάσεις αν δεν υπήρχε η οικονομική και κυρίως, η ψυχολογική

κάλυψη και στήριξη των ανέργων από τους ιδιαίτερα ανεπτυγμένους οικογενειακούς δεσμούς.

3.2.5 ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΠΙΕΣΗ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Πολλές φορές το φάσμα της ανεργίας, έχει συνέπειες και στα ίδια τα εργαζόμενα άτομα. Σε διάφορες επιχειρήσεις και ιδίως στις μεγάλες εταιρίες, η πίεση που δημιουργείται από τους προϊσταμένους προς τους υφισταμένους τους, για συνεχώς μεγαλύτερη απόδοση και αυξανόμενη παραγωγικότητα, δημιουργεί άγχος και καταπίεση της ψυχοσύνθεσης τους. Αυτό μπορεί να έχει αντίκτυπο τόσο στην προσωπικότητα τους, η οποία καταπιέζεται αφόρητα, όσο και στον εργασιακό περίγυρο τους, αφού αυξάνεται η πίεση της ανταγωνιστικότητας, δημιουργώντας έτσι διάσπαση μεταξύ των εργαζομένων.

Σε γενικές γραμμές, οι συνέπειες της ανεργίας φαντάζουν το ίδιο απειλητικές με αυτές διαφόρων ψυχονευρωτικών καταστάσεων και αυτό γιατί, οι συνέπειές της μπορεί να έχουν πολλαπλό αντίκτυπο σε πολλά επίπεδα της ζωής ενός ανθρώπου, τόσο σε προσωπικό όσο και σε κοινωνικό.

Πρωταρχικό λοιπόν μέλημα της Πολιτείας, είναι να μπορέσει να αντιμετωπίσει, όσον το δυνατόν πιο αποτελεσματικά, το φαινόμενο της ανεργίας με διάφορους τρόπους, όχι περιστασιακά αλλά μακροχρόνια, κυρίως με την δημιουργία προγραμμάτων μακροχρόνιας αποτελεσματικότητας.

3.2.6 ΜΙΑ ΣΥΝΤΟΜΗ ΕΡΕΥΝΑ ΑΠΟ ΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΙ ΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΤΖΟΝ ΧΟΠΚΙΝΣ ΣΤΙΣ ΗΠΑ ΓΙΑ ΤΙΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΣΗΜΕΡΑ⁴

Στην εποχή των κομπιούτερς, της μικροηλεκτρονικής, της πληροφορικής και της εξερεύνησης του διαστήματος, ο άνθρωπος στον καπιταλισμό δεν μπορεί να λύσει βασικά προβλήματά του, ακόμα και της εξασφάλισης των βασικότερων μέσων ύπαρξης. Μπροστά σ' αυτή την αντίθεση, ο άνεργος νιώθει δέος για τη ζωή, συχνά υποτιμά τις δυνάμεις του, νιώθει πλέγματα κατωτερότητας, απογοητεύεται, ψάχνει

⁴ Κέντρο Μαρξιστικών Ερευνών, *Ανεργία και Απασχόληση στην Ελλάδα*, Εκδ. Σύγχρονη Εποχή

να βρει διέξοδο, που οδηγεί πολλές φορές σε φυγή από την πραγματικότητα. Σε μια έκθεση της Μόνιμης Επιτροπής Απασχόλησης της ΕΟΚ αναφέρεται ότι:

«Η μακροχρόνια ανεργία κλονίζει την εμπιστοσύνη και την αυτοπεποίθηση ενός ατόμου και οδηγεί σε αισθήματα ταπείνωσης και μοναξιάς... προκαλεί αλλαγές στη συμπεριφορά και στη δραστηριοποίηση... Πολλοί, αντιμετωπίζοντας ιδιαίτερα παρατεταμένη ανεργία, πέφτουν σε παθητικότητα και απελπισία»

Σε συνθήκες σταθερής και παρατεταμένης ανεργίας, όπως αυτή που ζούμε στη χώρα μας, αυξάνει απότομα ο αριθμός των ψυχολογικών παθήσεων.

Μια έρευνα της ψυχιατρικής κλινικής του Πανεπιστημίου Αθηνών απέδειξε ότι στο γενικό πληθυσμό του Βύρωνα και της Καισαριανής, το 17% του πληθυσμού παρουσιάζει συμπτώματα κατάθλιψης. Απ' αυτούς τα υψηλότερα ποσοστά ήταν στα οικονομικά φτωχότερα στρώματα, ιδιαίτερα στους άνεργους και ανειδίκευτους εργάτες. Αντίθετα οι επιχειρηματίες και τα στελέχη επιχειρήσεων βρίσκονται στην πιο χαμηλή κλίμακα.

Το πρόβλημα της κατάθλιψης, σύμφωνα πάντοτε με την ίδια έρευνα, εμφανίζεται κατά 4-5% αυξημένο στις γυναίκες απ' ότι στους άντρες. Το ποσοστό της κατάθλιψης στον πληθυσμό της Αθήνας αγγίζει το 11%.

Μια άλλη έρευνα εκτιμά ότι 1% αύξηση της ανεργίας των μισθωτών σε μια χώρα πέρα από τα «φυσιολογικά όρια», οδηγεί σε 3,4% αύξηση των διανοητικών παθήσεων.

Σε έρευνα της Ιατρικής Σχολής του Πανεπιστημίου Κρήτης για παιδιά σε «προβληματικές» οικογένειες ή παιδιά άνεργων γονιών, διαπιστώθηκε καθυστέρηση στη σωματική ανάπτυξη και σοβαρά ψυχολογικά προβλήματα σε κάθε ένα στα τέσσερα παιδιά. Τα προβλήματα αυτά ήταν κατάθλιψη, παντελής έλλειψη στόχων κι επιθυμιών και προβληματική ανάπτυξη του «εγώ».

«Η άνοδος του εθνικού επιπέδου ανεργίας στις ΗΠΑ κατά 1% οδηγεί σε αύξηση του αριθμού των θανάτων κατά 37.000 άτομα, συμπεριλαμβανομένων και των 920 αυτοκτονιών και των 630 εγκληματικών ενεργειών, του αριθμού των ασθενών που μπήκαν σε κρατικά ψυχιατρεία κατά 4.000 και των φυλακισμένων κατά 3.000 άτομα».

Σε μια έρευνα στο Πανεπιστήμιο Τζον Χόπκινς διαπιστώνεται ότι κάθε πρόσθετη μονάδα στις εκατό ανεργίας, επέφερε σημαντική άνοδο στις ασθένειες, τον αλκοολισμό, τις ανθρωποκτονίες και τις αυτοκτονίες.

Δίνουμε στη συνέχεια περικοπή από την εργασία του Μικαέλ Παρέντι
Δημοκρατία για τους λίγους:

«Οι αυτοκτονίες», γράφει, «είναι η τρίτη κατά σειρά αιτία θανάτου των νέων και είναι ιδιαίτερα συνηθισμένο φαινόμενο ανάμεσα στους άνεργους νέους. Συνολικά, περισσότεροι από 27.000 Αμερικανοί αφαιρούν τη ζωή τους κάθε χρόνο... Το 1980 είχαν αναφερθεί 13 εκατομμύρια σοβαρά εγκλήματα... Καθώς πληθαίνουν τα εγκλήματα, αυξάνει κι ο πληθυσμός των φυλακών, ο οποίος υπερδιπλασιάστηκε μεταξύ 1973 και 1980. Περισσότερα από μισό εκατομμύριο άτομα είναι έγκλειστα σε κάθε λογής φυλακές, και κάθε βδομάδα οι νέοι έγκλειστοι ξεπερνούν τους αποφυλακιζόμενους κατά 300 άτομα. Οι ΗΠΑ είναι στο μέσο μιας άνθισης στην οικοδόμηση φυλακών...

... Πάνω από 10 εκατομμύρια ενήλικες έχουν σοβαρό πρόβλημα αλκοολισμού, και ο αριθμός έχει αυξηθεί δραματικά στα χρόνια της ύφεσης. Εκατομμύρια άλλοι έχουν εθιστεί στη χρήση αμφεταμινών, βαρβιτουρικών και άλλων ναρκωτικών... Εκατομμύρια Αμερικανοί έχουν νοσηλευτεί σε ψυχιατρεία ή έχουν δεχτεί ψυχιατρική θεραπεία. Οι ψυχικές νόσοι σχετίζονται σε σημαντικό βαθμό, αν και όχι αποκλειστικά, με τη φτώχεια και την οικονομική ανασφάλεια. Άλλα 35 εκατομμύρια Αμερικανοί, στο μεγάλο τους ποσοστό φτωχοί, υποφέρουν από πνευματικές και σωματικές αναπηρίες, πολλές απ' τις οποίες θα μπορούσαν να είχαν διορθωθεί με έγκαιρη θεραπεία ή θα είχαν προληφθεί με καλύτερες συνθήκες διαβίωσης...

... Περίπου 28 εκατομμύρια γυναίκες δέρνονται κάθε χρόνο από τους άντρες τους, και 4,7 εκατομμύρια απ' αυτές υφίστανται σοβαρούς τραυματισμούς. Σχεδόν δυο εκατομμύρια παιδιά... υφίστανται κάθε χρόνο βία, κακομεταχείριση, εγκατάλειψη ή αδιαφορία. Η κακομεταχείριση των παιδιών σκοτώνει κάθε χρόνο περισσότερα απ' όσα η λευχαιμία, τα αυτοκινητιστικά δυστυχήματα και οι λοιμώδεις νόσοι υπολογισμένα μαζί. Με την αύξηση της ανεργίας, τα περιστατικά κακομεταχείρισης παιδιών από άνεργους πατεράδες έχουν αυξηθεί δραματικά. Η παιδική εργασία ακόμη υπάρχει στις ΗΠΑ, με σχεδόν ένα εκατομμύριο παιδιά, μερικά ακόμη και εφτά χρονών, να υπηρετούν με χαμηλές αμοιβές σαν βοηθητικοί εργάτες σε φάρμες, σαν λαντζέρηδες, σε στεγνοκαθαριστήρια ή σαν υπηρετικό προσωπικό, με ωράριο που φτάνει τις 10 ώρες, κατά παράβαση των νόμων για την παιδική εργασία...».

«Έχει παρατηρηθεί», γράφει ο Τζ.Κ.Γκαλμπρέιθ, «ότι εις περίπτωσιν διευρύνσεως της απασχολήσεως, οι νέγροι είναι οι τελευταίοι που προσλαμβάνονται, όπως άλλωστε εις περίπτωσιν μειώσεως της απασχολήσεως είναι οι πρώτοι που απολύονται. Η ιδιότης των ως νέγων τους δημιουργεί προσθέτους δυσκολίας εις την αγοράν εργασίας».

Στην έκθεση της ΕΟΚ, που αναφέραμε πιο πάνω, αναγνωρίζεται, ότι «η κακή προσωπική υγεία μπορεί να είναι αποφασιστική για την εύρεση εργασίας ή για την παραμονή στην ανεργία, συγχρόνως μια μακροχρόνια περίοδος ανεργίας μπορεί από μόνη της να οδηγήσει σε φθορά της υγείας του ατόμου».

Δίπλα στους σύγχρονους βιοτικούς, περιβαλλοντικούς και λοιπούς παράγοντες, η μαζική ανεργία συντελεί στη βιολογική υποβάθμιση των λαϊκών μαζών.

Το επάγγελμα δεν είναι μόνο η βάση του ανθρώπου για την επιβίωση του, αλλά και βασικό κριτήριο επιτυχίας του στη ζωή, βάση αυτοσεβασμού και επιβεβαίωσης της προσωπικότητάς του. Ιδιαίτερα οι νέοι και οι νέες, μη έχοντας αρκετή κοινωνική εμπειρία, δυσκολεύονται ακόμα περισσότερο από την παράταση της ανεργίας. Η έλλειψη της χαράς της δημιουργίας και της επίδοσης στην εργασία, η απομάκρυνση από τον συναδελφικό χώρο, η έλλειψη ευκαιριών ψυχαγωγίας κλπ., ωθεί μια μερίδα από άνεργους στον αλκοολισμό, στα ναρκωτικά, στην πορνεία, στην εγκληματικότητα, στις διαρρήξεις, στον υπόκοσμο.

Το πρόβλημα της διάδοσης των ναρκωτικών έχει πάρει σήμερα επικίνδυνες διαστάσεις και ανησυχεί σοβαρά την κοινή γνώμη. Η μακροχρόνια ανεργία έχει τη «συμβολή της» και εδώ.

Τα επίσημα στοιχεία μαρτυρούν ότι στις ΗΠΑ το 30-40% των μαθητών και το 51% των φοιτητών ηλικίας 12-18 χρονών κάνουν χρήση ηρωίνης, κοκαΐνης, χασίς, μαριχουάνας και LSD.

Η εξεταστική επιτροπή της ΕΟΚ εκτιμά ότι στην κοινότητα υπάρχουν «1.500.000 ταχτικοί χρήστες ηρωίνης ηλικίας, κυρίως, μεταξύ 17-25 ετών. Τα εγκλήματα, που διαπράττονται στο δρόμο από τοξικομανείς αυξάνονται καθημερινά».

Στην Ολλανδία είναι ελεύθερη η χρήση ναρκωτικών. Οι επίσημα καταγεγραμμένοι ναρκομανείς στη χώρα αυτή ανέρχονται σε 25.000. Στην Ο.Δ.Γερμανίας υπάρχουν πάνω από 600.000 ναρκομανείς. Ανάλογη είναι η κατάσταση και στις άλλες δυτικές χώρες, Αγγλία, Γαλλία, Δανία, Βέλγιο, Ιταλία κλπ.

Τα θύματα της ανεργίας πέρα από τη χρήση, γίνονται πιο εύκολα έρμαιο των κυκλωμάτων εμπορίας και διακίνησης ναρκωτικών. Ακόμα, αν και οι κοινωνικοψυχολογικοί παράγοντες που οδηγούν στη χρήση ναρκωτικών είναι ποικίλοι και πολυσύνθετοι, μπορούμε με βεβαιότητα να πούμε πως το φάσμα της ανεργίας δεν επιδρά μόνο στα άμεσα θύματα της. Ο πολύ γνωστός αγώνας των μαθητών και φοιτητών για μια θέση στο πανεπιστήμιο ή σε ανώτερη σχολή, η έντονη ψυχολογική φόρτιση για «εξασφάλιση», συντελεί από μεριάς της στο να διαδίδονται τα ναρκωτικά με σχετική ευκολία και σ' αυτούς τους κοινωνικούς θύλακες.

Στην Ελλάδα δεν υπάρχουν μελέτες που να προσδιορίζουν ακριβώς τον αριθμό των χρηστών (ναρκωτικών) και τοξικομανών... Όμως όλα δείχνουν ότι η διάδοση των ναρκωτικών ανάμεσα στη νεολαία αυξάνει ραγδαία τα τελευταία χρόνια... Ασφαλώς δεν ήρθαν μόνα τους. Ήρθαν μ' έναν ξένο τρόπο ζωής από τις χώρες της Δυτικής Ευρώπης και τις ΗΠΑ, σε συνδυασμό με την πολιτιστική μας εξάρτηση από τις χώρες αυτές.

Μια μελέτη του υφυπουργείου Νέας Γενιάς δείχνει ότι το 16% των νέων 16-18 χρονών στην πρωτεύουσα κάνει χρήση ναρκωτικών. Η Πανελλήνια Ένωση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ΠΕΔΠ), σε έρευνα της αναφέρει ότι «υπάρχουν 10.000 τοξικομανείς σήμερα στην Ελλάδα, ενώ πολλοί μελετητές τους ανεβάζουν σε 50.000-70.000. Τα επίσημα στοιχεία δεν απεικονίζουν την πραγματικότητα».

Φυσικά από όταν έγινε η παραπάνω έρευνα, η χρήση ναρκωτικών αυξήθηκε πολύ γρήγορα. Σύμφωνα με μερικές εκτιμήσεις, μόνο στην Αθήνα-Πειραιά υπάρχουν πάνω 20.000 τοξικομανείς, ενώ τα τελευταία 10 χρόνια σημειώθηκαν 1.000 θάνατοι από ναρκωτικά. Σε συνέντευξη που έδωσαν εκπρόσωποι του Πανελληνίου Αντιναρκωτικού Αγώνα ανέφεραν ότι οι τοξικομανείς στην Ελλάδα υπολογίζονται σε 140.000-160.000. Το 1987 σημειώθηκαν 140 θάνατοι. Η χρονιάτικη διακίνηση ηρωίνης ανέρχεται σε 3-4 τόνους και ο τζίρος από τα ναρκωτικά στην Ελλάδα φτάνει τα 60 δισεκ. δρχ.

Από την άλλη πλευρά οι μεγαλέμποροι και λαθρέμποροι του «λευκού θανάτου» θησαυρίζουν.

«Υπολογίζεται ότι οι ετήσιες εισπράξεις από την πώληση ναρκωτικών και ψυχοτρόπων ουσιών παγκοσμίως ανέρχονται σε 300 δισεκ. δολάρια ΗΠΑ περίπου, από τις οποίες άνω του 1/3 πραγματοποιούνται στις ΗΠΑ».

Σ' όλες τις καπιταλιστικές χώρες, έγινε παραδεκτό ότι η αύξηση της εγκληματικότητας συνδέεται και με τη μακροχρόνια ανεργία. Στην Ελλάδα, σύμφωνα με την ΕΣΥΕ, συνολικά η εγκληματικότητα, από 261.111 διαπραχθέντων αδικημάτων το 1978, ανέβηκε στα 335.170 το 1982.

Μία μερίδα ανέργων γίνεται έρμαιο της καπιταλιστικής κουλτούρας, του αμερικάνικου τρόπου ζωής, της «πολιτιστικής πορνείας». Η άρχουσα τάξη, προκειμένου να κρατάει μακριά από την ταξική πάλη και τους αγώνες μερικά πιο καθυστερημένα στρώματα, ωθεί προς την περιθωριοποίηση και την υποκουλτούρα. Στη χώρα μας υπάρχει ένα ολόκληρο κύκλωμα παραγωγής και εισαγωγής πορνογραφίας. Δεν είναι λίγες οι «επιχειρήσεις» με ζωντανό πορνοθέαμα. Οι πορνοεκδότες θησαυρίζουν. Στην Αθήνα κυκλοφορούν 30 περιοδικά ανάλογου περιεχομένου από 10 εκδότες. Απ' αυτούς οι τρεις εκδίδουν τα 18 απ' αυτά.

ΜΕΡΟΣ Β

Ε.Ε. ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΚΑΙ Η ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΗΣ ΛΙΣΣΑΒΩΝΑΣ⁵

4.1 ΤΙ ΕΙΝΑΙ Η Ε.Σ.Α

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Λουξεμβούργου δρομολόγησε, τον Νοέμβριο του 1997, την ευρωπαϊκή στρατηγική για την απασχόληση (ΕΣΑ), καλούμενη επίσης «διαδικασία του Λουξεμβούργου».

Η ΕΣΑ αποτελεί ετήσιο πρόγραμμα σχεδιασμού, μέτρων παρακολούθησης, εξέτασης και προσαρμογής των πολιτικών που εφαρμόζουν τα κράτη μέλη για να συντονίζουν τα μέσα καταπολέμησης της ανεργίας. Η ΕΣΑ στηρίζεται σε τέσσερις μηχανισμούς:

1. τις κατευθυντήριες γραμμές για την απασχόληση: κοινές προτεραιότητες όσον αφορά τις πολιτικές των κρατών μελών για την απασχόληση, οι οποίες καθορίζονται από την Επιτροπή

2. τα εθνικά σχέδια δράσης για την απασχόληση (ΕΣΔΑ): πρακτική εφαρμογή σε εθνικό επίπεδο των κοινών προσανατολισμών

3. την κοινή έκθεση για την απασχόληση: σύνθεση των εθνικών σχεδίων δράσης, η οποία χρησιμοποιείται ως βάση για τη χάραξη των κατευθυντήριων γραμμών του επόμενου έτους

4. τις συστάσεις: έγκριση από το Συμβούλιο, με ειδική πλειοψηφία, ειδικών συστάσεων ανά χώρα.

Το 2005 αναθεωρήθηκε η στρατηγική της Λισσαβόνας έτσι ώστε να συγκεντρωθούν οι προσπάθειες περισσότερο στην επίτευξη ισχυρής και βιώσιμης οικονομικής ανάπτυξης και στη δημιουργία περισσότερων και καλύτερων θέσεων απασχόλησης.

Αυτή η επαναδρομολόγηση της στρατηγικής της Λισσαβόνας κατέληξε στην πλήρη αναθεώρηση της ΕΣΑ, της οποίας η νέα διαδικασία τέθηκε σε εφαρμογή τον Ιούλιο του 2005, με την έγκριση από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο των ολοκληρωμένων κατευθυντήριων γραμμών για την οικονομική ανάπτυξη και την απασχόληση.

⁵ www.ekem.gr

Η ευρωπαϊκή στρατηγική για την απασχόληση στηρίζεται σε τέσσερις μηχανισμούς:

1. στις ολοκληρωμένες κατευθυντήριες γραμμές για την ανάπτυξη και την απασχόληση (οι κατευθυντήριες γραμμές θα παρουσιάζονται στο εξής από κοινού με τις κατευθυντήριες γραμμές για τις μακροοικονομικές και μικροοικονομικές πολιτικές της Ένωσης επί τρία έτη)

2. στα εθνικά προγράμματα μεταρρυθμίσεων ανά χώρα

■ στην ετήσια έκθεση της Επιτροπής για την ανάπτυξη και την απασχόληση στην οποία αναλύονται τα 25 νέα εθνικά προγράμματα μεταρρυθμίσεων που υπέβαλαν τα κράτη μέλη

■ στις συστάσεις τις οποίες ενδεχομένως εγκρίνει το Συμβούλιο.

Οι ολοκληρωμένες κατευθυντήριες γραμμές για την οικονομική ανάπτυξη και την απασχόληση θα χρησιμεύσουν ως βάση για το κοινοτικό πρόγραμμα της Λισσαβόνας και τα εθνικά προγράμματα δράσης.

Η ΕΣΑ ξεκίνησε την εποχή που υπήρχαν υψηλά ποσοστά ανεργίας. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του 2000 στη Λισσαβόνα επικαιροποίησε τη στρατηγική καθορίζοντας ως σκοπό την πλήρη απασχόληση. Ο βασικός στόχος που τέθηκε είναι «να καταστεί η Ευρώπη η πλέον ανταγωνιστική και δυναμική οικονομία που θα βασίζεται στη γνώση, ικανή να προσφέρει βιώσιμη ανάπτυξη, με περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας και μεγαλύτερη κοινωνική συνοχή». Η Ατζέντα Κοινωνικής Πολιτικής του 2000 αποτελεί τμήμα της ολοκληρωμένης ευρωπαϊκής προσέγγισης για την επίτευξη της οικονομικής και κοινωνικής ανανέωσης που σκιαγραφήθηκε στη Λισσαβόνα. Συγκεκριμένα, επιδιώκει τη θετική και δυναμική αλληλεπίδραση ανάμεσα στην οικονομική πολιτική, την πολιτική απασχόλησης και την κοινωνική πολιτική και την επίτευξη μιας συμφωνίας που θα κινητοποιεί όλους τους παράγοντες προκειμένου να εργαστούν από κοινού για την επίτευξη του νέου στρατηγικού στόχου. Στο επίκεντρο της Ατζέντας βρίσκεται ο εκσυγχρονισμός του ευρωπαϊκού κοινωνικού προτύπου και η μετατροπή σε συγκεκριμένες δράσεις των πολιτικών δεσμεύσεων που έγιναν στη Λισσαβόνα. Η Ευρωπαϊκή Ατζέντα Κοινωνικής Πολιτικής επικυρώθηκε στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Νίκαιας το 2000 με βασικό αίτημα να γίνει σε βάθος ανασκόπηση των πρώτων πέντε ετών εφαρμογής της ΕΣΑ. Το 2001 υπογράφηκε η Συνθήκη της Νίκαιας η οποία επικεντρώθηκε στο θέμα της διεύρυνσης της Ε.Ε.. Εκεί συζητήθηκε και το θέμα της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής στο πλαίσιο μιας διευρυμένης Ευρώπης. Πρόσφατα το

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Βαρκελώνης (2002) ζήτησε να ενισχυθεί η πολιτική για την απασχόληση και έδωσε κατευθύνσεις για το μέλλον της ΕΣΑ.

Τα τελευταία χρόνια, οι επιδόσεις της αγοράς εργασίας στην Ε.Ε. έχουν βελτιωθεί αισθητά καθώς έχουν δημιουργηθεί πάνω από 10 εκατομμύρια νέες θέσεις εργασίας από το 1997 και μετά (από τις οποίες τα 6 εκατομμύρια κατέλαβαν γυναίκες), και υπάρχουν 4 εκατομμύρια λιγότεροι άνεργοι, ενώ ο ενεργός οικονομικά πληθυσμός συνέχισε να αυξάνεται κατά 5 εκατομμύρια. Η αξιολόγηση βεβαιώνει τον διαρθρωτικό χαρακτήρα αυτών των βελτιώσεων και συγκεκριμένα τη μείωση των επιπέδων της διαρθρωτικής ανεργίας, την οικονομική μεγέθυνση με μεγαλύτερη ένταση απασχόλησης και την ταχύτερη ανταπόκριση της αγοράς εργασίας στις οικονομικές και κοινωνικές αλλαγές. Είναι προφανώς δύσκολο να αποδειχθεί κατά πόσο η συνολική βελτίωση των επιδόσεων της απασχόλησης στην Ε.Ε. μπορεί να αποδοθεί στη δρομολόγηση της Ε.Σ.Α. και κατά πόσο στη βελτίωση της οικονομικής κατάστασης. Ωστόσο, υπήρξαν σημαντικές αλλαγές στις εθνικές πολιτικές για την απασχόληση, με σαφή σύγκλιση προς τους κοινούς στόχους της Ευρωπαϊκής Ένωσης» (απολογισμός πέντε ετών Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για την Απασχόληση - Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο, στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στην Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και στην Επιτροπή των Περιφερειών - COM/416/2002).

4.1.1 ΠΟΙΟΙ ΕΙΝΑΙ ΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ Ε.Σ.Α, ΠΟΙΟΣ ΕΙΝΑΙ Ο ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ

«Τα θεμελιώδη δεδομένα της οικονομίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης παραμένουν υγιή: από το 2005 τα δημόσια ελλείμματα περιορίστηκαν κατά το ήμισυ και πλέον και το δημόσιο χρέος μειώθηκε επίσης σε επίπεδο ελαφρά χαμηλότερο του 60%. Η οικονομική αύξηση έφθασε το 2,9% το 2007, αλλά φέτος μπορεί να είναι μικρότερη. Τα τελευταία δύο χρόνια δημιουργήθηκαν 6,5 εκατομμύρια θέσεις εργασίας. Μολονότι έπαιξαν ρόλο οι κυκλικοί παράγοντες, οι εξελίξεις αυτές διευκολύνθηκαν από τις διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις των τελευταίων ετών οι οποίες ανελήφθησαν στο πλαίσιο της Στρατηγικής της Λισσαβόνας καθώς και από τις ευεργετικές επιδράσεις του ευρώ και της ενιαίας αγοράς» .

Οι παραπάνω επισημάνσεις όπως διατυπώθηκαν στα συμπεράσματα της εαρινής συνόδου του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου 13/14 Μαρτίου 2008, καταδεικνύουν ότι μετά τις αρχικές καθυστερήσεις, οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις που

εφαρμόζονται και αναπτύσσονται στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για τη Απασχόληση και της ολοκληρωμένης στρατηγικής της Λισσαβόνας αρχίζουν και αποδίδουν καρπούς.

Στη σχετική έκθεση του Συμβουλίου ECOFIN προς το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο επισημαίνεται ότι σε συνολικό επίπεδο, η στρατηγική επέσπευσε το ρυθμό των μεταρρυθμίσεων βοηθώντας τα κράτη μέλη να εφαρμόσουν κάποιες ενίοτε δυσχερείς αλλά απαραίτητες αλλαγές για να ανταποκριθούν στις ευκαιρίες και τις προκλήσεις τη παγκοσμιοποίησης. Η νέα διακυβέρνηση της στρατηγικής της Λισσαβόνας για την ανάπτυξη και την απασχόληση, με την έμφαση που δίνει στην ανάπτυξη εταιρικής σχέσης μεταξύ ευρωπαϊκού επιπέδου και επιπέδου κρατών μελών αποδεικνύει την αξία της ενώ σε ανεξάρτητη αξιολόγηση των ολοκληρωμένων κατευθυντήριων γραμμών διατυπώνεται το συμπέρασμα ότι αποτελούν ένα συγκροτημένο και ανοικτό πλαίσιο που ανταποκρίνεται στις κυριότερες πολιτικές εξελίξεις που συνδέονται με την ανάπτυξη και την απασχόληση στην Ευρώπη.

Η στρατηγική της Λισσαβόνας διαμορφώνει την αναγκαία και απαραίτητη συναίνεση ανάμεσα στους δρώντες ότι αλλαγή αν και μερικές φορές επώδυνη καθίσταται ο αναγκαίος όρος προκειμένου η Ευρώπη να βρεθεί και να παραμείνει στην πρωτοπορία της παγκοσμιοποίησης. Επιπλέον η υιοθέτηση της αλληλοδιδασκτικής μεθόδου και των βέλτιστων πρακτικών που η στρατηγική ενσωματώνει προκειμένου τα κράτη μέλη να εντοπίζουν, να μαθαίνουν και να εφαρμόζουν πετυχημένα υποδείγματα πολιτικής - κλασσικό παράδειγμα αποτελεί η έννοια της παγκοσμιοποίησης και απορρόφησης των εξωτερικών κλυδωνισμών που η νέα πραγματικότητα επισείει. Φυσικά, συνέπεια μιας τέτοιας θεώρησης είναι να αναδειχθεί περισσότερο μια «εργαστηριακού» χαρακτήρα διάσταση της Στρατηγικής της Λισσαβόνας ως πεδίου ενίοτε δοκιμαστικών εφαρμογών πολιτικής και λιγότερο μια στρατηγική με τάσεις ομογενοποίησης και εναρμόνισης.

Τόσο στην έκθεση του Συμβουλίου ECOFIN για τους γενικούς προσανατολισμούς των οικονομικών πολιτικών όσο και στην κοινή έκθεση για την απασχόληση 2007-2008 επισημαίνεται μεταξύ άλλων ότι το ευνοϊκό οικονομικό περιβάλλον είχε θετικά αποτελέσματα για τις ευρωπαϊκές αγορές εργασίας. Κατά το 2006 σημειώθηκε, για πρώτη φορά εντός μίας δεκαετίας περίπου, ανάπτυξη εντάσεως απασχόλησης. Κατά το περασμένο έτος δημιουργήθηκαν 4 εκατομμύρια θέσεις απασχόλησης και η ανεργία άγγιξε τα χαμηλότερα επίπεδα μετά από χρόνια.

Η ανεργία έχει υποχωρήσει σε ποσοστό χαμηλότερο του 7% και το ποσοστό απασχόλησης προσεγγίζει το 65%, με ιδιαίτερα σημαντικές αυξήσεις στην απασχόληση των γυναικών και των εργαζόμενων μεγαλύτερης ηλικίας. Αν και τονίζεται ότι η παρατηρούμενη ανάκαμψη έχει κυκλικό χαρακτήρα, επισημαίνεται μια διαρθρωτική συνιστώσα στις εφαρμοζόμενες μεταρρυθμίσεις κάτι που προβάλλει έντονα στις αγορές εργασίας και αποκωδικοποιείται με το ότι η δημιουργία θέσεων απασχόλησης και η βελτίωση της παραγωγικότητας έλαβαν χώρα ταυτόχρονα για πρώτη φορά μέσα σε μια δεκαετία και η διαρθρωτική ανεργία μειώθηκε κατά το ένα τρίτο από το 2004 μολονότι η περίοδος 1997-2003 χαρακτηρίστηκε από σταθερή και υψηλή διαρθρωτική ανεργία.

Με την αναθεώρηση της στρατηγικής της Λισσαβόνας το 2005, δόθηκε έμφαση στην ανάπτυξη και την απασχόληση. Οι κατευθυντήριες γραμμές για την απασχόληση της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για την Απασχόληση και οι γενικοί προσανατολισμοί των οικονομικών πολιτικών εγκρίθηκαν ως ολοκληρωμένη δέσμη με την οποία η Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Απασχόληση αποκτά κορυφαίο ρόλο όσον αφορά την εφαρμογή των στόχων της στρατηγικής της Λισσαβόνας για την απασχόληση και την αγορά εργασίας. Η στρατηγική της Λισσαβόνας οργανώθηκε σε τριετείς κύκλους, ενισχύοντας συγχρόνως τον ενστερνισμό των στόχων και τη συνυπευθυνότητα για την επίτευξη τους και διακρίνοντας σαφώς μεταξύ των μεταρρυθμίσεων που πρέπει να πραγματοποιηθούν από τα κράτη μέλη και εκείνων που πρέπει να αναληφθούν με πρωτοβουλία της Κοινότητας. Για την εφαρμογή της στρατηγικής της Λισσαβόνας, το Συμβούλιο ενέκρινε μια σειρά ολοκληρωμένων κατευθυντήριων γραμμών και εξέδωσε τα απαραίτητα νομικά μέσα βάσει των άρθρων 99 και 128 της συνθήκης.

Αυτές οι κατευθυντήριες γραμμές σκοπό έχουν να καθοδηγούν τα κράτη μέλη κατά τη χάραξη και εφαρμογή των εθνικών μεταρρυθμίσεων μέσω των εθνικών προγραμμάτων μεταρρύθμισης (ΕΠΜ) που έχουν θεσπίσει. Οι κατευθυντήριες γραμμές για την περίοδο 2008-2010 βασίζονται σε τρεις πυλώνες, ήτοι τις μακροοικονομικές πολιτικές, τις μικροοικονομικές μεταρρυθμίσεις και τις πολιτικές απασχόλησης που συμβάλλουν συνολικά στους στόχους της βιώσιμης ανάπτυξης και της απασχόλησης και ενισχύουν την κοινωνική συνοχή. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στη Σύνοδο της 13/14 Μαρτίου 2008 επιβεβαίωσε ότι οι ολοκληρωμένες κατευθυντήριες γραμμές της περιόδου 2005-2008 παραμένουν σε ισχύ για τον κύκλο του 2008-2010. Οι στόχοι και τα σημεία αναφοράς που έχουν καθοριστεί σε επίπεδο

ΕΕ στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για την Απασχόληση και βάσει των κατευθυντηρίων γραμμών για το 2003, θα πρέπει να εξακολουθήσουν να παρακολουθούνται με δείκτες και πίνακες αποτελεσμάτων ενώ τέλος ενέκρινε τις συστάσεις ανά χώρα όσον αφορά τις οικονομικές πολιτικές και τις πολιτικές απασχόλησης των κρατών μελών και την ευρωζώνη, όπως καταρτίστηκαν από το Συμβούλιο με βάση προτάσεις της Επιτροπής . Οι ολοκληρωμένες κατευθυντήριες γραμμές για την απασχόληση οκτώ τον αριθμό ομαδοποιούνται σε τρεις τομείς προτεραιότητας για δράση και αποτελούν το πεδίο που υλοποιούνται οι στόχοι της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για την Απασχόληση.

Πιο συγκεκριμένα, η Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Απασχόληση αντανακλώντας τη στρατηγική της Λισσαβόνας και λαμβάνοντας υπόψη τους κοινούς κοινωνικούς στόχους, θέτει με ισόρροπη προώθηση τους εξής στόχους:

1) Την πλήρη απασχόληση: Η επίτευξη πλήρους απασχόλησης και η μείωση της ανεργίας και της αεργίας, με τη αύξηση της ζήτησης και της προσφοράς εργασίας, έχουν ζωτική σημασία για τη διατήρηση της οικονομική ανάπτυξης και την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής. Η ολοκληρωμένη προσέγγιση που συνδυάζει ευελιξία και ασφάλεια είναι ουσιαστικής σημασίας για την επίτευξη των στόχων αυτών. Οι πολιτικές ευελιξίας και ασφάλεια καλύπτουν ταυτόχρονα την ευελιξία των αγορών εργασίας, την οργάνωση της εργασίας και τις εργασιακές σχέσεις καθώς και την ασφάλεια της απασχόλησης και την κοινωνική προστασία.

2) Τη βελτίωση της ποιότητας και της παραγωγικότητας της εργασίας: Οι προσπάθειες αύξησης των ποσοστών απασχόλησης συμβαδίζουν με τη βελτιωμένη ελκυστικότητα των θέσεων απασχόλησης, τη βελτιωμένη ποιότητα της εργασίας, την αυξημένη παραγωγικότητα της εργασίας, την ουσιαστική μείωση του κατακερματισμού και των εργαζομένων που παραμένουν φτωχοί, οι συνέργιες μεταξύ ποιότητας στην εργασία, παραγωγικότητας και απασχόλησης πρέπει να αξιοποιηθούν πλήρως.

3) Την ενίσχυση της κοινωνικής και εδαφικής συνοχής: Απαιτείται αποφασιστική δράση για την ενίσχυση και τη στήριξη της κοινωνικής ένταξης, την καταπολέμηση της φτώχειας - και ιδίως της φτώχειας των παιδιών - την πρόληψη του αποκλεισμού από την αγορά εργασίας, την υποβοήθηση μειονεκτούντων ατόμων να ενταχθούν στη αγορά εργασίας, καθώς και για τη μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων όσον αφορά την απασχόληση, τη ανεργία και την παραγωγικότητα της εργασίας, ιδίως σε περιοχές με αναπτυξιακή υστέρηση.

Οι πολιτικές που θα υιοθετηθούν προς εκπλήρωση των παραπάνω στόχων πρέπει να συμβάλλουν ώστε να επιτευχθεί στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) έως το 2010 συνολικό ποσοστό απασχόλησης 70% κατά μέσο όρο, ποσοστό απασχόλησης για τις γυναίκες τουλάχιστον 60%, ποσοστό απασχόλησης για τους μεγαλύτερους σε ηλικία εργαζόμενους (από 55 έως 64 ετών) 50% και μείωση της ανεργίας και της αεργίας, ενώ διατυπώνεται η ανάγκη τα κράτη μέλη να εξετάσουν το ενδεχόμενο να θέσουν εθνικούς στόχους για ποσοστά απασχόλησης.

Τα μέχρι τώρα αποτελέσματα δεν αφήνουν ιδιαίτερα περιθώρια αισιοδοξίας αν δεν εντατικοποιηθούν οι προσπάθειες. Η Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Απασχόληση αποφέρει αποτελέσματα, τα οποία όμως παραμένουν άνισα και εξακολουθούν να μην καλύπτουν τους στόχους. Οι προκλήσεις της απασχόλησης παραμένουν και οι τρέχουσες οικονομικές προοπτικές είναι αβέβαιες, οπότε έχει πρωταρχική σημασία να διατηρηθεί η κεκτημένη ταχύτητα για να επιδιωχθεί περαιτέρω διαρθρωτική μεταρρύθμιση, η οποία, σε συνδυασμό με μακροοικονομικό πλαίσιο προσανατολισμένο προς την ανάπτυξη, πρέπει να ενθαρρύνει περαιτέρω τη δημιουργία περισσότερων και καλύτερων θέσεων εργασίας και να ενισχύσει την κοινωνική συνοχή. Μεταξύ άλλων στην κοινή έκθεση για τη απασχόληση 2007-2008 επισημαίνεται ότι παρά τη θετική επίδοση κατά το 2006, η Ευρώπη παρουσιάζει υστέρηση ως προς τους στόχους του 2010 για την απασχόληση. Σύμφωνα με το τρέχον ποσοστό απασχόλησης, θα πρέπει να δημιουργηθούν ακόμη 20 εκατομμύρια νέες θέσεις απασχόλησης μέχρι το 2010 για την επίτευξη το στόχου. Κατά τις προβλέψεις, θα μπορούσαν να δημιουργηθούν άλλες 5,5 εκατομμύρια νέες θέσεις απασχόληση μέχρι το 2010. Με την καταβολή έντονων προσπαθειών, ο γενικός στόχος του 2010 για ποσοστό απασχόλησης 70% καθίσταται σήμερα μετά βίας εφικτός, επιπλέον η ανεργία των νέων παραμένει ένα σοβαρό πρόβλημα σε πολλά κράτη μέλη μέχρι στιγμής, οι νέοι δεν έχουν επωφεληθεί αρκετά από το ευνοϊκό οικονομικό περιβάλλον και εξακολουθούν να κινδυνεύουν με ανεργία δυο φορές περισσότερο από το συνολικό εργατικό δυναμικό. Σήμερα σχεδόν ένας στους έξι νέους στην ΕΕ, ήτοι περίπου 7 εκατομμύρια, αποχωρούν ακόμη πρόωρα από το εκπαιδευτικό σύστημα χωρίς ουσιαστικά να σημειώνεται αύξηση των επιπέδων εκπαίδευσης. Η ανεργία μειώθηκε σημαντικά από 8,9%, το 2005, σε 8,2% το 2006 και όλα σχεδόν τα κράτη μέλη συνέβαλαν στην τάση αυτή, από την οποία επωφελήθηκαν τόσο οι γυναίκες όσο και οι άνδρες καθώς το ποσοστό ανεργίας μειώθηκε στο 9% και 7,65% αντιστοίχως. Σημαντικός δείκτης της ευρωστίας της

τρέχουσας επίδοσης της αγοράς εργασίας είναι ότι το ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας μειώθηκε για δεύτερο κατά σειρά χρόνο, από 4% σε 3,6%. Αναφορικά με τη βελτίωση τη ποιότητας και της παραγωγικότητας της εργασίας η έκθεση τονίζει ότι είναι επιτακτική ανάγκη να αυξήσει η Ευρώπη τις επενδύσεις σε ανθρώπινο κεφάλαιο είναι χαρακτηριστικό ότι σήμερα οι ΗΠΑ και η Ιαπωνία δαπανούν το διπλάσιο από όσο δαπανά η ΕΕ στην τριτοβάθμια εκπαίδευση ενώ η πρόοδος στο πλαίσιο της επιδίωξη αύξησης της ποιότητας στην εργασία παραμένει άνιση και η εφαρμογή των πολιτικών για την επίτευξη αυτού του στόχου είναι περιορισμένη. Τέλος αναφορικά με την ενίσχυση της εδαφικής και κοινωνικής συνοχής παρατηρείται ότι παρά το ευνοϊκό οικονομικό περιβάλλον, στις περισσότερες χώρες δεν σημειώθηκε μείωση της σχετική φτώχειας και η αύξηση των ποσοστών απασχόλησης όσον αφορά τις ευαίσθητες ομάδες του πληθυσμού ήταν χαμηλότερη από την αύξηση της απασχόλησης για το σύνολο του εργατικού δυναμικού.

Για την υλοποίηση των στόχων της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για την Απασχόληση η δράση θα πρέπει να επικεντρωθεί στις ακόλουθες προτεραιότητες

- 1) προσέλκυση και διατήρηση περισσότερων ατόμων στην αγορά εργασίας, με μεγαλύτερη προσφορά εργασία και εκσυγχρονισμό των συστημάτων κοινωνικής προστασίας
- 2) βελτίωση της ικανότητας προσαρμογής εργαζομένων και επιχειρήσεων, και
- 3) αύξηση των επενδύσεων σε ανθρώπινο κεφάλαιο με τη βελτίωση της εκπαίδευσης και των δεξιοτήτων.

Η κοινή έκθεση για την απασχόληση 2007-2008 και η έκθεση για τις κατευθυντήριες γραμμές για τις πολιτικές απασχόλησης των κρατών μελών αναλύοντας την επιτευχθείσα πρόοδο στις παραπάνω προτεραιότητες ανάμεσα σε άλλα παρατηρούν τα εξής:

Η προώθηση της προσφοράς εργατικού δυναμικού, η προσέγγιση της εργασίας με βάση τον κύκλο της ζωής και ο εκσυγχρονισμός των συστημάτων κοινωνικής προστασίας για τη διασφάλιση της επάρκειας τους, της δημοσιονομικής βιωσιμότητας τους και της ικανότητας προσαρμογής τους στις μεταβαλλόμενες ανάγκες της κοινωνίας αποτελούν επιτακτικές ανάγκες λόγω της αναμενόμενης μείωσης του πληθυσμού σε ηλικία εργασίας. Η περαιτέρω αύξηση των ποσοστών απασχόλησης των μεγαλύτερης ηλικίας εργαζομένων και των νέων, ως τμήμα της νέας προσέγγισης του φάσματος των γενεών, και η προώθηση της ενεργού ένταξης

των ατόμων που είναι περισσότερο αποκλεισμένα από την αγορά εργασίας καθίσταται σημαντική. Οι εργαζόμενοι μεγαλύτερης ηλικίας αποτελούν μία από τις ευρύτερες ομάδες στόχους για την αύξηση της απασχόλησης. Με ποσοστό απασχόλησης 43,5% μέχρι τα τέλη του 2006, (6,5 ποσοστιαίες μονάδες από το στόχο του 2010) υπάρχει ακόμη σημαντικό αναξιοποίητο δυναμικό μεταξύ των εργαζομένων μεγαλύτερης ηλικίας, ο δε αριθμός τους θα συνεχίσει να αυξάνεται τις επόμενες δεκαετίες. Εντατική δράση απαιτείται επίσης για τη βελτίωση της κατάστασης των νέων στην αγορά εργασίας, ειδικότερα των πιο ανειδίκευτων και στην αισθητή μείωση της ανεργίας των νέων, η οποία είναι κατά μέσο όρο διπλάσια από το ποσοστό της συνολικής ανεργίας. Στο παραπάνω πνεύμα εντάσσεται και η απόφαση έως το 2010, η πραγματική μέση ηλικία εξόδου από την αγορά εργασίας να αυξηθεί κατά 5 έτη σε επίπεδο ΕΕ σε σύγκριση με το 2001.

Η προώθηση της ευελιξίας σε συνδυασμό με την ασφάλεια της απασχόλησης και μείωση του κατακερματισμού της αγοράς εργασίας, λαμβανομένου δεόντως υπόψη του ρόλου των κοινωνικών εταίρων αναγνωρίζεται πλέον σε όλη την ΕΕ ως η βασική προσέγγιση ώστε να ανταποκρίνονται καλύτερα οι αγορές εργασίας στις αλλαγές που οφείλονται στην παγκοσμιοποίηση και ταυτοχρόνως να μειωθεί ο κατακερματισμός της αγοράς εργασίας. Κάθε κράτος μέλος πρέπει να καθορίζει τη δική του πορεία όσον αφορά την ευελιξία με ασφάλεια, βάσει των κοινών αρχών που έχουν υιοθετηθεί από το Συμβούλιο. Οι εν λόγω αρχές αποτελούν μια χρήσιμη βάση μεταρρυθμίσεων, πλαισιώνοντας εθνικές επιλογές πολιτικής και συγκεκριμένες εθνικές ρυθμίσεις στον τομέα της ευελιξίας με ασφάλεια, δεν υπάρχει μια μοναδική οδός, αλλά και καμία βασική αρχή δεν είναι σπουδαιότερη από την άλλη. Τέλος στα πλαίσια των επενδύσεων σε ανθρώπινο κεφάλαιο αναγνωρίζεται ότι για να διευκολυνθεί η πρόσβαση στην απασχόληση για άνδρες και γυναίκες όλων των ηλικιών, πρέπει να αυξηθούν τα επίπεδα παραγωγικότητας, η καινοτομία και η ποιότητα της απασχόλησης, η ΕΕ χρειάζεται υψηλότερες και αποτελεσματικότερες επενδύσεις σε ανθρώπινο κεφάλαιο και στη δια βίου μάθηση. Η ΕΕ θέτει ως στόχο έναν μέσον όρο νέων που εγκαταλείπουν πρόωρα τη σχολική εκπαίδευση το πολύ 10%, ενώ το 85% τουλάχιστον των ατόμων ηλικίας 22 ετών πρέπει να έχει ολοκληρώσει την ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση μέχρι το 2010. Οι πολιτικές θα πρέπει επίσης να αποσκοπούν στην αύξηση του μέσου επιπέδου συμμετοχής στη δια βίου μάθηση εντός της ΕΕ τουλάχιστον 12,5% του ενεργού ενήλικου πληθυσμού (ηλικιακή ομάδα 25-64).

Δράση κατά προτεραιότητα για περισσότερες και καλύτερες θέσεις απασχόλησης

Σε εναρμόνιση με τα παραπάνω, μια εκ των τεσσάρων προτεραιοτήτων της Στρατηγικής της Λισσαβόνας είναι προσανατολισμένη στην απασχόληση και δη στην επένδυση σε ανθρώπους και τον εκσυγχρονισμό των αγορών εργασίας. Η αναληφθείσα δράση θα πρέπει να επικεντρωθεί στα ακόλουθα ζητήματα:

1. αποτελεσματικές προσεγγίσεις συνδυασμού ευελιξίας και ασφάλειας (flexicurity) σύμφωνα με τις συμφωνημένες κοινές αρχές, στην παραπάνω λογική εντάσσεται η νέα πρωτοβουλία της Επιτροπής και της Προεδρίας «Αποστολή για την Ευελιξία με Ασφάλεια» για στενή συνεργασία με τους κοινωνικούς εταίρους με στόχο την ενημέρωση και ενσωμάτωση των αρχών της ευελισφάλειας στη Στρατηγική της Λισσαβόνας (2008-2010) και στην Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Απασχόληση.
2. ανακατανομή του εργατικού δυναμικού σε πιο παραγωγικές θέσεις απασχόλησης όπου η ευρωπαϊκή οικονομία έχει συγκριτικό πλεονέκτημα, μέσω της πρόβλεψης των αναγκών σε δεξιότητες εφαρμογή των Νέων Δεξιοτήτων για Νέες θέσεις Απασχόλησης είναι εν προκειμένω σημαντική.
3. αγορές εργασίας χωρίς αποκλεισμούς.
4. γεωγραφική και επαγγελματική κινητικότητα, και στο μέλλον δυνατότητα μεταφοράς των κοινωνικών δικαιωμάτων.
5. αύξηση των ποσοστών απασχόλησης.
6. ενίσχυση της ενεργούς συμμετοχής των κοινωνικών εταίρων και των άλλων σχετικών φορέων για την προώθηση του προγράμματος μεταρρυθμίσεων (ownership).
7. με δεδομένο ότι η οικονομική μετανάστευση μπορεί να συμβάλει στην κάλυψη των αναγκών της αγοράς εργασίας και να βοηθήσει στη συμπλήρωση των ελλείψεων δεξιοτήτων, η απασχόληση και οι κοινωνικές επιπτώσεις της μετανάστευσης υπηκόων τρίτων χωρών πρέπει να εξετασθούν στο πλαίσιο των προτάσεων της Επιτροπής για μια κοινή πολιτική για την μετανάστευση.

Στοχαστικά σχέδια για μια Ευρώπη με πιο δυναμική απασχόληση:

Η παραπάνω αδρομερής παρουσίαση της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για την Απασχόληση και της μιας εκ των τεσσάρων διαστάσεων της Στρατηγικής της Λισσαβόνας καταδεικνύει το μέγεθος της προσπάθειας που πρέπει να καταβληθεί

από την Ένωση, τα κράτη μέλη και τους κοινωνικούς εταίρους προκειμένου να υλοποιηθούν οι μεσοπρόθεσμοι και μακροπρόθεσμοι στόχοι που έχουν τεθεί.

Αν η αρχή «για να λάβω τη σωστή απάντηση πρέπει να απαντήσω στο σωστό ερώτημα» στον προσδιορισμό των διαφαινόμενων προοπτικών για την απασχόληση πρέπει να θέσουμε τα σωστά ερωτήματα:

1. Πως θα διευκολυνθούν επιτυχείς αλλαγές στον καταμερισμό εργασίας σε μια διαρκώς μεταβαλλόμενη ανταγωνιστική οικονομία; Πως θα μετατραπεί η δημιουργικότητα και η καινοτομία σε απασχόληση και οικονομική μεγέθυνση;

2. Πως και με ποια μέσα οι βελτιωμένες οικονομικές συνθήκες θα μειώσουν τη φτώχεια και θα ευεργετήσουν και αυτούς που είναι αποκλεισμένοι από την αγορά εργασίας;

3. Πως θα διευκολυνθεί και θα ενισχυθεί ο ρόλος των κοινωνικών εταίρων ώστε να αποτελέσουν παράγοντα επιτάχυνσης του ρυθμού των μεταρρυθμίσεων;

Αναμφίβολα ο σκοπός και η έκταση του παρόντος κειμένου δεν επιτρέπουν τη διατύπωση απαντήσεων στα παραπάνω ερωτήματα, ωστόσο δίνεται η δυνατότητα ενός σύνοπτου στοχαστικού σχεδιάσματος για μια Ευρώπη με πιο δυναμική απασχόληση που μπορεί να διαρθρωθεί σε τρεις άξονες.

4. Ανάπτυξη με κοινωνική διάσταση. Η υγιής ανάπτυξη και η δημιουργία θέσεων απασχόλησης δεν ενισχύουν αυτόματα την κοινωνική συνοχή ούτε βελτιώνουν αυτόματα την κατάσταση των πλέον περιθωριοποιημένων ατόμων στις κοινωνίες. Οι οικονομικές πολιτικές, οι πολιτικές απασχόλησης και οι κοινωνικές πολιτικές πρέπει να συνδέονται στενά μεταξύ τους και να αλληλοστηρίζονται. Η σημασία της κοινωνικής διάστασης της ΕΕ ως αναπόσπαστου μέρους της Στρατηγικής της Λισσαβόνας είναι κάτι που το τελευταίο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο λαμβάνει υπόψη και συγκεκριμένα τονίζει την ανάγκη περαιτέρω ενσωμάτωσης των οικονομικών πολιτικών, των πολιτικών απασχόλησης και των κοινωνικών πολιτικών. Στη λογική αυτή ενσωματώνεται και η έναρξη των διαδικασιών για την πρόταση της Επιτροπής για ανανεωμένη Κοινωνική Ατζέντα η οποία θα πρέπει να συμβάλει καίρια στη ενίσχυση της λαμβάνοντας υπόψη τις νέες εξελίξεις της κοινωνίας και της εργασίας στην Ευρώπη.

5. Προώθηση της οικονομικής ολοκλήρωσης. Με δεδομένη τη διασύνδεση της παραγωγικότητας με τις αγορές εργασίας, το άνοιγμα των αγορών στον ανταγωνισμό όχι μόνο θα επιφέρει θετικά αποτελέσματα στην παραγωγικότητα και ως εκ τούτου στα δημοσιονομικά μεγέθη της ευρωπαϊκής οικονομίας αλλά θα έχει

και ευεργετικές συνέπειες στις αγορές εργασίας. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή σε σχετική της εκτίμηση υπολόγισε ότι η ενιαία αγορά την περίοδο 1992-2006 προσέθεσε 2,25% στο ΑΕΠ των 25 και δημιούργησε 2,75 εκατομμύρια θέσεις απασχόλησης. Μάλιστα τα οφέλη είναι τόσο ορατά (διαφάνεια και χαμηλότερες τιμές, πολλαπλές επιλογές, καλύτερη ποιότητα αγαθών και υπηρεσιών) που σε έρευνα του Ευρωβαρομέτρου το 2006 περισσότερο από το 70% των ερωτηθέντων πολιτών δήλωσαν ικανοποιημένοι για τουλάχιστον δυο από τις ελευθερίες που η ενιαία αγορά ενσωματώνει (ελεύθερης κυκλοφορίας των προϊόντων και των εργαζομένων) ενώ τα δυο τρίτα των πολιτών ήταν θετικά στην ενίσχυση του ανταγωνισμού στην ενιαία αγορά.

6. Εξωστρεφής και πιο «παγκοσμιοποιημένη» Ευρώπη. Η παγκόσμια οικονομία στον 21^ο αιώνα χαρακτηρίζεται από αλλαγές που κυφορούν απειλές αλλά και ευκαιρίες ανάπτυξης. Η μεγαλύτερη πρόκληση για την ευρωπαϊκή οικονομία, είναι να ανταποκριθεί με ευελιξία στις προκλήσεις αυτές μέσω των απαραίτητων μεταρρυθμίσεων στους τομείς της κοινωνικής πολιτικής και της πολιτικής απασχόλησης. Η αποτυχία διατύπωσης και εφαρμογής εναλλακτικών προτάσεων, όχι μόνο θα αποτελέσει τροχοπέδη ανάπτυξης, αλλά θα θέσει σε κίνδυνο δύο κρίσιμες πολιτικές για τη βιωσιμότητα του ευρωπαϊκού ενοποιητικού εγχειρήματος, αυτή της ενιαίας αγοράς και της νομισματικής ένωσης. Στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο 13/14 Μαρτίου ορθώς επισημαίνεται ότι «οι ανοικτές αγορές και το υγιές διεθνές περιβάλλον συμβάλλουν στην τόνωση της ανάπτυξης και την αύξηση της απασχόλησης και πρέπει να οδηγούν σε αμοιβαία οφέλη. Η ΕΕ πρέπει συνεπώς να συνεχίσει τις προσπάθειες της για διαμόρφωση της παγκοσμιοποίησης ενισχύοντας την εξωτερική διάσταση της ανανεωμένης Στρατηγικής της Λισσαβόνας». Ωστόσο αυτό που προϋποθέτει την υλοποίηση των παραπάνω είναι η ύπαρξη ηγεσίας και κατάλληλης επικοινωνιακής διαχείρισης που θα δώσει στους ευρωπαίους πολίτες μια ρεαλιστική εικόνα για την παγκοσμιοποίηση, τι ορίζοντες διανοίγονται αλλά και ποια είναι τα μεγάλα διακυβεύματα που θέτονται εν υπό αμφισβήτηση αν η Ευρώπη δεν ανταποκριθεί με επιτυχία. Αποτυχία στα δυο αυτά αιτούμενα θα οδηγήσει σε αποσπασματικές λύσεις με βραχυπρόθεσμο όφελος και μακροπρόθεσμο κόστος στείρα άρνηση της παγκοσμιοποίησης αλλά και το κυριότερο διάβρωση των μέχρι τώρα επιτυχιών αφού η Ευρώπη θα τοποθετηθεί ουραγός και όχι ταγός των εξελίξεων.

4.2 ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΤΗΣ ΛΙΣΣΑΒΟΝΑΣ⁶

4.2.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Στρατηγική της Λισσαβόνας περιελάμβανε όταν διατυπώθηκε το 2000 τη διαμόρφωση μιας ανταγωνιστικής οικονομίας της γνώσης σε ευρωπαϊκό επίπεδο, την επίτευξη της πλήρους απασχόλησης, την εδραίωση του ευρωπαϊκού κοινωνικού μοντέλου και την αποτελεσματική προστασία του περιβάλλοντος στο πλαίσιο μιας βιώσιμης ανάπτυξης. Η μέθοδος για την υλοποίηση όλων αυτών των στόχων σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης ήταν η λεγόμενη ανοικτή μέθοδος συντονισμού μεταξύ των κρατών μελών.

Οι στόχοι όμως αυτοί της Στρατηγική της Λισσαβόνας απεδείχθησαν υπερβολικά φιλόδοξοι για την πρώτη πενταετία της εφαρμογής της (2000-2005) και οι χώρες δεν ανταποκρίθηκαν σε αυτές τις προσδοκίες. Έτσι, στο Εαρινό Συμβούλιο του Μαρτίου του 2005 η Στρατηγική της Λισσαβόνας αναπροσαρμόστηκε λαμβάνοντας επίσης υπόψη ορισμένα νέα δεδομένα, δηλαδή τις νέες συνθήκες σε επίπεδο ευρωπαϊκής και παγκόσμιας οικονομίας (π.χ. η διεύρυνση της ΕΕ, το άνοιγμα των αγορών, οι ταχείες τεχνολογικές εξελίξεις, η ένταση του ανταγωνισμού, η γήρανση των ευρωπαϊκών πληθυσμών, η χωρίς κανόνες λειτουργία της αγοράς εργασίας κ.α.). Η νέα στρατηγική για την Ανάπτυξη και την Απασχόληση όπως ονομάστηκε, στηρίχθηκε καταρχάς σε σαφέστερη εστίαση των δράσεων, τη μεγαλύτερη κινητοποίηση των εθνικών φορέων (πχ. διορισμός Εθνικού συντονιστή) και την απλοποίηση - βελτίωση της διαδικασίας εφαρμογής με την κατάρτιση τριετών προγραμμάτων (ΕΠΜ - Εθνικά Προγράμματα Μεταρρυθμίσεων) από τα κράτη-μέλη, τα οποία αξιολογούνται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή όπως και οι κατ' έτος Εκθέσεις εφαρμογής τους, παράλληλα με ένα Ενιαίο Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα Δράσης.

4.2.2 Η ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΗΣ ΛΙΣΣΑΒΩΝΑΣ

Η στρατηγική της Λισσαβόνας δεν ορίζει ειδικούς στόχους οικονομικής επίδοσης αλλά καλεί τα ευρωπαϊκά όργανα και τα κράτη μέλη να προτείνουν ορισμένα μέτρα οικονομικής και κοινωνικής μεταρρύθμισης μέσω των οποίων «ένα

⁶ www.gsee.gr (Εκθεση INE-ΓΣΕΕ-2008)

μέσο ποσοστό οικονομικής ανάπτυξης της τάξης του 3% θα αποτελεί ρεαλιστική προοπτική για τα επόμενα έτη. Όσον αφορά την απασχόληση η στρατηγική της Λισσαβόνας αποσκοπεί στην αύξηση του ποσοστού απασχόλησης σε ποσοστό όσο το δυνατό πλησιέστερα στο 70% μέχρι το 2010 και στην αύξηση του αριθμού των εργαζομένων γυναικών σε ποσοστό άνω του 60% ως το 2010.

4.2.3 ΕΝΔΙΑΜΕΣΗ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ

Πέντε χρόνια μετά την έναρξη της στρατηγικής της Λισσαβόνας στα μέσα της πορείας προς το 2010, η Επιτροπή προβαίνει σε έναν όχι ενθαρρυντικό απολογισμό των επιτευχθέντων αποτελεσμάτων. Οι προβλεπόμενες επιδόσεις της ευρωπαϊκής οικονομίας σε θέματα ανάπτυξης, παραγωγικότητας και απασχόλησης δεν επιτεύχθηκαν. Ο ρυθμός δημιουργίας θέσεων απασχόλησης επιβραδύνθηκε και οι επενδύσεις στην έρευνα και την τεχνολογία παρέμειναν ανεπαρκείς.

Η Ευρώπη αντιμετωπίζει από το 2001 οικονομική επιβράδυνση με εμφανείς δυσχέρειες ανάκαμψης. Ο ρυθμός ανάπτυξης παραμένει ανησυχητικά χαμηλός, είναι περίπου στο 1%, δηλαδή στο ένα τρίτο του στόχου που προέβλεπε η Στρατηγική της Λισσαβόνας. Το ποσοστό απασχόλησης στην Ευρώπη των 25 διατηρείται μόλις στο 63% σε σχέση με τον αρχικό στόχο που είναι 70%. Η μακροχρόνια ανεργία αυξάνει. Οι σταθερές θέσεις εργασίας υποκαθίστανται με προσωρινές και επισφαλείς θέσεις απασχόλησης. Ο ρυθμός επενδύσεων στην Ευρώπη δεν ξεπερνά τα δύο τρίτα εκείνου των ΗΠΑ. Και μάλιστα το 80% του επενδυτικού χάσματος Ευρώπης - ΗΠΑ οφείλεται στις χαμηλές δαπάνες για έρευνα και τεχνολογία.

Για τους λόγους αυτούς, δηλαδή για να μην καταστεί η Λισσαβόνα συνώνυμο στόχων που δεν επιτεύχθηκαν και υποσχέσεων που δεν πραγματοποιήθηκαν, η Επιτροπή προτείνει ένα νέο ξεκίνημα για τη στρατηγική της Λισσαβόνας επικεντρώνοντας τις προσπάθειες σε δύο κύριους στόχους: επίτευξη ισχυρότερης οικονομικής μεγέθυνσης και δημιουργία περισσότερων και καλύτερων θέσεων απασχόλησης.

Για την διενέργεια της εν λόγω επανεξέτασης η Επιτροπή βασίστηκε στην έκθεση της ομάδας υψηλού επιπέδου ή έκθεση Κοκ (πρώην Ολλανδός πρωθυπουργός) με τίτλο «Αντιμετώπιση των προκλήσεων: η στρατηγική της Λισσαβόνας για την ανάπτυξη και την απασχόληση», Νοέμβριος 2004. Η εν λόγω αξιολόγηση η οποία διεξήχθη καθ' υπόδειξη του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Μαρτίου του 2004, εξετάζει την πρόοδο που σημειώθηκε στο πλαίσιο της

στρατηγικής της Λισσαβόνας και επιμένει στην διατήρηση των φιλόδοξων στόχων και του χρονικού ορίζοντα εστιάζοντας σε πέντε ενότητες. Οι ενότητες αυτές εικονογραφούν τη συνύπαρξη στον προγραμματικό λόγο της Ευρωπαϊκής Ένωσης ενός συστήματος επιδιώξεων που συντηρούν το όραμα της βιώσιμης ανάπτυξης και ειδικών παρεμβάσεων για την εσωτερική αγορά, την επιχειρηματικότητα ή την αγορά εργασίας που έχουν φιλοδοξίες οι οποίες είναι περιορισμένες σε σχέση με το όραμα της Λισσαβόνας, και στρέφονται ευθέως κατά των δικαιωμάτων των εργαζομένων. Μένει να διαπιστωθεί σε πιο βαθμό θα επωμιστεί η Ευρωπαϊκή Ένωση τη σχεδιασμένη απάντηση στην κλιματική αλλαγή και επομένως τον προγραμματισμό των ενεργειών για τον τομέα του περιβάλλοντος. Οι προτάσεις της έκθεσης Κοκ είχαν το εξής περιεχόμενο:

1. **Κοινωνία της γνώσης:** Η Ευρώπη οφείλει να βελτιώσει ριζικά την έλξη που ασκεί στους ερευνητές καθώς υπερβολικά μεγάλο πλήθος νέων επιστημόνων εξακολουθεί να εγκαταλείπει την Ευρώπη μετά το πτυχίο για να εγκατασταθεί μεταξύ άλλων στις ΗΠΑ. Επιπρόσθετα θα πρέπει να αυξήσει τις δαπάνες για έρευνα και ανάπτυξη γιατί όσο μεγαλύτερες είναι αυτές τόσο μεγαλύτερη και η συνακόλουθη αύξηση της παραγωγικότητας (στόχος της ΣτΛ). Ενώ απαραίτητη είναι και η προώθηση των τεχνολογιών επικοινωνίας και πληροφορίας που καθιστούν κάθε βήμα της παραγωγικής αξίας αποδοτικότερο.

2. **Εσωτερική Αγορά:** Ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς για τις υπηρεσίες (κυρίως τις χρηματοοικονομικές) και αφαίρεση των εμποδίων στην ελεύθερη διακίνηση των αγαθών. Η διευκόλυνση της ελεύθερης κυκλοφορίας ατόμων, αγαθών, υπηρεσιών και κεφαλαίου στο εσωτερικό ενός ενιαίου χώρου χωρίς εσωτερικά σύνορα θεωρείται ζωτικής σημασίας μηχανισμό, ο οποίος παράγει οικονομική ανάπτυξη.

3. **Επιχειρηματικό περιβάλλον:** Μείωση του επιχειρηματικού κόστους, βελτίωση της ποιότητας της νομοθεσίας (μείωση συνολικού φόρτου κανονισμών και νομοθεσίας), υποστήριξη της ανάπτυξης νέων επιχειρήσεων (αύξηση της διαθεσιμότητας κεφαλαίων ανάληψης κινδύνου) και δημιουργία περιβάλλοντος που ενθαρρύνει την επιχειρηματικότητα (πχ. περιορισμός των κοινωνικών και νομικών επιπτώσεων σε περιπτώσεις χρεοκοπίας άνευ δόλου).

4. **Αγορά εργασίας:** Η ευρωπαϊκή ανάπτυξη εξαρτάται από την αύξηση του ενταγμένου στην αγορά εργασίας αριθμού ατόμων, παρά την μείωση του ενεργού πληθυσμού λόγω γήρανσης. Η επίτευξη του στρατηγικού αυτού στόχου προϋποθέτει

την άμεση προώθηση της ευελιξίας των εργαζομένων (με τον όρο αυτό η Ομάδα Υψηλού Επιπέδου εννοεί την ευκινησία, προσαρμοστικότητα και απασχολησιμότητα και όχι την υποχώρηση των δικαιωμάτων των εργαζομένων), την ανάπτυξη στρατηγικής για την δια βίου μάθηση και την ανάπτυξη συνεργασιών για την απασχόληση και την ανάπτυξη.

5. Διατήρηση του περιβάλλοντος: Οι άρτια μελετημένες περιβαλλοντικές πολιτικές μπορούν να παρέχουν ευκαιρίες καινοτομίας, να δημιουργούν νέες αγορές και παράλληλα, να οδηγούν σε αύξηση της ανταγωνιστικότητας μέσω βελτιωμένης αποδοτικότητας των πόρων και παροχής νέων επενδυτικών ευκαιριών. Υπ' αυτήν την έννοια, οι περιβαλλοντικές πολιτικές δύνανται να συμβάλλουν στην επίτευξη των κεντρικών στρατηγικών στόχων της Λισσαβόνας και ειδικότερα στην υποστήριξη της ανάπτυξης και της απασχόλησης.

Η ομάδα Υψηλού Επιπέδου πρότεινε επίσης βελτιώσεις στη διακυβέρνηση της Στρατηγικής της Λισσαβόνας ώστε να καταστεί αποτελεσματικότερη και ευκολότερα κατανοητή. Πρότεινε ένα τριετές πρόγραμμα δράσης της Λισσαβόνας και τη χρησιμοποίηση μιας ενιαίας σειράς κατευθυντήριων γραμμών για την προώθηση της ατζέντας της μεταρρύθμισης. Οι Ολοκληρωμένες Κατευθυντήριες Γραμμές περιλαμβάνουν τους Γενικούς Προσανατολισμούς Οικονομικής Πολιτικής καθώς και τις Κατευθυντήριες Γραμμές για την Απασχόληση και αποτελούν το κύριο πολιτικό μέσο για την ανάπτυξη και την εφαρμογή της στρατηγικής της Λισσαβόνας αφού καλύπτουν τόσο τον μακροοικονομικό όσο και τον μικροοικονομικό τομέα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αυτές οι κατευθυντήριες γραμμές έχουν τα χαρακτηριστικά που αναφέρθηκαν στην εισαγωγή αυτού του κεφαλαίου.

Με την σειρά τους τα κράτη μέλη οφείλουν να θεσπίσουν εθνικά προγράμματα δράσης για την οικονομική μεγέθυνση και την απασχόληση αναλαμβάνοντας υποχρεώσεις και θέτοντας στόχους, έπειτα από εκτεταμένες συζητήσεις σε εθνικό επίπεδο. Για τον συντονισμό όλων των παραπάνω τα κράτη μέλη θα πρέπει να ορίσουν τον ή την υπεύθυνο/η για τη στρατηγική της Λισσαβόνας σε κυβερνητικό επίπεδο.

Η υποβολή εκθέσεων απλουστεύθηκε. Υποβάλλεται μια ενιαία έκθεση της Λισσαβόνας σε επίπεδο ΕΕ και μια σε εθνικό επίπεδο σχετικά με την πρόοδο που σημειώθηκε (σε σχέση με τις χιλιάδες εκθέσεων που συντάσσονται στο πλαίσιο της ανοικτής διαδικασίας συντονισμού). Τέλος ο αριθμός των δεικτών αναφοράς στους

οποίους βασίζονται οι εκθέσεις θα περιοριστούν σε δεκατέσσερις (36 δείκτες το 2001 και 42 το 2002).

Οι 14 δείκτες που περιλαμβάνονται στον τελευταίο κατάλογο (Ετήσιος πίνακας κατάταξης των κρατών μελών) για την αξιολόγηση των επιδόσεων είναι οι παρακάτω:

- το κατά κεφαλήν ακαθάριστο εγχώριο προϊόν
- η παραγωγικότητα της εργασίας
- το ποσοστό απασχόλησης (με διάκριση ανά φύλο)
- το ποσοστό απασχόλησης των μεγαλύτερης ηλικίας εργαζομένων (με διάκριση ανά φύλο)
- το επίπεδο εκπαίδευσης των ατόμων ηλικίας 20-24 ετών (με διάκριση ανά φύλο)
- οι δαπάνες έρευνας και ανάπτυξης σαν ποσοστό του ΑΕΠ
- οι δαπάνες για ιδιωτικές επενδύσεις σαν ποσοστό του ΑΕΠ
- συγκριτικά επίπεδα τιμών
- το ποσοστό πολιτών στο όριο της φτώχειας (με διάκριση ανά φύλο)
- το ποσοστό των μακροχρόνια ανέργων (με διάκριση ανά φύλο)
- οι αποκλίσεις των ποσοστών απασχόλησης ανά περιφέρεια (με διάκριση ανά φύλο)
- οι εκπομπές των αερίων που ευθύνονται για το φαινόμενο του θερμοκηπίου
- η ενεργειακή ένταση της οικονομίας και
- ο όγκος των μεταφερόμενων εμπορευμάτων.

Η Ομάδα Υψηλού Επιπέδου θεώρησε ότι ο κατάλογος αυτός αποτελεί τον πλέον συμφέροντα συμβιβασμό μεταξύ απλούστευσης της διαδικασίας της Λισσαβόνας και διατήρησης των φιλοδοξιών και του εύρους της.

Σύμφωνα με την έκθεση Kok η Ελλάδα βρισκόταν στην τελευταία θέση όσον αφορά τις δαπάνες σε έρευνα και τεχνολογία και καταλαμβάνει μια από τις τελευταίες δύο θέσεις στους περισσότερους διαρθρωτικούς δείκτες.

Αμέσως μετά το τέλος της εαρινής συνόδου κορυφής του Μαρτίου του 2005, στην οποία υποβλήθηκε η έκθεση της Ομάδας Υψηλού Επιπέδου (καταρτίστηκε με εντολή του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Μαρτίου του 2004), ξεκίνησε η διαμόρφωση του Εθνικού Μεταρρυθμιστικού Προγράμματος 2005-2008.

4.2.4 ΕΘΝΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΩΝ 2005-2008

Στόχος του ελληνικού ΕΠΜ είναι να συγκεντρώσει σε ενιαίο κείμενο τις μεταρρυθμίσεις που σχεδιάζει και υλοποιεί η κυβέρνηση τα επόμενα 3 χρόνια (με απώτερο ορίζοντα το 2010) στους τομείς των Δημόσιων Οικονομικών, των Διαρθρωτικών (μικροοικονομικών) Αλλαγών καθώς και στον τομέα Απασχόλησης - Εκπαίδευσης.

Οι προτεραιότητες του ελληνικού ΕΠΜ ήταν:

Η αποκατάσταση της δημοσιονομικής ισορροπίας, με στόχο την επαναφορά του ελλείμματος κάτω από την τιμή αναφοράς (3%) μέχρι το 2006 και την περαιτέρω μείωση τα επόμενα χρόνια. Καθώς και η εξασφάλιση μακροχρόνιας βιωσιμότητας των δημόσιων οικονομικών. Στόχος είναι η δημοσιονομική προσαρμογή να βασιστεί στη συγκράτηση των δαπανών με αποτελεσματική περιστολή της σπατάλης, στην αύξηση των εσόδων με:

1. Διεύρυνση της φορολογικής βάσης καθώς και σε σημαντικές διαρθρωτικές παρεμβάσεις όπως το νέο πλαίσιο λειτουργίας των ΔΕΚΟ, που θα εισάγει στοιχεία εταιρικής διακυβέρνησης αλλά το νέο πλαίσιο για τις Συμπράξεις Δημόσιου Ιδιωτικού Τομέα (Σ.Δ.Ι.Τ) που αναμένεται να απαλλάξει τον κρατικό προϋπολογισμό από σημαντικές επιβαρύνσεις.

2. Η αύξηση της παραγωγικότητας, μέσα από την αντιμετώπιση των διαρθρωτικών προβλημάτων στη λειτουργία των αγορών, τις επενδύσεις σε ανθρώπινο κεφάλαιο και την προώθηση της Κοινωνίας της Γνώσης.

3. Η βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, η ενίσχυση του ανταγωνισμού, το άνοιγμα των αγορών, η αύξηση της εξωστρέφειας (προσέλκυση άμεσων ξένων επενδύσεων μέσω της άρσης σημαντικών αντικινήτρων όπως η έλλειψη Εθνικού χωροταξικού σχεδιασμού, προώθηση εξαγωγών. ενίσχυση τουρισμού) και η αξιοποίηση της γεωπολιτικής θέσης της χώρας ως πόλου έλξης επενδυτικών δραστηριοτήτων με προοπτικές επέκτασης στην ευρύτερη περιοχή της Νοτιοανατολικής Ευρώπης.

4. Η αύξηση της απασχόλησης, η μείωση της ανεργίας, καθώς και η αποτελεσματικότερη λειτουργία των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης με μια σειρά από στοχευμένες δράσεις που περιορίζουν τον κίνδυνο του κοινωνικού αποκλεισμού και ενισχύουν την δια-βίου μάθηση (προγράμματα κατάρτισης και εργασιακής εμπειρίας του ΟΑΕΔ, σχολεία δεύτερης εκπαίδευσης, ανοικτό πανεπιστήμιο).

Η προσέγγιση αυτή, αλλά και το αναλυτικό περιεχόμενο των κεφαλαίων που περιλαμβάνουν τα προτεινόμενα μέτρα και οι πολιτικές παρουσιάζαν σύμφωνα με την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή της Ελλάδος (ΟΚΕ) τις εξής αδυναμίες:

1. Δεν υπάρχει εξειδίκευση των γενικών στόχων της Στρατηγικής της Λισσαβόνας, σε επιμέρους στόχους για την οικονομία, την κοινωνική πολιτική και το περιβάλλον, οι οποίοι να επιτρέπουν την παρακολούθηση των αποτελεσμάτων των αντίστοιχων πολιτικών.

2. Τα προτεινόμενα μέτρα, οι νέες επιλογές πολιτικής δεν προκύπτουν από την αξιολόγηση των ως τώρα μέτρων και πολιτικών, σε σχέση ειδικότερα με τους κύριους στόχους της Στρατηγικής της Λισσαβόνας.

3. Στους τομείς της στήριξης της καινοτόμου επιχειρηματικότητας, της ενίσχυσης της κοινωνικής συνοχής ή της βιώσιμης ανάπτυξης, δεν χρησιμοποιούνται ολοκληρωμένες προσεγγίσεις, ικανές να θεμελιώσουν συνδυασμένους στόχους και συνεργασίες μεταξύ επιχειρήσεων, κρατικών υπηρεσιών και αντιπροσωπευτικών φορέων.

Κάθε χρόνο το Παρατηρητήριο Πολιτικών για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (Παρατηρητήριο της Λισσαβόνας) που λειτουργεί στο πλαίσιο της Ο.Κ.Ε. για την παρακολούθηση και αξιολόγηση της υλοποίησης του Εθνικού Μεταρρυθμιστικού Προγράμματος προβαίνει σε αξιολόγηση της πορείας των μεταρρυθμίσεων μέσω της συστηματικής μελέτης της εξέλιξης του σημαντικού αριθμού δεικτών (137 δείκτες κατανεμημένοι σε 9 ενότητες) που έχει διαμορφώσει. Σύμφωνα λοιπόν με την τελευταία αποτίμηση των εξελίξεων (Ιούλιος 2008) παρατηρούνται τα εξής:

1. Υψηλοί ρυθμοί ανάπτυξης οι οποίοι συνέβαλαν στην αύξηση του κατά κεφαλή ΑΕΠ, η οποία με τη σειρά της συνοδεύτηκε από συνεχή αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας και από αύξηση της παραγωγικότητας των συντελεστών. Παρ' όλη όμως την αύξηση της παραγωγικότητας των συντελεστών είναι αναγκαία μια καλύτερη αξιοποίηση τους, ειδικότερα δε μια βελτίωση της παραγωγικότητας του κεφαλαίου, μέσω καλύτερων τεχνολογικών και οργανωτικών επιλογών οι οποίες εμποδίζονται σε σημαντικό βαθμό από γραφειοκρατικές ρυθμίσεις. Η υστέρηση αυτή η οποία είναι σοβαρή και χαρακτηρίζει με ιδιαίτερο τρόπο την ελληνική παραγωγική δομή ευθύνεται προφανώς σε σημαντικό βαθμό για το πρόβλημα της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας.

2. Το βασικό συμπέρασμα από την ανάλυση των δεικτών της βιωσιμότητας των δημόσιων οικονομικών είναι η συνεχιζόμενη εξυγίανση των ελλειμμάτων

κυρίως από την πλευρά των εσόδων. Θετικό επίσης θεωρείται το γεγονός ότι το χρέος της γενικής κυβέρνησης μειώνεται, όμως την τελευταία δετία η μείωση του λόγου του χρέους προς το ΑΕΠ ήταν βραδεία παρά τις ευνοϊκές προϋποθέσεις ταχύτερης μείωσης του που εξασφάλισε η υψηλή ανάπτυξη του ΑΕΠ και οι μέχρι πρότινος συνθήκες χαμηλών επιτοκίων διεθνώς.

3. Η ευνοϊκή φορολογική πολιτική για τις επιχειρήσεις αποτέλεσε ένα πρώτο βήμα για τη βελτίωση της επιχειρηματικότητας, ωστόσο θα έπρεπε να συνοδεύεται από μέτρα προώθησης της καινοτομίας και διευκόλυνσης των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, ενώ παραμένει ζητούμενο η φορολογική ελάφρυνση των ατομικών επιχειρήσεων. Όσον αφορά το ύψος της επιχειρηματικής επένδυσης ως ποσοστό του ΑΕΠ εμφανίζεται να σταθεροποιείται τα δύο τελευταία χρόνια μετά από μια ανοδική πορεία. Η ανοδική αυτή όμως πορεία δεν επηρέασε θετικά την ανταγωνιστικότητα (καθοδική πορεία της Ελλάδος στο δείκτη παγκόσμιας ανταγωνιστικότητας που καταρτίζει το Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ).

4. Θετικές εξελίξεις αποτελούν η συνεχής αύξηση του αριθμού των ερευνητών στην χώρα και του ποσοστού των απασχολούμενων σε κλάδους έντασης γνώσης στο σύνολο του εργατικού δυναμικού. Παρόλα αυτά οι δαπάνες για έρευνα και καινοτομία παραμένουν σε πολύ χαμηλά επίπεδα μακριά από το στόχο του 1,5% και η σύνδεση της επιχειρηματικότητας με την έρευνα και την καινοτομία συνεχίζει να είναι ανεπαρκής και αναποτελεσματική. Η θεώρηση της καινοτομίας και της έρευνας ως διακριτικού τομέα κυβερνητικής δράσης ανεξάρτητου και ασύνδετου από τους άλλους τομείς της πολιτικής θα κρατήσει τη χώρα στην περιφέρεια της Ευρώπης.

5. Οι δημόσιες δαπάνες για την εκπαίδευση στην Ελλάδα εμφανίζουν στασιμότητα στο 3% ως ποσοστό του ΑΕΠ, πολύ κάτω από το μέσο όρο της ΕΕ-27. Το ίδιο χαμηλές είναι και οι ιδιωτικές δαπάνες. Επίσης απουσιάζει παντελώς η ολοκληρωμένη προσέγγιση του εκπαιδευτικού συστήματος και ένα αποτελεσματικό σύστημα σύνδεσης του με τις ανάγκες και τα χαρακτηριστικά της ελληνικής κοινωνίας και οικονομίας.

6. Το ποσοστό απασχόλησης υστερεί σημαντικά σε σχέση με το στρατηγικό στόχο της Λισσαβόνας (70%), ενώ η μεγαλύτερη υστέρηση καταγράφεται στο ποσοστό συμμετοχής στην αγορά εργασίας των γυναικών, ιδιαίτερα σε μεγάλες ηλικίες. Χαμηλές συγκριτικά παραμένουν οι δαπάνες για τις ενεργητικές και παθητικές πολιτικές απασχόλησης, ενώ το αναγνωρισμένο πρόβλημα της αδήλωτης

απασχόλησης πρέπει να αποτελέσει προτεραιότητα της πολιτικής για την αγορά εργασίας.

7. Διαπιστώνεται αισθητή υστέρηση και έλλειψη ενιαίου σχεδιασμού. Παρά τη συγκράτηση της ανοδικής πορείας του δείκτη ενεργειακής έντασης της οικονομίας, οι εκπομπές των αερίων που θεωρούνται υπεύθυνα για το φαινόμενο του θερμοκηπίου ακολουθούν ανοδική πορεία καθιστώντας δυσχερή την εκπλήρωση των δεσμεύσεων της χώρας μας.

8. Η κοινωνική συνοχή παρουσιάζει στασιμότητα ως ελαφρά επιδείνωση παρά τις όποιες αναδιανεμητικές πολιτικές. Ο λόγος του ορίου φτώχειας εξακολουθεί να βρίσκεται σε υψηλό ποσοστό.

Σοβαρές αποκλίσεις από τους στόχους που έχουν τεθεί διαπιστώνει και η ΓΣΕΕ στο Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων 2005-2008.

Σε ότι αφορά τις υστερήσεις σημειώνει:

1. Το δημοσιονομικό ζήτημα και το ζήτημα της αποτελεσματικής λειτουργίας του δημόσιου τομέα πρέπει να αντιμετωπιστούν από κοινού, κυρίως σε ότι αφορά στη φοροδιαφυγή, το ασφαλιστικό σύστημα και τις κοινωνικές δαπάνες και ειδικότερα της παιδείας και της υγείας.

2. Στον τομέα της υγείας είναι προφανής η ανάγκη πρόσθετων πόρων σχεδιασμού των πολιτικών και υλοποίησης δημόσιων πολιτικών. Οι ανεπαρκείς πόροι και η λογική της διαχείρισης των ανεπαρκών πόρων, αποτελούν το πλαίσιο στο οποίο κινείται η δημόσια πολιτική υγείας, η οποία δημιουργεί τις συνθήκες για τη συνεχή ανάπτυξη ενός ιδιωτικού κλάδου υγείας με υψηλό συνολικό κόστος για την οικονομία και για τα μεσαία και κατώτερα εισοδηματικά στρώματα.

3. Στον τομέα της εκπαίδευσης έχει διαμορφωθεί ένα αντίστοιχο πλαίσιο, με μια δημόσια πολιτική η οποία αρνείται να καλύψει ανάγκες σε πόρους και εμφανίζει την ιδιωτικοποίηση της εκπαίδευσης ως τη μόνη «θεραπεία» των αδυναμιών του εκπαιδευτικού συστήματος.

4. Η στήριξη της καινοτομίας και της καινοτόμου επιχειρηματικότητας προϋποθέτει τη δημιουργία και λειτουργία δομών υποστήριξης των μικρό-μεσαίων επιχειρήσεων κατά τομείς δραστηριότητας όπως και τη διεύρυνση της υποστήριξης των επενδυτικών δραστηριοτήτων ιδιαίτερα σε ανθρώπινο δυναμικό.

5. Σήμερα τα αποτελέσματα των προσπαθειών ενίσχυσης της καινοτομικότητας στις επιχειρήσεις είναι μηδαμικά και απορρέουν από την συστηματική άρνηση των αρμόδιων υπουργείων να κατανοήσουν ότι οι προσπάθειες

αυτές δεν μπορούν πλέον να βασίζονται στην ακλόνητη πίστη στις αρετές της επιχειρηματικότητας και της επιχορήγησης των επιχειρήσεων. Ο σχεδιασμός των ερευνητικών πολιτικών, η δημιουργία μηχανισμών μεταφοράς νέας γνώσης στις επιχειρήσεις -κυρίως δε στις μικρές και μεσαίες- η ενίσχυση των φορέων υποστήριξης των επιχειρήσεων αποτελούν τομείς δημόσιων πολιτικών που παραμένουν υποτυπώδεις.

6. Τα μεγάλα ποσοστά αδήλωτης εργασίας συμβάλουν, σύμφωνα με τη ΓΣΕΕ σημαντικά στην υστέρηση της ελληνικής οικονομίας. Χρειάζεται λοιπόν να γίνουν περισσότερο αποτελεσματικοί οι έλεγχοι σε ότι αφορά τις συνθήκες εργασίας, την υγιεινή και ασφάλεια, την ασφάλιση των εργαζομένων και το σεβασμό των δικαιωμάτων τους. Η επιμονή στην «ευελιξία με ασφάλεια», τη στιγμή που οι εργαζόμενοι και οι άνεργοι δεν προστατεύονται με βάση την ισχύουσα νομοθεσία και οι πολιτικές που αφορούν την αγορά εργασίας καθώς και οι πρακτικές των αρμόδιων δημόσιων υπηρεσιών αποτελούν ένα άθροισμα ανοχής απέναντι στην καταπάτηση των εργατικών και ασφαλιστικών δικαιωμάτων, έχει σαν αποτέλεσμα ένα τμήμα της αγοράς εργασίας να λειτουργεί εκτός θεσμικού πλαισίου.

7. Σχετικά με τις περιβαλλοντικές πολιτικές είναι αναγκαίο να υπάρξουν επιμέρους ποσοτικοί στόχοι και χρονοδιαγράμματα, αλλά και αξιολογήσεις των ως τώρα πρακτικών τόσο στον τομέα των ειδικών περιβαλλοντικών πολιτικών, όσο και στον τομέα των αναπτυξιακών κατευθύνσεων που επιδιώκουν να ενσωματώσουν την περιβαλλοντική διάσταση.

Διαπιστώνουμε λοιπόν, ότι όπως στις περισσότερες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης έτσι και στην Ελλάδα ο τίτλος της στρατηγικής της Λισσαβόνας τοποθετείται πάνω από ένα σύνολο επιλογών που επιβεβαιώνουν ένα νεοφιλελεύθερο προσανατολισμό και δεν πείθουν για την αποτελεσματικότητά τους ως προς το σύνολο των στόχων αυτής της στρατηγικής.

4.2.5 ΕΘΝΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΩΝ 2008-2010

Το εαρινό Συμβούλιο του Μαρτίου του 2008 σηματοδότησε την ολοκλήρωση του πρώτου τριετούς κύκλου της αναθεωρημένης Στρατηγικής της Λισσαβόνας και την έναρξη του νέου (2008-2010). Τα κράτη μέλη θα πρέπει να λάβουν υπόψη τις δυσμενείς προοπτικές της παγκόσμιας οικονομίας και την όξυνση των περιβαλλοντικών προβλημάτων κατά την διαδικασία κατάρτισης των νέων Εθνικών Προγραμμάτων Μεταρρυθμίσεων για το νέο κύκλο 2008-2010 και θα πρέπει να

εντείνουν τις προσπάθειες τους για την εφαρμογή των απαραίτητων μεταρρυθμίσεων προς τη θεμελίωση της βιώσιμης ανάπτυξης.

Στον δεύτερο τριετή κύκλο της αναθεωρημένης Στρατηγικής της Λισσαβόνας (2008-2010), η πολιτεία καλείται να λάβει υπόψη τις ελλείψεις του πρώτου Προγράμματος και να τις αντιμετωπίσει ουσιαστικά κατά τη διαδικασία εκπόνησης του νέου Εθνικού Προγράμματος Μεταρρυθμίσεων 2008-2010.

Ο νέος κύκλος εφαρμογής της ευρωπαϊκής στρατηγικής για την ανάπτυξη και την απασχόληση 2008-2010 ξεκινά μέσα σε λιγότερο ευνοϊκό πλαίσιο. Η χρηματοοικονομική κρίση και οι αυξημένες τιμές των πρώτων υλών δημιουργούν προσδοκίες χαμηλότερης ανάπτυξης παγκοσμίως.

Οι βασικές κατευθυντήριες γραμμές της Ένωσης παραμένουν όπως και στον πρώτο κύκλο της περιόδου 2005-2007 και η έμφαση δίνεται στην εφαρμογή. Σύμφωνα με την πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής η απαιτούμενη στρατηγική ορίζει τέσσερις περιοχές προτεραιότητας των εθνικών πολιτικών:

Πρώτον, την βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος και ιδίως για τις ΜΜΕ. Οι ΜΜΕ είναι μια ουσιαστική συνιστώσα της ευρωπαϊκής οικονομίας και βιομηχανίας. Οι ΜΜΕ στην Ευρώπη καταλαμβάνουν το 99% του συνόλου των επιχειρήσεων και συμβάλλουν έως και κατά 80% στην απασχόληση σε μερικούς βιομηχανικούς τομείς. Οι ευρωπαϊκές ΜΜΕ αποτελούν επομένως μια βασική πηγή ανάπτυξης, απασχόλησης, επιχειρηματικών δεξιοτήτων, καινοτομίας και οικονομικής και κοινωνικής συνοχής.

Προκειμένου λοιπόν να ενισχυθεί η πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τις ΜΜΕ και να δοθεί η δυνατότητα στις ΜΜΕ να λειτουργήσουν αποδοτικότερα στο πλαίσιο της ενιαίας αγοράς πρέπει:

1. Να υπάρξει διευκόλυνση της χρηματοδότησης των ΜΜΕ, μεταξύ άλλων βάσει των υφιστάμενων χρηματοδοτικών μέσων της Ε.Ε.

2. Βελτίωση της νομοθεσίας για τις ΜΜΕ. Έχει γίνει σημαντική πρόοδος στον τομέα αυτό όπως αποφάνθηκε και το Εαρινό Συμβούλιο του 2007. Είναι όμως αναγκαία μια περαιτέρω βελτίωση κυρίως όσον αφορά την μείωση των διοικητικών απαιτήσεων της νομοθεσίας της Ε.Ε. για την έναρξη της επιχειρηματικής δραστηριότητας αλλά και ολόκληρο τον κύκλο ζωής των ΜΜΕ.

3. Μεγαλύτερη υποστήριξη των ΜΜΕ που πραγματοποιούν ερευνητικές και καινοτόμες δραστηριότητες.

4. Προαγωγή της μεγαλύτερης συμμετοχής καινοτόμων ΜΜΕ σε συσπειρώσεις και σε δημόσιες συμβάσεις.

Δεύτερον, την επένδυση στην κοινωνία της γνώσης. Αφορά την προώθηση της λεγόμενης «5ης ελευθερίας», δηλαδή της ελεύθερης διακίνησης της γνώσης, ύστερα από εκείνες του κεφαλαίου, της εργασίας, των αγαθών και των υπηρεσιών. Πρέπει λοιπόν:

1. Να ενισχυθεί η διασυνοριακή κινητικότητα ερευνητών, φοιτητών, επιστημόνων και πανεπιστημιακού διδακτικού προσωπικού.

2. Να γίνει πιο ανοικτή και η ανταγωνιστική η αγορά εργασίας για τους Ευρωπαίους ερευνητές, με καλύτερες ευκαιρίες σταδιοδρομίας, διαφάνεια και φιλικό περιβάλλον για τις οικογένειες.

3. Να προωθηθεί η επιστημονική αριστεία.

4. Να προωθηθεί η αμοιβαία αναγνώριση προσόντων.

5. Να αυξηθεί η μεταφορά γνώσης στην βιομηχανία ιδίως μέσω ενός «Χάρτη διανοητικής ιδιοκτησίας», ο οποίος θα εγκριθεί προς το τέλος του έτους.

6. Να συνεχισθεί η εφαρμογή των μεταρρυθμίσεων στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.

7. Να δημιουργηθεί μια νέα γενιά ερευνητικών μέσων παγκόσμιας εμβέλειας.

Τρίτον, την ανάπτυξη μιας ενεργειακά αποτελεσματικής οικονομίας. Έμφαση δίνεται στην ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς ενέργειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η ενέργεια είναι ζωτικής σημασίας για την οικονομική ανάπτυξη και την απασχόληση.

Ενώ η παγκόσμια ενεργειακή ζήτηση αυξάνει συνεχώς, η Ευρώπη έχει ανάγκη μιας πραγματικά ολοκληρωμένης ενεργειακής πολιτικής που να προάγει την οικονομική ανάπτυξη, να παρέχει μεγαλύτερη ασφάλεια εφοδιασμού και να συμβάλλει περισσότερο στην ενεργειακή απόδοση και βιωσιμότητα του περιβάλλοντος.

Η ολοκληρωμένη αυτή ενεργειακή πολιτική θα πρέπει να βασιστεί σε τρεις άξονες:

1. Μια πραγματική εσωτερική αγορά ενέργειας

Στόχος είναι να δοθεί στους χρήστες ενέργειας της ΕΕ, στους πολίτες και στις επιχειρήσεις πραγματική δυνατότητα επιλογής και να δρομολογηθούν οι τεράστιες επενδύσεις που απαιτούνται στον τομέα της Ενέργειας. Η ενιαία αγορά είναι χρήσιμη όχι μόνο για την ανταγωνιστικότητα αλλά και για την αειφορία και την

ασφάλεια. Απαιτούνται περαιτέρω ενέργειες για την επίτευξη αυτών των στόχων με σαφέστερο διαχωρισμό της παραγωγής από τη διανομή ενέργειας.

2. Επιτάχυνση της μετάβασης σε ενέργεια με χαμηλές εκπομπές άνθρακα

Η Επιτροπή αναγνωρίζει την ανάγκη να τεθεί ως υποχρεωτικός στόχος το 20% της συνολικής σύνθεσης των ενεργειακών πηγών της να προέρχεται από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας. Απαιτείται μαζική ανάπτυξη και των 3 τομέων ανανεώσιμης ενέργειας: ηλεκτρισμού, βιοκαυσίμων, θέρμανσης και ψύξης. Για την επίτευξη αυτών των στόχων κρίνεται επιτακτική η αύξηση κατά τουλάχιστον 50% των ετήσιων δαπανών της ΕΕ για την έρευνα στον τομέα της ενέργειας.

3. Ενεργειακή απόδοση

Ο στόχος που τίθεται είναι η εξοικονόμηση του 20% της συνολικής κατανάλωσης πρωτογενούς ενέργειας (ετήσια εξοικονόμηση 100 δις ευρώ και 780 τόνων CO₂). Στο πλαίσιο αυτό προτείνεται η επίσπευση της χρήσης οχημάτων αποδοτικότερων από άποψη κατανάλωσης καυσίμων για τις μεταφορές, αυστηρότερες προδιαγραφές και καλύτερη επισήμανση στις συσκευές, βελτίωση της απόδοσης της θέρμανσης καθώς και της παραγωγής, μεταφοράς και διανομής ηλεκτρικής ενέργειας.

Στην υλοποίηση όλων των φιλόδοξων αυτών στόχων που έχουν τεθεί για την αλλαγή κλίματος και τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας συνδράμει το Ευρωπαϊκό Συγχρηματοδοτικό Πρόγραμμα «Ευφυής Ενέργεια για την Ευρώπη II» (είναι δομημένο στις δράσεις SAVE, ALTENER, STEER, Integrated Initiatives). Αποτελεί συνέχεια και διεύρυνση του επιτυχημένου προγράμματος «Ευφυής Ενέργεια για την Ευρώπη 2003-2006». Το νέο πρόγραμμα έχει ενταχθεί στο Πρόγραμμα Πλαίσιο για την Ανταγωνιστικότητα και την Καινοτομία 2007-2013. Το πρόγραμμα στοχεύει στην ασφαλή και αειφόρο παροχή ενέργειας σε ανταγωνιστικές τιμές σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Τέταρτον τον εκσυγχρονισμό της αγοράς εργασίας με κεντρικό άξονα την έννοια «flexicurity», ενός γλωσσικού νεωτερισμού που μεταφράζεται ως «ευελιξία με ασφάλεια».

Η προσέγγιση της ευελιξίας με ασφάλεια παρουσιάζεται ως μια ολοκληρωμένη πολιτική στρατηγική συντονισμένων μέτρων για την προώθηση, αφενός της ευελιξίας της αγοράς εργασίας και των εργασιακών σχέσεων και αφετέρου της ασφάλειας των θέσεων εργασίας, λαμβάνοντας υπόψη την κοινωνική προστασία των ευάλωτων ευπαθών ομάδων. Πρέπει να σημειωθεί ότι η ασφάλεια δεν είναι ποτέ το

αντικείμενο κάποιας συγκεκριμενοποίησης, ενώ δεν υπάρχει μια ενιαία προσέγγιση που να περιλαμβάνει τις πολύ διαφορετικές χώρες της ΕΕ.

Η αρχή της ευελιξίας με ασφάλεια περιλαμβάνει τέσσερα στοιχεία πολιτικής που συναπαρτίζουν κατά τους υποστηρικτές της ένα ισόρροπο σύνολο:

1. Ευέλικτες και ασφαλείς συμβατικές ρυθμίσεις
2. Σφαιρικές στρατηγικές δια βίου μάθησης
3. Αποτελεσματικές και ενεργητικές πολιτικές για την αγορά εργασίας
4. Σύγχρονα συστήματα κοινωνικής ασφάλισης.

Όμως, μέχρι σήμερα, τα μέτρα που έχουν λάβει τα κράτη μέλη υπήρξαν τις περισσότερες φορές αποσπασματικά, χωρίς να λαμβάνεται υπόψη το σύνολο των προβλημάτων της αγοράς εργασίας. Οι υφιστάμενες πολιτικές αποσκοπούν εν γένει είτε στην αύξηση της ευελιξίας των εργασιακών σχέσεων, είτε στην ενίσχυση της ασφάλειας των εργαζομένων με προσεγγίσεις ή μέτρα καθόλου πειστικά, όχι μόνο σε σχέση με την ασφάλεια των εργαζομένων, αλλά και σε σχέση με τα αποτελέσματα των διαφορετικών εκδοχών «ευελιξίας με ασφάλεια» για το οράματα της Λισσαβόνας που αφορούν την αναβάθμιση του ρόλου του ανθρώπινου δυναμικού για την αύξηση της παραγωγικότητας και την μετάβαση σε μια οικονομία της γνώσης με πλήρη απασχόληση.

4.2.6 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΗΣ ΛΙΣΣΑΒΟΝΑΣ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΗΝ ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ Γ.Σ.Ε.Ε.

Οι θεσμοί και οι διαδικασίες που ασχολούνται σε ευρωπαϊκό επίπεδο και στο επίπεδο των κρατών μελών, με τη Στρατηγική της Λισσαβόνας, διαχειρίζονται στην πραγματικότητα τη συνύπαρξη μίας στρατηγικής προοπτικής που περιλαμβάνει τους στόχους της βιώσιμης ανάπτυξης μαζί με επιδιώξεις αποδόμησης της συγκεκριμένης στρατηγικής προοπτικής που αφορούν την επέκταση των ιδιωτικοποιήσεων, τη αύξηση της κερδοφορίας των επιχειρήσεων, τη διεύρυνση της ευελιξίας στην αγορά εργασίας και τη διαχείριση των δημοσίων οικονομικών με έμφαση τη συγκράτηση των δημόσιων δαπανών.

Τα Εθνικά Προγράμματα Μεταρρυθμίσεων κρίνονται και από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή με τη λογική των «καλών πρακτικών», δηλαδή των επιλογών ή των επιτευγμάτων που μπορεί να θεωρηθεί ότι προαναγγέλλουν ολοκληρωμένες πολιτικές ή τον συντονισμό διαφορετικών πολιτικών. Η Commission επιδίδεται σε μια αέναη προβολή κατευθύνσεων πολιτικής που δεν κρίνονται με βάση τη συνοχή

τους και τα αποτελέσματα τους σε κάθε χώρα, αλλά με το κατά πόσο θα φανεί ότι η χώρα αυτή πραγματοποιεί κάποιο βήμα που μπορεί να θεωρηθεί «θετικό», ότι είναι προς τη «σωστή κατεύθυνση», ή ότι αποτελεί «καλή πρακτική».

Και ενώ συνεχίζεται αυτή η επαναλαμβανόμενη διαδικασία, η οποία δεν καταλήγει ποτέ σε ολοκληρωμένες ευρωπαϊκές πολιτικές για ζητήματα όπως η τεχνολογική ανάπτυξη, η καινοτομία στις ΜΜΕ, η κοινωνική προστασία, το ευρωπαϊκό κοινωνικό μοντέλο, ή ακόμα και την προστασία του περιβάλλοντος (αν και πρέπει να αναμένονται εξελίξεις σε αυτό τον τομέα παρά το γεγονός ότι δεν μπορεί να συγκροτηθεί από τη μια μέρα στην άλλη ένα αποτελεσματικό πλαίσιο άσκησης ευρωπαϊκής πολιτικής), αλλά ούτε και σε αξιολογήσεις των εθνικών πολιτικών σε όλους αυτούς τους τομείς, συνεχίζεται επίσης η παραγωγή οδηγιών για την αγορά των υπηρεσιών, ή την ευελιξία στην αγορά εργασίας.

Η περίπτωση της «ευελιξίας με ασφάλεια» είναι η πιο ακραία εκδοχή της σύγχυσης που επικρατεί. Η ανάδειξη του «οράματος» αυτού, που σε λίγες χώρες είναι το αποτέλεσμα μιας συναίνεσης κράτους, εργοδοτών και συνδικάτων, σε γενικευμένο στόχο για το σύνολο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, θα προϋπέθετε ότι είναι μέρος ενός συνόλου πολιτικών με στόχους όπως την εξίσωση προς τα πάνω των ποσοστών του ΑΕΠ που αφιερώνονται στην προστασία των ανέργων, την εξίσωση των δαπανών που αφορούν τις πολιτικές για την κατάρτιση και τη δια βίου μάθηση, την εξίσωση των πρακτικών ως προς την προστασία των εργασιακών δικαιωμάτων και των συνθηκών εργασίας, την ενοποίηση των ασφαλιστικών συστημάτων, ή ακόμα και των συστημάτων υγείας.

Τι νόημα έχει όμως αυτό το διακύβευμα της βιώσιμης ανάπτυξης και των αγορών; Γιατί δεν έχει απλά εγκαταλειφθεί η ρητορεία για τη βιώσιμη ανάπτυξη και η υιοθέτηση μιας προσέγγισης πλήρους απελευθέρωσης που τόσο πολύ θαυμάζει ένα μέρος της ευρωπαϊκής ελίτ; Το γεγονός ότι υπάρχει ακόμα η Στρατηγική της Λισσαβόνας, το γεγονός ότι οι τεχνοκράτες των Βρυξελλών ορκίζονται ότι η ασφάλεια είναι εξίσου σημαντική με την ευελιξία, δείχνει ότι στην Ευρώπη, σε αντίθεση με ότι συμβαίνει στις Ηνωμένες Πολιτείες, υπάρχει το σκανδιναβικό μοντέλο, υπάρχουν σε ορισμένες χώρες τα καλύτερα συστήματα υγείας στον κόσμο, επιβιώνουν σε πολλές χώρες αποδοτικά συστήματα κοινωνικής προστασίας και κυρίως κανείς δεν αποτολμά να αφαιρέσει από το σύστημα αξιών την προστασία της μισθωτής εργασίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΩΣ ΠΕΛΙΟ ΣΥΖΕΥΞΗΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ⁷

5.1 Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΩΣ ΠΕΛΙΟ ΣΥΖΕΥΞΗΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Η πολιτική απασχόλησης ορίζεται στη βιβλιογραφία με διαφορετικούς τρόπους. Ανάλογα με τον ορισμό, μπορεί να περιλαμβάνει από τις πολιτικές αγοράς εργασίας μέχρι τις πολιτικές ευελιξίας και τη μακροοικονομική πολιτική. Αν και οι απαρχές της (γραφεία ευρέσεως εργασίας, ασφάλιση κατά της ανεργίας, προσωρινή εργασία στο δημόσιο τομέα) ανιχνεύονται σε κάποιες βιομηχανικές χώρες στο πρώτο μισό του 20ού αιώνα, η πολιτική απασχόλησης γενικεύεται στις οικονομικά ανεπτυγμένες χώρες μόνο μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, στη βάση των δεσμεύσεων που αναλαμβάνουν οι κυβερνήσεις τους για πλήρη απασχόληση.

Η πλήρης απασχόληση ήταν και η βάση ανάπτυξης του μεταπολεμικού κοινωνικού κράτους σ' αυτές τις χώρες. Αυτό οικοδομήθηκε πάνω στην κεϋνσιανής έμπνευσης ιδέα ότι η πλήρης απασχόληση θα μπορούσε να χρηματοδοτήσει τις κοινωνικές δαπάνες, που με τη σειρά τους θα επιδρούσαν ευνοϊκά στην οικονομική ανάπτυξη και την απασχόληση, μέσω της αύξησης της εγχώριας ζήτησης για το προϊόν της οικονομίας. Η επίτευξη της πλήρους απασχόλησης ήταν σχεδόν αποκλειστική αρμοδιότητα της μακροοικονομικής πολιτικής, ενώ οι πολιτικές αγοράς εργασίας, αφενός διευκόλυναν τις διαρθρωτικές αλλαγές στην οικονομία, ενισχύοντας την επαγγελματική και γεωγραφική κινητικότητα της εργασίας, αφετέρου αναπλήρωναν τις απώλειες εισοδήματος σε περίπτωση βραχυχρόνιων επεισοδίων ανεργίας.

Είναι λοιπόν απόλυτα κατανοητό γιατί, μέχρι πριν από μία περίπου δεκαεπταετία, η πολιτική απασχόλησης κατελάμβανε περιθωριακή θέση στη διεθνή βιβλιογραφία για την κοινωνική πολιτική. Θεωρείτο ότι εμπίπτει στο πεδίο της οικονομικής πολιτικής και οι διάφορες πτυχές της εξετάζονταν στο πλαίσιο της μακροοικονομικής θεωρίας και των οικονομικών της εργασίας. Μόνο η εισοδηματική στήριξη των ανέργων αποτελούσε αντικείμενο αναφοράς της

⁷ Δημουλάς Κ., *Σύγχρονη Μακροοικονομική*, Εκδ. Gutenberg, Αθήνα 2005.

βιβλιογραφίας για το κοινωνικό κράτος, λόγω της ένταξης της στο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης και πρόνοιας.

Η κατάσταση έχει αλλάξει τα τελευταία χρόνια. Πολλά σύγχρονα εγχειρίδια κοινωνικής πολιτικής αφιερώνουν ειδικά κεφάλαια στην πολιτική απασχόλησης. Σ' αυτή την αλλαγή έχουν κατά τη γνώμη μας συντελέσει τέσσερις παράγοντες:

1. Η προοδευτική εγκατάλειψη της μακροοικονομικής πολιτικής ως βασικού εργαλείου προώθησης της απασχόλησης μετά την εμφάνιση της οικονομικής κρίσης της δεκαετίας του 1970 στις οικονομικά ανεπτυγμένες χώρες.

2. Η αντικατάσταση της μακροοικονομικής πολιτικής από πληθώρα παθητικών και ενεργητικών προγραμμάτων απασχόλησης, που αποσκοπούσαν ή στην πράξη συνέβαλλαν στην κοινωνική διαχείριση του φαινομένου της μαζικής ανεργίας.

3. Η βαθμιαία μετατόπιση των ενεργητικών πολιτικών αγοράς εργασίας, κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1980, από τα προγράμματα γενικής κατεύθυνσης σε ειδικά προγράμματα που επικεντρώνονται στις πιο ευάλωτες κατηγορίες ανέργων.

4. Η διευρυνόμενη χρήση των ενεργητικών πολιτικών αγοράς εργασίας ως βασικών εργαλείων της πολιτικής καταπολέμησης της φτώχειας και του αποκλεισμού, στο πλαίσιο της νέας αντίληψης περί «ενεργού» κοινωνικού κράτους.

Υπάρχει σήμερα μία ελάχιστη συμφωνία μεταξύ οικονομολόγων ως προς τους βασικούς στόχους της οικονομικής πολιτικής (υψηλός ρυθμός οικονομικής μεγέθυνσης, αποτελεσματική κατανομή πόρων, υψηλό επίπεδο ή πλήρης απασχόληση, σταθερότητα τιμών), ανεξαρτήτως της διαφορετικής ιεράρχησης αυτών των στόχων από τα διαφορετικά θεωρητικά ρεύματα οικονομικής σκέψης. Αντίθετα, παραμένουν ακόμα σημαντικές θεωρητικές διαφωνίες γύρω από τον κατάλληλο ορισμό της κοινωνικής πολιτικής, σε συνάρτηση με τους βασικούς της στόχους (κοινωνική ασφάλεια έναντι του κινδύνου της φτώχειας, μείωση των κοινωνικών ανισοτήτων, μείωση των εξόδων κοινωνικής αναπαραγωγής για το κεφάλαιο, νομιμοποίηση του καπιταλιστικού συστήματος, κοινωνικός έλεγχος).

Δυσκολία επίσης παρουσιάζει και η θεωρητική διάκριση μεταξύ της οικονομικής και της κοινωνικής πολιτικής, πέραν της συμβατικής ταξινόμησης των πολιτικών. Στα πλαίσια αυτού του άρθρου θεωρούμε ότι των πόρων, που αποσκοπούν στην παροχή κοινωνικής η οικονομική πολιτική περιλαμβάνει το σύνολο των πολιτικών/μέτρων που αποσκοπούν στη *διευκόλυνση της συσσώρευσης του κεφαλαίου και την οικονομική αποτελεσματικότητα* (κατανομή πόρων μεταξύ

εναλλακτικών παραγωγικών χρήσεων και συνδυασμός τους στο εσωτερικό της παραγωγικής διαδικασίας), ενώ η κοινωνική πολιτική περιλαμβάνει το φάσμα των πολιτικών/μέτρων αναδιανομής του εισοδήματος και των πόρων, που αποσκοπούν στην παροχή κοινωνικής ασφάλειας και τη μείωση των κοινωνικών ανισοτήτων, ανεξαρτήτως του εάν αυτό υπαγορεύεται από λόγους κοινωνικής δικαιοσύνης, κοινωνικού ελέγχου ή νομιμοποίησης του καπιταλιστικού συστήματος.

Ο παραπάνω ορισμός επιτρέπει να λάβουμε υπόψη το γεγονός ότι πολιτικές και μέτρα που συμβατικά κατατάσσονται στην οικονομική πολιτική μπορεί να σχεδιάζονται συνειδητά για να παίζουν ρόλο (και) κοινωνικής πολιτικής, και το αντίστροφο. Για παράδειγμα, η φορολογική πολιτική μπορεί να αποτελεί εργαλείο τόσο μιας αναπτυξιακής πολιτικής που δίνει κίνητρα στο κεφάλαιο (οικονομική πολιτική), όσο και μιας αναδιανεμητικής πολιτικής που έχει στόχο τη μείωση των εισοδηματικών ανισοτήτων (κοινωνική πολιτική). Από την άλλη, οι πολιτικές υγείας, εκπαίδευσης, στέγασης κ.λπ. δεν έχουν μόνο κοινωνικούς στόχους, αλλά μπορεί να αποσκοπούν συνειδητά (και) στη βελτίωση της παραγωγικότητας της εργασίας ή την ενίσχυση της οικονομικής μεγέθυνσης. Εξάλλου, οι κοινωνικές δαπάνες συμπεριλήφθηκαν μεταπολεμικά μεταξύ των εργαλείων κεντρικής διαχείρισης της οικονομίας.

Ταυτόχρονα, ο παραπάνω ορισμός μας επιτρέπει να διακρίνουμε το χαρακτήρα μιας πολιτικής ως οικονομικής ή ως κοινωνικής ανάλογα με τους κεντρικούς στόχους της, με βάση τα συγκεκριμένα προβλήματα που καλείται να αντιμετωπίσει. Επίσης, μας επιτρέπει να ερμηνεύσουμε γιατί η πλήρης απασχόληση εγκαταλείφθηκε ως βασικός στόχος της οικονομικής πολιτικής κατά την τελευταία εικοσιπενταετία, όταν οι πολιτικές που την προωθούσαν χειροτέρευαν τις συνθήκες συσσώρευσης του κεφαλαίου (αύξηση πληθωρισμού, μείωση ποσοστού κέρδους) ή διέβρωναν την αποτελεσματικότητα της οικονομίας (παραγωγικότητα, ανταγωνιστικότητα).

Η πολιτική απασχόλησης υπερβαίνει από τη φύση της τις διαχωριστικές γραμμές μεταξύ της οικονομικής και της κοινωνικής πολιτικής. Αυτό θεωρούμε ότι απορρέει από τη διττή φύση της εργασίας ως παραγωγικού συντελεστή και ως πηγής εισοδήματος. Επίσης υποστηρίζουμε ότι η πολιτική απασχόλησης δεν διατηρεί εξωτερική σχέση με την οικονομική και την κοινωνική πολιτική. Αντίθετα, αποτελεί πεδίο σύζευξης τους, εφόσον επηρεάζει τόσο την οικονομική αποτελεσματικότητα όσο και την κοινωνική δικαιοσύνη (νεοκλασική προσέγγιση) και επιδρά τόσο στη

συσσώρευση του κεφαλαίου όσο και στη νομιμοποίηση του κεφαλαιοκρατικού συστήματος.

Για παράδειγμα, η επαγγελματική κατάρτιση μειονεκτούντων ως προς τις παραγωγικές γνώσεις και δεξιότητες ατόμων βασικό είδος ενεργητικής πολιτικής απασχόλησης αυξάνει την παραγωγικότητα της εργασίας των καταρτισμένων ατόμων και άρα την αποτελεσματικότητα της οικονομίας, ενώ παράλληλα μειώνει τις κοινωνικές ανισότητες, δίνοντας στους καταρτισμένους περισσότερες ευκαιρίες ανεύρεσης εργασίας και διεκδίκησης υψηλότερων μισθών. Άλλο παράδειγμα: Η καταβολή επιδόματος ανεργίας στους άνεργους για ένα διάστημα -βασικό είδος παθητικής πολιτικής απασχόλησης- δεν αμβλύνει μόνο τις εισοδηματικές απώλειες των ατόμων που την υφίστανται, και άρα τις κοινωνικές ανισότητες, συντελώντας στη νομιμοποίηση του καπιταλιστικού συστήματος. Συνεισφέρει επίσης θετικά στην οικονομική αποτελεσματικότητα, παρέχοντας χρόνο στους άνεργους να αναζητήσουν εργασία αντίστοιχη με τα προσόντα τους, όπου θα έχουν μεγαλύτερη απόδοση. Από τα προαναφερθέντα παραδείγματα προκύπτει ότι από τη φύση της η πολιτική απασχόλησης λειτουργεί ταυτόχρονα ως οικονομική και κοινωνική πολιτική.

Τα παραπάνω παραδείγματα εκθέτουν την αντικειμενική λειτουργία της πολιτικής απασχόλησης, αλλά καθόλου δεν μας διαφωτίζουν για τους συνειδητούς στόχους της σε μία δεδομένη κοινωνία, μία δεδομένη χρονική περίοδο. Πολύ δε περισσότερο δεν συνάγεται από αυτά αναγκαστικά ότι κάθε πολιτική ή μέτρο που εμπίπτει στο πεδίο της πολιτικής απασχόλησης εξυπηρετεί ταυτόχρονα όλους τους προαναφερθέντες στόχους (οικονομική αποτελεσματικότητα, ταχεία συσσώρευση του κεφαλαίου, κοινωνική ισότητα/δικαιοσύνη, νομιμοποίηση του καπιταλιστικού συστήματος) ή ότι η πολιτική απασχόλησης μιας χώρας σε μία δεδομένη περίοδο δεν μπορεί να εξυπηρετεί περισσότερο κάποιους από αυτούς τους στόχους και λιγότερο ή καθόλου κάποιους άλλους. Οι στόχοι και η λογική της πολιτικής απασχόλησης διαμορφώνονται πάντοτε σε συγκεκριμένες οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες, ανάλογα με τα συγκεκριμένα προβλήματα που αυτή έρχεται να αντιμετωπίσει. Έτσι η αποτελεσματική λειτουργία της οικονομίας μπορεί να αποτελεί προτεραιότητα για την πολιτική απασχόλησης μία δεδομένη περίοδο έναντι της καταπολέμησης της ανεργίας και των ανισοτήτων ως προς την απασχόληση. Ή το αντίστροφο.

Τέλος, οι στόχοι των επιμέρους πολιτικών και μέτρων που απαρτίζουν την πολιτική απασχόλησης είναι πολλαπλοί, ενώ το μείγμα τους διαφέρει από χώρα σε

χώρα και αλλάζει από περίοδο σε περίοδο μαζί με τις πολιτικές και τα μέτρα. Όμως οι κεντρικοί στόχοι της πολιτικής απασχόλησης σε μια χώρα προσδιορίζονται από τα βασικά κοινωνικά προβλήματα που αναλαμβάνουν οι σχεδιαστές της να επιλύσουν σε κάθε περίοδο, υπό το δεδομένο ταξικό και κοινωνικό συσχετισμό δύναμης.

Από την παραπάνω επιχειρηματολογία συνάγεται ότι, ενώ η πολιτική απασχόλησης αποτελεί από τη φύση της πεδίο σύζευξης της οικονομικής και της κοινωνικής πολιτικής, ωστόσο ο ιστορικά συγκεκριμένος χαρακτήρας της ως οικονομικής ή και κοινωνικής πολιτικής εξαρτάται από τους βασικούς στόχους και τη λογική της σε μία δεδομένη χώρα και σε μία δεδομένη χρονική περίοδο.

Στο άρθρο αυτό διερευνούμε το χαρακτήρα της πολιτικής απασχόλησης ως οικονομικής ή και κοινωνικής πολιτικής στις ανεπτυγμένες χώρες κατά τις διάφορες φάσεις από τη μεταπολεμική περίοδο μέχρι σήμερα, εξετάζοντας τους κεντρικούς στόχους και τη λογική της. Ο χαρακτηρισμός της πολιτικής απασχόλησης ως οικονομικής ή και κοινωνικής πολιτικής κατά τις διάφορες φάσεις αναφέρεται στην πολιτική απασχόλησης υπό τη στενή έννοια, δηλαδή στις πολιτικές αγοράς εργασίας. Υποστηρίζουμε ότι, μετά την εμφάνιση της οικονομικής κρίσης στη δεκαετία του 1970, ο χαρακτήρας της πολιτικής απασχόλησης μετατοπίστηκε από το πεδίο της οικονομικής σε αυτό της κοινωνικής πολιτικής και παρέμεινε ο ίδιος καθ' όλη τη διάρκεια της δεκαετίας του 1980. Αυτό οφείλεται στο ότι η πολιτική απασχόλησης κλήθηκε κυρίως να διαχειριστεί κοινωνικά την ανεργία, ενώ κατά την προηγούμενη περίοδο εξυπηρετούσε κυρίως την παραγωγική αναδιάρθρωση και τον τεχνολογικό εκσυγχρονισμό των οικονομιών. Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990 η πολιτικής απασχόλησης ξαναβρήκε σε μεγάλο βαθμό τον οικονομικό της χαρακτήρα, δεδομένου ότι κλήθηκε να συμβάλει στην αύξηση και αναβάθμιση του εργατικού δυναμικού (πολιτικές προσφοράς εργασίας). Όμως ταυτόχρονα αναγορεύτηκε και σε βασικό εργαλείο «ενεργοποίησης» της κοινωνικής πολιτικής. Εξ' ου και ο ρόλος της ως υποκατάστατου της κοινωνικής πολιτικής, σε περίοδο αυξανόμενης υπαγωγής της τελευταίας σε οικονομικές λογικές και προτεραιότητες (ενεργό κοινωνικό κράτος).

5.1.1 ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΑΓΟΡΑΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ: ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΑΠΟΣΑΦΗΝΙΣΕΙΣ

Το πεδίο της πολιτικής απασχόλησης είναι δύσκολο να οροθετηθεί επακριβώς, δεδομένου ότι υπάρχουν διαφορετικοί ορισμοί της. Ο πιο ευρύς περιλαμβάνει το

σύνολο των συνειδητών δράσεων που αποσκοπούν στο να βελτιώσουν την κατάσταση της απασχόλησης ή να αμβλύνουν τις συνέπειες της υποαπασχόλησης, ενώ η πιο στενή προσέγγιση της έννοιας περιορίζει το πεδίο της πολιτικής απασχόλησης στο σύνολο ή μέρος των πολιτικών αγοράς εργασίας.

Η πολιτική απασχόλησης υπό τη στενή έννοια περιλαμβάνει:

1. Τις διάφορες μορφές εισοδηματικής στήριξης των άνεργων (επιδόματα ανεργίας, κοινωνικές παροχές και βοηθήματα). Η εισοδηματική στήριξη αμβλύνει τις συνέπειες της ανεργίας στο βιοτικό επίπεδο των ανέργων και διευκολύνει τις διαρθρωτικές αλλαγές, καθιστώντας πιο ανεκτές τις απολύσεις.

2. Πολιτικές μείωσης της προσφοράς εργασίας (πρόωρες συνταξιοδοτήσεις, διαθεσιμότητα προσωπικού, κίνητρα επιστροφής μεταναστών στις χώρες προέλευσης, μείωση του χρόνου εργασίας, μοίρασμα των θέσεων εργασίας, γονικές και εκπαιδευτικές άδειες από την εργασία κλπ.). Οι πολιτικές αυτές απορροφούν την ανεργία χωρίς να αυξάνουν τον όγκο της απασχόλησης.

3. Πολιτικές αύξησης της ζήτησης εργασίας (δημιουργία θέσεων εργασίας στο δημόσιο τομέα, επιδότηση της απασχόλησης στον ιδιωτικό και τον κοινωνικό τομέα, μείωση του μη μισθολογικού κόστους εργασίας). Οι πολιτικές αυτές αυξάνουν την απασχόληση άμεσα ή μέσω της μείωσης του κόστους εργασίας.

4. Πολιτικές βελτίωσης της ποιότητας της προσφοράς εργασίας και αύξησης της επαγγελματικής και γεωγραφικής κινητικότητας της εργασίας (προγράμματα κατάρτισης, κίνητρα μετεγκατάστασης). Οι πολιτικές αυτές αναμένεται να έχουν θετική επίδραση στο ύψος της απασχόλησης, μέσω της αύξησης της παραγωγικότητας της εργασίας και της μείωσης της διαρθρωτικής ανεργίας.

5. Πολιτικές υποβοήθησης της σύζευξης της προσφοράς και της ζήτησης εργασίας, που ασκούνται από δημόσιες και ιδιωτικές υπηρεσίες απασχόλησης. Οι πολιτικές αυτές περιορίζουν τη διάρκεια της ανεργίας τριβής.

Σύμφωνα με την ορολογία των διεθνών οργανισμών (ΟΟΣΑ, Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, Ευρωπαϊκή Ένωση), τα δύο πρώτα είδη πολιτικών ονομάζονται «παθητικές», ενώ τα τρία τελευταία «ενεργητικές πολιτικές αγοράς εργασίας».

Η διάκριση σε παθητικές και ενεργητικές πολιτικές έχει αμφισβητηθεί διότι, μεταξύ άλλων, παραπέμπει στη λανθασμένη εντύπωση ότι οι ενεργητικές πολιτικές αντιμετωπίζουν τα αίτια της ανεργίας, ενώ αντίθετα οι παθητικές διαχειρίζονται τον όγκο της και τις κοινωνικές της συνέπειες. Όμως, όπως θα δούμε και παρακάτω, οι

ενεργητικές πολιτικές αγοράς εργασίας επηρεάζουν οριακά το συνολικό ύψος της απασχόλησης και άρα είναι αναποτελεσματικές ως προς την καταπολέμηση της ανεργίας. Αντίθετα, ορισμένες παθητικές πολιτικές, όπως οι πρόωρες συνταξιοδοτήσεις και η μείωση του χρόνου εργασίας, έχουν συμβάλει ουσιαστικά στην παρεμπόδιση της διεύρυνσης ή και στην προσωρινή απορρόφηση της ανεργίας, παρόλο που δεν καταπολεμούν τα αίτια της.

Η πολιτική απασχόλησης υπό την ευρεία έννοια περιλαμβάνει:

1. Τις ενεργητικές και παθητικές πολιτικές αγοράς εργασίας.

2. Τις πολιτικές ευελιξίας της αγοράς εργασίας: κατάργηση του κατώτατου μισθού ή αύξηση της απόστασης του από το μέσο μισθό, μείωση του ύψους και της διάρκειας καταβολής των επιδομάτων ανεργίας, περιορισμός του δικαιώματος της απεργίας, αλλαγές στο σύστημα συλλογικής διαπραγμάτευσης, κατάργηση της διοικητικής επέκτασης των συλλογικών συμβάσεων εργασίας, μείωση της προστασίας της απασχόλησης, επέκταση των ευέλικτων μορφών εργασίας, ευέλικτες ρυθμίσεις του εργάσιμου χρόνου. Οι πολιτικές αυτές αποσκοπούν στην αύξηση της ζήτησης εργασίας, μέσω του περιορισμού του εργατικού κόστους. Ο τελευταίος επιτυγχάνεται, αφενός, με τη συγκράτηση των μισθολογικών αυξήσεων, αφετέρου, με την ευέλικτη προσαρμογή του αριθμού των απασχολουμένων και του χρόνου εργασίας στις διακυμάνσεις της παραγωγής (μείωση νεκρών χρόνων και υπερωριών).

3. Τις επεκτατικές μακροοικονομικές πολιτικές, που αποσκοπούν στην αύξηση της ζήτησης εργασίας μέσω της ενίσχυσης της ζήτησης για το προϊόν της οικονομίας.

Η πολιτική απασχόλησης (υπό τη στενή και ευρεία έννοια) δεν είναι η μοναδική πολιτική που επηρεάζει το ύψος της απασχόλησης και της ανεργίας. Και άλλες πολιτικές επιδρούν άμεσα ή έμμεσα στην προσφορά ή τη ζήτηση εργασίας (εισοδηματική πολιτική, βιομηχανική και περιφερειακή πολιτική, μεταναστευτική πολιτική, εκπαιδευτική, συνταξιοδοτική και οικογενειακή πολιτική, πολιτική πρόνοιας κλπ.

5.1.2 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ 1973 ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ: Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΩΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Η οικονομική κρίση που γνώρισαν οι ανεπτυγμένες βιομηχανικές χώρες μετά το 1973 ανέτρεψε τα δεδομένα μέσα στα οποία διαμορφώθηκε η πολιτική

απασχόλησης κατά τη μεταπολεμική περίοδο. Η ταυτόχρονη έκρηξη του πληθωρισμού και της ανεργίας, αλλά προπαντός η μείωση της κερδοφορίας και του ρυθμού συσσώρευσης του κεφαλαίου, οδήγησαν στη διάρρηξη της «κεϋνσιανής συναίνεσης» γύρω από το στόχο της πλήρους απασχόλησης και στην κυριαρχία του μονεταρισμού, ο οποίος ανέδειξε ως κύριο στόχο της μακροοικονομικής πολιτικής την καταπολέμηση του πληθωρισμού. Έτσι, η επεκτατική μακροοικονομική πολιτική έπαψε προοδευτικά να χρησιμοποιείται ως εργαλείο επίτευξης της πλήρους απασχόλησης, με αποτέλεσμα οι παθητικές και ενεργητικές πολιτικές αγοράς εργασίας να περάσουν στο προσκήνιο. Παράλληλα, στο πρώτο μισό της δεκαετίας του 1980, διαμορφώνεται η άποψη στους διεθνείς οργανισμούς ότι η βασική προϋπόθεση επανόδου στην πλήρη απασχόληση είναι η προώθηση της ευελιξίας της αγοράς εργασίας μέσω θεσμικών αλλαγών.

Στη συνέχεια θα δείξουμε την αναδιάταξη των βασικών συστατικών στοιχείων της πολιτικής απασχόλησης και το διακριτό τους ρόλο κατά την περίοδο 1974-1990.

5.1.2.1 Οι πολιτικές αγοράς εργασίας ως υποκατάστατο της επεκτατικής μακροοικονομικής πολιτικής: αντικυκλικός ρόλος

Η πρώτη αντίδραση των κυβερνήσεων των οικονομικά ανεπτυγμένων χωρών στην ύφεση που ακολούθησε το πετρελαϊκό σοκ του 1973 ήταν η εφαρμογή επεκτατικής μακροοικονομικής πολιτικής. Η τελευταία οδήγησε σε έκρηξη του πληθωρισμού, χωρίς ουσιαστική επίπτωση στην ανεργία, και στη συνέχεια σε δραστική αλλαγή πλευσης προς την κατεύθυνση του περιορισμού της ενεργού ζήτησης στην οικονομία, με αποτέλεσμα την περαιτέρω άνοδο της ανεργίας. Ο περιοριστικός χαρακτήρας της μακροοικονομικής πολιτικής εδραιώθηκε μετά το δεύτερο πετρελαϊκό σοκ στις περισσότερες χώρες μαζί με την προτεραιότητα καταπολέμησης του πληθωρισμού. Η απότομη αύξηση της ανεργίας προκάλεσε αμυντική αντίδραση των κυβερνήσεων και άμεση κινητοποίηση παθητικών και ενεργητικών εργαλείων πολιτικής αγοράς εργασίας, καθυστέρηση των απολύσεων (διαθεσιμότητα προσωπικού, αυστηροποίηση των προϋποθέσεων προσφυγής σε ομαδικές απολύσεις), αύξηση της διάρκειας καταβολής των επιδομάτων ανεργίας, δημιουργία θέσεων εργασίας στο δημόσιο τομέα και επιδότηση νέων θέσεων εργασίας στον ιδιωτικό τομέα.

Η εμφάνιση της πολιτικής απασχόλησης μετά την εμφάνιση της οικονομικής κρίσης και μέχρι το τέλος της δεκαετίας του 1980 ήταν, αφενός, στα παθητικά μέτρα, αφετέρου, στα ενεργητικά μέτρα επηρεασμού της ζήτησης εργασίας. Μεταξύ των τελευταίων, σε πρώτη φάση, την πρωτοκαθεδρία είχε η δημιουργία απασχόλησης στο δημόσιο τομέα, ενώ, σε δεύτερη φάση, τη σκυτάλη πήρε η επιδότηση θέσεων εργασίας στον ιδιωτικό τομέα και η χρηματοδότηση τοπικών πρωτοβουλιών απασχόλησης.

Πάντως όλα τα μέτρα, παθητικά και ενεργητικά, αναπτύχθηκαν την εποχή εκείνη κάτω από την κοινωνική και πολιτική πίεση προς τις κυβερνήσεις «να κάνουν κάτι» για την ανεργία. Έτσι, οι πολιτικές αγοράς εργασίας κλήθηκαν εκ των πραγμάτων να παίξουν έναν αντικυκλικό ρόλο, ως υποκατάστατο της επεκτατικής μακροοικονομικής πολιτικής, χωρίς να υπάρχει κάποιο θεωρητικό πλαίσιο που να υποστηρίζει την αποτελεσματικότητά τους ως προς την καταπολέμηση της ανεργίας. Η αναποτελεσματικότητά τους έγινε περισσότερο ορατή, όταν έγινε αντιληπτός ο δομικός και μη προσωρινός χαρακτήρας της οικονομικής κρίσης.

Ωστόσο, είναι αναμφίβολο ότι, αν και η ανάπτυξη των πολιτικών αγοράς εργασίας μετά την εμφάνιση της κρίσης δεν εξουδετέρωσε τα αίτια της ανεργίας, όμως εμπόδισε την ακόμα μεγαλύτερη διόγκωση της, απορρόφησε ένα μέρος της και κυρίως άμβλωνε τις εισοδηματικές και κοινωνικές της επιπτώσεις στους ανέργους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ (ΕΚΘΕΣΗ ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ 2008)⁸

6.1 ΤΟ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΩΝ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ – ΒΑΣΙΚΑ ΜΕΤΡΑ

Κατά την τελευταία δεκαπενταετία σε πολλές χώρες, τουλάχιστον στο επίπεδο διατύπωσης των προθέσεων άσκησης της πολιτικής, υπήρξε μία αυξανόμενη επικέντρωση στις ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης καθώς οι διεθνείς οργανισμοί συστήνουν τη μετατόπιση από τα παθητικά προς τα ενεργητικά μέτρα απασχόλησης (OECD, 1994α). Σύμφωνα με αυτές τις εκτιμήσεις, οι πολιτικές απασχόλησης κατά την περίοδο 1974-1990 κυριαρχούνταν από τις πολιτικές μείωσης της προσφοράς εργασίας (πρώρες συνταξιοδοτήσεις, ενίσχυση επιδομάτων ανεργίας και προσλήψεις ανέργων στο δημόσιο) και ταυτόχρονα, τις πολιτικές ενίσχυσης της ζήτησης εργασίας από τις επιχειρήσεις διαμέσου της σύνδεσης των επιδοτήσεων για νέες επενδύσεις με τον αριθμό των νέων θέσεων εργασίας που δημιουργούσαν ή με την επιδότηση του μισθολογικού κόστους εφόσον προσλάμβαναν κάποια άτομα ανεξάρτητα από τις επενδύσεις που πραγματοποιούσαν.

Μέχρι και τη δεκαετία του 1980 όταν άρχισε να εγκαταλείπεται σταδιακά η οικονομική πολιτική κεϋνσιανής έμπνευσης, ο ρόλος των πολιτικών απασχόλησης αναφερόταν στην υποστήριξη των μεταβολών στον οικονομικό κύκλο με το να λειτουργούν αποτρεπτικά κατά την καθοδική του φάση και ανασχετικά στον πληθωρισμό κατά την ανοδική του φάση υποστηρίζοντας, γενικότερα, τη διαρθρωτική αλλαγή στην οικονομία. Σύμφωνα με αυτή την προσέγγιση η διαρθρωτική ανεργία προέρχεται, είτε από τις ακαμψίες της αγοράς εργασίας που οδηγούν σε μισθούς υψηλότερους αυτών της ανταγωνιστικής ισορροπίας, είτε από την αναντιστοιχία των γνώσεων και δεξιοτήτων του εργατικού δυναμικού με τις απαιτήσεις της ζήτησης εργασίας.

Σε γενικές γραμμές η συζήτηση για το ρόλο και τις λειτουργίες των πολιτικών απασχόλησης, ανεξάρτητα αν διεξάγεται στο πολιτικό ή το επιστημονικό πλαίσιο, περιστρέφεται γύρω από τρεις άξονες: α) Οι πολιτικές απασχόλησης αποτελούν

⁸ www.gsee.gr

παρεμβάσεις για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της τεχνολογικής ανεργίας, β) οι πολιτικές απασχόλησης αποτελούν παρεμβάσεις για τη διαχείριση των επιπτώσεων στην απασχόληση που προκαλούνται από τις οικονομικές αναδιαρθρώσεις και γ) οι πολιτικές απασχόλησης αποτελούν παρεμβάσεις αντιμετώπισης των δυσλειτουργιών που προκαλούνται στην πορεία εξέλιξης του οικονομικού κύκλου της οικονομίας αναφορικά με την αποτελεσματική αξιοποίηση του συντελεστή εργασίας.

Η πρώτη αντίληψη που αναφέρεται στην τεχνολογική ανεργία στηρίζεται στην υπόθεση ότι η τεχνολογία καθώς εξελίσσεται και εντάσσεται στην παραγωγική διαδικασία εκτοπίζει όλο και περισσότερο τη ζωντανή εργασία με αποτέλεσμα να δημιουργείται «περιττή» εργασία η οποία και θα πρέπει να διοχετευθεί σε άλλες δραστηριότητες. Ως αποτέλεσμα αυτών των αλλαγών υποστηρίζεται ότι απαιτείται η διαρκής κινητικότητα και αναπροσαρμογή των εργαζομένων στα δεδομένα που διαμορφώνουν οι τεχνολογικές καινοτομίες δηλαδή σε ένα αβέβαιο και διαρκώς μεταβαλλόμενο τεχνολογικό, οικονομικό και εργασιακό περιβάλλον όπου απαιτείται ένα ευέλικτο και ευπροσάρμοστο εργατικό δυναμικό. Εδώ ο ρόλος των ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης αναφέρεται κυρίως στη διευκόλυνση της κινητικότητας και της προσαρμογής των εργαζομένων στις απαιτήσεις των τεχνολογικών αλλαγών.

Ο δεύτερος άξονας προσδιορισμού των αντιλήψεων για τις πολιτικές απασχόλησης, όπως ήδη αναφέρθηκε συνδέεται με τις αναδιαρθρώσεις. Οι αναδιαρθρώσεις δεν συνδέονται μόνο με τις τεχνολογικές μεταβολές αλλά πρώτιστα με τις μεταβολές στο ευρύτερο περιβάλλον των επιχειρήσεων, όπως είναι οι όροι ανταγωνισμού με την άρση ή την ενίσχυση των περιορισμών στις εισαγωγές ή τις εξαγωγές ομοειδών προϊόντων, οι προδιαγραφές ασφάλειας, ποιότητας και προστασίας του περιβάλλοντος, η φορολογική πολιτική και άλλα ρυθμιστικά μέτρα που ενδέχεται να οδηγήσουν σε μεταβολή της οργανωτικής δομής των επιχειρήσεων και των εργασιακών δραστηριοτήτων.

Οι αναδιαρθρώσεις που έχουν γίνει στην Ευρώπη, κατά τις τελευταίες δεκαετίες, διακρίνονται, κυρίως, σε δύο φάσεις: Η πρώτη φάση των αναδιαρθρώσεων συνδέθηκε με το κύμα αποβιομηχάνισης που συντελέστηκε κατά τις δεκαετίες του 1980 αι 1990 με την παύση παραγωγικών δραστηριοτήτων και την εισαγωγή των προϊόντων, που μέχρι τότε παράγονταν από την εγχώρια οικονομία, από τις χώρες του «τρίτου κόσμου». Η δεύτερη φάση των αναδιαρθρώσεων που συντελείται κυρίως από το 2000 και μέχρι σήμερα, συνδέεται με το κύμα των ιδιωτικοποιήσεων και την ανάπτυξη ιδιωτικών επιχειρήσεων ή και κανόνων αγοράς

εκεί που πριν επικρατούσαν κρατικά μονοπώλια ή ολιγοπώλια (μεταφορές, επικοινωνίες, υγεία, κοινωνικές υπηρεσίες), καθώς επίσης με τη μεταφορά παραγωγικών δραστηριοτήτων σε κοντινές χώρες ή περιοχές της Ευρώπης και την υποκατάσταση τους από δραστηριότητες του τομέα των υπηρεσιών.

Οι αναδιαρθρώσεις που συντελέστηκαν κατά τις δεκαετίες του 1980 και του 1990 σε αρκετές ευρωπαϊκές χώρες ήταν ιδιαίτερα εκτεταμένες και η αποβιομηχάνιση αρκετών περιοχών με υψηλή συγκέντρωση μισθωτών εργαζομένων είχε ως αποτέλεσμα την έξαρση της ανεργίας και την εκδήλωση κοινωνικών εντάσεων που αρκετές φορές οδήγησαν σε κοινωνική αποδιάρθρωση ολόκληρων περιοχών. Για την αντιμετώπιση των προβλημάτων απασχόλησης που προκλήθηκαν από τις αναδιαρθρώσεις που αναφέρθηκαν παραπάνω, καθιερώθηκαν αρκετά προγράμματα κοινωνικής πολιτικής όπως είναι οι πρόωρες συνταξιοδοτήσεις, οι διεύρυνση των επιδομάτων ανεργίας και η απασχόληση μεγάλου αριθμού ανέργων στο δημόσιο και τον κοινωνικό τομέα της οικονομίας. Ο ρόλος των ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης, στο πλαίσιο των πολιτικών αναδιάρθρωσης, εστιάζεται, επίσης, στη διευκόλυνση της προσαρμογής των εργαζομένων στα νέα δεδομένα του παραγωγικού και εργασιακού τους περιβάλλοντος.

Ο τρίτος άξονας γύρω από τον οποίο περιστρέφονται οι αντιλήψεις για τις πολιτικές απασχόλησης επικεντρώνεται στην οικονομική προσέγγιση με τη στενή έννοια του όρου και ειδικότερα στην αντίληψη για τον οικονομικό κύκλο, τις δυσαρμονίες στην ισορροπία των καμπυλών προσφοράς και ζήτησης εργασίας και στο ρόλο των πολιτικών απασχόλησης στην αντιμετώπιση των παρεκκλίσεων από την ομαλή εξέλιξη του οικονομικού κύκλου.

Σύμφωνα με αυτή την αντίληψη, η σταθερότητα των τιμών και ο ισορροπημένος προϋπολογισμός, συμβάλουν στη διατήρηση των επιτοκίων σε χαμηλά επίπεδα και αυτό επηρεάζει τις αποδόσεις της αγοράς εργασίας μέσω δύο τουλάχιστον καναλιών: α) με την ενίσχυση των επενδύσεων και της συσσώρευσης του κεφαλαίου που αυξάνουν την παραγωγικότητα της εργασίας και τον όγκο της απασχόλησης και β) καθώς η αύξηση των επενδύσεων διευκολύνεται από την πτώση των πραγματικών επιτοκίων, αυξάνεται η διάχυση της καινοτομίας η οποία διευρύνει ακόμα περισσότερο την παραγωγικότητα της εργασίας. Η τελευταία τροφοδοτεί ακόμα περισσότερο την απασχόληση αλλά και τις αναπτυξιακές επιδόσεις της οικονομίας γενικότερα. Από αυτή την οπτική, ο ρόλος των ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης συζητείται στο πλαίσιο του οικονομικού μοντέλου της γενικής

ισορροπίας όπου οι πολιτικές απασχόλησης συνδέονται με το κόστος συναλλαγής (transaction costs) και τις εξωτερικές επιδράσεις (externalities) στον οικονομικό κύκλο. Αυτή την άποψη προτείνει, επίσης, ο ΟΟΣΑ (Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης) και κατά βάση ακολουθούν οι χώρες μέλη του κατά την τελευταία 20ετία. Πρόκειται για μία αντίληψη κατά την οποία, παρά την ρητορεία περί της πρωτεύουσας σημασίας των ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης, ο ρόλος που οι τελευταίες καλούνται να διαδραματίσουν είναι στην πραγματικότητα επικουρικός στα προτάγματα της οικονομικής πολιτικής.

Από το 1994 και μέχρι σήμερα η στρατηγική απασχόλησης του Ο.Ο.Σ.Α. συνιστά την εφαρμογή μίας μακροοικονομικής πολιτικής τέτοιας που θα μπορούσε να ενθαρρύνει την οικονομική μεγέθυνση σε άμεση συνάρτηση με τις διαρθρωτικές πολιτικές ενίσχυσης της αειφορίας, δηλαδή να είναι αντιπληθωριστική. Σ' αυτό το πλαίσιο αποδίδεται ιδιαίτερη σημασία στην ευελιξία των μισθών και των εργασιακών καθηκόντων, την αναδιάρθρωση των συστημάτων κοινωνικής προστασίας, εκπαίδευσης και κατάρτισης και την ενίσχυση της αποτελεσματικότητας των ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης.

Σ' αυτό το πλέγμα πολιτικών για την οικονομική ανάπτυξη και την απασχόληση οι ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης γίνονται αντιληπτές ως ένα επικουρικό σύνολο μέτρων που προσανατολίζεται προς την ενίσχυση της προσφοράς εργασίας με την ανάδειξη των στρατηγικών ενεργοποίησης των ατόμων εργάσιμης ηλικίας και τη διεύρυνση των ευκαιριών απασχόλησης ειδικών ομάδων του πληθυσμού όπως είναι οι νέοι, οι γυναίκες οι μακροχρόνια άνεργοι, μετανάστες και άλλες ευάλωτες κοινωνικές ομάδες, παρεμβαίνοντας κυρίως στο σκέλος της διαρθρωτικής ανεργίας και της ανεργίας τριβής αφού θεωρείται λίγο ως πολύ δεδομένη η ζήτηση εργασίας. Το παραπάνω πλαίσιο καθορίζει το εύρος των πολιτικών απασχόλησης και ειδικότερα των ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης. Με βάση αυτή τη θεώρηση επιδιώκεται, κυρίως, η αναδιάρθρωση της σχέσης μεταξύ των ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης και των πολιτικών κοινωνικής προστασίας των ανέργων (επιδόματα ανεργίας, απασχόληση στο δημόσιο και τον κοινωνικό τομέα, πρόωρες συνταξιοδοτήσεις, αποζημιώσεις απολύσεων κ.ά.) κατά τέτοιο τρόπο ώστε οι πόροι που τώρα διατίθεται για τις παθητικές πολιτικές να δαπανηθούν για τα ενεργητικά μέτρα απασχόλησης.

Στις ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης αποδίδεται κυρίως ο ρόλος της διευκόλυνσης των ανέργων για την άμεση επιστροφή τους στην εργασία καθώς και

της δημιουργίας των κατάλληλων συνθηκών για τα ανενεργά άτομα ώστε να ενταχθούν στην αγορά εργασίας. Ταυτόχρονα όμως, τους αποδίδεται και ο ρόλος της αντιμετώπισης των προβλημάτων απασχόλησης που έχουν οι μειονεκτούντες εργαζόμενοι.

Τα βασικά μέτρα που περιλαμβάνει η υποστήριξη αυτής της πολιτικής είναι τέσσερα: η υποστήριξη της αναζήτησης απασχόλησης, η κατάρτιση, οι επιδοτήσεις της απασχόλησης και η άμεση δημιουργία θέσεων απασχόλησης στο δημόσιο ή το μη κερδοσκοπικό τομέα της οικονομίας.

Βασικό μέτρο ενεργητικής πολιτικής είναι, επίσης, η κατάρτιση. Στόχος της κατάρτισης είναι να τροποποιήσει ή να συμπληρώσει τις δεξιότητες των αναζητούντων εργασία ώστε αυτές να ανταποκρίνονται με μεγαλύτερη προσέγγιση στις ανάγκες της αγοράς εργασίας και συνεπώς να συμβάλλουν, είτε στην εξεύρεση απασχόλησης είτε στη βελτίωση του εισοδήματος των ανέργων.

Ένα τρίτο μέτρο πολιτικής είναι η επιδότηση της απασχόλησης. Εδώ αναφέρονται κυρίως μέτρα, επιδότησης ενός μέρους του κόστους εργασίας με τη μορφή απαλλαγής των εργοδοτών από την καταβολή εισφορών ή με τη μορφή άμεσης χρηματικής καταβολής ενός μέρους της αμοιβής της εργασίας από το κράτος προς τις επιχειρήσεις. Τέλος, ως σημαντικό μέτρο ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης αναφέρεται η άμεση δημιουργία θέσεων απασχόλησης στο δημόσιο ή το μη -κερδοσκοπικό τομέα της οικονομίας. Αυτό το μέτρο πολιτικής εφαρμόστηκε κυρίως κατά την περίοδο της ενοποίησης της Γερμανίας και θεωρείται ως ένα μέτρο το οποίο ενδέχεται, εφόσον η διάρκεια του είναι περιορισμένη, να συμβάλει στην ένταξη των ωφελουμένων που δυσκολεύονται να προσαρμοστούν στην «ανοιχτή» αγορά εργασίας.

6.2 ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ

Για τον υπολογισμό των επιπτώσεων των ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης έχουν εφαρμοστεί διάφορες μέθοδοι αξιολόγησης οι οποίες σε γενικές γραμμές ταξινομούνται σε αυτές που αναφέρονται σε μικροαναλύσεις των επιπτώσεων των μεμονωμένων προγραμμάτων στα άτομα που αποτελούν τους αποδέκτες τους ή σε μακρο-αναλύσεις που αναφέρονται στις συνολικές επιδράσεις των ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης στην οικονομία, την απασχόληση και την κοινωνική συνοχή. Αυτές οι δύο προσεγγίσεις καταλήγουν ορισμένες φορές σε

αντίθετα συμπεράσματα. Για παράδειγμα, οι μικρο-οικονομετρικές αναλύσεις συνήθως διαπιστώνουν ότι η κατάρτιση έχει «μεικτά» αποτελέσματα, αλλά σχεδόν πάντα ασήμαντες στατιστικά επιπτώσεις στις προοπτικές απασχόλησης των συμμετεχόντων. Από την άλλη πλευρά, μακρο-οικονομικές μελέτες καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι η κατάρτιση είναι η μόνη κατηγορία των ενεργητικών δράσεων απασχόλησης, που φαίνεται να έχει αξιόλογη θετική επίδραση στις συνολικές επιδόσεις της αγοράς εργασίας.

Σε ορισμένες περιπτώσεις, επίσης, αναφέρονται ως έμμεσες επιπτώσεις των ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης αποτελέσματα που δεν έχουν οικονομικό χαρακτήρα, όπως είναι ο περιορισμός της εγκληματικότητας χάρη στη συμμετοχή οικονομικά μειονεκτούντων ατόμων στα προγράμματα κατάρτισης ή τα προγράμματα ενεργοποίησης για την αναζήτηση απασχόλησης καθώς και ο περιορισμός της χρήσης ναρκωτικών και η βελτίωση της υγείας των συμμετεχόντων. Έτσι, οι πολιτικές απασχόλησης θα πρέπει μάλλον να αντιμετωπίζονται από το ευρύτερο πρίσμα της σχέσης μεταξύ κόστους και αποτελέσματος αντί της στενής οικονομικής ανάλυσης της σχέσης κόστους και οφέλους (αποδοτικότητα).

Επιπλέον, από τους διεθνείς οργανισμούς τονίζεται ότι όταν οι ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης σχεδιάζονται και συναρθρώνονται (integrated) στο πλαίσιο μίας στρατηγικής ενεργοποίησης των ανέργων, μπορούν να βελτιώσουν τις μελλοντικές προοπτικές απασχόλησης και αύξησης του εισοδήματος των συμμετεχόντων σ' αυτά τα προγράμματα.

Σ' αυτό το επιχείρημα στοιχειοθετείται από τους Οργανισμούς χάραξης των πολιτικών απασχόλησης (Ο.Ο.Σ.Α.), η προβολή της απαίτησης για περιορισμό των παθητικών πολιτικών απασχόλησης με μετατροπή του συνόλου ή μέρους των επιδομάτων ανεργίας σε μέτρα που χαρακτηρίζονται ως ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης. Σε γενικές γραμμές, οι αναφορές στην ανάγκη συνέργιας μεταξύ των παθητικών και των ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης γίνονται επειδή επιδιώκεται μεγαλύτερη ευελιξία στην αγορά εργασίας ενθαρρύνοντας τη μετάβαση «από την ασφάλιση της εργασίας στην ασφάλιση της απασχόλησης».

6.3 ΟΙ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Στην Ελλάδα οι ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης αναπτύχθηκαν συστηματικά στις αρχές της δεκαετίας του 1980 με τη χρηματοδότηση του

Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου και εντάχθηκαν εξ αρχής στα μέτρα μικροοικονομικής παρέμβασης.

Πιο συγκεκριμένα, τα προγράμματα επιδότησης των εργοδοτών για τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας ξεκίνησαν το 1983 οπότε και επιδοτήθηκαν 4.624 θέσεις εργασίας και σταδιακά ανήλθαν, μετά το 1987 και μέχρι σήμερα, σε περίπου 20.000-22.000 επιδοτούμενες θέσεις εργασίας ανά έτος. Αντίστοιχα τα προγράμματα επιδότησης των νέων ελευθέρων επαγγελματιών άρχισαν να εφαρμόζονται το 1986 οπότε επιδοτήθηκαν 1.100 άνεργοι για τη δημιουργία της ατομικής τους επιχείρησης, το 1987 ήταν 5.409 άτομα και έκτοτε κυμαίνονται μεταξύ 7.500 και 10.000 άτομα σε ετήσια βάση. Τα δε προγράμματα κατάρτισης των ανέργων και των εργαζομένων άρχισαν να εφαρμόζονται συστηματικά το 1987 και από τότε καταρτίζονται περίπου 30.000 άνεργοι και 40.000 εργαζόμενοι κάθε χρόνο.

Επίσης, η σύγκριση του αριθμού των ανέργων που συμμετέχουν στις ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης με τον αριθμό των ανέργων που ωφελούνται από τις παθητικές πολιτικές έδειξε ότι σε ετήσια βάση «...οι ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης καλύπτουν το 26-28% των παθητικά επιδοτούμενων ανέργων από τους οποίους το 53-58% παρακολουθούν προγράμματα κατάρτισης». Παράλληλα, τα ποσοστά ανεργίας από το επίπεδο του 3-4% που ήταν το 1984 σταδιακά ανήλθαν στο επίπεδο του 10% του εργατικού δυναμικού μετά το 1988 όπου και εξακολουθούν, με μικρές διακυμάνσεις, να παραμένουν εδώ και 20 έτη.

Αποτέλεσμα των παρατεταμένων υψηλών ποσοστών ανεργίας και ιδιαίτερα της μακροχρόνιας ανεργίας και της ανεργίας των νέων είναι να αυξάνουν σημαντικά τα ποσοστά αυτών που δεν λαμβάνουν επιδόματα ανεργίας. Συνέπεια αυτής της εξέλιξης, σε συνδυασμό με τις περιοριστικές δημοσιονομικές πολιτικές που εφαρμόζονται μετά το 1985 είναι τα χαμηλά επίπεδα χρηματοδότησης των πολιτικών απασχόλησης συγκριτικά με τις ανάγκες που θα πρέπει να καλυφθούν, παρά την αυξητική τάση που παρουσιάζουν με τη χρονική εξέλιξη.

Έτσι, από τα πρώτα βήματα εφαρμογής τους, οι ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης στην Ελλάδα εντάχθηκαν σε ένα πλαίσιο ενίσχυσης της προσφοράς εργασίας, λειτουργώντας ως υποκατάστατο στις πολιτικές προστασίας των ανέργων με συνέπεια να εμφανιστούν διαστρεβλώσεις στην εφαρμογή τους οι οποίες συνδέονται με τον ελλιπή χαρακτήρα της κοινωνικής προστασίας στην Ελλάδα, όπως είναι η αντικατάσταση των επιδομάτων ανεργίας με τα επιδόματα που συνοδεύουν τις ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης, η αποσπασματική εφαρμογή

των παρεμβάσεων και η μη έμπρακτη συμβολή τους στη μείωση της ανεργίας. Στο πλαίσιο αυτού του τρόπου εφαρμογής των ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης, δεν επιδιώκεται η ορθολογική διαχείριση των διατιθέμενων πόρων για την ενίσχυση της απασχόλησης αλλά, κατά κανόνα, επικρατούν λογικές πελατειακής εξυπηρέτησης ανέργων και επιχειρηματιών που κινούνται στις παρυφές των δικτύων εξυπηρέτησης συμφερόντων. Από αυτή την άποψη είναι χαρακτηριστική η απουσία συστηματικής αξιολόγησης των αποτελεσμάτων των ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης παρά το γεγονός ότι αυτές λειτουργούν εδώ και 20 τουλάχιστον έτη ανελλιπώς. Στις περιπτώσεις δε που πραγματοποιήθηκαν μελέτες αξιολόγησης, έπειτα από απαίτηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης η οποία αποτελεί το βασικό τους χρηματοδότη, αυτές έδειξαν ότι τα αποτελέσματα των ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης στην Ελλάδα δεν είναι ιδιαίτερα ενθαρρυντικά και ουδέποτε δημοσιεύτηκαν. Παρά ταύτα, κατά την τέταρτη Προγραμματική Περίοδο του Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης αποδίδεται κατά τελετουργικό τρόπο ιδιαίτερη βαρύτητα στις ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης. Στο νέο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανάπτυξης Ανθρώπινου Δυναμικού του Εθνικού Πλαισίου Αναφοράς για το χρονικό διάστημα 2007-2013 προβλέπεται να χρηματοδοτηθεί, μεταξύ των άλλων, η κατάρτιση 275.000 εργαζομένων και αυτοαπασχολούμενων του ιδιωτικού τομέα, η χρηματοδότηση υποστηρικτικών μέτρων για τη διευκόλυνση της ένταξης στην απασχόληση 15.700 γυναικών, η χρηματοδότηση ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης (κατάρτιση ανέργων, Stage, Νέες Θέσεις Εργασίας, Νέοι Ελεύθεροι Επαγγελματίες) για 290.000 άτομα από τα οποία τα 2/3 περίπου αναφέρονται σε προγράμματα κατάρτισης και η χρηματοδότηση ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης για περίπου 53.500 άτομα που ανήκουν σε ευπαθείς ομάδες. Επίσης τα προγράμματα που χρηματοδοτούνται από τον ΑΔΕΚ επεκτείνουν τη χρηματοδότηση δράσεων που εντάσσονται στις ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης παρά το ότι αυτές χαρακτηρίζονται από αποσπασματικότητα, απουσία ολοκληρωμένου σχεδιασμού και έλλειψη τεκμηριωμένου προγράμματος δράσης ενώ δεν έχει γίνει μέχρι σήμερα καμία συστηματική αξιολόγηση των αποτελεσμάτων τους, αν και ήδη έχουν παρέλθει 12 έτη από τη θέσπιση του ΛΑΕΚ.

6.4 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Οι ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης στην Ελλάδα λειτουργούν κυρίως στο πλαίσιο των πολιτικών ενίσχυσης της προσφοράς εργασίας, εξυπηρετώντας τις ανάγκες κοινωνικής προστασίας των ανέργων σε πελατειακή βάση. Παρά την επέκταση τους χάρη στις χρηματοδοτήσεις του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου, δεν εντάσσονται σε ένα ευρύτερο αναπτυξιακό πρότυπο αλλά επιδιώκουν κυρίως τη διαχείριση της ανεργίας με την ενίσχυση της προσφοράς εργασίας και την επιλεκτική πριμοδότηση των πολύ μικρών επιχειρήσεων και εκείνων των ανέργων που έτσι κι αλλιώς έχουν αυξημένες δυνατότητες πρόσβασης στην απασχόληση.

Η έρευνα αξιολόγησης των επιπτώσεων των προγραμμάτων ολοκληρωμένων παρεμβάσεων για την αντιμετώπιση της ανεργίας όπου συνδυάστηκε η εφαρμογή ενεργητικών μέτρων απασχόλησης για συγκεκριμένο αριθμό ανέργων σε πέντε νομούς της χώρας που διενήργησε το ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ έδειξε την αδυναμία των ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης στο να λειτουργήσουν ως μία πολιτική «θετικής διάκρισης» για συγκεκριμένες κατηγορίες ανέργων που αντιμετωπίζουν ιδιαίτερες δυσκολίες για ανεύρεση απασχόλησης όπως είναι οι γυναίκες, οι μακροχρόνια άνεργοι, οι άνεργοι άνω των 45 ετών και οι άνεργοι που ανήκουν σε ευπαθείς ομάδες των τοπικών κοινωνιών (μονογονεϊκές οικογένειες, αποφυλακισμένοι, πρώην χρήστες ναρκωτικών κ.ά.). Οι επιδοτήσεις των ανέργων για έναρξη ανεξάρτητης επαγγελματικής δραστηριότητας και για μισθωτή απασχόληση επιτελέστηκαν με τέτοιο τρόπο ώστε δεν πριμοδότησαν την απασχόληση των ανέργων που εμφάνισαν περιορισμούς στα επαγγελματικά τους χαρακτηριστικά και ανταποκρίνονταν στα κριτήρια προτεραιότητας που έθεταν οι προδιαγραφές του προγράμματος. Επίσης δεν πριμοδότησαν τους άνεργους που είχαν χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο, είχαν παρακολουθήσει ένα ή περισσότερα προγράμματα κατάρτισης, ήταν επιδοτούμενοι άνεργοι, διέθεταν κάποια πρακτική ειδίκευση ή ήταν διατεθειμένοι να μετακινηθούν σε άλλη περιοχή προκειμένου να εργαστούν. Αντίθετα, λειτούργησαν υπέρ των ανδρών και όσων ανέργων ανήκαν στις μικρότερες ηλικιακές ομάδες, αυτών που διέθεταν πρόσθετες γνώσεις και δεξιότητες πληροφορικής και ξένων γλωσσών, ήταν κάτοχοι ιδιόκτητου αυτοκινήτου, διέθεταν επαγγελματική εμπειρία και είχαν αποφοιτήσει από Λύκειο ή ΙΕΚ δηλαδή υπέρ αυτών που έτσι κι αλλιώς διέθεταν συγκριτικά πλεονεκτήματα στην αναζήτηση εργασίας. Επιπρόσθετα, οι επιδοτήσεις πριμοδότησαν την απασχόληση των υπαλλήλων, πωλητών και άλλων ειδικεύσεων των υπηρεσιών και όχι τα τεχνικά και τα χειρωνακτικά επαγγέλματα. Οι ενεργητικές

πολιτικές απασχόλησης όχι μόνο δεν λειτουργούν «θεραπευτικά» ευνοώντας την απασχόληση των ανέργων που εμφανίζουν αυξημένους κοινωνικούς και επαγγελματικούς περιορισμούς αλλά αντιθέτως πριμοδοτούν ακόμα περισσότερο την απασχόληση των ανέργων που κατά τεκμήριο εμφανίζουν συγκριτικά πλεονεκτήματα στην αγορά εργασίας.

Οι διαπιστώσεις αυτές συμβαδίζουν με τα αποτελέσματα ανάλογων ερευνών αξιολόγησης των αποτελεσμάτων των ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης που πραγματοποιήθηκαν κυρίως στις ανεπτυγμένες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης όπου βρέθηκαν πολύ λίγες περιπτώσεις παρεμβάσεων με θετικά αποτελέσματα. Κατά συνέπεια, οι ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης στην Ελλάδα, λειτουργούν ως πολιτικές ενίσχυσης της προσφοράς εργασίας με απώτερο σκοπό την υποστήριξη των πολιτικών συμπίεσης της αμοιβής της εργασίας και ευελικτοποίησης των εργασιακών σχέσεων. Ταυτόχρονα, με τον τρόπο που γίνεται η διαχείριση των προγραμμάτων εφαρμογής τους, οι ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης συμβάλλουν στη διαχείριση της ανεργίας κυρίως των νέων και των γυναικών, χωρίς όμως να οδηγούν σε απτά αποτελέσματα αναφορικά με την ένταξη τους στην απασχόληση ή ακόμα περισσότερο με τη μείωση των συνολικών επιπέδων ανεργίας.

Για να βελτιωθεί η όποια θετική επίδραση των ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης αυτές θα πρέπει να εστιάζονται σε ειδικές ομάδες και στόχους αναφορικά με την απασχόληση, να μην έχουν μαζικό χαρακτήρα αλλά να περιορίζονται σε μικρής κλίμακας προγράμματα παρεμβάσεων στο τοπικό επίπεδο και τέλος να διατίθεται σημαντικός χρόνος για την προετοιμασία και την αναζήτηση απασχόλησης. Αυτό το πλαίσιο, προϋποθέτει ένα άλλο θεσμικό πλαίσιο για την εφαρμογή τους όπου θα εντάσσονται σε μία αναπτυξιακή πολιτική λειτουργώντας ως πολιτικές επιλεκτικής ενίσχυσης της απασχόλησης ιδιαίτερων ομάδων του εργατικού δυναμικού (π.χ. μακροχρόνια άνεργοι χαμηλού μορφωτικού επιπέδου, γυναίκες άνω των 45 ετών, νέοι που δεν έχουν ολοκληρώσει την ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση κ.ά.). Κάτι τέτοιο με τη σειρά του απαιτεί την αναδιάρθρωση των υπηρεσιών απασχόλησης και τη στελέχωση τους με κατάλληλα καταρτισμένο προσωπικό, στο οποίο θα πρέπει να λειτουργεί με σχετική ανεξαρτησία κατά την άσκηση των καθηκόντων του και πέρα από κάθε περιορισμούς γραφειοκρατικού τύπου οι οποίοι σε τελική ανάλυση αποτελούν το έδαφος θεμελίωσης πελατειακών εναγκαλισμών των προγραμμάτων απασχόλησης, είτε αυτά αποκαλούνται

ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης, είτε πολιτικές ενίσχυσης των ανέργων γενικότερα (π.χ. έκτακτα επιδόματα και βοηθήματα).

ΜΕΡΟΣ Γ

ΑΝΕΡΓΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7^ο

ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΙΤΙΕΣ ΟΞΥΝΣΗΣ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ⁹

7.1 ΕΞΑΡΤΗΣΗ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ ΜΑΣ ΑΠΟ ΤΟ ΞΕΝΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΚΑΙ Η ΑΝΕΡΓΙΑ

Το ξένο κεφάλαιο, με τους μηχανισμούς που διαθέτει για πολύπλευρη ανάπτυξη της χώρας, καθιστά πολύ ευάλωτη την οικονομία μας στους διεθνείς κλυδωνισμούς, με σοβαρές επιπτώσεις στην όξυνση της ανεργίας. Οι βασικοί τρόποι με τους οποίους η εξάρτηση επιδρά στην αύξηση της ανεργίας είναι οι εξής:

α) Η εμπορική εξάρτηση που εκδηλώνεται στη σφαίρα του εξωτερικού εμπορίου, λόγω της δυσμενούς θέσης της χώρας μας στον διεθνή καπιταλιστικό καταμερισμό εργασίας, μεταφέρει μάζα υπεραξίας που παράγεται στη χώρα μας και τεράστιους οικονομικούς πόρους, που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για νέες παραγωγικές επενδύσεις, κατευθείαν στα κέντρα του ιμπεριαλισμού. Η στρεβλή όμως δομή της οικονομίας της χώρας μας αναπαράγει και διευρύνει την εμπορική της εξάρτηση. Οι παραδοσιακές εξαγωγές μας περιλαμβάνουν πρώτες ύλες, αγροτικά προϊόντα και είδη ελαφριάς βιομηχανίας ή βιοτεχνίας, ενώ οι εισαγωγές μας περιλαμβάνουν κυρίως βιομηχανικά προϊόντα, καταναλωτικά αγαθά ή μέσα παραγωγής. Με τη μαζική εισβολή ξένων εμπορευμάτων εκτοπίζονται τα ντόπια, περιορίζεται η ντόπια παραγωγή, χάνονται θέσεις εργασίας και οξύνεται η ανεργία.

Εάν τώρα, εκτός από αυτά πάρουμε υπόψη και τα τεράστια ποσά που χάνονται κάθε χρόνο από την πολιτική των υπερτιμολογήσεων, που αναπτύσσεται πάνω στη βάση αυτών των ανισότιμων ανταλλαγών, μπορούμε να σχηματίσουμε σαφή εικόνα για την έκταση της καταλήστευσης της χώρας μας από το ξένο κεφάλαιο και την κομπραδόρική αστική τάξη της χώρας μας. Έτσι, χάνονται πόροι που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για τη χρηματοδότηση των επενδύσεων και των απαραίτητων αναδιαρθρώσεων για την παραγωγική ανασυγκρότηση της οικονομίας μας, για τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και για την αντιμετώπιση της μαζικής ανεργίας.

⁹ Κέντρο Μαρξιστικών Ερευνών, *Ανεργία και Απασχόληση στην Ελλάδα*, Εκδ. Σύγχρονη Εποχή

Πίνακας 1: Εμπορικό Ισοζύγιο και Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (σε εκατομ. δολ.)

	1962	1970	1980	1985	1986	1987	1988	1989
Εισαγωγές	609	1.614	10.903	10.561,1	10.198,3	12.556,1	13.547	14.900
Εξαγωγές	243	612	4.094	4.293,2	4.512,5	5.613,6	5.929	5.900
Έλλειμμα εμπορικού ισοζυγίου	-366	-1.002	-6.809	-6.267,9	-5.685,8	-6.942,5	-7.618	-9.000

Το έλλειμμα των τρεχουσών συναλλαγών στα 1980-1985

1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989
-2276	-2427	-1885	-1876	-2130,1	-3275,7	-1772,1	-1296	-1010	-2.470

β) Η διείσδυση του ξένου κεφαλαίου με τη μορφή των άμεσων επενδύσεων στη χώρα μας, συντελεί στο να διοχετεύονται τεράστιοι οικονομικοί πόροι στο εξωτερικό με τη μορφή μερισμάτων, τόκων και κερδών. Το μεταπολεμικό κύμα εισβολής του ξένου κεφαλαίου στη χώρα μας λειτούργησε με αυξανόμενη ένταση σαν παράγοντας αιμορραγίας, ξεζουμίσματος της χώρας και αποστέρησης της από οικονομικούς πόρους που ήταν απαραίτητοι για την οικονομική της ανάπτυξη. Η χρονιάτικη κατά μέσο όρο εκροή κερδών, τόκων, μερισμάτων, κλπ., από 24 εκατ. δολάρια στην περίοδο 1954-59, ανέβηκε περίπου στα 1.800 εκατ. δολ. στο τέλος της δεκαετίας του '80.

Το ξένο κεφάλαιο συντέλεσε στη στρεβλή διάρθρωση της οικονομίας, αφού προωθεί μόνο κλάδους όπου τα ξένα μονοπώλια έχουν συμφέρον, και εμποδίζεται ανοιχτά η ανάπτυξη άλλων κλάδων της εθνικής οικονομίας. Είναι μάλιστα χαρακτηριστικό ότι κι αυτές οι θέσεις εργασίας που δημιουργούνται από τις άμεσες επενδύσεις ξένου κεφαλαίου δεν είναι σίγουρες γιατί πολλές φορές οι ξένες πολυεθνικές μεταφέρουν τις θυγατρικές σ' άλλες χώρες με μεγαλύτερο ποσοστό κέρδους, ή περιορίζουν την απασχόληση, με βάση το συμφέρον τους σε παγκόσμια κλίμακα κι όχι σε σχέση με τις ανάγκες του τόπου.

γ) η μεταπολεμική εκβιομηχάνιση που σημειώθηκε στη χώρα μας δεν περιέλαβε την παραγωγή βασικών κλάδων των μέσων παραγωγής (εργαλειομηχανές, κλπ.). Οι ανάγκες της εγχώριας βιομηχανίας για τεχνολογικούς εκσυγχρονισμούς ικανοποιούνται κύρια με εισαγωγές, κι έτσι βαθαίνει παραπέρα η τεχνολογική εξάρτηση από το ξένο κεφάλαιο. Οι πολυεθνικές εταιρίες αξιοποιούν αυτή τη μορφή

εξάρτησης και με την επιβολή υψηλών μονοπωλιακών τιμών για την πώληση νέων τεχνολογιών. Η εισαγωγή νέας τεχνολογίας στη χώρα μας γίνεται με τέτοιους όρους, που παρεμποδίζει την ανάπτυξη εγχώριας τεχνολογίας-και στο μέλλον. Έτσι οι θέσεις εργασίας που χάνονται λόγω των τεχνολογικών εκσυγχρονισμών είναι αδύνατο να αναπληρωθούν από νέες θέσεις εργασίας σε τομείς προγραμματισμού και παραγωγής τεχνολογίας.

δ) Το συνεχές αυξανόμενο εξωτερικό χρέος βαθαίνει παραπέρα τη χρηματοπιστωτική εξάρτηση της χώρας μας. π.χ. ο χρονιάτικος εξωτερικός δανεισμός της Ελλάδας, κατά μέσο όρο, από 14,6 εκατ. δολ. στα χρόνια 1950-1959 ανέβηκε στα 1.887 εκατ. δολ. στην περίοδο 1980-83. Εάν τώρα συγκρίνουμε την εξέλιξη του εξωτερικού δανεισμού με την εξέλιξη μόνο της νόμιμης εκροής κερδών, τόκων, μερισμάτων, θα δούμε ότι το ξένο κεφάλαιο βγάζει από τη χώρα μας τόσα χρηματικά ποσά όσα αυτή δανείζεται.

Υπολογίζεται ότι το συνολικό δημόσιο και ιδιωτικό εξωτερικό χρέος της Ελλάδας ανέρχεται σε 26 δισεκ. δολάρια και η εξυπηρέτησή του καταβροχθίζει μεγάλα ποσά συναλλάγματος- π.χ. στην πενταετία 1985-89 μόνο για χρεολύσια η Ελλάδα πλήρωσε 8,4 δισεκ. δολάρια. Σύμφωνα με στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδας (Μηνιαίο Στατιστικό Δελτίο, Οκτώβρης 1988, σελ.70) στη δεκαετία 1978-1987 η Ελλάδα πλήρωσε για τόκους 8,5 δισεκ. δολάρια.

Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός ότι ακόμη κι:

«όταν το δάνειο χρησιμοποιείται για παραγωγική επένδυση, το μέσο επίπεδο ανάπτυξης των παραγωγικών δυνάμεων της χώρας μας έχει σαν αποτέλεσμα η παραγωγή της υπεραξίας να μη φτάνει για την αποπληρωμή του δανείου και των τόκων και να απαιτείται σύναψη νέων δανείων».

Η χρήση του δανεισμού δεν συμβάλλει, και σ' αυτή την περίπτωση, σε επαρκή αύξηση του κοινωνικού προϊόντος, και δημιουργείται διαρκώς η ανάγκη σύναψης νέων δανείων, για την αποπληρωμή των παλαιότερων. Ακόμη χειρότερη είναι η κατάσταση όταν ο δανεισμός χρησιμοποιείται για τη χρηματοδότηση εισαγωγών πολυτελών καταναλωτικών αγαθών, παρασιτικών λειτουργιών του καπιταλιστικού κράτους, εξοπλισμών κλπ., οπότε δεν υπάρχει καμία αύξηση του κοινωνικού προϊόντος, κι ο φαύλος κύκλος του δανεισμού γίνεται αέναος.

Με βάση λοιπόν τα παραπάνω διαπιστώνουμε ότι οι δαπάνες εξυπηρέτησης του εξωτερικού χρέους μαζί με τα ποσά των εκροών κεφαλαίων, δεν αφήνουν

μεγάλα περιθώρια για παραγωγικές επενδύσεις και τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας.

ε) Με την ένταξη της χώρας μας στην ΕΟΚ από 1.1.81 η εξάρτηση μεγάλωσε και, η ένταξη στην κοινότητα αποτέλεσε παράγοντα που συντελεί στην όξυνση της ανεργίας στην Ελλάδα.

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, το ξένο κεφάλαιο με τους μηχανισμούς που διαθέτει και την πολύπλευρη εξάρτηση, καθιστά την οικονομία μας ευάλωτη στους διεθνείς κλυδωνισμούς. Στα χρόνια 1987-1989, 33 ξένες εταιρίες και 25 εγχώριες συνδεδεμένες με το αλλοδαπό κεφάλαιο εξαγόρασαν 50 ελληνικές επιχειρήσεις, κυρίως βιομηχανικές. Τα κρισιακά φαινόμενα εκδηλώνονται πιο έντονα στη χώρα μας, γιατί η πάγια επιδίωξη των προηγμένων χωρών είναι το ξεπέραςμα της οικονομικής κρίσης σε βάρος των οικονομιών των εξαρτημένων χωρών.

Όπως αναφέρεται σε άλλο σημείο, με την όξυνση της κρίσης στις χώρες του κεφαλαίου μετά το 1970 και την όξυνση της ανεργίας σ' αυτές, χιλιάδες Έλληνες μετανάστες έχασαν τη δουλειά τους στις αναπτυγμένες καπιταλιστικές χώρες, με αποτέλεσμα την αντιστροφή του ρεύματος της εξωτερικής μετανάστευσης, και τη δημιουργία πίεσης στην εσωτερική αγορά της εργατικής δύναμης. Αυτό οφείλεται στο ότι την δεκαετία εκείνη παρατηρήθηκε πολύ μεγάλη αύξηση στις τιμές του πετρελαίου (από 1€ πήγε στα 35€ το βαρέλι) και στις τιμές του χρυσού (από 35 δολ. η ουγκιά έφτασε 900 δολ.). Τα γεγονότα αυτά είχαν ως αποτέλεσμα τον άκρατο πληθωρισμό κόστους. Για την αντιμετώπιση του προβλήματος αυτού εφαρμόστηκε πολιτική λιτότητας (μονεταρισμός).

7.1.1 Η ΑΛΛΗ ΑΠΟΨΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΗΤΩΝ ΟΣΟΝ ΑΦΟΡΑ ΣΤΙΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΙΣ ΞΕΝΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ¹⁰

7.1.1.1 Η Ελληνική Οικονομία: 1970-2002

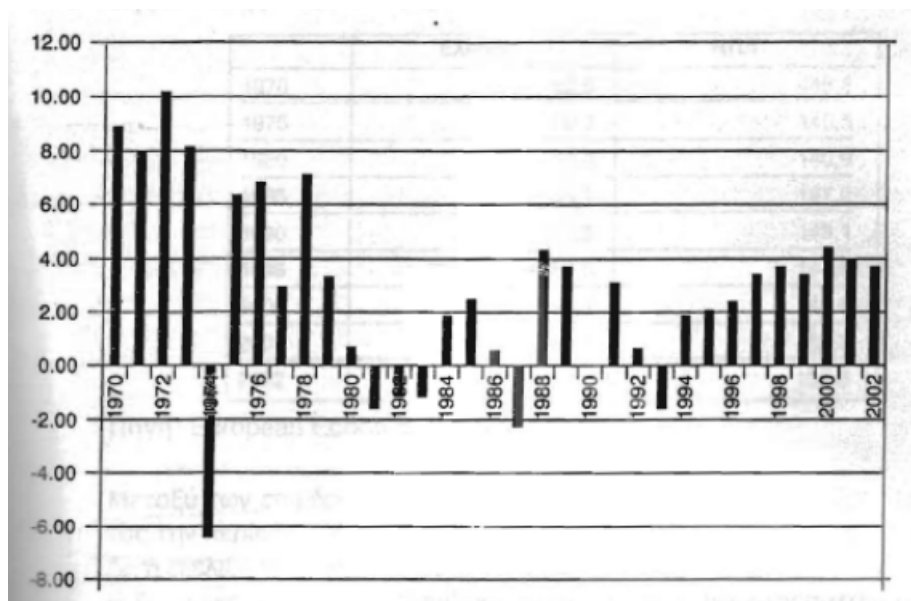
Η αποκατάσταση της δημοκρατίας το 1974 και η υιοθέτηση της στρατηγικής για τον ευρωπαϊκό προσανατολισμό της Ελλάδας συνέβαλαν στην αύξηση του ΑΕΠ, της εξαγωγικής δραστηριότητας της χώρας, στη διατήρηση της ζήτησης σε υψηλά επίπεδα και στην ενθάρρυνση νέων επενδύσεων τόσο στο δημόσιο όσο και στον

¹⁰ Παλάσκας Θ. et al., *Η Ελλάδα στη Διεθνή Αγορά Επενδύσεων*, Εκδ. Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών

ιδιωτικό τομέα. Όμως, οι αρνητικές εξελίξεις στο διεθνές οικονομικό περιβάλλον λόγω των πετρελαϊκών κρίσεων επηρέασαν σημαντικά και την πορεία της Ελληνικής οικονομίας. Παρόλα αυτά, κατά τη διάρκεια της περιόδου 1975-1980, ο ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ παρέμεινε σε επίπεδα υψηλότερα από εκείνα της ΕΕ αλλά και των ΗΠΑ, γεγονός που αποδίδεται τόσο στην επεκτατική μακροοικονομική πολιτική (χαλαρή νομισματική, πιστωτική και συναλλαγματική πολιτική) -όσο και στις προσδοκίες που δημιουργούσε η ένταξη της χώρας στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ).

Η αύξηση των παροχών του δημοσίου, είχε σαν στόχο τη θεμελίωση ενός κοινωνικού κράτους με συνέπεια την αύξηση των δημοσίων ελλειμμάτων. Το δεύτερο μισό της δεκαετίας του '80 (1986-1990) χαρακτηρίζεται από την προσπάθεια εφαρμογής σταθεροποιητικού προγράμματος, του οποίου όμως η εφαρμογή διήρκεσε μόνο δυο χρόνια (1986-1988). Μετέπειτα, επανήλθε η χώρα στη λογική επεκτατικών μακροοικονομικών πολιτικών λόγω των επικείμενων και συνεχόμενων εκλογικών αναμετρήσεων.

Διάγραμμα 1: Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (τιμές 1995-ετήσιες % μεταβολές)

Η δεκαετία του '90 χαρακτηρίζεται από την υιοθέτηση περιοριστικής μακροοικονομικής πολιτικής με στόχο την ικανοποίηση των κριτηρίων ονομαστικής σύγκλισης για την ένταξη της Ελλάδας στην ΟΝΕ και από ικανοποιητικούς ρυθμούς μεγέθυνσης (Διάγραμμα 1), που σε μεγάλο βαθμό αποδίδονται στη μείωση των επιτοκίων και στους σημαντικούς πόρους των Κοινοτικών

πλαισίων στήριξης.

Παρόλα αυτά, την περίοδο 1970-2002, το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Ελλάδας σε ισοδύναμα αγοραστικής δύναμης, βελτιώνεται μόνο οριακά, με αποτέλεσμα το βιοτικό επίπεδο του μέσου Έλληνα να εκτιμάται στο 66% το 2002 του μέσου όρου της ΕΕ από 62,9% το 1970 (Πίνακας 2).

Πίνακας 2: Κατά Κεφαλήν ΑΕΠ Ελλάδας και ΗΠΑ (ισοδύναμα αγοραστικής δύναμης - ΕΕ-15=100)

	Ελλάδα	ΗΠΑ
1970	62,9	145,6
1975	69,3	140,5
1980	70,0	140,9
1985	64,1	147,2
1990	58,3	143,1
1995	65,8	146,6
2000	65,3	142,6
2001	64,4	139,3
2002	65,9	137,5

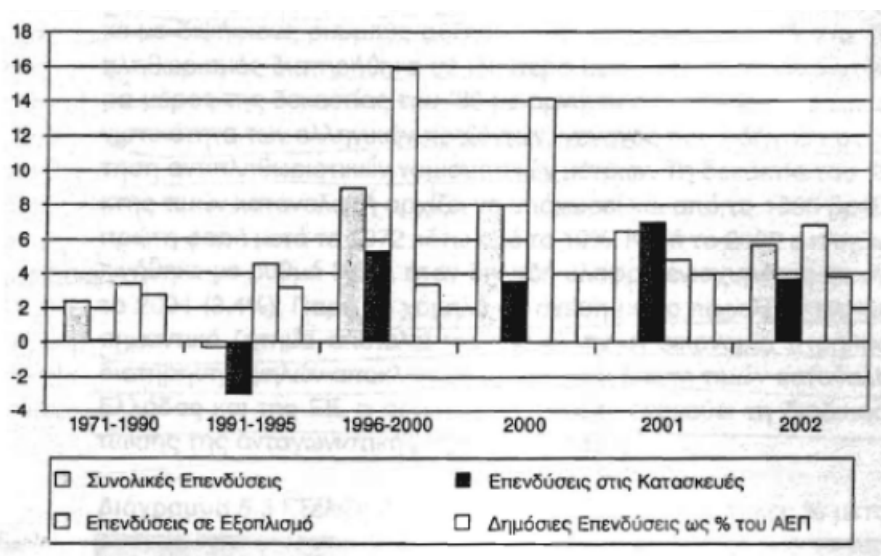
Μεταξύ των επιμέρους εγχώριων δεικτών της οικονομικής δραστηριότητας την περίοδο 1970-2002, ενδιαφέρον για τον παρόντα τόμο παρουσιάζει η εξέλιξη των εγχώριων επενδύσεων και της βιομηχανικής παραγωγής. Η δυναμική πορεία των επενδύσεων συνέβαλε καθοριστικά στην αναθέρμανση της οικονομίας, με άμεσο αποτέλεσμα την ανοδική πορεία του ρυθμού αύξησης του ΑΕΠ μέσα στη δεκαετία του '90 (Τράπεζα της Ελλάδας, 2000). Την περίοδο 1987 - 1990 καταγράφεται ανάκαμψη των ιδιωτικών επενδύσεων ως ποσοστό του ΑΕΠ η οποία, μετά από μία σύντομη ύφεση την τετραετία 1991-1994, συνεχίζεται με εντονότερους ρυθμούς από το 1995 και μετά, για να προσεγγίσει το 1999 το 23% του ΑΕΠ της χώρας.

Ο δημόσιος τομέας έχει κυρίαρχο ρόλο στην αύξηση των επενδύσεων (Διάγραμμα 2). Από τις αρχές της δεκαετίας του '90 ως το 1998, ο όγκος των δημοσίων επενδύσεων αυξανόταν με μέσο ετήσιο ρυθμό 3,7%, ενώ την περίοδο 1999-2002, το αντίστοιχο ποσοστό ήταν ίσο με 4% περίπου.

Οι επενδύσεις διακρίνονται επίσης σε κατασκευές και εξοπλισμό (Διάγραμμα 2). Το ύψος των ιδιωτικών επενδύσεων σε εξοπλισμό το 2003 ήταν τριπλάσιο

εκείνων του 1988, ενώ οι δημόσιες επενδύσεις αυξήθηκαν την ίδια περίοδο κατά 2,5 φορές.

Διάγραμμα 2: Επενδύσεις (ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές)

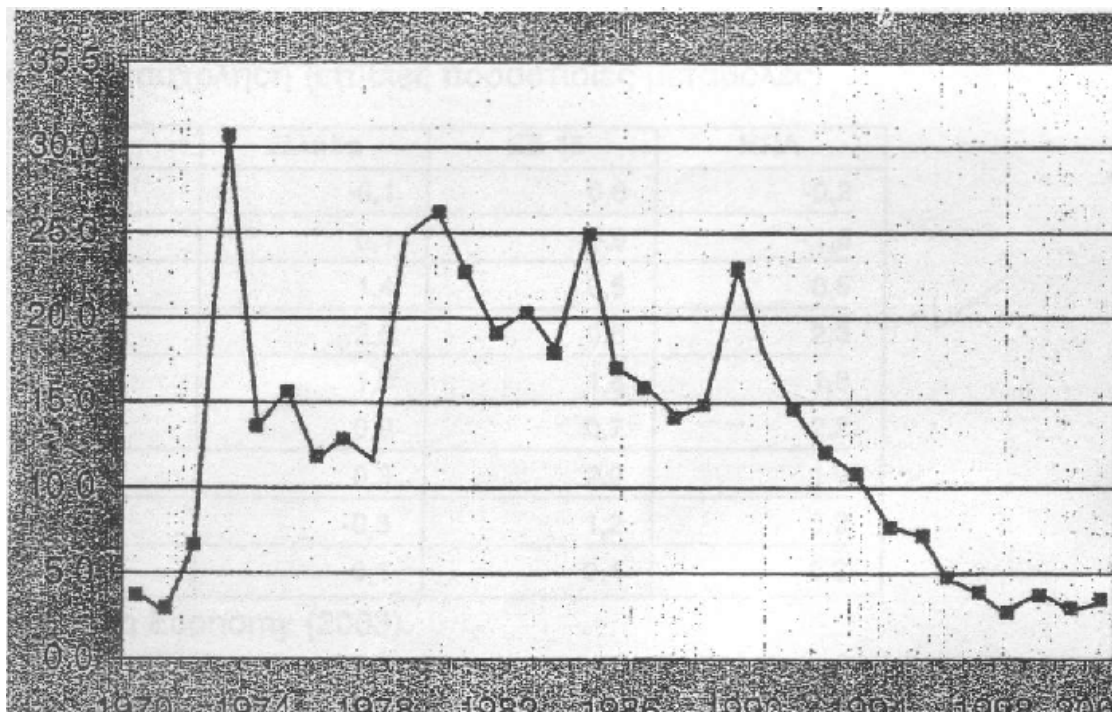

Τη δεκαετία του '70 η-βιομηχανική παραγωγή κατέγραψε ιδιαίτερα υψηλό ετήσιο ρυθμό μεταβολής (7,1%), ενώ υποχώρησε απότομα τη δεκαετία του '80, για να επανακάμψει τη δεκαετία του '90 στο 3%. Αυτή η βελτίωση συνδέεται με δυο ταυτόχρονες εξελίξεις αυτή την περίοδο. Πρώτον, τη σημαντική αύξηση των ιδιωτικών, επενδύσεων σε πάγιο εξοπλισμό, η οποία δημιούργησε τις προϋποθέσεις για ανασυγκρότηση της βιομηχανικής βάσης και επίτευξη υψηλών ρυθμών ανάπτυξης στη μεταποίηση. Δεύτερον, τη συνεχιζόμενη αύξηση της καταναλωτικής δαπάνης που επηρέασε το ύψος της μεταποιητικής παραγωγής με τελικό αποτέλεσμα την άνοδο του γενικού βιομηχανικού δείκτη.

Σημαντική παράμετρο ανάλυσης του οικονομικού περιβάλλοντος, στην Ελλάδα αποτελεί και ο δείκτης τιμών καταναλωτή, ο οποίος χαρακτηρίζεται από έντονες διακυμάνσεις τις τελευταίες τρεις δεκαετίες (Διάγραμμα 3). Ενώ μέχρι και το 1972 ο πληθωρισμός βρισκόταν σε χαμηλά επίπεδα (γύρω στο 3,5%), στη συνέχεια, υπό την επίδραση της πρώτης πετρελαϊκής κρίσης αυξήθηκε σημαντικά και μέχρι το τέλος της δεκαετίας κινήθηκε με διψήφιους ρυθμούς αύξησης για να κλείσει το 1979 στο 19,1%. Ο πληθωρισμός διατηρήθηκε σε ιδιαίτερα υψηλό επίπεδο για το μεγαλύτερο μέρος της δεκαετίας του '80 με αρνητικές συνέπειες για την ανταγωνιστικότητα των ελληνικών προϊόντων, γεγονός που οδήγησε στην υιοθέτηση αποπληθωριστικών νομισματικών μέτρων. Παρά το χαμηλό σε σχέση με το παρελθόν πληθωρισμό, σημαντικό ζήτημα αποτελεί για την ελληνική οικονομία η

μακροχρόνια διατήρηση υψηλών αποκλίσεων του δείκτη τιμών καταναλωτή της Ελλάδας και της ΕΕ, η οποία λόγω ΟΝΕ υπονομεύει τη διαδικασία βελτίωσης της ανταγωνιστικής της ικανότητας.

Διάγραμμα 3: Εξέλιξη Δείκτη Τιμών Καταναλωτή (ετήσιες % μεταβολές)

Η μειωμένη ανταγωνιστική ικανότητα της ελληνικής οικονομίας καταγράφεται στην εξέλιξη, τη διάρθρωση και τη χωρική διάσταση του εξωτερικού εμπορίου. Η Ελλάδα κατατάσσεται 105^η στον κόσμο με βάση το ποσοστό που αντιπροσωπεύουν οι εξαγωγές στο ΑΕΠ (8,3% το 2000). Στο πλαίσιο αυτό, η διεύρυνση του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου κατά 230,7% τις δυο τελευταίες δεκαετίες αποτυπώνει τη στασιμότητα ή και μείωση της σχετικής ανταγωνιστικής ικανότητας της Ελλάδας σε όρους κόστους παραγωγής και τεχνολογικού περιεχομένου των προϊόντων.

Η πορεία της οικονομικής μεγέθυνσης και της ανταγωνιστικής ικανότητας της εγχώριας οικονομίας, συνήθως, αντανακλάται στο μέγεθος της απασχόλησης (Πίνακας 3). Την περίοδο 1998-2002 καταγράφεται μείωση του αριθμού των απασχολουμένων, η οποία αποδεικνύεται ιδιαίτερα σημαντική, αν ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι στην πενταετία αυτή η ελληνική οικονομία παρουσίασε, όπως έχει αναφερθεί, ταχείς ρυθμούς ανάπτυξης, με άνοδο του ΑΕΠ 3,8% κατά μέσο όρο.

Πίνακας 3: Απασχόληση (ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές)

	Ελλάδα	ΕΕ-15	ΗΠΑ
1970	-0,1	0,8	-0,2
1975	0,1	-0,9	-1,6
1980	1,4	0,5	0,6
1985	2,5	0,5	2,3
1990	1,3	1,8	1,3
1995	0,9	0,7	2,2
2000	0,3	2,0	1,9
2001	-0,3	1,2	-0,3
2002	0,1	0,4	-0,3

Η αδυναμία μετατροπής της ανάπτυξης σε νέες θέσεις εργασίας ή το χαμηλό «περιεχόμενο απασχόλησης» της ελληνικής ανάπτυξης αποτελεί ένα μείζον πρόβλημα της ελληνικής οικονομίας. Αξίζει να επισημανθεί ότι ανάλογο πρόβλημα δεν υφίσταται σε καμία από τις χώρες της ΕΕ, στις οποίες η οικονομική ανάπτυξη συνοδεύεται συνήθως και από άνοδο της απασχόλησης. Θα πρέπει, επίσης, να τονιστεί ότι τα τελευταία χρόνια η σχέση απασχόλησης-ανάπτυξης στρεβλώνεται από την εισροή μεγάλου αριθμού παράνομων μεταναστών, οι οποίοι δεν καταγράφονται. Με άλλα λόγια, η άνοδος του ΑΕΠ την περίοδο 1991-2002 είχε μεν ως αποτέλεσμα αύξηση της απασχόλησης, η αύξηση όμως αυτή δεν κατεγράφη. Όμως, μέσα από τη μακροχρόνια διερεύνηση των τάσεων (IOBE, 2003) προκύπτει ότι η σχέση απασχόλησης και ανάπτυξης εμφανίζεται στατιστικά μη σημαντική κατά την προηγούμενη εικοσαετία. Φαίνεται δηλαδή, ότι την τελευταία δεκαετία η εισροή μεταναστών που δεν καταγράφονται οδηγεί μεν σε υποεκτίμηση της απασχόλησης, υπάρχουν όμως και άλλοι εξίσου σημαντικοί παράγοντες, όπως οι αλλαγές στη δομή της ελληνικής οικονομίας, οι οποίοι περιορίζουν την ικανότητά της να δημιουργεί νέες θέσεις εργασίας.

7.1.1.2 Η Εξέλιξη των Ξένων Άμεσων Επενδύσεων στην Ελλάδα

Διαχρονική Τάση των ΞΑΕ στην Ελλάδα

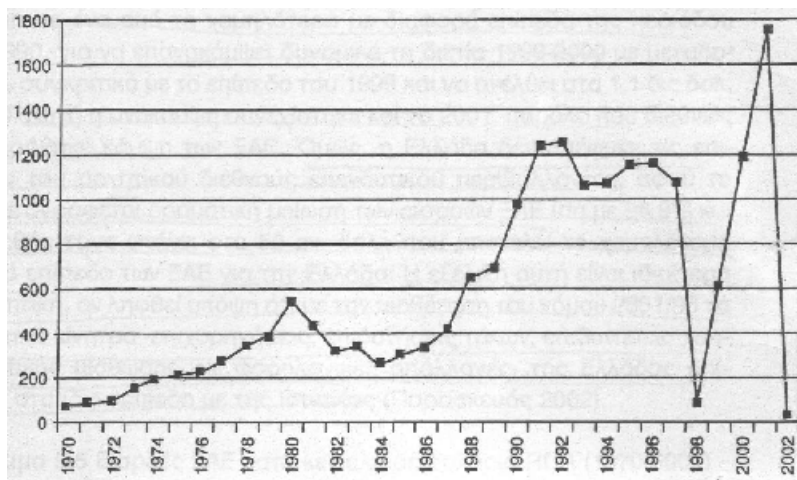
Η υιοθέτηση του νόμου 2687/53 αποτελεί την πρώτη συνειδητή προσπάθεια της Ελλάδας για την προσέλκυση ξένων κεφαλαίων, καθώς θωράκισε τα εισρέοντα κεφάλαια από τον κίνδυνο ανεπιθύμητων μελλοντικών κρατικών παρεμβάσεων. Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '60 επεβλήθησαν δύο αναγκαστικοί νόμοι, ο

89/67 και ο 378/68 για την εγκατάσταση στην Ελλάδα αλλοδαπών εμποροβιομηχανικών εταιρειών. Επίσης, στα μέσα της δεκαετίας του '70 τέθηκαν σε εφαρμογή οι νόμοι 27/75 και 814/78, οι οποίοι περιλαμβάνουν κίνητρα για τις offshore δραστηριότητες ξένων επιχειρήσεων που είναι εγκατεστημένες στην Ελλάδα.

Παρά την ευρέως διαδεδομένη αντίληψη, οι παραπάνω νόμοι δεν απέδωσαν τα αναμενόμενα αποτελέσματα. Την περίοδο 1953-1973 βάσει του νόμου 2687/53 υπεβλήθησαν περίπου 1.000 αιτήσεις για επενδύσεις, από τις οποίες εγκρίθηκαν οι 700. Το 25% των επενδύσεων έγιναν από εταιρείες συμφερόντων ΗΠΑ, το 24% από γερμανικές, το 20% από ελβετικές, το 10% από ιταλικές, ενώ το υπόλοιπο 21% αφορά επιχειρήσεις με έδρα τη Γαλλία, το Λιχτενστάιν, τη Μ.Βρετανία και την Ολλανδία. Το 86%, περίπου, αυτών των κεφαλαίων επενδύθηκαν σε τέσσερις κλάδους: στη χημική βιομηχανία, η οποία απορρόφησε πάνω από το 37% του συνόλου των εισροών ΞΑΕ, στη ναυπηγοεπισκευαστική, στη μεταλλουργική και στα ηλεκτρονικά και ηλεκτρικά είδη.

Στη δεκαετία του '70 η εισροή ξένων επενδύσεων παρουσιάζει συνεχή και έντονα ανοδική τάση με μέσο ετήσιο ρυθμό ίσο με 22% έναντι του 19% τη δεκαετία του '60 (Πίνακας 4 και Διάγραμμα 4). Αυτή η εξέλιξη, σύμφωνα με τις σχετικές Εκθέσεις της Τράπεζας της Ελλάδας οφειλόταν στην επενδυτική δραστηριότητα σε παραγωγικούς κλάδους της οικονομίας «λόγω της εμπιστοσύνης των ξένων κεφαλαιούχων στο οικονομικό μέλλον της χώρας» (Τράπεζα της Ελλάδας, Έκθεση του Διοικητή, 1977).

Διάγραμμα 4: Εισροές ΞΑΕ στην Ελλάδα (εκατ.δολ., 1970-2002)

Πίνακας 4: Εισροές Ξένων Άμεσων Επενδύσεων στην Ελλάδα (1960-2002)

Έτος	ΞΑΕ (εκατ. δολ.)	% Μεταβολή	Έτος	ΞΑΕ (εκατ. δολ.)	% Μεταβολή
1970	76,2		1986	305,9	5,6
1971	83,6	9,7	1987	391,1	27,9
1972	90,2	7,9	1988	599,2	53,2
1973	145,1	60,9	1989	639,4	6,7
1974	189,3	30,5	1990	900,5	40,8
1975	199,1	5,2	1991	1135,0	26,0
1976	221,2	11,1	1992	1144,0	0,8
1977	273,4	23,6	1993	977,0	-14,6
1978	325,3	19,0	1994	981,0	0,4
1979	364,2	12,0	1995	1053,0	7,3
1980	502,4	37,9	1996	1058,0	0,5
1981	409,8	-18,4	1997	984,0	-7,0
1982	304,1	-25,8	1998	85,0	-91,4
1983	313,4	3,1	1999	571,0	571,8
1984	246,1	-21,5	2000	1089,0	90,7
1985	289,6	17,7	2001	1589,0	45,9
			2002	50,0	-96,9
Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής (%)					
1960-1970					19,5
1971-1980					22,1
1981-1990					9,1
1991-2000					-0,5
1960-2001					12,5
1960-2002					3,3

Πηγή: Mardas and Varsakelis (1996), Τράπεζα της Ελλάδας (Εκθέσεις του Διοικητή) και UNCTAD (2003).

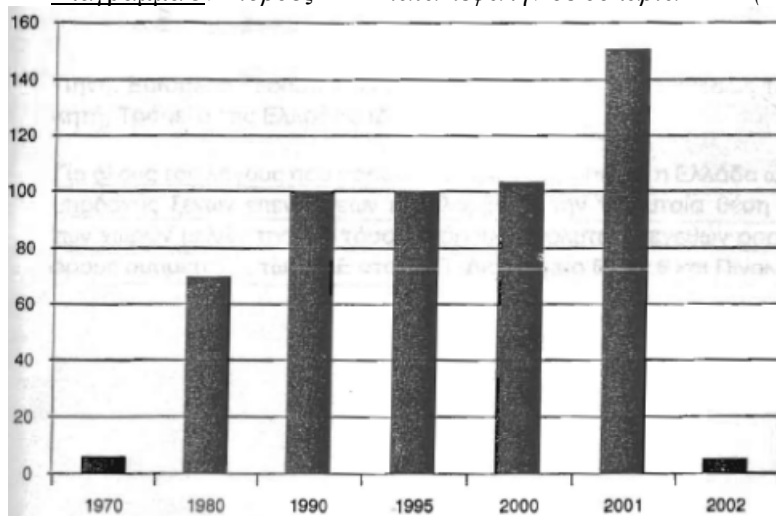
Οι προσδοκίες ένταξης της χώρας στην ΕΟΚ το 1980, όπως και στην περίπτωση της Ισπανίας και της Πορτογαλίας, δημιούργησαν θετικές προϋποθέσεις για την προσέλκυση των εισροών ΞΑΕ.

Η υποχώρηση των εισροών ΞΑΕ στις αρχές της δεκαετίας του '80 συνδέεται με την αρνητική στάση της τότε νεοεκλεγμένης κυβέρνησης προς τους ξένους επενδυτές. Στη συνέχεια, η αλλαγή πλευσης της κυβέρνησης την περίοδο 1985-1988 με παρότρυνση της ΕΟΚ οδήγησε στην υιοθέτηση πολιτικών για την απελευθέρωση του τραπεζικού συστήματος, τη μείωση του πληθωρισμού, του εξωτερικού και δημοσιονομικού ελλείμματος, συμβάλλοντας έτσι σε αύξηση των εισροών ΞΑΕ ίση με 27,4% ετησίως. Το τοπικό μέγιστο που κατέγραψαν οι ξένες επενδύσεις στην Ελλάδα το 1988 μπορεί να αποδοθεί στις αυξημένες προσδοκίες για αλλαγή της κυβέρνησης, που όμως διαψεύστηκαν γρήγορα, με αποτέλεσμα το 1989, κάτω από την πίεση των πολιτικών εξελίξεων, οι εισροές επενδύσεων να παρουσιάσουν οριακή μεταβολή ίση με 6,7% σε σχέση με το προηγούμενο έτος.

Η αλλαγή κυβέρνησης το 1990 συνέβαλε σε θεαματική βελτίωση των εισροών ΞΑΕ της τάξης του 40,8% σε σχέση με το προηγούμενο έτος, η οποία αποδίδεται, σε μεγάλο βαθμό, στις προσδοκίες ότι η νέα κυβέρνηση θα ακολουθούσε μία πιο φιλελεύθερη πολιτική προχωρώντας σε εκτεταμένες αποκρατικοποιήσεις.

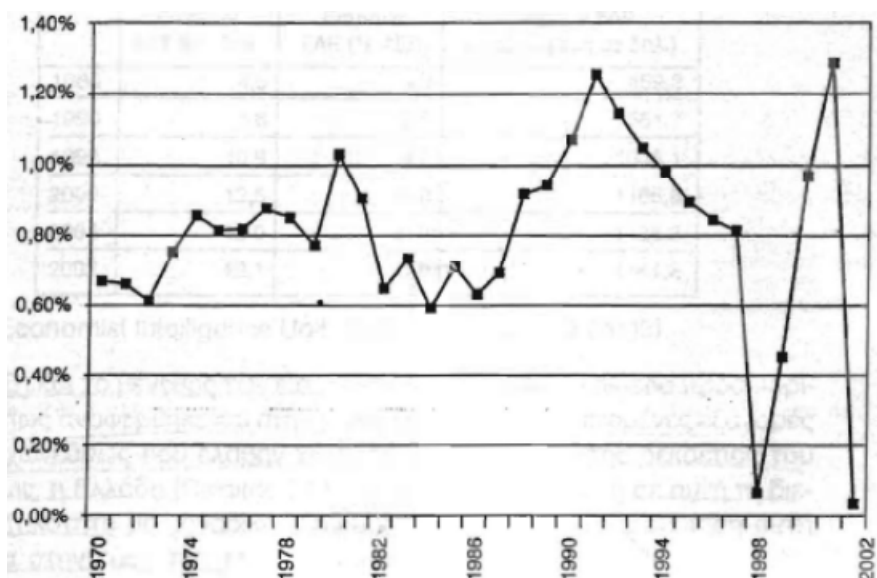
Η εισροή ξένων επενδύσεων τη δεκαετία του '90, με εξαίρεση τα δυο πρώτα έτη, παρουσιάζει πτωτική τάση μέχρι το 1998, όταν υποχώρησε απότομα σε ένα από τα χαμηλότερα με διαφορά επίπεδα της περιόδου 1970-1990, για να επανακάμψει δυναμικά τη διετία 1999-2000. Αυτή η ανάκαμψη συνεχίστηκε και το 2001, παρόλο που διεθνώς παρατηρήθηκε κάμψη των ΞΑΕ. Όμως, η Ελλάδα δεν απέφυγε τις επιπτώσεις του αρνητικού διεθνούς επενδυτικού περιβάλλοντος, αφού το 2002 καταγράφεται δραματική μείωση των εισροών ΞΑΕ ίση με 96,9% και το μέγεθος τους φτάνει στα 50 εκ. δολ., που αποτελεί το χαμηλότερο ιστορικά επίπεδο των ΞΑΕ για την Ελλάδα. Η εξέλιξη αυτή είναι ιδιαίτερα ανησυχητική, αν ληφθεί υπόψη ότι με την υιοθέτηση του νόμου 2601/98 τα επενδυτικά κίνητρα -επιχορηγήσεις, επιδοτήσεις τόκων, επιδοτήσεις χρηματοδοτικής μίσθωσης και φορολογικές απαλλαγές- της Ελλάδας βρίσκονται στο ίδιο επίπεδο με της Ισπανίας.

Διάγραμμα 5: Εισροές ΞΑΕ κατά κεφαλήν σε δολάρια ΗΠΑ (1970-2002)

Για όλους του λόγους που παρουσιάστηκαν παραπάνω, η Ελλάδα ως χώρα υποδοχής ξένων επενδύσεων καταλαμβάνει την τελευταία θέση μεταξύ των χωρών μελών της ΕΕ τόσο σε όρους απόλυτων μεγεθών όσο και σε όρους συμμετοχής των ΞΑΕ στο ΑΕΠ (Διαγράμματα 5, 6).

Διάγραμμα 6: Εισροές ΞΑΕ ως % του ΑΕΠ της Ελλάδας (1970-2002)

Η εξέλιξη και το μέγεθος των εισροών ΞΑΕ σε διεθνές επίπεδο προσδιορίζεται, όπως αναφέρθηκε και στην εισαγωγή, από τις εκτεταμένες εξαγορές και συγχωνεύσεις που έλαβαν χώρα το δεύτερο μισό της δεκαετίας του '90. Όμως, η Ελλάδα (Πίνακας 5) είχε χαμηλή συμμετοχή σε αυτή τη διεθνή κινητικότητα με μοναδική, εξαίρεση το 1999. Η διαφοροποίηση αυτή ανάμεσα στην τάση των εξαγορών και συγχωνεύσεων διεθνώς και στην Ελλάδα μπορεί να αποδοθεί στο ότι το πρόγραμμα ιδιωτικοποιήσεων δεν ενθάρρυνε την προσέλκυση στρατηγικών επενδυτών, αλλά την πώληση μεριδίων των υπό ιδιωτικοποίηση εταιρειών σε ξένους θεσμικούς επενδυτές, των οποίων όμως οι επενδύσεις δεν περιλαμβάνονται στις ΞΑΕ.

Πίνακας 5: Εξαγορές και Συγχωνεύσεις - Εισροές (εκατ.δολ.)

	ΟΟΣΑ	Ελλάδα	Μερίδιο Ελλάδας στον ΟΟΣΑ (%)
1995	162.968	54	0,03
1996	219.363	1.075	0,49
1997	337.919	2	0,00
1998	622.784	3.788	0,61
1999	889.078	7.052	0,79
2000	1.292,015	1.389	0,11
2001	646.042	1.255	0,19

Όσον αφορά στις εκροές ΞΑΕ, η Ελλάδα έχοντας την πιο αναπτυγμένη

οικονομία στην Νοτιοανατολική Ευρώπη και όντας η μόνη χώρα της περιοχής που είναι μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στην οποία όλες οι γειτονικές χώρες θέλουν να ενταχθούν, απέκτησε προβάδισμα έναντι αφενός όλων των άλλων χωρών Βαλκανίων και αφετέρου των εταίρων στην ΕΕ, για να διαδραματίσει έναν ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη της ευρύτερης περιοχής. Περισσότερες από 3500 επιχειρήσεις ελληνικών συμφερόντων δραστηριοποιούνται σήμερα στα Βαλκάνια έχοντας επενδύσει περίπου 6 δις. δολ. την τελευταία δεκαετία.

Το μεγαλύτερο μέρος των εκροών ΞΑΕ της Ελλάδας κατευθύνονται κυρίως προς τις χώρες της Βαλκανικής (Ρουμανία, Βουλγαρία, Αλβανία, ΠΓΔ της Μακεδονίας και την ΟΔ της Γιουγκοσλαβίας) αλλά και στις αγορές της Β. Αφρικής (πχ. Αίγυπτος) και των ΗΠΑ. Το 2000, για πρώτη φορά, η αξία των ελληνικών επενδύσεων στο εξωτερικό ξεπέρασε αυτή των εισροών, ενώ το 2001 καταγράφεται κάμψη στις εκροές ΞΑΕ ίση με 71,1%. Το 2002 οι εκροές ΞΑΕ της Ελλάδας αυξήθηκαν κατά 7,9% σε σχέση με το 2001, με αποτέλεσμα η χώρα, δεδομένου του ιδιαίτερα χαμηλού όγκου εισροών ξένων επενδύσεων, να αποτελεί καθαρό εξαγωγέα ΞΑΕ (Πίνακας 6).

Πίνακας 6: Εκροές ΞΑΕ της Ελλάδας εκατ. δολ. (1990-2002)

	Εκροές ΞΑΕ	Αποθέματα Εκροών ΞΑΕ	Αποθέματα Εκροών ΞΑΕ ως % ΑΕΠ
1990	11	2.948	4,0
1995	42	3.004	3,0
2000	2.102	5.861	5,0
2001	607	6.371	5,0
2002	655	7.026	5,0

Κλαδική Διάρθρωση των ΞΑΕ στην Ελλάδα

Μεγάλο μέρος πάνω από 1/3 των ξένων επιχειρήσεων που λειτουργούν στην Ελλάδα δραστηριοποιούνται στην παραγωγή καταναλωτικών αγαθών (τρόφιμα-ποτά-καπνός και υφάσματα-ένδυση), ενώ ένα άλλο 34% από αυτές παράγει χημικά προϊόντα και μηχανήματα – εξοπλισμό.

Επενδυτική δραστηριότητα παρατηρείται τελευταία και στον τομέα της υψηλής τεχνολογίας. Στον τραπεζικό τομέα οι συμμαχίες με τράπεζες του εξωτερικού υιοθετήθηκαν ως ένα αναγκαίο βήμα για τη διατήρηση της ανταγωνιστικής θέσης του κλάδου μετά την ένταξη της Ελλάδας στην ΟΝΕ.

Περισσότερο από το 90% των ΞΑΕ προήλθε, την περίοδο 1960-2000 από τα κράτη μέλη της ΕΕ και τις ΗΠΑ, των οποίων το μερίδιο ανήλθε στο 65%.

Στο τέλος του 2000, λειτουργούσαν στην Ελλάδα 674 θυγατρικές επιχειρήσεις ξένων συμφερόντων με 87.558 εργαζόμενους. Οι μεγαλύτερες, με βάση τις πωλήσεις, πολυεθνικές επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα στο δευτερογενή και τριτογενή τομέα παρουσιάζονται στον Πίνακα 5.7.

Πίνακας 7: Οι Μεγαλύτερες Πολυεθνικές Επιχειρήσεις στην Ελλάδα (1990)

Επιχείρηση	Έδρα	Κλάδος	Πωλήσεις (εκατ. δολ.)	Απασχ/νοι
Shell Hellas SA	Η. Βασίλειο /Ολλανδία	Εμπόριο	854	377
Mobil Oil Hellas SA	Ολλανδία	Εμπόριο	692	359
Vassilopoulos Alfa Beta	Ολλανδία	Εμπόριο	467	3800
Gastronomia Delicatessen SA				
Panafon SA	Η. Βασίλειο	Τηλεπικοινωνίες	432	932
Athenian Brewery	Ολλανδία	Ποτά	397	1500
Makro Cash and Carry Wholesale SA	Ολλανδία	Εμπόριο	383	1150
Heracles General Cement Company SA	Λουξεμβούργο	Τσιμέντο	380	2000
Stet Hellas Telecommunications SA	Ιταλία	Τηλεπικοινωνίες	339	600
Continent Hellas SA	Γαλλία	Εμπόριο	309	1200
Toyota Hellas SA	Ιαπωνία	Εμπόριο	274	200
Loumidis SA	Ελβετία	Τρόφιμα	267	700
Kosmocar SA	Ελβετία	Εμπόριο	248	130
Unilever Hellas SA	Η. Βασίλειο /Ολλανδία	Διάφορα	245	650
Procter & Gamble Hellas SA	ΗΠΑ	Διάφορα	221	300
Fiat Auto Hellas SA	Ιταλία	Εμπόριο	218	120
Hellenic Steel Company SA	Ιταλία	Μεταλλικά προϊόντα	190	530
Sony Hellas SA	Ιαπωνία	Ηλεκτρικά- Ηλεκτρονικά	138	95
Reemtsma Hellas SA	Γερμανία	Καπνός	114	57
Philips Hellas SA	Ολλανδία	Η/Υ και άλλες δραστηριότητες	114	420
Siemens SA	Γερμανία	Ηλεκτρικά- Ηλεκτρονικά	110	700
Johnson & Johnson Hellas SA	ΗΠΑ	Χημικά	99	349
Goodyear Hellas SA	ΗΠΑ	Ελαστικά	97	75
Colgate Palmolive (Hellas) SA	ΗΠΑ	Φαρμακευτικά	97	300
Hellas Can Packaging Manufacturers SA	Ολλανδία	Μεταλλικά προϊόντα	94	530
Ivi SA	Ολλανδία	Ποτά	94	550
Lion Hellas SA	Ιρλανδία	Εμπόριο	93	180

Alcatel Cables Hellas SA	Γαλλία	Ηλεκτρικά- Ηλεκτρονικά	92	210
Halyps Building Materials SA	Ιταλία	Χάλυβας	50	180
Dia Hellas SA	Γαλλία	Εμπόριο	49	80

7.1.1.3 Προσδιοριστικοί Παράγοντες Προσέλκυσης Ξένων Άμεσων Επενδύσεων στην Ελλάδα

Ανεξαρτήτως κλάδου στον οποίο επενδύουν οι ξένοι επενδυτές, το μέγεθος της εγχώριας αγοράς αποτελεί γι' αυτούς τον κυρίαρχο παράγοντα των αποφάσεών τους. Οι ξένες πολυεθνικές επιχειρήσεις εισήλθαν στην Ελληνική αγορά για να εκμεταλλευτούν το μονοπωλιακό / ολιγοπωλιακό πλεονέκτημα, το οποίο εμφανίστηκε στον ιδιωτικό τομέα και στην αγορά που ελέγχονταν από το δημόσιο τομέα. Επίσης, το 90% των ξένων επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνταν στους κλάδους καουτσούκ, χημικών και πλαστικών και πάνω από το 50% των ξένων επενδύσεων στους κλάδους μηχανημάτων και μετάλλων ήταν προσανατολισμένες στη ζήτηση της εγχώριας αγοράς.

Δεδομένης της αναγνώρισης του ρόλου των ΞΑΕ στην αναπτυξιακή διαδικασία των οικονομιών, ανεπτυγμένων και αναπτυσσόμενων, και του μικρού αριθμού εμπειρικών εκτιμήσεων των παραγόντων που επηρεάζουν τις χωρικές επιλογές για τις επενδύσεις τους, ιδιαίτερα για την Ελλάδα, οι Παλάσκας και Στοφόρος (2002) ανέπτυξαν ένα οικονομετρικό πρότυπο χρονολογικών σειρών με σκοπό την εκτίμηση των παραγόντων που ερμηνεύουν τις μεταβολές των ΞΑΕ στην εγχώρια αγορά τις τρεις τελευταίες δεκάδες (1970-2001).

Υιοθετώντας την προσέγγιση από το «γενικό» στο «μερικό», κατέληξαν, βάσει των «a priori» οικονομικών και στατιστικών κριτηρίων στη διαμόρφωση ενός προτύπου όπου οι εισροές ΞΑΕ στην Ελλάδα την περίοδο 1970-2001, επηρεάζονται από τρεις ποσοτικές και τέσσερις ποιοτικές μεταβλητές. Οι ποσοτικοί παράγοντες είναι: α) το μέγεθος της αγοράς όπως εκφράζεται από το ΑΕΠ, β) το μοναδιαίο κόστος εργασίας και γ) οι εισροές ΞΑΕ στις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, διότι από τις αρχές της δεκαετίας του '90 αποτελούν εν δυνάμει ανταγωνιστές της Ελλάδας στην προσέλκυση ξένων κεφαλαίων. Οι ποιοτικές μεταβλητές συνίστανται σε: α) μία ψευδομεταβλητή για το 1972, η οποία αναφέρεται στη σημαντική μεταβολή της συναλλαγματικής ισοτιμίας το συγκεκριμένο έτος, β) μία ψευδομεταβλητή για το 1980, η οποία εκφράζει τις προσδοκίες ένταξης

της Ελλάδας στην ΕΕ, γ) μία ψευδομεταβλητή για το 1990, η οποία καλύπτει τη σημαντική –θετική– μεταβολή των εισροών ΞΑΕ λόγω της κυβερνητικής αλλαγής και δ) μια ψευδομεταβλητή για το 1998 που εκφράζει την κρίση στις Ασιατικές αγορές και τη Ρωσία, η οποία οδήγησε σε πρόσκαιρη κάμψη τη διεθνή επενδυτική δραστηριότητα.

Επίσης, φαίνεται καθαρά ότι η βελτίωση του οικονομικού, θεσμικού και πολιτικού περιβάλλοντος στις υπό μετάβαση οικονομίες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, δημιουργεί πόλο έλξης ΞΑΕ, ιδιαίτερα ανταγωνιστικό για την Ελλάδα.

7.2 ΜΟΝΟΠΩΛΙΑ ΚΑΙ ΑΝΕΡΓΙΑ¹¹

Οι βασικοί τρόποι με τους οποίους τα μονοπώλια επιδρούν στη διόγκωση της ανεργίας στη χώρα μας είναι οι παρακάτω:

α) Το κυνηγητό του μονοπωλιακού κέρδους οδηγεί στη γοργή αύξηση των τιμών. Οι αυξήσεις των τιμών μαζί με την ένταση της εκμετάλλευσης των εργαζομένων έχουν αρνητικές επιπτώσεις στο εργατικό εισόδημα άρα και στην κατανάλωση (βλέπε Πίνακα 8), με αποτέλεσμα να συρρικνώνεται η παραγωγή. Έτσι όμως μειώνεται σχετικά η απασχόληση και αυξάνεται η ανεργία.

Πίνακας 8: Εξέλιξη των λιανικών πωλήσεων και του δείκτη τιμών καταναλωτή (ΔΤΚ)

Χρόνος	Όγκος λιανικών	Τιμές λιανικής
	πωλήσεων	πώλησης %
1979	-2,0	19,0
1980	-2,9	24,9
1981	-4,3	24,4
1982	-4,9	21,0
1983	+0,3	20,2
1984	+0,4	18,4
1985	-1,9	19,3
1986	-2,3	23,0
1987	+5,0	16,4

Η κατάσταση αυτή επηρέασε άμεσα την απασχόληση των μισθωτών και ημερομισθίων εργαζομένων στη βιομηχανία. Ο Πίνακας 9 δείχνει την εξέλιξη της απασχόλησης και την ποσοστιαία μεταβολή της.

¹¹ Κέντρο Μαρξιστικών Ερευνών, *Ανεργία και Απασχόληση στην Ελλάδα*, Εκδ. Σύγχρονη Εποχή

Πίνακας 9: Δείκτης απασχόλησης μισθωτών ημερομισθίων στη μείζονα βιομηχανία

Έτος	Δείκτης	Μεταβολή έναντι προηγούμ. περιόδου	Έτος	Δείκτης	Μεταβολή	Μεταβολή έναντι 1982 %
1974	132,8	—	1983	159,4	-1,2	-1,2
1978	153,3	15,4	1984	160,0	0,4	-0,8
1980	159,3	3,9	1985	158,1	-1,2	-2,0
1981	161,3	1,1	1986	158,2	0,1	-1,9
1982	161,3	0,1	1987*	155,8	-1,5	-3,4

Στην περίοδο του 1973-74, είχαμε κάποια αύξηση στην απασχόληση, στην κρίση μετά το 1979 είχαμε, όχι μόνο αύξηση της ανεργίας, αλλά και μείωση στην απασχόληση.

Με την όξυνση της κρίσης στη χώρα μας και λόγω του ανταγωνισμού των μονοπωλιακών επιχειρήσεων, κύρια της ΕΟΚ, καταστρέφονται χιλιάδες επιχειρήσεις κυρίως μικρομεσαίες, και ξεκληρίζονται χιλιάδες αγρότες από τα χωράφια τους. Τα στρώματα αυτά μπαίνουν στην ήδη στενή αγορά της εργατικής δύναμης με χαμηλό βαθμό ειδίκευσης, κι έτσι πυκνώνουν τις στρατιές των άνεργων.

β) Τα μονοπώλια και το μεγάλο κεφάλαιο προσπαθούν να αξιοποιήσουν τα επιτεύγματα της επιστημονικοτεχνικής προόδου για την εξασφάλιση νέων τρόπων αύξησης των κερδών τους. Σε συνθήκες επιστημονικοτεχνικής επανάστασης γίνεται συστηματική υποκατάσταση των εργατών από τις μηχανές.

Στην Ελλάδα οι ρυθμοί εισαγωγής νέας τεχνολογίας στην παραγωγή και στις υπηρεσίες είναι ακόμα σε χαμηλό επίπεδο και γι' αυτό δεν έχουν φάνει τόσο έντονα οι συνέπειες. Υπάρχουν όμως, παραδείγματα χαρακτηριστικά για τις επιπτώσεις του τεχνολογικού εκσυγχρονισμού στη μείωση της απασχόλησης και στην αύξηση της ανεργίας.

Υπάρχουν σαφείς ενδείξεις για επιτάχυνση της εισαγωγής τεχνολογίας, κύρια της μικροπληροφορικής (μικρο-κομπιούτερ, κλπ.), σ' όλες τις σφαίρες της οικονομίας και ιδιαίτερα στον τομέα των υπηρεσιών. Καθώς, όμως, ο τομέας αυτός με την υπερτροφικότητά του απορροφούσε πλεονάζον εργατικό δυναμικό, οι θέσεις εργασίας που θα καταργούνται θα είναι περισσότερες από τις νέες θέσεις που θα δημιουργήσει η όποια παραγωγή νέας τεχνολογίας (π.χ. προγραμματιστές, χειριστές, κλπ.).

Ένα άλλο φαινόμενο που τελικά έχει σχέση με το αντικείμενο της έρευνάς μας, είναι το ότι στη χώρα μας το παραγωγικό δυναμικό στη βιομηχανία υποαπασχολείται, και ο βαθμός αξιοποίησης του κυμαίνεται στο 70-80%.

Η κατάσταση αυτή έχει σαν αποτέλεσμα οι περισσότερες επενδύσεις να γίνονται για τεχνολογικούς εκσυγχρονισμούς με στόχο τη μείωση του κόστους παραγωγής, που ήδη είναι διογκωμένο, λόγω της υποαπασχόλησης του παραγωγικού δυναμικού που αναφέραμε παραπάνω.

Η γρήγορη ανάπτυξη της ΕΤΕ δημιουργεί την ανάγκη για συνεχή επανειδίκευση του εργατικού δυναμικού. Πολλοί που είχαν προηγούμενα κάποιο παραδοσιακό, καταξιωμένο επάγγελμα, βρίσκονται, σήμερα άνεργοι και πρακτικά ανεπάγγελτοι, γιατί το επάγγελμα τους έχει πια «απαξιωθεί» και δεν ζητείται.

γ) Τα πολυεθνικά μονοπώλια, όπως σημειώνεται στην προηγούμενη ενότητα, όταν εκτιμούν ότι το ποσοστό κέρδους κάπου αλλού είναι ψηλότερο, μεταφέρουν τις θυγατρικές τους σ' άλλες χώρες.

Πίνακας 10: Βαθμός χρησιμοποίησης παραγωγικού δυναμικού

Έτος	Σύνολο βιομηχανίας	Καπιταλιστικά	Κεφαλαιοχρήρ	Ενδιάμεσα	Τρόφιμα Ποτά Καπνός	Κλωστούφαντουργία	Χημικές Βιομηχανίες	Μη Μεταλλεία ορυκτά	Βασική Μεταλλουργία
1981	79,7	72,9	78,3	83,3	69,2	86,0	76,3	85,8	87,4
1982	75,2	68,6	66,9	79,1	72,4	79,6	71,4	83,8	81,7
1983	75,1	68,6	65,2	79,4	69,9	77,6	76,6	83,5	84,4
1984	73,9	69,7	69,4	78,0	67,3	78,8	77,6	79,7	76,9
1985	73,8	70,4	70,8	77,5	66,8	86,7	75,8	75,6	72,4
1986	76,3	70,8	67,0	80,0	71,4	85,6	74,6	84,1	73,4
1987	75,2	67,7	67,7	79,0	72,7	84,8	74,6	84,4	65,8
1988	76,3	66,3	76,8	79,0	72,1	83,0	76,5	86,8	68,7

δ) Μια άλλη πλευρά είναι η διεθνής δραστηριότητα ορισμένων ελληνικών μονοπωλίων που διαθέτουν αριθμό εργοστασίων και υποκαταστημάτων στο εξωτερικό, όπως για παράδειγμα ο Πετζετάκης, η ΑΓΕΤ-Ηρακλής, Manulli Ellas, Αγγελόπουλος της χαλυβουργικής κλπ. Τα κεφάλαιά τους τα τοποθετούν ολόένα και περισσότερο στο εξωτερικό, κι όχι σε επενδύσεις μέσα στη χώρα, επιβεβαιώνοντας την ιστορική εμπειρία και θεωρητική ανάλυση πως η διαμόρφωση μονοπωλίων συνδέεται αναπόσπαστα με τάση για εξαγωγή του κεφαλαίου.

ε) Πολλά μονοπώλια αναθέτουν ορισμένα τμήματα της παραγωγής τους σε μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ). Με τον τρόπο αυτό γλιτώνουν την πληρωμή των κανονικών μεροκάματων και των ασφαλιστικών εισφορών και μειώνουν τη δική τους απασχόληση.

στ) Τα μονοπώλια, αν και τα ίδια συχνά κάνουν επενδύσεις κυρίως εκσυγχρονισμού συντελούν μολτατά στην επενδυτική άπνοια που υπάρχει, δυσχεραίνοντας ταυτόχρονα την αύξηση της απασχόλησης. Πολλαπλές είναι οι αιτίες, π.χ. ο ανταγωνισμός.

Σε περιόδους κρίσης οι μεγάλες επιχειρήσεις «απορροφούν» ένα μέρος από τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις που καταστρέφονται, και μάλιστα τις αγοράζουν σε «τιμές ευκαιρίας», και δεν τους είναι πάντα απαραίτητο να κάνουν επενδύσεις.

ζ) Το πρόβλημα της ανεργίας οξύνεται με την αύξηση του βαθμού εκμετάλλευσης των εργατών με παλιές και νέες άμορφες, με την εντατικοποίηση της εργασίας.

Μεγάλη έκταση έχει πάρει τελευταία στη χώρα μας η δουλειά με το κομμάτι, στο σπίτι, (φασόν) που καλύπτει 150.000 εργαζομένους. Με φασόν δουλεύουν κυρίως γυναίκες και νέοι (στον ιματισμό, υπόδηση, πλαστικά, πλεκτά, κεντήματα, τρόφιμα, παιχνίδια κλπ.).

Μεγάλη έκταση έχει πάρει, επίσης, η απασχόληση με υπεργολαβία και με συμβάσεις έργου ή συμβάσεις ορισμένου χρόνου.

Τελευταία, μεγάλη έκταση παίρνει και η μορφή απασχόλησης τμήματος της εργατικής τάξης σαν πλασιέ και «ντίλερ».

Επίσης, έκταση αρχίζει να παίρνει και η μερική απασχόληση ορισμένων εργατών και εργατριών, ή φοιτητών και συνταξιούχων, για ορισμένες μόνο ώρες της ημέρας.

Οι εργοδότες όλο και πιο συχνά προσφεύγουν στην αναζήτηση και χρησιμοποίηση ξένης εργατικής δύναμης από τις αναπτυσσόμενες χώρες.

Με την πολιτική των «διμερών συμβάσεων» που εφαρμόστηκε πιστά απ' όλες τις αστικές κυβερνήσεις στη ναυτιλία, φτάσαμε το 1980, η σύνθεση των πληρωμάτων των ελληνόκτητων πλοίων υπό ελληνική ή και ξένη σημαία, να είναι συνολικά 32.338 αλλοδαποί έναντι 59.757 Ελλήνων, τη στιγμή που είναι άνεργοι χιλιάδες έλληνες ναυτικοί.

Η κατάσταση αυτή συνεχίζεται και σήμερα. Με το νόμο 1376/83 εμβαθύνεται ο αφελληνισμός των ελληνικών πληρωμάτων. Οι «διμερείς συμβάσεις», που επιτρέπουν τη μαζική πρόσληψη αλλοδαπών στη ναυτιλία, όχι μόνο αυξάνουν την ανεργία των ελλήνων ναυτικών, αλλά, με τους εξευτελιστικούς όρους εργασίας και αμοιβής των αλλοδαπών που προβλέπουν, εισάγουν, από τη μια, τη νοοτροπία της ρατσιστικής διάκρισης στην εργασία, και, από την άλλη, την ακόμη μεγαλύτερη

εκμετάλλευση των ελλήνων ναυτεργατών, που κάτω από την απειλή της άμεσης αντικατάστασής τους από χαμηλόμισθους αλλοδαπούς, αναγκάζονται να ενδώσουν στις εφοπλιστικές αξιώσεις με περικοπές κατακτημένων δικαιωμάτων και συμπίεση αποδοχών.

Η εξασφάλιση ίσων δικαιωμάτων για τους ξένους εργαζόμενους, καθώς και κατάλληλων, ανθρώπινων συνθηκών δουλειάς, είναι βασική προϋπόθεση για την αντιμετώπιση της εκμεταλλευτικής ασυδοσίας των καπιταλιστών. Οι οποίοι δεν διστάζουν, όταν αυτή περιορίζεται για οικονομικούς, κοινωνικούς ή πολιτικούς λόγους, να γεμίζουν τα τρένα της παλιννόστησης με «κίνητρα» ή διοικητικές πράξεις με ξεζουμισμένους μετανάστες.

Τα μονοπώλια, με τις αλλαγές που επιφέρουν στην καπιταλιστική οργάνωση της εργασίας και αξιοποιώντας διάφορα συστήματα πληρωμής (πριμ, ακόρντ) και αξιολόγησης (προαγωγές), καταφέρνουν να εντατικοποιήσουν την εργασία. Επίσης, με διάφορες νέες ψυχολογικές μέθοδες (κρουαζιέρες, δάνεια, κοινωνικο-πολιτιστικές εκδηλώσεις), επιδιώκουν να δημιουργήσουν κλίμα ταξικής ειρήνης και συνεργασίας στις επιχειρήσεις τους, ώστε να πετύχουν χωρίς αντίσταση των εργατών, την παραπέρα εντατικοποίηση της εργασίας τους. Με την εντατικοποίηση, όμως, αρχίζουν να περισσεύουν εργάτες, με άμεσο επακόλουθο τις μαζικές απολύσεις.

7.3 Η ΕΟΚ: ΕΝΑΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΟΞΥΝΣΗΣ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΜΑΣ

Αντικείμενο του παρόντος κεφαλαίου αποτελεί η επίδραση που έχει η ένταξη της Ελλάδας στην ΕΟΚ, στην όξυνση του προβλήματος της ανεργίας στη χώρα μας και, από την άλλη, οι πολιτικές μέσα από τις οποίες οι κυρίαρχοι κύκλοι της ΕΟΚ προσπαθούν να αντιμετωπίσουν το καυτό ζήτημα της ανεργίας, και οι συνέπειές τους στην ελληνική πραγματικότητα.

7.3.1 ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΑΠΟΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

Υποστηρίζουμε ότι οι συνέπειες από την ένταξη, στους διάφορους τομείς της εθνικής οικονομίας και στα διάφορα στρώματα των εργαζομένων και στις επιμέρους κατηγορίες του πληθυσμού θα είναι γενικά αρνητικές.

Δέκα χρόνια μετά την ένταξη της χώρας μας στην ΕΟΚ, η ζωή έχει δικαιώσει σε γενικές γραμμές την εκτίμηση αυτή. Τα χρόνια αυτά είχαμε φυγάδευση κεφαλαίων, συνολική πτώση των επενδύσεων και αύξηση της ανεργίας.

Φυσικά η ένταξη της Ελλάδας στην ΕΟΚ δεν ήταν ο κύριος παράγοντας της ραγδαίας επιδείνωσης και πολύ περισσότερο ύπαρξης του δείκτη της ανεργίας στη χώρα μας. Κύρια αιτία τόσο της ύπαρξης όσο και της επιδείνωσής της ήταν και είναι η ίδια η φύση του καπιταλιστικού συστήματος, και ειδικότερα ο εξαρτημένος τρόπος ανάπτυξης της χώρας. Ακόμη σοβαρή επίδραση στην επιδείνωση αυτή έπαιξε και η εκδήλωση της κυκλικής κρίσης του καπιταλισμού στη χώρα μας τα έτη 1981-1982.

7.3.2 ΠΩΣ Η ΕΝΤΑΞΗ ΣΤΗΝ ΕΟΚ ΣΥΜΒΑΛΛΕΙ ΣΤΗΝ ΟΞΥΝΣΗ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΜΑΣ

Με την ένταξη της χώρας μας στην ΕΟΚ, η Ελλάδα μπήκε σε μια διαδικασία ενσωμάτωσης σ' ένα μεγάλο ιμπεριαλιστικό κέντρο. Αυτό εγκαινίασε ένα νέο ποιοτικά στάδιο, στην εξάρτηση της χώρας μας με σοβαρές συνέπειες σ' όλο το φάσμα της πολιτικής, οικονομικής και κοινωνικής ζωής. Αυτό το ποιοτικά νέο στάδιο της εξάρτησης, και η στενότερη πρόσδεση με το ξένο μονοπωλιακό κεφάλαιο, με τους πολυάριθμους μηχανισμούς που αυτό το τελευταίο διαθέτει, έκανε περισσότερο ευάλωτη την εθνική οικονομία στους διεθνείς κλυδωνισμούς και όξυνε την κρίση και την ανεργία στη χώρα μας.

Η ανισότιμη συμμετοχή της Ελλάδας στον διεθνή καπιταλιστικό καταμερισμό εργασίας, που βάρυνε με την ένταξη, με δεδομένη την μειονεκτική θέση της ελληνικής οικονομίας σε σχέση με τις αναπτυγμένες οικονομίες των χωρών της ΕΟΚ, με παραγωγικότητα κάτω από το μισό της κοινοτικής, με ανισότιμη σε βάρος της συμμετοχή στα κοινοτικά όργανα και με ελάχιστες πιθανότητες επηρεασμού των αποφάσεων τους, έχει αρνητικές συνέπειες και επηρεάζει όλες τις πλευρές της οικονομικής ζωής. Στα πλαίσια αυτού του ανισότιμου καπιταλιστικού καταμερισμού εργασίας, οι κυρίαρχοι κύκλοι της ΕΟΚ έχουν σαν μόνιμη επιδίωξη και προωθούν στην πράξη τη μετατροπή της Ελλάδας (όπως και των άλλων οικονομικά αδύνατων χωρών-μελών) σε χώρο διάθεσης των προϊόντων τους και τη μετατροπή της οικονομίας της σε συμπληρωματική της ΕΟΚ.

7.3.3 Η ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΔΙΑΚΙΝΗΣΗ ΤΩΝ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ

Μια άλλη αρχή που είναι υποχρεωμένη να εφαρμόζει η Ελλάδα μετά τη λήξη της μεταβατικής περιόδου που προέβλεπε η συνθήκη ένταξης, δηλαδή από την 1-1-1988 είναι η αρχή της ελεύθερης διακίνησης του εργατικού δυναμικού. Στόχος της ελεύθερης διακίνησης των εργαζομένων είναι η εξασφάλιση φτηνού και υπάκουου εργατικού δυναμικού, όποτε και όπου έχουν ανάγκη τα δυτικοευρωπαϊκά μονοπώλια. Σύμφωνα, βέβαια, με τις διακηρύξεις των ιδρυτών της ΕΟΚ, η ελεύθερη διακίνηση θα βοηθούσε στη λύση του προβλήματος της ανεργίας, άποψη ίσως ευλογοφανής την εποχή της μεταπολεμικής, προσωρινής, «ευνοϊκής» οικονομικής ανάπτυξης των δυτικοευρωπαϊκών χωρών. Πραγματικά, με τη διατήρηση σε υψηλά επίπεδα της ανεργίας ακόμη και στις περιόδους που υπάρχει βελτίωση βασικών οικονομικών μεγεθών στο επίπεδο της Κοινότητας, το «δικαίωμα» αυτό είναι για τις πιο αδύναμες χώρες, στην ουσία, τυπικό. Δε λειτουργεί, όπως παλιότερα, στην κατεύθυνση απορρόφησης μεγάλων τμημάτων του «πλεονάζοντος» εργατικού δυναμικού των αδύνατων χωρών, όπως η Ελλάδα, από τις μεγάλες αναπτυγμένες καπιταλιστικές χώρες της ΕΟΚ. αλλά στην κατεύθυνση κατάληψης θέσεων που απαιτούν υψηλή επιστημονική και τεχνική κατάρτιση και ειδίκευση στις πιο καθυστερημένες χώρες από μετακινούμενους εργαζόμενους των αναπτυγμένων χωρών της Κοινότητας. Αυτό έχει σοβαρές συνέπειες στη διάρθρωση της απασχόλησης.

Ταυτόχρονα, την περίοδο 1981-1984, μόνο από την Ο.Δ.Γερμανίας παλιννόστησαν στην Ελλάδα, με βάση τα στοιχεία του γραφείου θεμάτων αλλοδαπών της Ο.Δ. Γερμανίας, 92.000 άτομα. Μάλιστα ο αριθμός των ελλήνων μεταναστών που εργάζονταν ακόμη στις χώρες της ΕΟΚ, στις αρχές του 1985 ανέρχονταν σε 344.900 άτομα. Η πίεση πάντως που ασκεί αυτή η παλιννόστηση στην αγορά εργασίας στη χώρα μας είναι σχετική, αφού σύμφωνα με τα υπάρχοντα στοιχεία οι περισσότεροι παλιννοστούντες αυτοαπασχολούνται. Όπως προκύπτει αβίαστα από τα παραπάνω, στις σημερινές συνθήκες, η αρχή της ελεύθερης διακίνησης των εργαζομένων δεν θα βελτιώσει την κατάσταση της απασχόλησης στη χώρα μας, αλλά αντίθετα θα την επιδεινώσει και θα αποτελέσει έναν πρόσθετο παράγοντα που θα ενισχύσει τη στασιμότητα και την καθυστέρηση στην κατάρτιση υψηλά ειδικευμένου εργατικού δυναμικού.

7.4 ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΣΤΟΥΣ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΥΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Πόσο σοβαρές είναι οι συνέπειες της ανεργίας στους εργαζόμενους, την οικονομία και την κοινωνία της χώρας γενικότερα; Πώς επιδρά ο μαζικός και χρόνιος χαρακτήρας της στην κατάσταση, όχι μόνο των άμεσων θυμάτων του κεφαλαίου, των ανέργων, μα σ' όλη την εργατική τάξη και συνολικά στους εργαζόμενους; Σε μερικές πτυχές αυτού του ερωτήματος θα σταθούμε σ' αυτό το κεφάλαιο, σημειώνοντας εκ προοιμίου πως αυτή η επίδραση είναι αμφίδρομη: από τη μια η ανεργία φέρνει εφιαλτικό άγχος, απογοήτευση, πτώση του βιοτικού επιπέδου μέρους της εργατικής τάξης, τάση για συμβιβασμό με το κεφάλαιο μα από την άλλη, κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις, οξύνει τις αντικαπιταλιστικές διαθέσεις των λαϊκών μαζών, προκαλεί κοινωνικές συγκρούσεις. οδηγεί σε όξυνση της ταξικής πάλης.

Οι συνέπειες από την ανεργία είναι πολλές, ποικίλες και σοβαρές. Το πρόβλημα είναι πολυσύνθετο και εξαρτάται από πολλούς παράγοντες. Θα πρέπει να υπογραμμίσουμε ότι είναι σχεδόν παντελής η ανυπαρξία επίσημων στοιχείων σχετικά με το αντικείμενο που αναπτύσσουμε σε τούτο το κεφάλαιο. Ωστόσο, θα προσπαθήσουμε να δώσουμε μια γενική εικόνα του προβλήματος και τις δικές μας εκτιμήσεις με βάση τις έρευνες και μελέτες που έχουμε κάνει.

7.4.1 Η ΣΧΕΤΙΚΗ ΥΠΟΒΑΘΜΙΣΗ ΤΟΥ ΕΠΙΠΕΔΟΥ ΖΩΗΣ ΤΩΝ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ

Η αύξηση της ανεργίας οδηγεί προς γενική χειροτέρευση την οικονομική κατάσταση της εργατικής τάξης. Με την αύξηση της ανεργίας δημιουργείται η τάση να μειώνεται το ποσοστό συμμετοχής των εργαζομένων στην κατανομή του εθνικού εισοδήματος. Η επίσημη κυρίαρχη προπαγάνδα, ενώ στην ουσία αποσιωπά το μεγάλο δράμα των ανέργων από την άλλη προβάλλει το επιχείρημα της επιδότησης των ανέργων.

Η επιδότηση των ανέργων, δεν καλύπτει παρά ελάχιστα αυτή την απώλεια. Όπως σημειώνουμε σε προηγούμενο κεφάλαιο, στην Ελλάδα η προστασία των ανέργων είναι σχεδόν ανύπαρκτη. Η δε διαδικασία απόκτησης του δικαιώματος επιδότησης είναι ένας πραγματικός Γολγοθάς, και το ύψος του επιδόματος πολύ χαμηλό.

Η μαζική ανεργία είναι, ένας από τους βασικούς παράγοντες, που συντελεί όχι μόνο στη σχετική μα και στην απόλυτη χειροτέρευση της κατάστασης σε τμήματα της εργατικής τάξης. Όχι μόνο αφαιρεί άμεσα μισθούς και μεροκάματα από ένα σημαντικό τμήμα της εργατικής τάξης, τους ανέργους, μα και συμπιέζει προς τα κάτω τις πραγματικές αμοιβές των απασχολούμενων.

Δεν είναι διόλου τυχαίο το γεγονός ότι με την αυξανόμενη ανεργία τα τελευταία χρόνια, σημειώθηκε αισθητή πτώση των πραγματικών εργατικών αποδοχών.

Μετά τα αντεργατικά μέτρα που πήρε η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ τον Οκτώβρη του 1985 και την Πράξη Νομοθετικού Περιεχομένου, σημειώθηκε, εκτός από τον υψηλό πληθωρισμό και τις μαζικές απολύσεις και μείωση των πραγματικών μισθών. Ο Πίνακας 11 δείχνει την επίσημη αύξηση των τιμών στα χρόνια 1981-1987.

Πίνακας 11: Μεταβολές του δείκτη τιμών καταναλωτή (Σε % σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του αμέσως προηγούμενου έτους)

	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987
Γενικός δείκτης	24.4	21.0	20.2	18.4	19.3	23.0	16.4
Ειδών διατροφής	30.1	21.1	18.0	18.3	19.5	20.3	12.6
Ποτών, καπνού	15.4	23.1	18.6	19.3	14.8	20.9	15.7
Ενδύσεως, υποδήσεως	21.4	27.8	22.3	26.2	22.1	25.4	21.7
Στεγάσεως	27.1	18.4	13.7	14.8	17.1	20.8	14.6
Διαρκών αγαθών, ειδών αμέσου καταναλώσεως	22.6	21.0	25.5	19.1	20.5	29.9	19.1
Υγείας, ατομικής καθαρ.	18.3	19.8	21.6	19.3	14.9	20.6	20.5
Εκπαιδεύσεως, μορφώσεως, αναγνώχης	23.9	19.7	26.2	20.8	23.8	21.9	23.6
Μεταφορές, επικοινωνίες	13.6	15.3	21.0	11.7	16.8	26.7	11.4
Λοιπών αγαθών	24.7	32.4	34.0	20.6	23.1	26.3	17.8

Στη συζήτηση που έγινε στη Βουλή στις 20.5.1987, αναφέρθηκε ότι στη διάρκεια του λεγόμενου σταθεροποιητικού προγράμματος 1986-1987 οι μισθοί μειώθηκαν κατά 18,4%. Με το μπαράζ των ανατιμήσεων στα βασικά είδη λαϊκής κατανάλωσης, (μετά τις εκλογές της 8ης Απριλίου 1990), με το κουτσούρεμα της ΑΤΑ για το 1990 και την ολοκληρωτική κατάργηση της από 1.1.91, καθώς και την περικοπή των κοινωνικών δαπανών, την αύξηση των συντελεστών του Φόρου Προστιθέμενης Αξίας και την κατάργηση άλλων κεκτημένων κοινωνικών δικαιωμάτων των εργαζομένων, θα σημειωθεί μεγάλη πτώση της αγοραστικής δύναμης και χειροτέρευση της οικονομικής κατάστασης των λαϊκών στρωμάτων. Η αγοραστική δύναμη του κατώτερου μεροκάματου μειώθηκε κατά 12,1% το 1988 και

8,8% το 1989, προβλέπεται για το 1991 πτώση κατά 14,3%. Οι βιομήχανοι από καιρό απαιτούσαν μια πολιτική, που θα χτυπούσε τα εργατικά εισοδήματα για να αυξάνουν τα κέρδη τους. Από το 1984 απαιτούσαν μια πολιτική, όπου «Η μείωση των πραγματικών εισοδημάτων πρέπει να αποκτήσει υψηλή προτεραιότητα». Ενώ η ανεργία από το 1979 διογκωνόταν ραγδαία, τα κέρδη των βιομηχάνων αυξάνονταν με γοργούς ρυθμούς. Ο Πίνακας 12 απεικονίζει την αύξηση των μικτών κερδών των βιομηχάνων στα χρόνια 1979-1988 σε δισεκατ. δρχ.:

Πίνακας 12

Έτος	Μ. Κέρδη	Έτος	Μ. Κέρδη
1979	115,2	1983	248,1
1980	143,4	1984	296,6
1981	182,4	1985	365,7
1982	187,6	1986	472,5
		1987	516,2

Από τα στοιχεία αυτά επιβεβαιώνεται ξανά η θέση του Μαρξ «ότι μια γενική πτώση του μισθού εργασίας έχει σαν αποτέλεσμα τη γενική αύξηση της υπεραξίας».

Με την αύξηση της ανεργίας και την άνοδο των τιμών, πτώση των πραγματικών εργατικών αμοιβών σημειώθηκε σ' όλες τις αναπτυγμένες καπιταλιστικές χώρες.

Αξιοσημείωτο είναι και το γεγονός ότι στην ελληνική βιομηχανία στα χρόνια 1983-1986. τα μικτά κέρδη των εταιριών σχεδόν διπλασιάστηκαν, ενώ η απασχόληση μειώθηκε κατά 20.334 άτομα.

Όσο μεγαλύτερες διαστάσεις παίρνει η ανεργία, τόσο πιο εύκολα οι καπιταλιστές με τον «μπαμπούλα» των απολύσεων εργατών και την αντικατάσταση τους από ανέργους, καταφέρνουν να χτυπούν τους εργατικούς μισθούς και να αφαιρούν κερδισμένες με αγώνες και θυσίες κατακτήσεις των εργαζομένων.

7.4.2 ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΥΠΟΒΑΘΜΙΣΗ

Ο αποκλεισμός του άμεσου παραγωγού από τη διαδικασία της παραγωγής, οι δυσκολίες να ξαναπιάσει δουλειά ο άνεργος ή να μη βρει στο επάγγελμα του, στις σύγχρονες, συνθήκες ραγδαίας τεχνικής και τεχνολογικής προόδου, μεγάλων απαιτήσεων, υψηλής στάθμης, ειδίκευσης και γνώσεων αποδεκατίζουν επαγγελματικά πολλούς εργάτες, υποβαθμίζουν την ειδίκευση και εμπειρία στην παραγωγική δραστηριότητα. Σε πολλούς κλάδους της οικονομίας απαιτείται επανειδίκευση των εργαζομένων. Η ανυπαρξία, όμως, προγραμμάτων επαν-

ειδίκευσης και δυνατοτήτων μακρόχρονης προγραμματισμένης πολυτεχνικής εκπαίδευσης των νέων όπως στην κλωστοϋφαντουργία, οδηγεί σε απογοήτευση, στο να χάνονται όνειρα επαγγελματικής και κοινωνικής σταδιοδρομίας. Σε περιόδους που συντελούνται άλματα στην τεχνολογία, ο άνεργος νιώθει να χάνεται η επαγγελματική του εμπειρία και να παλιώνει πολύ γρήγορα. Στην ουσία σε μια μερίδα συντελείται αποειδίκευση, κατάπτωση της ικανότητας για πολύπλοκη εργασία.

Η μόνιμη επιτροπή απασχόλησης της ΕΟΚ παραδέχτηκε ότι:

«Η μακρά απουσία από τακτική εργασία έχει επίσης αρνητική επίπτωση στην προσωπική παραγωγικότητα... τα προσόντα χάνονται λόγω της μη χρησιμοποίησής τους -στην περίπτωση των νέων τα αποκτηθέντα προσόντα είναι δυνατό να χαθούν πριν ακόμη χρησιμοποιηθούν. Επιπλέον, το γεγονός ότι είναι άνεργοι αποτελεί για πολλούς μια ιδιαίτερη αποθαρρυντική εμπειρία, ώστε να βρίσκουν πολύ δύσκολο να αντισταθμίσουν την έλλειψη εργασίας με την ανάληψη άλλων δραστηριοτήτων».

Δεν είναι καθόλου τυχαίο το γεγονός ότι σήμερα πολλοί χθεσινοί ειδικευμένοι παραγωγικοί εργαζόμενοι πιάνουν δουλειά έξω από το επάγγελμα τους στις υπηρεσίες, στο εμπόριο, στα καφενεία, στις ταβέρνες, πουλάνε λαχεία, ασχολούνται με το σύστημα ντίλερς, μαζεύουν φρούτα, εξωραΐζουν δάση κλπ. Ο πρόεδρος της «Αλουμίνιον Ελλάδας» σε συνέλευση του Σωματίου της Πεσινέ, δήλωσε ότι θα βρει δουλειά για τους συμβασιούχους «με την προϋπόθεση να δεχτούν οι εργάτες δουλειές πέρα από την ειδικότητά τους»

Η αποξένωση των εργαζομένων από την παραγωγή, η επαγγελματική τους υποβάθμιση και αποειδίκευση είναι πολύ πιο χαρακτηριστική σε κλάδους όπου εργάζονται γυναίκες.

Για τις γυναίκες η επαγγελματική υποβάθμιση σημαίνει στην πραγματικότητα επιστροφή στο ρόλο της «νοικοκυράς του σπιτιού».

Εννοείται πως το πρόβλημα της επαγγελματικής υποβάθμισης και αποειδίκευσης δεν αφορά μόνο τους ανέργους όταν μετά από καιρό αποκτήσουν μια δουλειά. Αποτελεί μόνιμο πρόβλημα και των απασχολούμενων στην εποχή της επιστημονικοτεχνικής επανάστασης, της μικροηλεκτρονικής, της ρομποτικής και της εισαγωγής όλο και πιο σύνθετων μεθόδων παραγωγής και υπηρεσιών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8°

ΑΝΕΡΓΙΑ – ΜΕΤΡΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ

8.1 ΟΙ ΤΕΣΣΕΡΙΣ ΠΥΛΩΝΕΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

8.1.1 ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

Αναφέρεται στις δεξιότητες των ατόμων που αναζητούν εργασία. Η κατάρτιση ή περαιτέρω κατάρτιση ή επανακατάρτιση και οι ορθές συμβουλές σταδιοδρομίας είναι τα μέσα με τα οποία οι κυβερνήσεις μπορούν να εξασφαλίσουν ότι τα άτομα που αναζητούν εργασία έχουν τις δεξιότητες και την εξειδίκευση που απαιτεί η αγορά εργασίας. Οι στόχοι είναι οι εξής:

Α) σε όλους τους νέους πρέπει να προσφέρεται κατάρτιση, επιμόρφωση, απασχόληση ή πρακτική άσκηση πριν να συμπληρώσουν έξι μήνες ανεργίας,

Β) στους ανέργους ενηλίκους πρέπει να προσφέρεται μια καινούρια αρχή, ειδικότερα μέσω της περαιτέρω κατάρτισης και του επαγγελματικού προσανατολισμού πριν να συμπληρώσουν δώδεκα μήνες ανεργίας,

Γ) τουλάχιστον ο ένας στους πέντε ανέργους πρέπει να έχει δυνατότητα επιμόρφωσης ή περαιτέρω κατάρτισης,

Δ) το ποσοστό εγκατάλειψης του σχολείου πρέπει να μειωθεί και πρέπει να δημιουργηθεί ένα σύστημα μαθητείας ή να βελτιωθεί το υφιστάμενο σύστημα.

Οι κυβερνήσεις των κρατών μελών μπορούν να επιτύχουν τους στόχους αυτούς, μόνον εάν οι οργανώσεις των εργοδοτών και των εργαζομένων συνάψουν συμφωνίες για την αύξηση του αριθμού των πρακτικών ασκήσεων, των μαθητειών, των δυνατοτήτων επιμόρφωσης και των άλλων δυνατοτήτων δεξιοτήτων.

8.1.2 ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΝΕΥΜΑ

Εάν θέλουμε να δημιουργηθούν νέες θέσεις εργασίας, είναι σημαντικό να απλουστέψουμε τις συνθήκες λειτουργίας των επιχειρήσεων. Η πρόθεση των χωρών της Ε.Ε. είναι συνεπώς να καταστήσουν ευκολότερη τη δημιουργία μιας νέας επιχείρησης και την αυτοαπασχόληση, μέσω:

α) του προσδιορισμού των υφιστάμενων εμποδίων στη δημιουργία μικρομεσαίων επιχειρήσεων και των τυχόν αναγκαίων αλλαγών,

β) της μείωσης του φόρου και της επιβάρυνσης των εισφορών στην εργασία,

ιδίως όσον αφορά τις χαμηλές αμειβόμενες θέσεις εργασίας,

γ) της αναζήτησης τρόπων δημιουργίας περισσότερων θέσεων εργασίας στον κοινωνικό τομέα, π.χ. στον εθελοντικό και συνεργατικό τομέα.

8.1.3 ΠΡΟΣΑΡΜΟΣΤΙΚΟΤΗΤΑ

Οι επιχειρήσεις και εργαζόμενοι υφίστανται πιέσεις για την προσαρμογή τους. Αντιμετωπίζουν νέες τεχνολογίες και μεταβαλλόμενες συνθήκες αγοράς. Αυτή η προσαρμογή πρέπει να διευκολυνθεί μέσω:

Α) της ανάπτυξης στρατηγικών για τη σύγχρονη και ευέλικτη οργάνωση εργασίας μαζί με τους κοινωνικούς εταίρους,

Β) της εξέτασης του κατά πόσο οι σημερινές εξαιρετικά διαφορετικές μορφές απασχόλησης καθιστούν αναγκαία νέα είδη συμβάσεων απασχόλησης,

Γ) της θέσπισης, εάν είναι δυνατό, κινήτρων για ατομική και ενδοεπιχειρησιακή περαιτέρω κατάρτιση.

8.1.4 ΙΣΟΤΗΤΑ ΕΥΚΑΙΡΙΩΝ

Τα κράτη μέλη της Ε.Ε. αποδίδουν ιδιαίτερη σημασία στο να εξασφαλιστεί ότι οι γυναίκες και οι άνδρες έχουν ίσες ευκαιρίες σταδιοδρομίας και στην βελτίωση της ένταξης των ατόμων με ειδικές ανάγκες στην αγορά εργασίας. Για τον λόγο αυτό αποφάσισαν:

Α) τη λήψη μέτρων για να εξασφαλιστεί ότι περισσότερες γυναίκες μπορούν να απασχοληθούν και να αποκτήσουν πρόσβαση σε κλάδους και επαγγέλματα στα οποία προηγουμένως κυριαρχούσαν οι άνδρες,

Β) τη βελτίωση της διαθεσιμότητας των εγκαταστάσεων παιδικής φροντίδας και των υπηρεσιών περίθαλψης για τους ηλικιωμένους, ώστε να καταστεί ευκολότερο για τις γυναίκες να αναλάβουν απασχόληση ή να παραμείνουν σε αυτήν,

Γ) τη σταδιακή άρση των εμποδίων που καθιστούν δυσχερή για γυναίκες και άνδρες την επιστροφή στην εργασία ύστερα από κάποιο διάλειμμα (π.χ. για την ανατροφή των παιδιών),

Δ) την απόδοση ιδιαίτερης προσοχής στις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν τα άτομα με ειδικές ανάγκες για την εύρεση θέσης εργασίας.

8.2 ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ¹²

8.2.1 ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΤΟ Ε.Κ.Τ.

Το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ) είναι ο χρηματοδοτικός μηχανισμός της Ε.Ε. για την επένδυση στον άνθρωπο. Από το 1957 το ΕΚΤ εφαρμόζει την αρχή της κοινής χρηματοδότησης για την υποστήριξη των ενεργειών των κρατών μελών όσον αφορά τη βελτίωση των προοπτικών απασχόλησης των πολιτών και την ανάπτυξη των προσόντων τους.

Το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο προσφέρει στα κράτη μέλη χρηματοδότηση προκειμένου να επιτύχουν τους στόχους που έχουν συμφωνήσει από κοινού, για τη δημιουργία περισσότερων και καλύτερων θέσεων εργασίας. Η αποστολή του συνίσταται στην παροχή βοήθειας για την πρόληψη και την καταπολέμηση της ανεργίας, στην καλύτερη προετοιμασία του εργατικού δυναμικού και των επιχειρήσεων της Ευρώπης ώστε να αντιμετωπίσουν τις νέες προκλήσεις και την αποτροπή απώλειας της επαφής των πολιτών με την αγορά εργασίας.

- Βοηθά στην ανάπτυξη των δεξιοτήτων των πολιτών, ειδικά εκείνων που αντιμετωπίζουν ιδιαίτερες δυσκολίες όσον αφορά την ανεύρεση εργασίας, την παραμονή στην εργασία ή την επιστροφή σε αυτήν ύστερα από κάποια απουσία

- Υποστηρίζει τα κράτη μέλη στις προσπάθειες τους για τη θέσπιση νέων ενεργών πολιτικών και συστημάτων, για την καταπολέμηση των πραγματικών αιτιών της ανεργίας και για τη βελτίωση των επαγγελματικών προσόντων

- Προσαρμόζει αυτήν την υποστήριξη στις συγκεκριμένες απαιτήσεις των περιφερειών που αντιμετωπίζουν συγκεκριμένα προβλήματα.

8.2.2 ΤΟ Ε.Κ.Τ. ΣΤΗ ΜΑΧΗ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει νέες αποστολές ενόψει της νέας χιλιετίας. Μία από τις κύριες προτεραιότητες είναι η καταπολέμηση της ανεργίας και η ανάγκη βελτίωσης των προσόντων του εργατικού δυναμικού, έτσι ώστε να βελτιωθούν οι προοπτικές των πολιτών και η ανταγωνιστικότητα της Ε.Ε. Παρά το γεγονός ότι στην Ευρώπη έχουν δημιουργηθεί θέσεις εργασίας, αυτό δεν είχε παρά μικρή μόνο επίδραση στον αριθμό των ατόμων που βρίσκονται εκτός εργασίας. Ως σημαντικός

¹² Το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο στη μάχη κατά της ανεργίας, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Εκδ. 2003

παράγοντας αυτού του φαινομένου θεωρείται το χάσμα των προσόντων: για τους πολίτες αυτό σημαίνει να αποκτήσουν τα κατάλληλα προσόντα για να βρουν εργασία και για τις επιχειρήσεις την ανάγκη για ανάπτυξη της ενδεικνυόμενης τεχνογνωσίας για την επίτευξη οικονομικής προόδου και για τη δημιουργία θέσεων εργασίας, ειδικά σε νέους τομείς.

Η Ε.Ε. εξέφρασε την πολιτική βούληση για βελτίωση αυτής της κατάστασης μέσω μιας ρητής εντολής - στη συνθήκη του Άμστερνταμ - για την αντιμετώπιση της ανεργίας καθώς επίσης και μέσω μιας αποτελεσματικής στρατηγικής για το συντονισμό των ευρωπαϊκών και εθνικών οικονομικών και πολιτικών και για την απασχόληση,- στα πλαίσια ενός συνεχούς προγράμματος για περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας: την ευρωπαϊκή στρατηγική για την απασχόληση.

8.2.3 Ε.Κ.Τ. ΕΝΑ ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Το ΕΚΤ αποτελεί ένα από τα τέσσερα διαρθρωτικά ταμεία: κοινή αποστολή των ταμείων αυτών είναι η μείωση των διαφορών που υπάρχουν στα βιοτικά επίπεδα μεταξύ των πολιτών και των περιφερειών της Ε.Ε.

Συνολικά, τα τέσσερα διαρθρωτικά ταμεία θα αξιοποιήσουν περίπου 195 δις. ευρώ, για την επταετή περίοδο 2000 - 2006, για την επίτευξη τριών στόχων:

Στόχος 1: προώθηση της ανάπτυξης των μειονεκτουσών περιοχών. Πάνω από τα δύο τρίτα των πόρων των διαρθρωτικών ταμείων διατίθενται σε περιφέρειες των οποίων το κατά κεφαλήν ΑΕΠ είναι μικρότερο του 75% του μέσου όρου της Ε.Ε., σε απομακρυσμένες περιφέρειες (τα υπερπόντια διαμερίσματα της Γαλλίας, τις Αζόρες, τη Μαδέρα και τις Κανάριες Νήσους), καθώς και σε αραιοκατοικημένες περιφέρειες της βόρειας Σουηδίας και της Φιλανδίας.

Στόχος 2: υποστήριξη της οικονομικής και κοινωνικής σύγκλισης σε τέσσερις τύπους περιφερειών με συγκεκριμένες δυσκολίες: περιφέρειες που αντιμετωπίζουν προβλήματα προσαρμογής στις αλλαγές στον βιομηχανικό τομέα και στον τομέα υπηρεσιών, φθίνουσες αγροτικές περιοχές, αστικές περιοχές που αντιμετωπίζουν προβλήματα και υποβαθμισμένες περιοχές που εξαρτώνται κατά κύριο λόγο από την αλιεία.

Στόχος 3: παροχή χρηματοδότησης σε όλες τις περιφέρειες της Ε.Ε., εκτός από αυτές που υπάγονται στο στόχο 1, για την προσαρμογή και τον εκσυγχρονισμό των πολιτικών και συστημάτων εκπαίδευσης, κατάρτισης και απασχόλησης.

8.2.4 ΤΙ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΚΑΝΕΙ ΤΟ Ε.Κ.Τ.

Το Ε.Κ.Τ. επικεντρώνει τις προτεραιότητές του στην παροχή υποστήριξης που χρειάζεται κάθε πολίτης προκειμένου να αυξήσει την απασχολησιμότητά του, μπορεί όμως να συμβάλει και στην βελτίωση των συστημάτων και των δομών προκειμένου να βελτιωθεί η λειτουργία της ίδιας της αγοράς εργασίας.

Το Ε.Κ.Τ. μπορεί να προσφέρει υποστήριξη για την επίτευξη ενός μεγάλου φάσματος πολιτικών στόχων, να βοηθήσει τα κράτη μέλη να αναπτύξουν την αγορά εργασίας τους και τα προσόντα των εργαζομένων ή των ατόμων που αναζητούν εργασία. Τα κράτη μέλη και οι περιφέρειες σε όλη την Ε.Ε. ακολουθούν διαφορετικές προσεγγίσεις και διαθέτουν διαφορετικές δομές. Είναι αυτά που αποφασίζουν τους τομείς της πολιτικής στους οποίους θα επικεντρωθούν οι προτεραιότητες καθώς και τον καλύτερο δυνατό τρόπο αξιοποίησης των πόρων του Ε.Κ.Τ. στους τομείς για τους οποίους κρίνουν ότι υπάρχει μεγαλύτερη ανάγκη ανάπτυξης, ενώ ταυτόχρονα απαιτείται από αυτά να δώσουν ιδιαίτερη προσοχή στην ανάπτυξη των δεξιοτήτων και στις ίσες ευκαιρίες καθώς επίσης και στην ανάγκη ένταξης των ενεργειών αυτών στα τοπικά σχέδια ανάπτυξης.

Τα προγράμματα του Ε.Κ.Τ. στα πλαίσια των οποίων θα εκτελεστούν αυτά τα σχέδια θα είναι επταετούς διάρκειας. Οι τομείς πολιτικής έχουν επίσης σχεδιαστεί κατά τρόπο που να συνδυάζονται με τα σχέδια δράσης για την απασχόληση που προτείνουν τα κράτη μέλη για την υλοποίηση της ευρωπαϊκής στρατηγικής για την απασχόληση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9^ο

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΓΙΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 2003¹³

A. ΒΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΒΑΣΙΣΜΕΝΗ ΣΤΗ ΓΝΩΣΗ

Αύξηση των ευκαιριών απασχόλησης και παροχή κατάλληλων «κινήτρων για αυτούς» που είναι πρόθυμοι να αναλάβουν επικερδή απασχόληση με σκοπό την επίτευξη της πλήρους απασχόλησης, αναγνωρίζοντας τις διαφορετικές αρχικές θέσεις των κρατών - μελών, και το γεγονός ότι η πλήρης απασχόληση είναι ένας στόχος της καθολικής, εθνικής, οικονομικής πολιτικής. Γι' αυτό το σκοπό τα κράτη - μέλη πρέπει να μελετήσουν την ιδέα της υιοθέτησης Εθνικών στόχων για την αύξηση του δείκτη απασχόλησης, έτσι ώστε να συνεισφέρουν στους παρακάτω καθολικούς Ευρωπαϊκούς στόχους :

- Μέχρι τον Ιανουάριο του 2005 , ο δείκτης καθολικής απασχόλησης να φτάσει το 67 % και ο δείκτης απασχόλησης γυναικών το 57 %.
- Μέχρι το 2010 ο δείκτης καθολικής απασχόλησης να φτάσει το 70 % και ο δείκτης απασχόλησης γυναικών να ξεπεράσει το 60 %.
- Μέχρι το 2010 ο δείκτης απασχόλησης για τους μεγαλύτερους σε ηλικία εργαζομένους (55 έως 64 ετών) να φτάσει στο 50 %.

B. ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ

Με προοπτική την αύξηση των δεικτών προώθησης της κοινωνικής συνοχής και της κοινωνικής προόδου, την αύξηση της ανταγωνιστικότητας, την παραγωγικότητα και τη λειτουργία της αγοράς εργασίας, τα κράτη - μέλη θα προσπαθήσουν να διασφαλίσουν αυτές τις στρατηγικές με τους τέσσερις πυλώνες που συνεισφέρουν στη διατήρηση και τη βελτίωση της ποιότητας της εργασίας .

Περιοχές που θα μπορούσαν να ληφθούν υπόψη για μελέτη , θα μπορούσαν να περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων τόσο χαρακτηριστικά εργασίας (όπως ποιότητα, ικανότητες, εκπαίδευση και ανάπτυξη καριέρας) όπως και ένα πλατύτερο, γενικό πλαίσιο της αγοράς εργασίας που θα περιλαμβάνει ποικιλία ηλικιών στην εργασία, υγεία και ασφάλεια στο χώρο εργασίας, ελαστικότητα, συνυπολογισμό και πρόσβαση στην αγορά εργασίας, οργάνωση της εργασίας και ισορροπία της εργατικής ζωής, κοινωνικό διάλογο και συμμετοχή των εργαζομένων, ποικιλία, αποφυγή διακρίσεων,

¹³ Guidelines for Employment Policies for the year 2003, European Commission, 2002-2003.

καθολική απόδοση εργασίας και παραγωγικότητα.

Γ. ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΝΕΩΝ ΘΕΣΕΩΝ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Τα κράτη - μέλη θα πρέπει να βελτιώσουν την ευρύτητα και τη συνοχή των στρατηγικών για εκπαίδευση εφ' όρου ζωής, έτσι ώστε να βοηθούν τους ανθρώπους να αποκτήσουν και να εκσυγχρονίσουν ικανότητες που απαιτούνται για την αντιμετώπιση των κοινωνικών και οικονομικών αλλαγών ολόκληρου του κύκλου ζωής τους. Ιδιαίτερος, οι στρατηγικές θα πρέπει να καλύπτουν την εξέλιξη των συστημάτων αρχικά, την δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια εκπαίδευση, επιπλέον την εκπαίδευση και επαγγελματική εξάσκηση για να βελτιώσουν οι νέοι και οι ενήλικοι την δυνατότητα απασχόλησης τους, τις ικανότητες τους, καθώς και τη συμμετοχή τους στην βασισμένη στη γνώση κοινωνία. Τέτοιες στρατηγικές θα πρέπει να διευκρινίζουν την ίση ευθύνη των δημόσιων αρχών, τις επιχειρήσεις, τους κοινωνικούς εταίρους και τα άτομα, με μια σχετική συνεισφορά από την αστική κοινωνία, να συνεισφέρουν στην πραγματοποίηση της κοινωνίας που θα είναι βασισμένη στη γνώση. Σχετικά με αυτό, οι κοινωνικοί εταίροι είναι ευπρόσδεκτοι να διαπραγματευτούν και να συμφωνήσουν στα μέτρα που θα οδηγήσουν στη βελτίωση της εκπαίδευσης και της εξάσκησης των ενηλίκων, έτσι ώστε να ενισχύσουν την ικανότητα προσαρμογής των εργαζομένων και την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων. Για αυτό τα κράτη - μέλη θα πρέπει να θέσουν εθνικούς στόχους για να αυξήσουν τις επενδύσεις στις ανθρώπινες πηγές, καθώς και τη συμμετοχή στην εκπαίδευση, και τέλος να παρακολουθήσουν την πρόοδο μέσα από αυτούς τους στόχους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10^ο

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ¹⁴

10.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Ευρώπη της εκπαίδευσης και της κατάρτισης απηχεί στην ποικιλία των γλωσσών, των πολιτισμών και των συστημάτων τα οποία είναι αναπόσπαστο μέρος της ταυτότητας των χωρών - μελών της και των περιφερειών τους. Η εκπαίδευση και η κατάρτιση για μεγάλο διάστημα αναπτύχθηκαν μέσα σε εθνικά πλαίσια και σε σχετική απομόνωση το ένα από το άλλο. Οι χώρες και οι περιοχές έχουν μεγάλη ποικιλία ιδρυμάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης, εφαρμόζουν διαφορετικούς κανόνες εισαγωγής, χρησιμοποιούν διαφορετικά ακαδημαϊκά ημερολόγια, απονέμουν διαφορετικά πτυχία και προσφέρουν προσόντα που αντιστοιχούν σε μια μεγάλη ποικιλία διδακτικών προγραμμάτων και συστημάτων κατάρτισης.

Στην Ευρωπαϊκή Ένωση η οργάνωση των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης και το περιεχόμενο των προγραμμάτων διδασκαλίας ανήκουν στην ευθύνη των κρατών - μελών. Σύμφωνα με την αρχή της "Επικουρικότητας" , η Ευρωπαϊκή Ένωση ενδέχεται να υποστηρίξει και να συμπληρώσει τη δράση των κρατών - μελών σε ορισμένους τομείς της εκπαίδευσης και της κατάρτισης, όπου μπορεί να προωθήσει την ποιότητα. Οι τομείς αυτοί είναι οι εξής:

- Ανάπτυξη συνεργασίας μεταξύ σχολείων και πανεπιστημίων
- Παροχή ερεθισμάτων για εκμάθηση γλωσσών
- Βελτίωση της αναγνώρισης των διπλωμάτων, προσόντων και ικανοτήτων για επαγγελματικούς σκοπούς
- Ανάπτυξη της ανοιχτής και εξ' αποστάσεως μάθησης.

Εκτός από αυτούς τους τομείς για τους οποίους υπάρχει μια σαφώς καθορισμένη αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, έχουν ξεκινήσει πολυάριθμες πρωτοβουλίες στην εκπαίδευση και την κατάρτιση στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με βάση την πολιτική συνεργασία μεταξύ των κρατών -μελών. Αυτό δε βασίζεται σε οδηγίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά λαμβάνει τη μορφή συστάσεων, ανακοινώσεων από την Επιτροπή, διαβουλεύσεων η άλλων εγγράφων

¹⁴ *Education et culture*, Εκδ. 2002

εργασίας. Αυτό το είδος πολιτικής συνεργασίας έχει γνωρίσει άνοδο στην εκπαίδευση και στην κατάρτιση με διάφορες μορφές τα πρόσφατα χρόνια. Η ανάπτυξη του έχει ενισχυθεί από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στη Λισσαβόνα το Μάρτιο του 2000, όπου άρχισε η διαδικασία που θα οδηγήσει στην έγκριση του προγράμματος εργασίας για τους μελλοντικούς στόχους της εκπαίδευσης και της κατάρτισης.

10.2 ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΟΥΣ ΣΤΟΧΟΥΣ ΤΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ

Στη συνεδρίαση του στη Λισσαβόνα, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο αναγνώρισε ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση αντιμετώπισε μεγάλες αλλαγές που προέκυψαν από την παγκοσμιοποίηση και την οικονομία της γνώσης και συμφωνήθηκε στρατηγικός στόχος για το 2010:

"Να γίνει, η Ευρωπαϊκή Ένωση, η ανταγωνιστικότερη και δυναμικότερη οικονομία της γνώσης ανά την υφήλιο, ικανή για βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη με περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας."

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο κάλεσε το Συμβούλιο Παιδείας και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να προχωρήσουν σε ένα γενικό προβληματισμό όσον αφορά τους στόχους των εκπαιδευτικών συστημάτων, έχοντας ως επίκεντρο τις κοινές ανησυχίες, με παράλληλο σεβασμό προς την εθνική ποικιλομορφία.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στη Λισσαβόνα παράλληλα, όρισε μια νέα προσέγγιση στον πολιτικό συντονισμό που ισχύει σε τομείς, όπως η εκπαίδευση και η κατάρτιση: "η ανοικτή μέθοδος συντονισμού" ο κύριος σκοπός της οποίας είναι να πετύχει μεγαλύτερη σύγκλιση προς τους κύριους στόχους της Ευρωπαϊκής Ένωσης, βοηθώντας τα κράτη - μέλη να αναπτύξουν προοδευτικά τις δικές τους πολιτικές για την επίτευξη αυτών των στόχων.

Το παραπάνω έδωσε τόσο την αρχική ώθηση, όσο και τα πολιτικά μέσα για την προετοιμασία και την έγκριση του προγράμματος εργασίας για τους μελλοντικούς στόχους των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης στις 14 Φεβρουαρίου του 2002.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προετοίμασε αρχικά ένα σχέδιο έκθεσης για τους μελλοντικούς στόχους για την εκπαίδευση και αφού το διαπραγματεύτηκε με τα

κράτη - μέλη, πήρε την έγκριση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου και όρισε τους ακόλουθους στόχους:

- Ø Βελτίωση της ποιότητας και της αποτελεσματικότητας των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης στην Ευρωπαϊκή Ένωση
- Ø Διευκόλυνση της πρόσβασης όλων στη δια βίου μάθηση
- Ø Συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης ανοιχτά στον ευρύτερο κόσμο.

Αυτή η έκθεση των στόχων εγκρίθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στη Στοκχόλμη το Μάρτιο του 2001 και συνεπώς έγινε το πρώτο επίσημο έγγραφο το οποίο σχεδίασε μια προσεκτική και ολοκληρωμένη προσέγγιση στις εθνικές πολιτικές για την εκπαίδευση και την κατάρτιση στη Ευρωπαϊκή Ένωση. Συμφωνήθηκε επίσης να εξακολουθήσουν να δίνουν συνέχεια και ότι πρέπει να προετοιμαστεί ένα λεπτομερές πρόγραμμα εργασίας που θα υποβληθεί από κοινού, από το Συμβούλιο και την Επιτροπή στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στη Βαρκελώνη το 2002.

Το λεπτομερές πρόγραμμα εργασίας για τους μελλοντικούς στόχους των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης εγκρίθηκε στις 14 Φεβρουαρίου του 2002:

Ø Παραθέτει τα κεντρικά ζητήματα που πρέπει να αντιμετωπιστούν προκειμένου να υλοποιηθούν οι τρεις στρατηγικοί στόχοι και οι 12 στόχοι που έχουν συμφωνηθεί.

Ø Αναφέρεται σε διάφορα στοιχεία και επίπεδα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης, από τις βασικές δεξιότητες μέχρι την επαγγελματική και την τριτοβάθμια εκπαίδευση με ιδιαίτερη προσοχή στην αρχή της δια βίου μάθησης.

Ø Εντοπίζει τα κύρια μέσα που θα χρησιμοποιηθούν για να αναπτύξουν και να υπολογίσουν την πρόοδο, εφαρμόζοντας την «ανοιχτή μέθοδο συντονισμού» που ορίστηκε στην Λισσαβόνα για να προωθήσει τη σύγκλιση των εθνικών πολιτικών προς τους κοινούς στόχους και συγκρίνοντας τα επιτεύγματα της Ευρώπης τόσο στο εσωτερικό όσο και στην παγκόσμια προοπτική.

10.3 ΔΩΔΕΚΑ ΣΤΟΧΟΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΤΕΥΞΗ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΩΝ ΣΤΟΧΩΝ

Το πρόγραμμα οργανώνεται γύρω από τους τρεις στρατηγικούς στόχους που εντοπίστηκαν στην έκθεση για τους μελλοντικούς στόχους των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης. Στο λεπτομερές πρόγραμμα εργασίας οι τρεις αυτοί

στρατηγικοί χωρίστηκαν σε 12 στόχους που πρέπει να εξεταστούν για την επίτευξη τους και οι οποίοι καλύπτουν ένα ευρύ πεδίο τομέων που συνδέεται με την εκπαίδευση και την κατάρτιση.

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ Α

"Βελτίωση της ποιότητας και της αποτελεσματικότητας των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης στην Ευρωπαϊκή Ένωση, υπό το φως των νέων απαιτήσεων της κοινωνίας της γνώσης και των μεταβαλλόμενων προτύπων της διδασκαλίας και της μάθησης".

Ο στόχος αυτός μπορεί να επιτευχθεί με τους εξής ακόλουθους τρόπους:

Βελτίωση της εκπαίδευσης και της κατάρτισης για τους εκπαιδευτικούς και τους εκπαιδευτές.

Οι εκπαιδευτικοί και οι εκπαιδευτές είναι οι πλέον ουσιαστικοί συντελεστές στη συνολική στρατηγική προς μια κοινωνία και οικονομία της γνώσης. Η προσέλκυση και η παραμονή ανθρώπων, που έχουν τα προσόντα και κίνητρα, στο επάγγελμα του εκπαιδευτικού, το οποίο αντιμετωπίζει μαζικές ανάγκες επάνδρωσης λόγω της γήρανσης του πληθυσμού των διδασκόντων, συνιστά βραχυπρόθεσμη και μεσοπρόθεσμη προτεραιότητα για τις περισσότερες Ευρωπαϊκές χώρες. Η Ευρώπη χρειάζεται να βελτιώσει τους τρόπους με τους οποίους προετοιμάζονται και υποστηρίζονται οι εκπαιδευτικοί και οι εκπαιδευτές στον μεταβαλλόμενο ρόλο τους στην κοινωνία της γνώσης. Αυτό συνδέεται επίσης με τις αλλαγές στην αντίληψη του κοινού για το επάγγελμα του εκπαιδευτικού και τις γενικές προσδοκίες της κοινωνίας για το σχολείο, καθώς και την εκπαίδευση και την κατάρτιση γενικά.

Βασικά προβλήματα που πρέπει να αντιμετωπιστούν:

- Να προσδιοριστούν οι δεξιότητες που θα πρέπει να διαθέτουν οι εκπαιδευτικοί και οι εκπαιδευτές βάσει των μεταβαλλόμενων ρόλων τους στο πλαίσιο της κοινωνίας της γνώσης.

- Να παρασχεθούν οι προϋποθέσεις για επαρκή υποστήριξη στους εκπαιδευτικούς και τους εκπαιδευτές ώστε να ανταποκριθούν στις προκλήσεις της κοινωνίας της γνώσης, μεταξύ άλλων μέσω της αρχικής κατάρτισης και της συνεχούς επιμόρφωσης στην προοπτική της δια βίου μάθησης.

- Να εξασφαλιστεί η επάρκεια ατόμων τα οποία θα ασχοληθούν επαγγελματικά με τη διδασκαλία, σε όλα τα αντικείμενα και τα επίπεδα, και να γίνουν προβλέψεις για τις μακροπρόθεσμες ανάγκες του κλάδου φροντίζοντας να καταστεί ελκυστικότερο το επάγγελμα του εκπαιδευτικού και του εκπαιδευτή.

- Προσέλκυση ατόμων που έχουν επαγγελματική πείρα σε όλους τους τομείς, ώστε να εργαστούν ως εκπαιδευτικοί και εκπαιδευτές.

10.3.1 Ανάπτυξη δεξιοτήτων για την κοινωνία της γνώσης

Επί του παρόντος, σε ολόκληρη την Ένωση δεν υπάρχει κοινή άποψη ως προς το τι είναι οι βασικές δεξιότητες και ποιο πεδίο πρέπει να καλύπτουν. Για πολλούς, η λέξη «βασικός» αναφέρεται στην ικανότητα αριθμητικής και ανάγνωσης. Για άλλους, η λέξη «δεξιότητες» είναι στενότερη από τις «ικανότητες» και δεν καλύπτει συμπεριφορές, ικανότητες και γνώσεις. Ωστόσο, όλες αυτές οι πτυχές χρειάζεται να ληφθούν υπόψη για τη δια βίου μάθηση, όπως επίσης και η ποικιλία των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης και η κουλτούρα τους. Οι «δεξιότητες» για την κοινωνία της γνώσης χρειάζεται να οριστούν με βάση τις ανάγκες που προβλέπονται μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα, συμπεριλαμβάνοντας όχι μόνο τις (θεμελιώδεις) ικανότητες αριθμητικής, ανάγνωσης και γραφής, αλλά και τις βασικές δεξιότητες στις επιστήμες, τις ξένες γλώσσες, τη χρήση των ΤΠΕ και της τεχνολογίας, τη μεθοδολογία για την απόκτηση γνώσεων, τις κοινωνικές δεξιότητες, το επιχειρηματικό πνεύμα και τη γενική παιδεία, όπως την ονομάζουμε.

Ενώ αναγνωρίζεται η σημασία άλλων παραγόντων, όπως ο ρόλος της οικογένειας ή η πίεση που ασκείται από τους συνομήλικους εφήβους, η απόκτηση αυτών των «βασικών δεξιοτήτων» ή των «βασικών ικανοτήτων» εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την ποιότητα και τη σκοπιμότητα της διδασκαλίας. Επομένως, πρέπει να υπάρχει συσχετισμός με το στόχο "Βελτίωση της εκπαίδευσης και της κατάρτισης εκπαιδευτικών και εκπαιδευτών". Για την εξασφάλιση και την παρακολούθηση της απόκτησης των ικανοτήτων - κλειδιών, χρειάζεται αφενός κατάλληλος σχεδιασμός των αναλυτικών προγραμμάτων για όσους πηγαίνουν σχολείο και αφετέρου ουσιαστική αξιοποίηση των ευκαιριών της δια βίου μάθησης για τους ενήλικες, δίνοντας ιδιαίτερη προσοχή στις μειονεκτούσες ομάδες.

Η απόκτηση ή κατοχή βασικών ικανοτήτων χρειάζεται να πιστοποιείται με την απονομή πτυχίων, διπλωμάτων, πιστοποιητικών ή διακρίσεων έτσι ώστε να γίνει η αναγνώριση τους όσο το δυνατόν πιο απλά. Η μεθοδολογία απαιτείται για την

επίτευξη αυτού του σκοπού, ακόμα και σε τομείς στους οποίους η εκτίμηση ενδέχεται να είναι δυσκολότερη, π.χ. σχετικά με την απόκτηση κοινωνικών ικανοτήτων.

Βασικά θέματα που πρέπει να αντιμετωπιστούν:

- Να προσδιοριστούν νέες βασικές δεξιότητες και ο τρόπος με τον οποίο οι δεξιότητες αυτές μαζί με τις παραδοσιακές βασικές δεξιότητες μπορούν να ενσωματωθούν στα αναλυτικά προγράμματα σπουδών, να αποκτώνται και να διατηρούνται σε όλη τη διάρκεια της ζωής.
- Να καταστεί η απόκτηση των βασικών δεξιοτήτων πράγματι προσιτή σε όλους, περιλαμβανομένων των λιγότερο ευνοημένων ατόμων, των ατόμων με ειδικές ανάγκες, αυτών που εγκαταλείπουν το σχολείο και των ενηλίκων διδασκομένων.
- Προώθηση της επίσημης επικύρωσης βασικών δεξιοτήτων, προκειμένου να διευκολύνεται η συνεχής «εκπαίδευση και κατάρτιση και η απασχολησιμότητα».

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ Β

Διευκόλυνση της πρόσβασης όλων στα συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης, υπό το φως της κατευθυντήριας αρχής της δια βίου μάθησης αύξησης της απασχόλησης.

Ο στόχος αυτός μπορεί να επιτευχθεί με τους εξής ακόλουθους τρόπους:

10.3.2 Ανοικτό Περιβάλλον Μάθησης

Για να συντελεστούν οι αλλαγές που απαιτούνται για τη μετάβαση σε μια κοινωνία της γνώσης πρέπει η πρόσβαση στην εκπαίδευση και την κατάρτιση να απλοποιηθεί και να είναι πραγματικά ανοιχτή σε όλους. Χρειάζεται επίσης ένα σύστημα «γεφυρών» σε όλα τα επίπεδα για να καταστεί δυνατή η μετάβαση από τη μια διαδρομή εκπαίδευσης και κατάρτισης προς την άλλη: κανείς διδασκόμενος δεν πρέπει να "εγκλωβιστεί" επειδή δεν επέλεξε τη σωστή διαδρομή από την αρχή και όλοι αξίζουν δεύτερη ευκαιρία για την πρόοδο προς ένα διαφορετικό ή υψηλότερο επίπεδο προσόντων. Παράλληλα η Ευρωπαϊκή Ένωση χρειάζεται να αναπτύξει τον ενεργό πληθυσμό της, αυξάνοντας όχι μόνο το ποσοστό απασχόλησης αλλά και τα γενικά επίπεδα δεξιοτήτων.

Η περίπλοκη αρχιτεκτονική πολλών συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης συνήθως έχει σκοπό να παρέχει τις καλύτερες δυνατές ευκαιρίες σε όσο το δυνατόν περισσότερους διδασκόμενους. Όμως η περιπλοκότητά τους τα καθιστά δυσνόητα και δύσχρηστα, ειδικότερα για τις ομάδες με λιγότερη ενημέρωση, και αυξάνει τις ασυμβατότητες μεταξύ των διαδρομών και μεταξύ εθνικών συστημάτων. Η ανάπτυξη της καθοδήγησης και του προσανατολισμού που αποσκοπεί στις σπουδές και στη μελλοντική σταδιοδρομία είναι μια θεμελιώδης απαίτηση για να γίνουν τα ευρωπαϊκά συστήματα αποτελεσματικότερα και δημοκρατικότερα. Οι διδασκόμενοι στην Ευρώπη πρέπει να είναι σε θέση να επωφεληθούν από τις προηγούμενες προσπάθειες και τα προηγούμενα επιτεύγματα σχετικά με τη μάθηση και συνεπώς πρέπει να εξασφαλίσουν ότι οι αντίστοιχες διακρίσεις θα αναγνωρίζονται επαρκώς σε όλη την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Βασικά θέματα που πρέπει να αντιμετωπιστούν:

- Να διευρυνθεί η πρόσβαση στη δια βίου μάθηση με την παροχή ενημέρωσης, συμβουλών και προσανατολισμού, για όλο το φάσμα των διαθέσιμων δυνατοτήτων ενημέρωσης.
- Η εκπαίδευση και η κατάρτιση να παρέχονται κατά τέτοιο τρόπο ώστε οι ενήλικες να μπορούν πραγματικά να συμμετέχουν και να συνδυάζουν τη συμμετοχή τους σε εκπαιδευτικά προγράμματα με άλλες ευθύνες και δραστηριότητες.
- Να εξασφαλιστεί ότι υπάρχουν δυνατότητες πρόσβασης όλων στη μάθηση, προκειμένου να υπάρξει καλύτερη ανταπόκριση στις προσκλήσεις της κοινωνίας της γνώσης.
- Να προωθούνται ευέλικτες μαθησιακές διαδρομές σε όλους.
- Να προωθούνται δίκτυα ιδρυμάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης, σε διάφορα επίπεδα, στο πλαίσιο της δια βίου μάθησης.

10.3.3 Ελκυστικότερη Μάθηση

Για να γίνει ελκυστικότερη η μάθηση καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής πρέπει, κατά πρώτο λόγο να αποδειχθεί η χρησιμότητα της στο άτομο. Τα συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης, μαζί με τις οικογένειες, τις τοπικές κοινότητες και τους εργοδότες, διαδραματίζουν κύριο ρόλο στο σημείο αυτό αν θέλουμε η μάθηση να γίνει πραγματικά μέρος της δραστηριότητας όλων. Η μάθηση χρειάζεται επίσης να

γίνει ελκυστικότερη για να αυξηθούν τα ποσοστά απασχόλησης και να φτάσουν στα υψηλότερα επίπεδα δεξιοτήτων που χρειάζονται. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μόνο αν τα άτομα συνειδητοποιήσουν την αξία που έχει για τους ίδιους η συνέχιση της μάθησης και οι προσπάθειες τους.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισσαβόνας το Μάρτιο του 2000 και οι κατευθυντήριες γραμμές της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την απασχόληση του 2001 δίνουν έμφαση σε ένα κύριο στόχο: να μειωθεί κατά το ήμισυ έως το 2010 ο αριθμός των ατόμων ηλικίας 18 έως 24 ετών που έχουν ολοκληρώσει μόνο τον κατώτερο κύκλο της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης τα οποία δεν συμμετέχουν σε εκπαίδευση ούτε σε κατάρτιση.

Βασικά θέματα που πρέπει να αντιμετωπιστούν :

- Να ενθαρρυνθούν οι νεαροί ώστε να παραμείνουν στην εκπαίδευση ή την κατάρτιση μετά το τέλος της υποχρεωτικής εκπαίδευσης. Να δοθούν κίνητρα και η δυνατότητα στους ενήλικες να συμμετέχουν στη μάθηση σε όλη τους τη ζωή.
- Να αναπτυχθούν τρόποι επίσημης επικύρωσης άτυπων εμπειριών μάθησης.
- Να εξευρεθούν τρόποι για να καταστεί ελκυστικότερη η μάθηση τόσο εντός όσο και εκτός των επίσημων συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης.
- Να προαχθεί μια νοοτροπία μάθησης για όλους και να ευαισθητοποιηθούν οι δυνητικοί εκπαιδευόμενοι όσον αφορά τα κοινωνικά και οικονομικά πλεονεκτήματα της μάθησης.

10.3.4 Προώθηση της ενεργότερης συμμετοχής του πολίτη στα κοινά, την ισότητα των ευκαιριών και την κοινωνική συνοχή

Τα συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης συμβάλλουν σημαντικά στην υποστήριξη των δημοκρατικών κοινωνιών στην Ευρώπη. Μια βασική αρχή που πρέπει να ενισχυθεί είναι ότι όλοι οι πολίτες πρέπει να έχουν ίση πρόσβαση στην εκπαίδευση και την κατάρτιση. Αυτό συνεπάγεται ότι στα κράτη - μέλη δίνεται ειδική προσοχή στην υποστήριξη των ευάλωτων ομάδων και ατόμων , ιδιαίτερα των ατόμων με ειδικές ανάγκες και μαθησιακές δυσκολίες, των ατόμων που ζουν σε αγροτικές περιοχές και όσων αντιμετωπίζουν προβλήματα στο συνδυασμό των οικογενειακών και εργασιακών δεσμεύσεων. Η απώλεια είναι πολλαπλή όταν ένα μεγάλο ποσοστό εγκαταλείπει την εκπαίδευση και την κατάρτιση πρόωρα: όχι μόνο

για τα εν λόγω άτομα που χάνουν την ευκαιρία να εκμεταλλευτούν τις δυνατότητες τους, αλλά και για την κοινωνία και την οικονομία στο σύνολο της. Τέτοιες απώλειες γίνονται όλο και πιο απαράδεκτες στο ανταγωνιστικό περιβάλλον της γνώσης, όπου η επιτυχία των ατόμων, των εταιρειών και των χωρών εξαρτάται από την επίτευξη υψηλών επιπέδων προσόντων από ένα μεγάλο ποσοστό του πληθυσμού.

Αυτοί είναι οι λόγοι που υποστηρίζουν το ισχυρό μήνυμα που έστειλε το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στη Λισσαβόνα και αντανακλάται στις κατευθυντήριες γραμμές της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την απασχόληση, σχετικά με τη μείωση κατά το ήμισυ του αριθμού νεαρών ατόμων που δεν έχουν ολοκληρώσει την ανώτατη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και δεν παρακολουθούν κάποιο είδος εκπαίδευσης ή κατάρτισης.

Βασικά θέματα που πρέπει να αντιμετωπιστούν :

- Να εξασφαλιστεί ότι όλοι οι σχολικοί εταίροι προωθούν πράγματι την αγωγή στις δημοκρατικές αξίες και τη δημοκρατική συμμετοχή, ούτως ώστε να προετοιμάζουν τα άτομα για την ενεργότερη συμμετοχή των πολιτών.

- Να λαμβάνεται πλήρως υπόψη, στους στόχους και τη λειτουργία της εκπαίδευσης, η επιδίωξη της παροχής ίσων ευκαιριών.

- Να εξασφαλιστεί δίκαιη πρόσβαση στην απόκτηση δεξιοτήτων ή για όσους εξυπηρετούνται λιγότερο προς το παρόν, και να τους δίνονται κίνητρα για συμμετοχή στη μάθηση.

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ Γ

Άνοιγμα των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης στον ευρύτερο κόσμο, υπό το φως της θεμελιώδους ανάγκης να προωθηθεί η σημασία τους για την εργασία και την κοινωνία και για να ανταποκριθούν στις προκλήσεις που απορρέουν από την παγκοσμιοποίηση.

Ο στόχος αυτός μπορεί να επιτευχθεί με τους εξής ακόλουθους τρόπους:

10.3.5 Ενίσχυση των δεσμών με τον κόσμο της εργασίας, την έρευνα και με την ευρύτερη κοινωνία

Παρά τη σημαντική αλλαγή την τελευταία δεκαετία σε πολλές χώρες και σε ιδρύματα, τα συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης στην Ευρώπη εξακολουθούν

να έχουν με πολλούς τρόπους στραφεί στον εαυτό τους , δίνοντας περισσότερο προσοχή στη διδασκαλία παρά στη μάθηση, με μεγαλύτερη έμφαση στα προγράμματα σπουδών παρά στους μαθητές, και αξιολογούν την αφηρημένη ακαδημαϊκή ποιότητα περισσότερο από τη σκοπιμότητα της μάθησης. Απαιτείται μεγαλύτερη συνεργασία με ένα ευρύ σύνολο φορέων από τις επιχειρήσεις, την έρευνα, τους κοινωνικούς εταίρους και την κοινωνία στο σύνολο της. Αυτό απαιτείται επίσης για τη μεταμόρφωση των ίδιων των ιδρυμάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης σε οργανώσεις μάθησης, που παραμένουν ανοιχτές στις αλλαγές, τις εισηγήσεις, τις ιδέες και το ταλέντο που προέρχονται έξω από αυτές και αποσκοπούν να ικανοποιούν τις τρέχουσες ανάγκες των ατόμων που υπηρετούν. Τα πιο ανοιχτά ιδρύματα με μεγαλύτερη απόκριση θα βρίσκονται σε καλύτερη θέση για να δίνουν κίνητρα για επιχειρηματικό πνεύμα και πρωτοβουλίες από τους σπουδαστές τους, τους εκπαιδευόμενους και τους αποφοίτους.

Βασικά θέματα που πρέπει να αντιμετωπιστούν:

- Προώθηση της στενής συνεργασίας μεταξύ των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης και της ευρύτερης κοινωνίας.
- Θέσπιση εταιρικών σχέσεων μεταξύ όλων των τύπων ιδρυμάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης , επιχειρήσεων και ερευνητικών ιδρυμάτων προς αμοιβαίο όφελος.
- Προώθηση της συμμετοχής των ενδιαφερομένων μερών στην ανάπτυξη της κατάρτισης , συμπεριλαμβάνοντας την αρχική κατάρτιση και τη μάθηση στο χώρο εργασίας.

10.3.6 Ανάπτυξη του επιχειρηματικού πνεύματος

Η εκπαίδευση και κατάρτιση πρέπει να εξασφαλίσουν ότι η αξία της "επιχείρησης" κατανοείται με την ευρύτερη δυνατή έννοια της λέξης, δηλαδή ο ζήλος εξεύρεσης λύσης στα προβλήματα, η δέσμευση σε χρόνο και προσπάθειες για την επιτυχία, η επιθυμία ανάληψης πρωτοβουλιών και λογικών κινδύνων. Μια κοινωνία της γνώσης και μια οικονομία με βάση τις υπηρεσίες προσφέρουν νέες ευκαιρίες σε εκατομμύρια άτομα να αρχίσουν τη δική τους επιχείρηση σε οποιαδήποτε ηλικία. Τόσο οι νεαροί φοιτητές όσο και οι ενήλικες με συσσωρευμένη εμπειρία πρέπει να θεωρούν ως βιώσιμη και επιθυμητή αυτή την επιλογή.

Την τελευταία δεκαετία, αναγνωρίζεται όλο και περισσότερο η σημασία ανάπτυξης νέων μορφών εργασίας και επιχειρήσεων που συνδέονται στενά με τις ανάγκες των τοπικών κοινοτήτων ή των ειδικών βιομηχανιών. Έχει επίσης αναγνωριστεί και ο ενδεχόμενος αντίκτυπος για τη μείωση της ανεργίας. Η ανάπτυξη του επιχειρηματικού πνεύματος έχει μεγάλη σημασία για τα άτομα, την κοινωνία και την οικονομία. Η προαγωγή της «εκπαίδευσης για το επιχειρηματικό πνεύμα και την αυτοαπασχόληση» είναι επίσης συμφωνημένος στόχος που περιλαμβάνεται στις κατευθυντήριες γραμμές για την απασχόληση του 2001.

Βασικά θέματα που πρέπει να αντιμετωπιστούν:

- Να προωθηθεί μέσω του όλου συστήματος εκπαίδευσης και κατάρτισης η αίσθηση της πρωτοβουλίας και της δημιουργικότητας, με σκοπό την ανάπτυξη του επιχειρηματικού πνεύματος.
- Να διευκολύνεται η απόκτηση των δεξιοτήτων που χρειάζονται για τη σύσταση και διαχείριση μιας επιχείρησης.

10.3.7 Βελτίωση της εκμάθησης ξένων γλωσσών

Οι γλώσσες αποτελούν τη σαφέστερη έκφανση της ποικιλομορφίας της Ευρώπης. Ωστόσο οι πολίτες επωφελούνται από αυτή την ποικιλομορφία μόνο αν μπορούν να επικοινωνούν με άλλους και να ξεπερνούν τα γλωσσικά εμπόδια, και συνεπώς αν μάθουν για τις διαφορές και τον αμοιβαίο σεβασμό. Στην κοινωνία γνώσης οι Ευρωπαίοι απαιτείται να γνωρίζουν περισσότερες από μία γλώσσες, οι οποίες αποτελούν ένα θεμελιώδες μέρος των νέων βασικών προσόντων.

Αυτό θα είναι εφικτό σε πολλές περιπτώσεις μόνο με βαθιές αλλαγές στους στόχους, τα αναλυτικά προγράμματα σπουδών και τις μεθόδους διδασκαλίας ξένων γλωσσών, και με μια πολύ στενότερη επαφή μεταξύ των διδασκόντων και των διδασκομένων ξένων γλωσσών και με άτομα από χώρες στις οποίες ομιλείται η γλώσσα. Η αρχική κατάρτιση και η συνεχής επιμόρφωση των διδασκόντων ξένες γλώσσες και η άμεση έκθεση τους στη γλώσσα και τον πολιτισμό που διδάσκουν έχουν ουσιαστική σημασία για την επίτευξη αυτού του στόχου.

Η κοινότητα για μεγάλο χρονικό διάστημα έχει δώσει έμφαση στη σημασία της εκμάθησης των γλωσσών στην Ευρώπη και την έχει προωθήσει ως βασική διάσταση της εκπαίδευσης, του πολιτισμού, της ενεργότερης συμμετοχής του πολίτη

και της απασχόλησης. Θα μπορούσε να επιτευχθεί πραγματική πρόοδος σε αυτό τον τομέα μέσω της υλοποίησης ενός απλού στόχου όπως η σημαντική μείωση του αριθμού των Ευρωπαίων ηλικίας άνω των 15 ετών που δεν γνωρίζουν άλλη γλώσσα εκτός των μητρικών τους.

Βασικά θέματα που πρέπει να αντιμετωπιστούν :

- Να ενθαρρύνονται όλοι ώστε να μαθαίνουν δύο, ή όταν ενδείκνυται περισσότερες γλώσσες επιπλέον της μητρικής τους, και να αυξηθεί η επίγνωση της σημασίας της εκμάθησης ξένων γλωσσών για τα άτομα κάθε ηλικίας.

- Να ενθαρρύνονται τα σχολεία και τα ιδρύματα κατάρτισης ώστε να χρησιμοποιούν αποτελεσματικές μεθόδους διδασκαλίας και κατάρτισης και να παρέχουν κίνητρα για την εκμάθηση γλωσσών σε όλη τη ζωή τους.

10.3.8 Ενίσχυση της Ευρωπαϊκής συνεργασίας

Στη νέα Ευρώπη της κοινωνίας της γνώσης, οι πολίτες πρέπει να μπορούν να μαθαίνουν και να εργάζονται παντού στην Ευρώπη και να αξιοποιούν πλήρως τα προσόντα τους όπου κι αν βρίσκονται. Στον τομέα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ιδίως, αίρονται ήδη τα εμπόδια της κινητικότητας και της αναγνώρισης των προσόντων, τόσο μέσω της Ευρωπαϊκής Ένωσης όσο και μέσω της «διαδικασίας της Μπολόνια», προς ένα συνεκτικό, συμβατό και ελκυστικό χώρο της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Ωστόσο, πρέπει να πραγματοποιηθεί ουσιαστικό έργο πριν οι Ευρωπαίοι μπορέσουν να σπουδάσουν αποτελεσματικά και να εργαστούν ελεύθερα σε όλη την Ευρώπη χωρίς να πρέπει να αντιμετωπίσουν πολύπλοκες και αβέβαιες διαδικασίες για την αναγνώριση των προσόντων τους. Συνεπώς, τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και άλλα εκπαιδευτικά ιδρύματα πρέπει να παροτρυνθούν να αναπτύξουν περισσότερο συμβατά συστήματα προσόντων σε ολόκληρη την Ευρώπη και να συμφωνήσουν όσον αφορά τα στοιχειώδη επίπεδα ποιότητας που απαιτούνται για την αναγνώριση. Η ανάπτυξη κοινών πτυχίων και προσόντων και η δημιουργία συστημάτων επικύρωσης πρέπει να ενθαρρυνθεί, τόσο για να ενθαρρύνει την ποιότητα της Ευρωπαϊκής εκπαίδευσης και κατάρτισης όσο και για να εξασφαλίσει ότι αυτή η ποιότητα γίνεται κατάλληλα κατανοητή και αναγνωρίζεται σε όλο τον κόσμο.

Βασικά θέματα που πρέπει να αντιμετωπιστούν :

- Να βελτιωθεί η αποτελεσματικότητα και να διεκπεραιώνονται έγκαιρα οι διαδικασίες αναγνώρισης για λόγους περαιτέρω σπουδών , κατάρτισης και απασχόλησης σε ολόκληρη την Ευρώπη.
- Να προωθηθεί η συνεργασία μεταξύ αρμόδιων οργανισμών και αρχών με σκοπό την επίτευξη περισσότερης συμβατότητας όσον αφορά τη βεβαίωση της ποιότητας και την πιστοποίηση.
- Να προωθηθεί η διαφάνεια της πληροφόρησης για τις δυνατότητες και τις δομές εκπαίδευσης κατάρτισης εν όψει της δημιουργίας ενός ανοικτού Ευρωπαϊκού χώρου για την εκπαίδευση.
- Να προαχθεί η Ευρωπαϊκή διάσταση της διδασκαλίας και της κατάρτισης.

10.3.9 Συμπέρασμα

Το χρονοδιάγραμμα για όλο το πρόγραμμα εργασίας είναι η δεκαετία έως το 2010. Αυτή είναι επίσης προθεσμία που έχει οριστεί μέσα σε άλλες διαδικασίες , π.χ. η διαδικασία της Μπολόνια με στόχο τη δημιουργία ενός συνεκτικού , συμβατού και ελκυστικού χώρου της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Είναι ένα ρεαλιστικό χρονικό πλαίσιο: οι μεταρρυθμίσεις στην εκπαίδευση τείνουν να έχουν αποτέλεσμα μεσοπρόθεσμα και όχι άμεσα.

Ωστόσο το έργο έχει ήδη αρχίσει και ένα ενδιάμεσο στάδιο που θα επιτευχθεί το 2004:

- Έως τότε θα έχει ξεκινήσει όλο το έργο για όλους τους στόχους και θα έχει φτάσει σε ένα πιο προχωρημένο στάδιο στους τρεις στόχους από τους οποίους άρχισε.
- Πρέπει να έχει ολοκληρωθεί ο κατάλογος των δεικτών συγκριτικής αξιολόγησης σύμφωνα με τους οποίους θα αξιολογηθεί η πρόοδος.
- Αν και οι υποψήφιες χώρες συμμετείχαν στη διαδικασία μόνο από τον Ιούνιο του 2002 , είναι εύλογο να περιμένουμε ότι το πρόγραμμα εργασίας θα έχει επίσης φτάσει στο στάδιο υλοποίησης σε όλες τις χώρες έως το 2004.

Μια ενδιάμεση έκθεση για την υλοποίηση ενός προγράμματος εργασίας για τους στόχους θα υποβληθεί από κοινού από το Συμβούλιο Παιδείας και την Επιτροπή την άνοιξη του 2004, στη διάρκεια της Ιρλανδικής προεδρίας. Θα εξετάσει τη διαδικασία στο σύνολό της και θα αναθεωρήσει τις δραστηριότητες και τα πρώτα αποτελέσματα που επιτεύχθηκαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 11^ο

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ¹⁵

11.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι συντελούμενες, τα τελευταία χρόνια, μεγάλες διαρθρωτικές αλλαγές μοντέλο παραγωγής, όπως αυτό διαμορφώθηκε στην περίοδο της βιομηχανικής επανάστασης, δημιουργούν σήμερα την αναγκαιότητα μιας βαθύτερης επανεξέτασης των ακολουθούμενων παραδοσιακών πολιτικών απασχόλησης.

Η αδιάπνευστη παρουσία 20.000.000 ανέργων στις χώρες της Ε.Ε. σε μια περίοδο που το Α.Ε.Π. στις χώρες αυτές αυξάνει με ρυθμούς που κινούνται κατά μέσο όρο στο 3%, ανατρέπει παραδοσιακές απόψεις που συνέδεσαν το Α.Ε.Π με την αύξηση των θέσεων εργασίας.

Το γεγονός αυτό, σε συνδυασμό με τη διόγκωση του φαινομένου της παρουσίας εκατομμυρίων ξένων εργατών και οικονομικών, θρησκευτικών και πολιτικών λαθρομεταναστών στις χώρες της ΕΕ. έχει διαμορφώσει μια ζοφερή εικόνα στη ευρωπαϊκή αγορά εργασίας.

11.1.1 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ

A. Προγράμματα Εκπαίδευσης

- 1) Πρόγραμμα ΣΩΚΡΑΤΗΣ
- 2) Η Εκπαίδευση καθ' όλη τη Διάρκεια της Ζωής

B. Προγράμματα Επαγγελματικής Κατάρτισης

- 1) Πρόγραμμα LEONARDO DA VINCI
- 2) Πρόγραμμα PETRA
- 3) Πρόγραμμα COMETT
- 4) Πρόγραμμα FORCE
- 5) Πρόγραμμα EUROTECNET
- 6) Πρόγραμμα IRIS
- 7) Πρόγραμμα EYRES

¹⁵ Μούτσης Ν., *ΕΕ-Δίκαιο-Οικονομία- Πολιτική*, Εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 1999.

11.1.2 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΙΣΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΕΥΚΑΙΡΙΩΝ¹⁶

Οι ανταγωνιστικές συνθήκες που επικρατούν στις οικονομίες και στις αγορές εργασίας στη σημερινή εποχή περιορίζουν σημαντικά τις ευκαιρίες απασχόλησης για τα άτομα που εμφανίζουν κάποια σωματική, ψυχική ή και κοινωνική μειονεκτικότητα. Ο κυριότερος παράγοντας διόγκωσης των ανισοτήτων θεωρείται η αύξηση του ποσοστού ανεργίας, κυρίως από την συρρίκνωση του πρωτογενούς τομέα, την αναδιάρθρωση της μεταποιητικής βιομηχανίας, τον μεγάλο αριθμό μεταναστών και την αύξηση του ποσοστού συμμετοχής των γυναικών στο εργατικό δυναμικό είναι μερικοί από τους παράγοντες που συνήθως αναφέρονται ως παράγοντες που συνέβαλαν στην αύξηση της ανεργίας.

11.1.2.1 Στόχοι και στρατηγική της κοινοτικής πρωτοβουλίας EQUAL

Πρωταρχικός στόχος της Κοινοτικής πρωτοβουλίας EQUAL είναι η ανάπτυξη και η προώθηση νέων τρόπων και πρακτικών στον τομέα της απασχόλησης για την αντιμετώπιση κάθε μορφής διακρίσεων και ανισοτήτων που βιώνουν όσοι επιζητούν πρόσβαση στην αγορά εργασίας ή βρίσκονται ήδη σ' αυτήν, αξιοποιώντας τις εμπειρίες των Πρωτοβουλιών ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ και ADAPT. Η Πρωτοβουλία θα υλοποιηθεί μέσω Αναπτυξιακών Συμπράξεων που μπορεί να καθιερωθούν σε τοπικό, περιφερειακό ή και κλαδικό επίπεδο.

Στρατηγικός στόχος της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας EQUAL, όπως σχεδιάστηκε και ανακοινώθηκε από την Επιτροπή, είναι να λειτουργήσει ως δοκιμαστικό έδαφος για την ανάπτυξη και τη διάδοση νέων τρόπων για την εφαρμογή πολιτικών στον τομέα της απασχόλησης, προκειμένου να αντιμετωπισθεί κάθε μορφή διακρίσεων και ανισοτήτων.

Ειδικότερα, το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα στοχεύει:

- Στη διευκόλυνση της πρόσβασης και της επιστροφής στην αγορά εργασίας των ατόμων που έχουν δυσκολίες ένταξης /επανένταξης στην απασχόληση και στην καταπολέμηση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας στην αγορά εργασίας.
- Στη βελτίωση της πρόσβασης στη διαδικασία δημιουργίας μιας επιχείρησης, μέσω της παροχής των αναγκαίων υποστηρικτικών μέσων, καθώς και την ενίσχυση της κοινωνικής οικονομίας με επίκεντρο τη βελτίωση της ποιότητας των θέσεων

¹⁶ www.ypakp.gr

εργασίας και την ενεργό συμμετοχή ατόμων που έχουν δυσκολίες πρόσβασης στην αγορά εργασίας.

- Στη προώθηση της δια βίου μάθησης και των εργασιακών πρακτικών ενσωμάτωσης, οι οποίες ενθαρρύνουν την πρόληψη και την παραμονή αυτών που πλήττονται από διακρίσεις και ανισότητα στην αγορά εργασίας.
- Στην υποστήριξη της προσαρμοστικότητας των εταιριών και των εργαζομένων στις διαρθρωτικές οικονομικές αλλαγές και στη χρήση της τεχνολογίας της πληροφορίας και άλλων νέων τεχνολογιών.
- Στην ενθάρρυνση της κατάργησης του επαγγελματικού διαχωρισμού, καθώς και στο συνδυασμό οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής.
- Στην υποστήριξη της κοινωνικής ένταξης των αιτούντων άσυλο.
- Στην αποτελεσματική εφαρμογή, διαχείριση και διάδοση της πρωτοβουλίας.

Τα κράτη-μέλη και η επιτροπή συγχρηματοδοτούν την κοινοτική πρωτοβουλία EQUAL.

11.1.2.2 Υποπρογράμματα, θεματικά πεδία προτεραιότητας και κύριες δράσεις

- *Πρόσβαση για όλους στη διαδικασία δημιουργίας μιας επιχείρησης:*

Σκοπός του μέτρου είναι η προώθηση της επιχειρηματικής δραστηριότητας μειονεκτουσών κοινωνικών ομάδων μέσω της βελτίωσης των δομών και υπηρεσιών στήριξης της επιχειρηματικότητας και της πρόσβασης σε αυτές καθώς και μέσω της εφαρμογής ειδικών ενεργειών διευκόλυνσης της ίδρυσης και λειτουργίας νέων επιχειρήσεων. Το μέτρο επιδιώκει τη διασύνδεση και ενίσχυση των υφιστάμενων δομών συμβουλευτικής και υποστήριξης πολλαπλών κατηγοριών αποκλεισμένων ή μειονεκτουσών ομάδων, τη βελτίωση των εργαλείων υποστήριξης της επιχειρηματικότητας τους και τη δικτύωση και συντονισμό μεταξύ όλων των τοπικών φορέων που εμπλέκονται σε θέματα επιχειρηματικότητας.

- *Ενίσχυση της κοινωνικής οικονομίας:*

Σκοπός του μέτρου είναι η προώθηση της απασχόλησης ομάδων που αντιμετωπίζουν προβλήματα πρόσβασης και διακρίσεων στην αγορά εργασίας μέσω της ενίσχυσης/ανάπτυξης του τομέα της κοινωνικής οικονομίας και της αξιοποίησης των ευκαιριών απασχόλησης σε αυτό. Το μέτρο υποστηρίζει την διαμόρφωση κατάλληλου επιχειρηματικού πλαισίου περιβάλλοντος για τη διευκόλυνση της

επιχειρηματικής δράσης και προβλέπει την προώθηση του επιχειρηματικού πνεύματος, του επαγγελματισμού των απασχολουμένων στον κοινωνικό τομέα και τέλος, την αναγνώριση και αναβάθμιση των νέων ειδικοτήτων.

- *Διευκόλυνση της πρόσβασης και της επιστροφής στην αγορά εργασίας:*

Στόχος του παρόντος μέτρου είναι να προωθήσει νέου τύπου προσεγγίσεις για τη στήριξη των ομάδων που υφίστανται διακρίσεις στην αγορά εργασίας, οι οποίες να συνδυάζουν, όχι μόνο διαφορετικού τύπου υπηρεσίες (προσανατολισμός, κατάρτιση, τοποθέτηση), αλλά και την εξατομικευμένη καθοδήγηση με αξιοποίηση όλων των συστημάτων πληροφόρησης και ανάπτυξης των δεξιοτήτων των ατόμων αυτών που βρίσκονται στην ανεργία.

- *Καταπολέμηση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας.*

Το παρόν μέτρο αποσκοπεί στην καταπολέμηση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας μέσω επιλεκτικών παρεμβάσεων που θα καλλιεργούν την αποδοχή της διαφορετικότητας και θα προωθούν το πρότυπο μιας πολύ-πολιτισμικής κοινωνίας, για την οποία η συνύπαρξη διαφορετικών εθνικών, γλωσσικών και θρησκευτικών παραδόσεων αποτελεί στοιχείο εμπλουτισμού της. Το μέτρο αναμένεται να ωφελήσει άμεσα ή έμμεσα, μετανάστες, παλινοστούντες, πρόσφυγες, εθνικές μειονότητες, τσιγγάνους και γενικά όσους υπόκεινται σε διακρίσεις στους χώρους δουλειάς αλλά και ευρύτερα στην κοινωνία, λόγω της εθνικής ή φυλετικής τους ταυτότητας.

- *Προώθηση της δια βίου μάθησης και των εργασιακών πρακτικών ενσωμάτωσης, οι οποίες ενθαρρύνουν την πρόληψη και τη διατήρηση αυτών που πλήττονται από τις διακρίσεις και ανισότητα στην αγορά εργασίας:*

Το παρόν μέτρο έχει διττό στόχο. Κατ' αρχήν μέσω των υλοποιούμενων ενεργειών θα επιδιωχθεί να διαδοθεί και να εμπεδωθεί η κουλτούρα της εκπαίδευσης στις επιχειρήσεις και ιδιαίτερα τις μικρομεσαίες και να αξιοποιηθούν με καινοτόμο τρόπο νέες τεχνολογικές εφαρμογές στην κατάρτιση, κυρίως δε αυτές που συνδέονται με την πληροφορική και το διαδίκτυο. Ταυτόχρονα, η υλοποίηση του μέτρου αποσκοπεί στην υπέρβαση συγκεκριμένων εμποδίων πρόσβασης στην αγορά εργασίας ατόμων που προέρχονται από μειονεκτούσες ομάδες, μέσω παροχής δυνατοτήτων εκπαίδευσης και δημιουργίας συστημάτων και υποστηρικτικών μηχανισμών εντός και εκτός των επιχειρήσεων που να διευκολύνουν την επαγγελματική τους ένταξη.

- *Υποστήριξη της προσαρμοστικότητας των εταιριών και των εργαζομένων στις διαρθρωτικές οικονομικές αλλαγές και στη χρήση της τεχνολογίας της πληροφορίας και άλλων νέων τεχνολογιών.*

Με το συγκεκριμένο Μέτρο επιδιώκεται η προώθηση και η πιλοτική εφαρμογή ευέλικτων τρόπων παραγωγής και οργάνωσης της εργασίας, κυρίως σε ότι αφορά στις παραγωγικές μεθόδους, το χρόνο και τον τόπο παροχής εργασίας, καθώς και στο συνδυασμό της εργασίας με τις διαδικασίες κατάρτισης.

- *Προώθηση της μερικής απασχόλησης και επανένταξη των μακροχρόνιων ανέργων:*

Σε αρκετά κράτη - μέλη η μείωση του εργάσιμου χρόνου και η αύξηση του μοιράσματος της ίδιας εργασίας θεωρείται ως ένας τρόπος αύξησης της απασχόλησης και καταπολέμησης της ανεργίας.

- *Συνδυασμός οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής:*

Το παρόν μέτρο αποσκοπεί στη συμφιλίωση της οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής μέσω της ανάπτυξης φιλικών προς την οικογένεια μορφών οργάνωσης της εργασίας για γυναίκες και άνδρες, καθώς και μέσω της αναβάθμισης των δεξιοτήτων των γυναικών που έχουν απομακρυνθεί από την απασχόληση λόγω οικογενειακών υποχρεώσεων.

- *Ενθάρρυνση της κατάρτισης του επαγγελματικού διαχωρισμού:*

Το παρόν μέτρο στοχεύει στην καταπολέμηση του επαγγελματικού διαχωρισμού βάσει του φύλου, μέσω της εφαρμογής ειδικών ενεργειών για την ενίσχυση της ενσωμάτωσης της αρχής της ισότητας στο χώρο εργασίας, καθώς και για την προώθηση γυναικών σε υψηλές θέσεις της επαγγελματικής ιεραρχίας.

- *Υποστήριξης Ειδικές δράσεις της Κ.Π EQUAL:*

Το παρόν μέτρο αποσκοπεί στην παροχή συμβουλών και εξειδικευμένης υποστήριξης στις Αναπτυξιακές Συμπράξεις, ώστε να ανταποκριθούν στις τεχνικές και ποιοτικές προδιαγραφές υλοποίησης των χρηματοδοτούμενων έργων.

- *Τεχνική βοήθεια για τη διοικητική και υποστήριξη και χρηματοδοτική υποστήριξη της πρωτοβουλίας:*

Το συγκεκριμένο μέτρο αφορά τις διαχειριστικές και οικονομικές λειτουργίες της τεχνικής βοήθειας και των οργάνων που ορίζονται ως αρμόδια για την προετοιμασία, παρακολούθηση και έλεγχο εφαρμογής της πρωτοβουλίας και του Επιχειρησιακού Προγράμματος.

- *Συμπληρωματικές δράσεις τεχνικής βοήθειας:*

Στο μέτρο αυτό περιλαμβάνονται οι μη καλυπτόμενες από τα προηγούμενα δύο μέτρα δράσεις, οι οποίες είναι απαραίτητες για την ολοκληρωμένη υποστήριξη του Ε.Π. και την αξιοποίηση των αποτελεσμάτων των προγραμμάτων.

11.2 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ¹⁷

Τα προγράμματα τα οποία προωθούνται στην Ελλάδα αναφέρονται στο εθνικό σχέδιο δράσης για την απασχόληση και υλοποιούνται από τον ΟΑ.Ε.Δ (οργανισμός απασχόλησης εργατικού δυναμικού) και τα υπουργεία εργασίας και κοινωνικών ασφαλίσεων και ανάπτυξης.

11.2.1 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ STAGE

Είναι πρόγραμμα που αφορά την απόκτηση εργασιακής εμπειρίας ανέργων πτυχιούχων Α.Ε.Ι και Τ.Ε.Ι, διπλωμάτων Ι.Ε.Κ, απόφοιτοι Ε.Π.Λ, Τ.Ε.Λ και σχολών του Ο.Α.Ε.Δ. Αυτό το πρόγραμμα σαν στόχο έχει την προσφορά εμπειρίας στους νεοεισερχόμενους στην αγορά εργασίας και στην προσαρμογή των επαγγελματικών τους προσόντων στις εξελίξεις της αγοράς εργασίας.

11.2.2 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΝΕΟΥΣ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΜΑΚΡΟΧΡΟΝΙΑ ΑΝΕΡΓΟΥΣ

Στόχος είναι να εξασφαλιστούν οι προϋποθέσεις σε κάθε νέο άτομο, αλλά και στους μακροχρόνια ανέργους για την αποτελεσματική τους ένταξη σε θέση εργασίας.

Πως θα το πετύχουμε:

- Με τον εκσυγχρονισμό και την ενίσχυση της λειτουργίας των δημόσιων υπηρεσιών απασχόλησης και παρακολούθησης της αγοράς εργασίας.
- Με την προώθηση των ανέργων στην αγορά εργασίας, με ιδιαίτερη έμφαση στην εξατομικευμένη υποστήριξη κάθε ανέργου μέσα από ΚΠΑ (Κέντρα παρακολούθησης της απασχόλησης).
- Με την ανάπτυξη προγραμμάτων επαγγελματικής κατάρτισης ανέργων που έχουν σχεδιαστεί σύμφωνα με τις ανάγκες της τοπικής αγοράς εργασίας.

¹⁷ www.oaed.gr

- Με την υλοποίηση προγραμμάτων κατάρτισης και απασχόλησης ανέργων προσανατολισμένα, μεταξύ άλλων σε νέους τομείς.

11.2.3 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΝΕΡΓΩΝ ΠΟΥ ΒΡΙΣΚΟΝΤΑΙ ΠΛΗΣΙΟΝ ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΗΣ

Το πρόγραμμα αυτό απευθύνεται σε ιδιωτικές επιχειρήσεις και σε επιχειρήσεις του ευρύτερου δημοσίου τομέα για την απασχόληση ηλικιωμένων ανθρώπων που βρίσκονται στο στάδιο πλησίον της σύνταξης.

Συγκεκριμένα επιχειρήσεις μπορούν να προσλάβουν ανθρώπους οι οποίοι προκειμένου να συμπληρώσουν προϋποθέσεις συνταξιοδότησης επιδοτούνται. Σε αυτό το πρόγραμμα εντάσσονται άνεργοι για τους οποίους υπολείπονται μέχρι 1.500 ένησημα και 5 χρόνια εργασίας προκειμένου να συνταξιοδοτηθούν.

Η διάρκεια του προγράμματος ορίζεται σε 60 μήνες με ελάχιστο αριθμό 18 ημέρες απασχόλησης μηνιαίως. Το ποσό επιχορήγησης είναι 17,6 ευρώ για τους πρώτους 24 μήνες και 20.5 ευρώ για τους επόμενους 36 μήνες. Ειδικά για τις εποχιακές επιχειρήσεις με αντικείμενο δραστηριότητας την μεταποίηση αγροτικών προϊόντων η διάρκεια της επιχορήγησης κυμαίνεται από 1 έως 6 μήνες κατ' έτος και μέχρι 5 έτη εφόσον προσληφθούν άνεργοι που τους υπολείπονται μέχρι 750 ένησημα και μέχρι 5 έτη εργασίας για την συμπλήρωση των προϋποθέσεων συνταξιοδότησης τους. Για τις επιχειρήσεις που θα απασχολήσουν μισθωτούς με μειωμένο ωράριο εργασίας από 4 ώρες και άνω ημερησίως το ποσό της επιχορήγησης ανέρχεται σε 10.2 ευρώ για τους πρώτους 24 μήνες και 11.7 ευρώ για τους υπόλοιπους 36. Κάθε επιχείρηση που εντάσσεται στο πρόγραμμα αυτό έχει κάποιες δεσμεύσεις.

Πιο συγκεκριμένα:

- Να μην έχει απολύσει προσωπικό τους προηγούμενους 3 μήνες που προηγούνται του μηνός υποβολής της αίτησης της επιχείρησης στο πρόγραμμα ή τον έχει απολύσει, να το έχει αντικαταστήσει με ισάριθμες προσλήψεις.
- Οι άνεργοι που θα προσλάβει να είναι εγγεγραμμένοι στα μητρώα ανέργων του Ο.Α.Ε.Δ για ένα τουλάχιστον μήνα ή να είναι επιδοτούμενοι άνεργοι, δηλαδή να εισπράττουν από το ταμείο ανεργίας το επίδομα ανεργίας.
- Να είναι Έλληνες υπήκοοι ή να είναι υπήκοοι κρατών-μελών της ευρωπαϊκής ένωσης ή ομογενείς που απασχολούνται μόνιμα στην Ελλάδα.

11.2.4 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΝΕΩΝ ΘΕΣΕΩΝ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Το πρόγραμμα αυτό εντάσσεται στο ευρύτερο πλαίσιο παρεμβατικών μέτρων που προωθεί ο Ο.Α.Ε.Δ από τα μέσα της δεκαετίας του 1980 και που η λειτουργία του αναπτύχθηκε από τότε μέχρι και σήμερα. Με το πρόγραμμα αυτό ενθαρρύνονται οι επιχειρήσεις να δημιουργήσουν νέες θέσεις εργασίας προσλαμβάνοντας προσωπικό, δηλαδή στηρίζει οικονομικά τον εργοδότη προκειμένου να μπορέσει να διευρύνει τις δραστηριότητες του ώστε να του είναι απαραίτητη η πρόσληψη ατόμων. Η χρονική διάρκεια του προγράμματος είναι ετήσια, δηλαδή κάθε χρόνο ανανεώνεται με έκδοση νέας υπουργικής απόφασης. Απευθύνεται σε ιδιωτικές επιχειρήσεις, τοπικής αυτοδιοίκησης, συνεταιρισμούς, αστικές εταιρίες, επαγγελματικά σωματεία, ενώσεις και σε εργοδότες που δραστηριοποιούνται στον πολιτιστικό τομέα

Σ' αυτό δεν περιλαμβάνονται :κρατικοί φορείς, όλες γενικά οι τράπεζες, όλες οι Δ.Ε.Κ.Ο και οι θυγατρικές τους, οι Ε.Π.Α.Ε, οι Π.Α.Ε, τα αθλητικά σωματεία, τα κόμματα, οι επιχειρήσεις που έχουν σχέση με τυχερά παιχνίδια και οι επιχειρήσεις που λειτουργούν αποκλειστικά βραδινές ώρες. Επίσης δεν επιχορηγούνται εργοδότες για το κατ' οίκον απασχολούμενο προσωπικό,

Όσον αφορά τους προσλαμβανόμενους απευθύνεται σε ανέργους ηλικίας 18 έως 60 ετών.

Για την υπαγωγή των επιχειρήσεων στο πρόγραμμα θα πρέπει:

- Να μην έχει γίνει μείωση προσωπικού στην επιχείρηση κατά το εξάμηνο που προηγείται του μήνα υποβολής της αίτησης.
- Οι προσλαμβανόμενοι να είναι επιδοτούμενοι άνεργοι ή εγγεγραμμένοι στα μητρώα ανέργων του Ο.Α.Ε.Δ. να έχουν ελληνική υπηκοότητα ή την υπηκοότητα κράτους - μέλους της Ε.Ε. ή να είναι Έλληνες ομογενείς που απασχολούνται νόμιμα στην Ελλάδα.
- Οι προσλαμβανόμενοι να μην συνδέονται με συγγένεια ά βαθμού με τον εργοδότη.

Οι παροχές του προγράμματος είναι ποσό ημερήσιας επιχορήγησης το οποίο μεταβάλλεται από χρόνο σε χρόνο αυξητικά για κάθε μέρα πλήρους απασχόλησης και σε περίπτωση που ο μισθωτός απασχοληθεί από 4 ώρες και άνω και λιγότερο των 8ωρών επιχορηγείται με το ήμισυ του εκάστοτε οριζόμενου ποσού ημερησίας επιχορήγησης.

Η επιχείρηση δεσμεύεται να διατηρήσει για όλο το χρόνο της επιχορήγησης που είναι από 18 έως 24 μήνες το προσωπικό που προσέλαβε με επιχορήγηση, αλλά και αυτό που απασχολούσε αν απασχολούσε πριν ενταχθεί στο πρόγραμμα.

Παρέχεται το δικαίωμα αντικατάστασης ατόμου με άλλο άτομο αρκεί να διατηρηθεί σταθερή αριθμητικά η δύναμη της επιχείρησης στο προσωπικό. Σε περίπτωση που δεν τηρήσει η επιχείρηση την δεσμεύει αυτή να επιστρέψει τα χρήματα που έχει εισπράξει μέχρι την χρονική στιγμή που καταστρατήγησε τους όρους του προγράμματος. Επίσης, υποχρεωτική δέσμευση της είναι η ασφάλιση των εργαζομένων της στο Ι.Κ.Α. και η κατανομή των νομίμων αποδοχών σε κάθε εργαζόμενο σύμφωνα με τις ισχύουσες συλλογικές συμβάσεις.

Οι επιχειρήσεις που έχουν συνταχθεί μία φορά στο παραπάνω μπορούν να ενταχθούν και το επόμενο έτος με την προϋπόθεση ότι θα προσλάβουν επιπλέον προσωπικό από αυτό που απασχολούσαν την πρώτη φορά ένταξης.

Για τις περιοχές με υψηλότερο δείκτη (Αχαΐα, Βοιωτία, Δράμα, Ημαθία, Κοζάνη, Μαγνησία, Φλώρινα, δυτικές περιοχές Αθήνας και δυτικές περιοχές Πειραιά) έχει δημιουργηθεί ειδικό πρόγραμμα επιχορήγησης επιχειρήσεων περιοχών που έχουν ενταχθεί στα τοπικά σύμφωνα απασχόλησης (Τ.Σ.Α). Σε αυτά τα Τ.Σ.Α. αυξάνεται το ημερήσιο ποσό επιχορήγησης και ο αντίστοιχος χρόνος επιχορήγησης προκειμένου να δημιουργηθούν περισσότερα κίνητρα πρόσληψης ατόμων σε περιοχές με αρκετά υψηλό δείκτη ανεργίας.

Στην ίδια κατηγορία προγραμμάτων περιλαμβάνεται και το πρόγραμμα νέων θέσεων εργασίας (Ν.Θ.Ε.) στον πολιτιστικό τομέα, δηλαδή πολιτιστική κληρονομιά, μουσικές παραστάσεις, τέχνες εικαστικές και γραφικές, βιβλία, βιβλιοθήκες και πολιτιστικό τουρισμό.

Το πρόγραμμα αυτό έχει σχεδόν τις ίδιες προϋποθέσεις με το πρόγραμμα Ν.Θ.Ε. μόνο με μερικές διαφορές. Συγκεκριμένα: ο χρόνος επιχορήγησης της επιχείρησης για κάθε προσλαμβανόμενο άνεργο είναι από 4 έως 22 μήνες.

Η επιχείρηση δεσμεύεται να μην έχει μειώσει το προσωπικό της τους προηγούμενους 3 μήνες. Σε αυτό το πρόγραμμα δεν είναι δυνατόν να ενταχθούν επιχειρήσεις που παρέχουν ψυχαγωγία μαζικού χαρακτήρα όπως νυχτερινά κέντρα διασκέδασης, αναψυκτήρια κ.α.

Άλλο πρόγραμμα της ίδιας κατηγορίας είναι η πρόσληψη ανέργων που έχουν πληγεί από σεισμούς στις 7/9/99 και αφορά μόνο το λεκανοπέδιο Αττικής. Το

πρόγραμμα αυτό απευθύνεται και σε επιχειρήσεις πληγείσες από σεισμό και σε ανέργους που προέρχονται από πληγείσες περιοχές.

Σε όλα τα παραπάνω προγράμματα νέων θέσεων εργασίας το ποσό της επιχορήγησης καταβάλλεται ανά τρίμηνο αφού η επιχείρηση καταθέτει στις αρμόδιες υπηρεσίες τα απαιτούμενα δικαιολογητικά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 12

Η ΚΕΥΝΣΙΑΝΗ ΘΕΩΡΙΑ (ΘΕΩΡΙΑ ΚΕΥΝΣ) ΚΑΙ Η ΑΝΤΙΘΕΤΗ ΑΠΟΨΗ ΤΩΝ ΜΟΝΕΤΑΡΙΣΤΩΝ

12.1 Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΚΕΥΝΣ¹⁸

Ο John Maynard Keynes (1883-1946) δημοσίευσε το 1936 το βιβλίο του *General Theory of Employment: Interest and Money* (London: Macmillan, 1936), με το οποίο προκάλεσε επανάσταση στην οικονομική επιστήμη. Ο Κέυνς προήγαγε σημαντικά τη μακροοικονομική. Το κεντρικό σημείο της συμβολής του Κέυνς είναι η διαπίστωση ότι η οικονομία δεν λειτουργεί απαραίτητα σε κατάσταση ισορροπίας με πλήρη απασχόληση των παραγωγικών συντελεστών, αλλά μπορεί να υπάρχει (και συνήθως υπάρχει) ισορροπία με παραγωγή προϊόντος μικρότερου από το μέγιστο δυνατό και συνεπώς με ανεργία. Στην περίπτωση αυτή, συμφωνά με τον Κέυνς, μπορεί και πρέπει να παρέμβει το κράτος με μέτρα πολιτικής για να αυξηθεί η συνολική ζήτηση στην οικονομία και να λειτουργήσει έτσι με μεγαλύτερη απασχόληση των παραγωγικών συντελεστών της.

12.1.1 ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΑΠΛΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ ΤΟΥ ΚΕΥΝΣ¹⁹

Γενικά

Ένα από τα κυριότερα θέματα που εξετάζονται στη Μακροοικονομική είναι η εξήγηση των βραχυχρόνιων διακυμάνσεων του προϊόντος και του εισοδήματος γύρω από το φυσικό προϊόν, δηλαδή γύρω από το μέγιστο προϊόν που μπορεί να παράγει μια οικονομία με τους δεδομένους παραγωγικούς συντελεστές και την τεχνολογία που διαθέτει. Το κύριο χαρακτηριστικό του υποδείγματος που παρουσιάστηκε από τον Keynes είναι η έμφαση που δίδεται στη σημασία της συνολικής δαπάνης για τον προσδιορισμό του μεγέθους του προϊόντος και του εισοδήματος μιας οικονομίας στο βραχυχρόνιο διάστημα.

Στο υπόδειγμα του Keynes, οι τιμές και οι μισθοί παρουσιάζουν ακαμψία προς τα κάτω και δε βρίσκονται στο επίπεδο εκείνο που εξισορροπεί την προσφορά με τη ζήτηση. Λόγω της ακαμψίας αυτής η παραγωγή προϊόντος και η απασχόληση

¹⁸ Πετράκη-Κωττή Α., Κωττής Γ., *Σύγχρονη Μακροοικονομική*, Εκδ. Μπένου, Αθήνα 2000.

¹⁹ Πετράκη-Κωττή Α., Κωττής Γ., *Μακροοικονομική Θεωρία και Πολιτική*, Εκδ. Παπαζήση

βρίσκονται σε επίπεδα χαμηλότερα από εκείνα που ισορροπούν τις αντίστοιχες αγορές. Υπάρχει δηλαδή πλεονάζουσα, προσφορά και για τον λόγο αυτόν το προϊόν και η απασχόληση μεταβάλλονται όταν μεταβάλλεται η συνολική δαπάνη για το προϊόν.

Όπως έχει αναφερθεί το υπόδειγμα του Keynes παρουσιάστηκε στο βιβλίο του Γενική Θεωρία Απασχόλησης Τόκου και Χρήματος το 1936, το οποίο αναφέρεται απλώς ως Γενική θεωρία. Η δημοσίευση του βιβλίου αυτού έφερε επανάσταση στην επικρατούσα μέχρι τότε οικονομική σκέψη και αποτελεί ορόσημο στην εξέλιξη της Μακροοικονομικής. Η Θεωρία του Keynes διαμορφώθηκε σε μια περίοδο κατά την οποία τόσο η Ευρώπη όσο και η Αμερική μαστίζονταν από σοβαρή οικονομική ύφεση και εκτεταμένη ανεργία. Η ανάλυση των αιτίων των προβλημάτων αυτών καθώς και η αναζήτηση μέτρων πολιτικής για την αντιμετώπιση τους είχαν αποτελέσει αντικείμενο πολλών συζητήσεων μεταξύ των οικονομολόγων της εποχής εκείνης χωρίς όμως ικανοποιητικά αποτελέσματα. Σύμφωνα με την κλασική θεωρία, που επικρατούσε μέχρι τότε, η ανεργία οφειλόταν στις παρεμβάσεις στην ελεύθερη λειτουργία, του μηχανισμού της αγοράς, οι οποίες εμπόδιζαν τη μείωση των μισθών. Υποστηριζόταν ότι ενώ είχε μειωθεί η ζήτηση για εργασία, οι μισθοί δεν είχαν υποστεί την απαιτούμενη μείωση ώστε να εξασφαλιστεί ισορροπία στην αγορά εργασίας και να εξαλειφθεί έτσι η ανεργία. Η κλασική θεωρία όμως αδυνατούσε να εξηγήσει ποιοι ήταν οι παράγοντες που είχαν προκαλέσει τη μείωση της ζήτησης για εργασία, που καθιστούσε αναγκαία τη μείωση των μισθών. Ως μέτρο πολιτικής για την καταπολέμηση της ανεργίας, οι κλασικοί είχαν προτείνει τη μείωση των μισθών αλλά σε περιπτώσεις που είχε γίνει μείωση δεν είχε επιτευχθεί το επιθυμητό αποτέλεσμα.

Ορισμένοι οικονομολόγοι και πολιτικοί της εποχής εκείνης είχαν υποστηρίξει ότι θα έπρεπε να χρησιμοποιηθούν ορισμένα συγκεκριμένα μέτρα πολιτικής, όπως π.χ. ήταν η αύξηση των κρατικών δαπανών για να αυξηθεί η συνολική δαπάνη και με τον τρόπο αυτό να τονωθεί η οικονομική δραστηριότητα. Τέτοιου είδους όμως προτάσεις δεν ήταν δυνατόν να γίνουν αποδεκτές, γιατί ήταν αντίθετες προς την κρατούσα οικονομική ορθοδοξία και δεν στηρίζονταν θεωρητικά. Ο Keynes υποστήριξε ότι ο λόγος που η κρατούσα θεωρία δεν ήταν δυνατό να εξηγήσει την τότε οικονομική πραγματικότητα ήταν η παράβλεψη του σημαντικού ρόλου που έπαιζε η συνολική δαπάνη στον προσδιορισμό του προϊόντος και της απασχόλησης.

Ο Keynes επιδίωξε να δείξει με τη θεωρία του ότι η συνολική δαπάνη για το προϊόν μιας οικονομίας μπορεί να είναι μικρότερη από το μέγιστο προϊόν που μπορεί να παραχθεί και αυτά έχει ως αποτέλεσμα τη μείωση του προϊόντος σε επίπεδο χαμηλότερο από το μέγιστο δυνατόν. Όταν το προϊόν είναι μικρότερο από το μέγιστο δυνατόν, η απασχόληση θα είναι επίσης μικρότερη από τη μέγιστη δυνατή και αυτό σημαίνει εμφάνιση ανεργίας.

Σύμφωνα με τη θεωρία του Keynes, αν η συνολική δαπάνη είναι μικρότερη από το μέγιστο προϊόν, το προϊόν θα βρεθεί σε επίπεδο χαμηλότερο από εκείνο που μπορεί να παραχθεί με πλήρη απασχόληση και θα παρατηρηθεί ύφεση και ανεργία. Στην περίπτωση αυτή, δεν υπάρχει δυνατότητα να δημιουργηθεί αυτόματα κάποια ενδογενής δύναμη που θα φέρει την οικονομία σε υψηλότερο επίπεδο απασχόλησης. Μόνον αν παρέμβει το κράτος με την κατάλληλη δημοσιονομική πολιτική δηλαδή την αύξηση των δημοσίων δαπανών ή τη μείωση των φόρων θα μπορούσε να ωθηθεί η οικονομία σε ένα υψηλότερο επίπεδο απασχόλησης. Κατ' αναλογία, σε περίπτωση που η συνολική δαπάνη στην οικονομία ήταν μεγαλύτερη από το μέγιστο προϊόν, η δημοσιονομική πολιτική θα έπρεπε να κινηθεί προς την αντίθετη κατεύθυνση, δηλαδή να μειωθούν οι δημόσιες δαπάνες ή να αυξηθούν οι φόροι. Επίσης, θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί και η νομισματική πολιτική δηλαδή στην περίπτωση ύφεσης να αυξηθεί η προσφορά χρήματος και να μειωθεί το επιτόκιο, ώστε να αυξηθεί η δαπάνη για επένδυση και να τονωθεί έτσι η ζήτηση για το προϊόν. Ο Keynes όμως ανέλυσε ορισμένες περιπτώσεις που η νομισματική πολιτική γινόταν ανίσχυρη και, συνεπώς, αναποτελεσματική²⁰.

12.1.2 Η ΑΠΛΗ ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ KEYNES

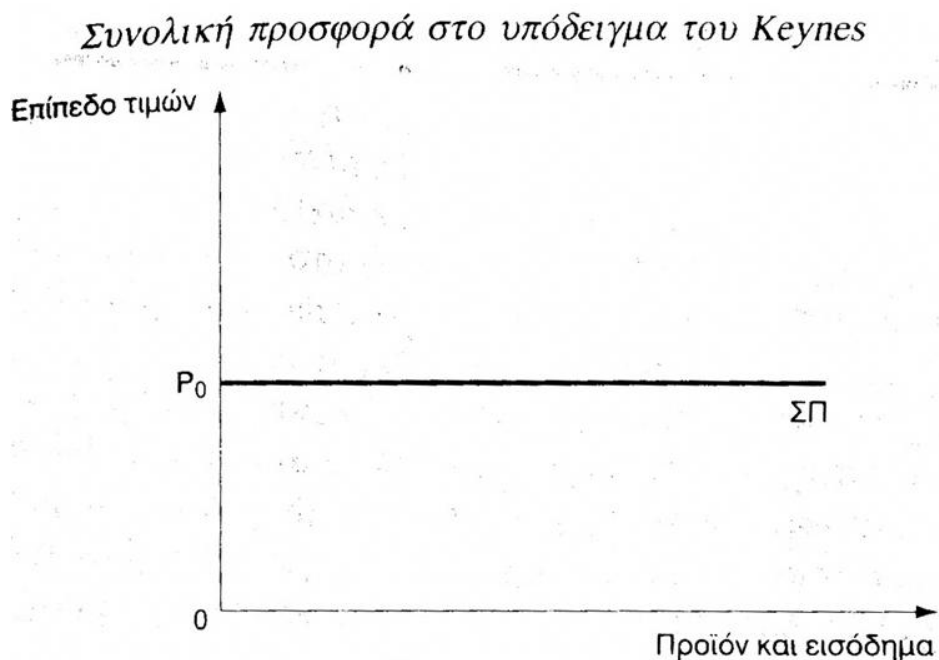
Βασικό στοιχείο στο υπόδειγμα του Keynes είναι η ισότητα που πρέπει να υπάρχει μεταξύ της συνολικής δαπάνης και του μέγιστου προϊόντος που μπορεί να παραχθεί στην οικονομία με βάση τους υπάρχοντες παραγωγικούς συντελεστές και τη δεδομένη τεχνολογία. Αν η συνολική δαπάνη για το προϊόν της οικονομίας είναι μικρότερη από το μέγιστο προϊόν, ένα μέρος του παραγόμενου προϊόντος δεν θα είναι δυνατόν να απορροφηθεί από τη ζήτηση. Αυτό θα οδηγήσει σε συσσώρευση ανεπιθύμητων αποθεμάτων, μείωση της παραγωγής, και, συνεπώς, της απασχόλησης, και οικονομική ύφεση.

²⁰ Η παρουσίαση του απλού υποδείγματος του Keynes γίνεται αρκετά συνοπτικά, διότι το θέμα αυτό καλύπτεται διεξοδικά σε εισαγωγικά συγγράμματα. Για περισσότερα, βλ. Α. Πετράκη-Κώττη και Γ. Χρ. Κώττη, *Σύγχρονη Μακροοικονομική*. Εκδόσεις Μπένου, 2000

Μια βασική υπόθεση στη θεωρία του Keynes είναι ότι το επίπεδο των μισθών και των τιμών παραμένει σταθερό και δεν μεταβάλλεται όταν μεταβάλλεται η συνολική δαπάνη και το προϊόν. Έτσι, δεν γίνεται διάκριση μεταξύ ονομαστικών και πραγματικών μεγεθών. Μία άλλη σημαντική υπόθεση είναι ότι υπάρχουν αχρησιμοποίητοι παραγωγικοί συντελεστές και οι επιχειρήσεις είναι πρόθυμες να προσφέρουν στο επίπεδο τιμών που επικρατεί στην αγορά οποιοδήποτε μέγεθος προϊόντος ζητείται. Οι δύο αυτές υποθέσεις συνδέονται με τον χαρακτήρα του υποδείγματος του Keynes το οποίο διαμορφώθηκε σε περίοδο οικονομικής ύφεσης. Στο υπόδειγμα του Keynes, για απλοποίηση της ανάλυσης, γίνεται η υπόθεση ότι η οικονομία είναι κλειστή και ότι δεν υπάρχουν αποσβέσεις, έμμεσοι φόροι και αδιανέμητα κέρδη ανωνύμων εταιρειών.

Με βάση τις υποθέσεις που έγιναν από τον Keynes, η συνολική προσφορά προϊόντος στην οικονομία μπορεί να συμβολιστεί με μια οριζόντια γραμμή, όπως αυτή που παρουσιάζεται στο Διάγραμμα. Η γραμμή αυτή ξεκινάει από το επίπεδο τιμών P_0 που είναι το δεδομένο επίπεδο που επικρατεί στην αγορά. Γίνεται η υπόθεση ότι σ' αυτό το επίπεδο τιμών οι επιχειρήσεις θα επιδιώξουν να ικανοποιήσουν οποιοδήποτε επίπεδο ζήτησης προκύψει.

Διάγραμμα 7

12.2 ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΑ ΓΙΑ ΤΗ ΘΕΩΡΙΑ ΤΩΝ ΜΟΝΕΤΑΡΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΤΗ ΘΕΩΡΙΑ ΤΩΝ ΟΡΘΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΡΟΣΔΟΚΙΩΝ

Γενικά

Η θεωρία των μονεταριστών και η θεωρία των ορθολογικών προσδοκιών αποτελούν μέρος της νεώτερης κλασικής θεωρίας. Στο κεφάλαιο αυτό θα παρουσιαστούν ορισμένα πρόσθετα στοιχεία για τις δύο αυτές θεωρίες, λόγω του ενδιαφέροντος που παρουσιάζουν και για θέματα άλλα, εκτός εκείνων που συνδέονται με τις οικονομικές διακυμάνσεις. Δεν κρίθηκε σκόπιμο να παρουσιαστεί ένα ολοκληρωμένο μακροοικονομικό υπόδειγμα που συμπεριλαμβάνει ορθολογικές προσδοκίες, γιατί απαιτείται τεχνική ανάλυση η οποία βρίσκεται έξω από τα πλαίσια του περιεχομένου της πτυχιακής.

12.2.1 Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΩΝ ΜΟΝΕΤΑΡΙΣΤΩΝ

Γενικά

Από τις αρχές της δεκαετίας του 1950, μια μικρή ομάδα οικονομολόγων της Οικονομικής Σχολής του Σικάγου με πρωτεργάτη τον καθηγητή Milton Friedman άρχισε να προβάλλει έντονες αμφισβητήσεις για βασικές υποθέσεις και συμπεράσματα της επικρατούσας τότε κεϋνσιανής θεωρίας. Οι αμφισβητήσεις αυτές στηρίζονταν σε αποτελέσματα εμπειρικών ερευνών και σε μια νέα διατύπωση της ποσοτικής θεωρίας του χρήματος από τον Friedman.

Μέχρι το τέλος της δεκαετίας του 1960, οι απόψεις της πιο πάνω ομάδας, τα μέλη της οποίας αναφέρονταν ως μονεταριστές είχαν σχετικώς μικρή απήχηση στους οικονομολόγους και στους υπεύθυνους για την άσκηση της οικονομικής πολιτικής. Από τις αρχές όμως της δεκαετίας του 1970 και μετά οι απόψεις αυτές διατυπώθηκαν με αρτιότερο τρόπο και η μικρή ομάδα των μονεταριστών άρχισε να διευρύνεται και να αποκτούν οι απόψεις της μεγαλύτερη αποδοχή, με αποτέλεσμα να εξελιχθεί σε σχολή με αρκετούς οπαδούς. Μετά το 1980 οι απόψεις των μονεταριστών, οι οποίες αναφέρονται ως μονεταρισμός, είχαν μεγαλύτερη ή μικρότερη επίδραση στη χάραξη της οικονομικής πολιτικής πολλών χωρών του κόσμου. Λόγω όμως της εικόνας που έχει προβληθεί για τον μονεταρισμό, ως μιας οικονομικής σχολής με σκληρές και αντιλαϊκές προτάσεις οικονομικής πολιτικής, σε αρκετές περιπτώσεις ακολουθήθηκαν πολιτικές που στηρίζονταν στη μονεταριστική φιλοσοφία χωρίς αυτό να ομολογείται από τις αρμόδιες αρχές.

Ο μονεταρισμός διαφέρει από την κεϋνσιανή θεωρία ως προς τη μεθοδολογία, τη θεωρία και την προτεινόμενη μακροοικονομική πολιτική. Η ονομασία μονεταρισμός προέρχεται από τον αγγλικό όρο money που σημαίνει χρήμα, και οφείλεται στις απόψεις των οικονομολόγων της σχολής αυτής για τη σπουδαιότητα του χρήματος και ιδιαιτέρως στην άποψη τους ότι οι οικονομικές διακυμάνσεις είναι συνέπεια των απότομων μεταβολών της προσφοράς χρήματος.

Οι μονεταριστές δεν έχουν όλοι ακριβώς τις ίδιες απόψεις. Αντιθέτως οι απόψεις τους διαφέρουν αρκετά μεταξύ τους· υπάρχουν όμως ορισμένα κύρια σημεία για τα οποία υφίσταται σχεδόν γενική συμφωνία.

Κεντρικά σημεία της θεωρίας των μονεταριστών

Το θεωρητικό υπόβαθρο του μονεταρισμού βρίσκεται στην ποσοτική θεωρία περί χρήματος, όπως αναδιατυπώθηκε από τον Friedman. Μεθοδολογικά, ο μονεταρισμός ξεκίνησε από διάφορα εμπειρικά ευρήματα και ιδιαίτερα από τη σχέση που βρέθηκε να υπάρχει μεταξύ των μεταβολών της προσφοράς χρήματος και των μεταβολών του ονομαστικού εισοδήματος. Με βάση τα αποτελέσματα εμπειρικών μελετών, που βασίστηκαν σε στοιχεία από διάφορες χρονικές περιόδους στην οικονομική ιστορία των ΗΠΑ οι μονεταριστές υποστήριζαν ότι οι διακυμάνσεις του ονομαστικού εισοδήματος ήταν αποτέλεσμα μεταβολών στην προσφορά χρήματος. Σύμφωνα με τις απόψεις τους, η μεγάλη οικονομική κρίση του 1930 οφειλόταν κυρίως στις άστοχες ενέργειες των νομισματικών αρχών και, συγκεκριμένα στη μείωση της προσφοράς χρήματος. Οι μονεταριστές υποστήριζαν ότι η σημασία του χρήματος για τον προσδιορισμό του ονομαστικού εισοδήματος φάνηκε από τα αποτελέσματα άλλης μελέτης τους, σύμφωνα με την οποία οι μεταβολές του ονομαστικού εισοδήματος συνδέονταν με συγκεκριμένα νομισματικά μέτρα που είχαν ληφθεί από την κεντρική τράπεζα των ΗΠΑ.

Η αναδιατύπωση της ποσοτικής θεωρίας ήταν το πρώτο βήμα για τη διαμόρφωση της μονεταριστικής θεωρίας. Σύμφωνα με την αναδιατύπωση αυτή, το ονομαστικό εισόδημα (Y) ισούται με το γινόμενο της ποσότητας χρήματος (M) και της εισοδηματικής κυκλοφοριακής ταχύτητας (V), η οποία είναι ένα σχετικά σταθερό μέγεθος. Κατά την αναδιατύπωση της ποσοτικής θεωρίας, ο Friedman υποστήριξε ότι η ποσοτική εξίσωση αποτελεί μια θεωρία ζήτησης για χρήμα, ότι η ζήτηση για χρήμα είναι μια σταθερή συνάρτηση και ότι η ελαστικότητα της ζήτησης

του χρήματος ως προς το επιτόκιο είναι πολύ μικρή. Σύμφωνα με την αναδιατύπωση του Friedman.

$$M^D = \bar{k}P\bar{y}$$

Οι απόψεις των μονεταριστών και οι αναλύσεις τους βρίσκονται διάσπαρτες σε μια ογκώδη βιβλιογραφία, ορισμένες δε από τις απόψεις αυτές δεν είναι απόλυτα ξεκαθαρισμένες ούτε γενικά αποδεκτές από όλους τους μονεταριστές. Με βάση τη βιβλιογραφία αυτή, μπορούμε να συνοψίσουμε τα κύρια συμπεράσματα της μονεταριστικής ανάλυσης στα ακόλουθα:

1) συνολική ζήτηση για το προϊόν καθώς και το ονομαστικό εισόδημα προσδιορίζονται αποκλειστικά από την προσφορά χρήματος. Κατά μια απλουστευμένη έκφραση, «μόνον το χρήμα έχει σημασία». Κατά τους μονεταριστές υπάρχει μια, συνεπής σχέση μεταξύ του ποσοστού αύξησης της ποσότητας του χρήματος και του ποσοστού αύξησης του ονομαστικού εισοδήματος, η επίδραση όμως της μεταβολής της ποσότητας του χρήματος επί του ονομαστικού εισοδήματος παρουσιάζεται με χρονικές υστερήσεις (περίπου 6 έως 9 μηνών). Η διάρκεια των υστερήσεων αυτών ποικίλει από περίπτωση σε περίπτωση και γι' αυτό δεν είναι δυνατόν να προβλεφθεί με ακρίβεια πότε θα εκδηλωθούν οι επιδράσεις.

Οι διακυμάνσεις στο εισόδημα και στην οικονομική δραστηριότητα προκαλούνται από τις μεταβολές στην προσφορά χρήματος και η οικονομική επιβράδυνση και ο πληθωρισμός είναι το αποτέλεσμα λανθασμένων ενεργειών των νομισματικών αρχών. Η απόλυτη εξάρτηση της ονομαστικής αξίας του προϊόντος από την προσφορά του χρήματος στηρίζεται στην υπόθεση της σταθερότητας της εισοδηματικής κυκλοφοριακής ταχύτητας.

Σύμφωνα με τον Friedman, «ο πληθωρισμός είναι πάντοτε και παντού ένα νομισματικό φαινόμενο». Υποστηρίχθηκε από άλλους οικονομολόγους ότι η άποψη αυτή δεν είναι σωστή, γιατί πληθωρισμός είναι δυνατόν να προκληθεί και από διαταρακτικά γεγονότα που επηρεάζουν την προσφορά. Ωστόσο, ο πληθωρισμός από την πλευρά της προσφοράς, κατά τους μονεταριστές, παρουσιάζεται σε ορισμένες συγκεκριμένες περιπτώσεις και δεν είναι χρόνιος.

2) Η δημοσιονομική πολιτική ουδόλως επηρεάζει την οικονομική δραστηριότητα. Μια αύξηση των δημόσιων δαπανών θα έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση της ζήτησης χρήματος για τη διευκόλυνση των πρόσθετων συναλλαγών και,

συνεπώς του επιτοκίου. Η αύξηση του επιτοκίου θα μειώσει την ιδιωτική επένδυση, δηλαδή θα προκαλέσει το φαινόμενο της εκτόπισης (crowding out) της ιδιωτικής επένδυσης. Οι μονεταριστές, αντίθετα με τους κεϋνσιανούς, υποστηρίζουν ότι η ζήτηση χρήματος είναι ανελαστική ως προς το επιτόκιο, ότι δηλαδή η καμπύλη ζήτησης χρήματος είναι αρκετά απότομη. Αυτό σημαίνει ότι μια ορισμένη αύξηση της ζήτησης χρήματος προκαλεί μια σχετικά μεγάλη αύξηση του επιτοκίου.²¹ Επιπλέον οι μονεταριστές. Αντίθετα και πάλι με τους κεϋνσιανούς, υποστηρίζουν ότι η ζήτηση για επένδυση είναι αρκετά ελαστική ως προς το επιτόκιο, δηλαδή η καμπύλη ζήτησης για επένδυση έχει σχετικά μικρή κλίση. Αυτό σημαίνει ότι μια ορισμένη αύξηση του επιτοκίου θα έχει σημαντική επίδραση στη ζήτηση για επένδυση.

Κατά τους μονεταριστές, λόγω των πιο πάνω επιδράσεων, η μείωση στην επένδυση έπειτα από την επεκτατική δημοσιονομική πολιτική είναι αρκετά σημαντική, ώστε να εξουδετερωθεί η αύξηση στη συνολική δαπάνη που θα προκληθεί από την πολιτική αυτή. Το συμπέρασμα αυτό βρίσκεται σε αντίθεση με την άποψη των κεϋνσιανών οι οποίοι υποστηρίζουν ότι, από τη μια, η ζήτηση χρήματος είναι αρκετά ελαστική ως προς το επιτόκιο, οπότε μια αύξηση της ζήτησης χρήματος θα επηρεάσει το επιτόκιο σχετικά λίγο, και, από την άλλη, ότι η ζήτηση για επένδυση είναι αρκετά ανελαστική ως προς το επιτόκιο και, επομένως, η μείωση της επένδυσης έπειτα από μια αύξηση του επιτοκίου θα είναι σχετικά μικρή.

Οι μονεταριστές δέχονται ότι αν μια αύξηση της δημόσιας δαπάνης χρηματοδοτηθεί από την αύξηση της προσφοράς χρήματος, η συνολική ζήτηση θα αυξηθεί, αλλά υποστηρίζουν ότι η αύξηση αυτή θα έχει ως αιτία την πρόσθετη ποσότητα χρήματος και όχι την αύξηση της δημόσιας δαπάνης. Σχετικά με τους φόρους, οι μονεταριστές διατείνονται, ότι πέρα από τα πιο πάνω, μια μείωση των

²¹ Αυτό μπορεί εύκολα να φανεί αν σε ένα διάγραμμα, που αναφέρεται στην αγορά χρήματος (με το επιτόκιο στον κατακόρυφο άξονα και την ποσότητα χρήματος στον οριζόντιο), τεθούν μια κατακόρυφη γραμμή προσφοράς χρήματος και δύο καμπύλες ζήτησης χρήματος με διαφορετική ελαστικότητα και, επομένως, διαφορετική κλίση. Στην περίπτωση αυτή, η ίδια αύξηση της ζήτησης χρήματος (δηλαδή η παράλληλη μετακίνηση προς τα δεξιά και των δύο καμπυλών ζήτησης χρήματος κατά το ίδιο διάστημα) θα έχει ως αποτέλεσμα μεγαλύτερη αύξηση του επιτοκίου με τη λιγότερο ελαστική ζήτηση χρήματος. Αυτό εξηγείται από το γεγονός ότι όσο περισσότερο ελαστική είναι η ζήτηση χρήματος τόσο περισσότερο χρήμα ελευθερώνεται όταν αυξάνεται το επιτόκιο, με αποτέλεσμα να ικανοποιείται η πρόσθετη ζήτηση και να μην ασκείται πίεση προς το επιτόκιο να αυξηθεί περισσότερο.

φόρων για την αναθέρμανση της οικονομικής δραστηριότητας, η οποία έχει προσωρινό χαρακτήρα δεν επηρεάζει την κατανάλωση που προσδιορίζεται από το μόνιμο και όχι από το τρέχον εισόδημα. Γενικώς, η δημοσιονομική πολιτική μπορεί να έχει ορισμένες προσωρινές επιδράσεις, οι οποίες όμως σύντομα εξαλείφονται. Η μόνη επίδραση της δημοσιονομικής πολιτικής είναι η εκτόπιση της ιδιωτικής από την κρατική οικονομική δραστηριότητα.

3) Η νομισματική πολιτική μπορεί να έχει μια βραχυχρόνια επίδραση στο πραγματικό προϊόν και στην απασχόληση. Όταν αυξάνεται η προσφορά χρήματος, αυξάνονται η συνολική ζήτηση και οι τιμές και ως εκ τούτου μειώνεται ο πραγματικός μισθός. Η μείωση του πραγματικού μισθού έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση της απασχόλησης και του προϊόντος. Όταν όμως ύστερα από ορισμένο χρονικό διάστημα προσαρμοστούν προς τα πάνω οι ονομαστικοί μισθοί, όπως είναι αναμενόμενο, και επανέλθουν οι πραγματικοί μισθοί στο προηγούμενο επίπεδο τους, η επίδραση στο προϊόν και στην απασχόληση εξαφανίζεται και μένει μόνο η επίδραση στο επίπεδο των τιμών. Παρά το γεγονός ότι η νομισματική πολιτική μπορεί να ασκήσει μια προσωρινή επίδραση στο προϊόν και στην απασχόληση, δεν πρέπει να χρησιμοποιείται ως μέσο σταθεροποίησης της οικονομίας, γιατί οι επιδράσεις από τις αυξομειώσεις της προσφοράς χρήματος παρουσιάζονται με χρονικές υστερήσεις.

Οι μονεταριστές υποστηρίζουν ότι πολλές φορές οι νομισματικές αρχές, στην προσπάθεια τους να σταθεροποιήσουν με τη νομισματική πολιτική το επιτόκιο, αποσταθεροποιούν την οικονομία. Παραδείγματος χάρη, αν μια οικονομία βρίσκεται σε ανοδική πορεία, παρατηρείται αύξηση της ζήτησης χρήματος και του επιτοκίου. Αν οι αρχές, όπως έχει γίνει σε ορισμένες περιπτώσεις, αυξήσουν την προσφορά χρήματος για να σταθεροποιήσουν το επιτόκιο, θα οξύνουν τις πιέσεις που υπάρχουν για αύξηση των τιμών και θα δημιουργήσουν πληθωρισμό.

Ένας άλλος λόγος για τον οποίο, κατά τους μονεταριστές, δεν πρέπει να χρησιμοποιείται η νομισματική πολιτική ούτε στο βραχυχρόνιο διάστημα είναι ότι ακόμα και όταν η κεντρική τράπεζα είναι ανεξάρτητη, η κυβέρνηση μπορεί να ασκήσει πίεση στη διοίκηση της να προβεί σε αύξηση της προσφοράς χρήματος για να εξυπηρετηθούν πολιτικές σκοπιμότητες.

Όπως αναφέρθηκε πιο πάνω, κατά τους μονεταριστές, η επίδραση μιας αύξησης της προσφοράς χρήματος στο πραγματικό προϊόν θα είναι προσωρινή. Ύστερα από ένα ορισμένο χρονικό διάστημα από την αύξηση της προσφοράς

χρήματος, ο ονομαστικός μισθός θα προσαρμοστεί στο υψηλότερο επίπεδο τιμών οπότε και ο πραγματικός μισθός, και συνεπώς, η απασχόληση θα τείνουν να επανέλθουν στα αρχικά τους επίπεδα. Έτσι, εξαφανίζεται η επίδραση στην απασχόληση και το προϊόν από την αύξηση της προσφοράς χρήματος. Στο μακροχρόνιο διάστημα, η νομισματική πολιτική ενδέχεται να ασκήσει επίδραση μόνο στο επίπεδο των τιμών, γιατί το πραγματικό προϊόν εξαρτάται μόνον από πραγματικά μεγέθη, όπως είναι η ποσότητα και η ποιότητα του ανθρώπινου δυναμικού, το κεφάλαιο, η τεχνολογία κ.λπ., και δεν μπορεί να επηρεαστεί από την προσφορά χρήματος.

4) Δεν υπάρχει σχέση υποκατάστασης μεταξύ πληθωρισμού και ανεργίας. Μια τέτοια σχέση μπορεί να υπάρξει μόνον προσωρινά, μέχρι να προσαρμοστούν οι μισθοί έπειτα από μια αύξηση των τιμών. Για διάστημα όμως πέρα από το βραχυχρόνιο, το φυσικό επίπεδο ανεργίας είναι συμβατό με οποιονδήποτε ρυθμό αύξησης του επιπέδου των τιμών. Έτσι, κατά την άσκηση της οικονομικής πολιτικής δεν υπάρχει δίλημμα επιλογής μεταξύ πληθωρισμού και ανεργίας, όπως υποστηρίζεται από τους κεϋνσιανούς. Αντιθέτως, είναι δυνατόν να επιτευχθεί συγχρόνως πλήρης απασχόληση (με το φυσικό επίπεδο ανεργίας) και σταθερότητα των τιμών.

5) Το πρόβλημα του στασιμοπληθωρισμού οφείλεται στην αύξηση του φυσικού συντελεστή ανεργίας και στην επιδείνωση των πληθωριστικών προσδοκιών σε μια οικονομία.

6) Στο μακροχρόνιο διάστημα, η οικονομία έχει τη δυνατότητα και την τάση να αυτοσταθεροποιείται σε ένα επίπεδο προϊόντος που προσδιορίζεται από τον μακροχρόνιο ρυθμό ανάπτυξης της και με ανεργία που προσδιορίζεται από τον φυσικό συντελεστή ανεργίας. Στο διάστημα αυτό έστω και αν υπάρξουν ορισμένες διακυμάνσεις της συνολικής ζήτησης, η ευκαμψία των τιμών και των μισθών θα φέρει πάλι την οικονομία στο επίπεδο της πλήρους απασχόλησης. Οι απότομες μεταβολές της προσφοράς χρήματος, καθώς και οι παρεμβάσεις που δημιουργούν ακαμψίες στους μισθούς και στις τιμές με τον καθορισμό ελάχιστων μισθών, τα κρατικά προγράμματα επιδοτήσεων, η νομοθεσία που παραχωρεί μονοπωλιακά προνόμια σε επιχειρήσεις ή δίδει υπερβολική δύναμη στις συνδικαλιστικές οργανώσεις και ενθαρρύνει τις παρεμβάσεις τους στις δραστηριότητες των επιχειρήσεων και άλλα παρόμοια, δημιουργούν συνθήκες που επιμηκύνουν τις

περιόδους ανισορροπίας των αγορών με συνέπεια να αποσταθεροποιείται η οικονομία.

7) Η καλύτερη πολιτική για τη σταθεροποίηση της οικονομίας είναι η αποφυγή κάθε κρατικής παρέμβασης και η υιοθέτηση του νομισματικού κανόνα. δηλαδή η καθιέρωση αύξησης της προσφοράς χρήματος με έναν αργό και σταθερό ρυθμό. Οι νομισματικές αρχές, αντί να επιδιώκουν να σταθεροποιήσουν το επιτόκιο, θα πρέπει να σταθεροποιήσουν τον ρυθμό αύξησης της προσφοράς χρήματος. Ο ρυθμός αυτός μπορεί να είναι ίσος με τον ρυθμό αύξησης του πραγματικού προϊόντος ή διαφορετικός. Αυτό που έχει σημασία είναι η υιοθέτηση ενός σταθερού και σχετικά χαμηλού ρυθμού αύξησης της προσφοράς χρήματος, ώστε να δημιουργηθεί ένα σταθερό πλαίσιο για τη λειτουργία της οικονομίας και να δοθεί στις οικονομικές μονάδες η δυνατότητα να σχηματίσουν σωστές προσδοκίες για το μέλλον σε ένα μη πληθωριστικό περιβάλλον.

Εφόσον η κυκλοφοριακή ταχύτητα του χρήματος είναι σταθερή, αύξηση της προσφοράς χρήματος με έναν σταθερό ρυθμό σημαίνει αύξηση του ονομαστικού εισοδήματος με τον ίδιο ρυθμό.

Η πιο πάνω προτεινόμενη πολιτική των μονεταριστών είναι τελείως αντίθετη με τη νομισματική πολιτική που προτείνεται από τους κεϋνσιανούς. Οι κεϋνσιανοί υποστηρίζουν ότι αν η προσφορά χρήματος αυξάνεται με τον ίδιο ρυθμό, τόσο στις περιόδους ανοδικής πορείας της οικονομίας, που υπάρχουν συνήθως πληθωριστικές πιέσεις, όσο και στις περιόδους ύφεσης, τότε οι διακυμάνσεις της οικονομικής δραστηριότητας θα οξυνθούν αντί να αμβλυνθούν.

12.2.2 Ο ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΣ ΜΕΣΩ ΤΟΥ ΟΠΟΙΟΥ ΕΠΙΔΡΑ Η ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΗ ΜΟΝΕΤΑΡΙΣΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Όπως είναι γνωστό από προηγούμενα κεφάλαια, σύμφωνα με την κεϋνσιανή θεωρία, η νομισματική πολιτική επιδρά στην οικονομική δραστηριότητα μέσω του επιτοκίου. Μια μεταβολή στην προσφορά χρήματος μεταβάλλει το επιτόκιο και αυτό έχει ως αποτέλεσμα τη μεταβολή της επένδυσης και, συνεπώς, της συνολικής ζήτησης, του προϊόντος, της απασχόλησης και των τιμών. Οι επιδράσεις όμως από τη μεταβολή της προσφοράς χρήματος στο επιτόκιο και από το επιτόκιο στην επένδυση ενδέχεται να είναι ασθενείς ή σε ορισμένες περιπτώσεις ανύπαρκτες και

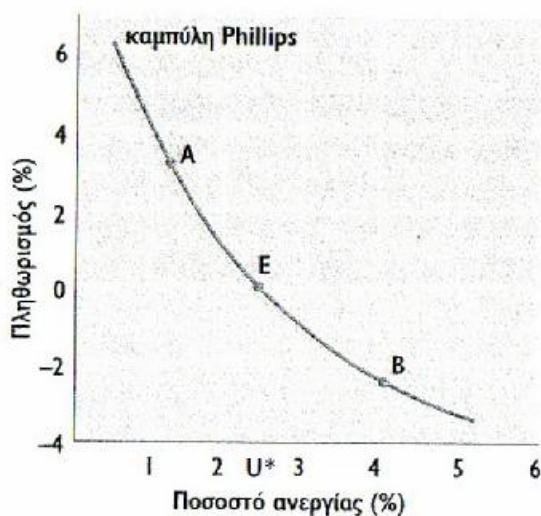
για τον λόγο αυτόν η νομισματική πολιτική μπορεί να μην είναι ένα ιδιαίτερος αποτελεσματικό μέτρο για τη σταθεροποίηση της οικονομίας.

Οι απόψεις των μονεταριστών σχετικά με τον μηχανισμό επηρεασμού των οικονομικών μεγεθών από τη νομισματική πολιτική είναι διαφορετικές. Σύμφωνα με τη μονεταριστική προσέγγιση, η επίδραση της προσφοράς στη συνολική ζήτηση είναι άμεση. Υποστηρίζεται ότι οι οικονομικές μονάδες, με βάση το εισόδημα και τα άλλα χαρακτηριστικά τους, επιθυμούν να κρατούν μια ορισμένη ποσότητα χρήματος (σε πραγματική αξία) για τη διευκόλυνση των συναλλαγών τους. Αν αυξηθεί η προσφορά χρήματος, οι οικονομικές μονάδες θα βρεθούν με περισσότερα ρευστά διαθέσιμα από εκείνα που επιθυμούν και, τελικώς το πλεόνασμα θα μετατραπεί σε ζήτηση για προϊόν (είτε αμέσως είτε μέσω δανεισμού). Έτσι, μια αύξηση της προσφοράς χρήματος θα αυξήσει το ονομαστικό εισόδημα, γιατί θα ενισχυθεί η συνολική ζήτηση επειδή θα αυξηθούν όχι μόνον οι επενδύσεις των επιχειρήσεων αλλά και οι επενδύσεις των καταναλωτών σε διαρκή αγαθά και σε ανθρώπινο κεφάλαιο.

12.3 Η ΚΑΜΠΥΛΗ PHILLIPS²²

Το 1958 ο καθηγητής Phillips του London School of Economics διαπίστωσε μια στενή στατιστική σχέση ανάμεσα στον ετήσιο πληθωρισμό και την ετήσια ανεργία στη Βρετανία. Παρόμοιες σχέσεις ανακαλύφθηκαν και σε άλλες χώρες. Η καμπύλη Phillips παρουσιάζεται στο Σχήμα 1.

Σχήμα 1

²² Begg D., et al., *Εισαγωγή στην Οικονομική*, Τόμος Β', Εκδ. Κριτική

Η καμπύλη Phillips δείχνει ότι ο υψηλότερος πληθωρισμός συνοδεύεται από χαμηλότερο ποσοστό ανεργίας.

Η καμπύλη Phillips φάνηκε ότι μπορούσε να αποτελέσει χρήσιμη πυξίδα για την επιλογή της κατάλληλης μακροοικονομικής πολιτικής. Μέσω της δημοσιονομικής και νομισματικής πολιτικής που επέλεγε, η κυβέρνηση προσδιόριζε τη συνολική ζήτηση. άρα και την ανεργία. Η καμπύλη Phillips έδειχνε πόσος πληθωρισμός θα προέκυπτε στη συνέχεια. Η υψηλότερη συνολική ζήτηση θα ωθούσε προς τα πάνω τα ημερομίσθια και τις τιμές, προκαλώντας αύξηση του πληθωρισμού αλλά μείωση της ανεργίας.

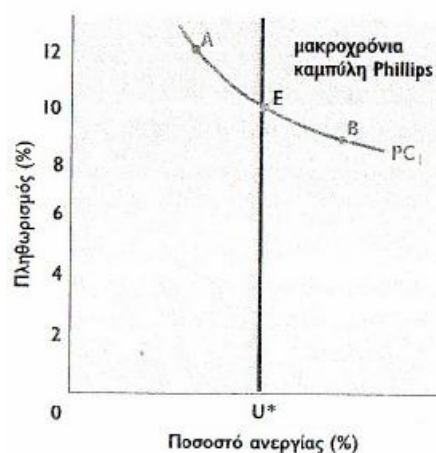
Η καμπύλη Phillips του Σχήματος παρουσιάζει την αντίστροφη σχέση που οι άνθρωποι πίστευαν ότι υπάρχει στη δεκαετία του 1960. Εκείνη την περίοδο, η ανεργία στη Βρετανία σπανίως ξεπερνούσε το 2% του εργατικού δυναμικού. Πίστευαν, όμως, ότι, αν έκαναν το αδιανόητο και περιορίζαν τη συνολική ζήτηση, ώσπου η ανεργία να φτάσει στο 2,5%, ο πληθωρισμός θα μηδενιζόταν.

Έκτοτε έχουν υπάρξει χρονιές όπου τόσο ο πληθωρισμός, όσο και η ανεργία ξεπέρασαν το 10%. Κάτι είχε συμβεί με την καμπύλη Phillips. Στα επόμενα δύο κεφάλαια εξηγούμε γιατί η απλή καμπύλη Phillips του Σχήματος έπαψε να ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα.

12.4 Η ΚΑΘΕΤΗ ΜΑΚΡΟΧΡΟΝΙΑ ΚΑΜΠΥΛΗ Phillips

Το φυσικό ποσοστό ανεργίας (ανεργία ισορροπίας) και το φυσικό επίπεδο προϊόντος είναι οι ποσότητες των αντίστοιχων μεγεθών σε κατάσταση μακροχρόνιας ισορροπίας.

Και τα δυο προσδιορίζονται από πραγματικούς και όχι ονομαστικούς παράγοντες. Εξαρτώνται από την προσφορά εισροών, το τεχνολογικό επίπεδο, το επίπεδο των φορολογικών συντελεστών και ούτω καθεξής. Δεν εξαρτώνται από τον πληθωρισμό, αν όλες οι τιμές P και όλα τα ονομαστικά ημερομίσθια αυξάνονται μαζί. Το φυσικό ποσοστό ανεργίας εξαρτάται από το πραγματικό ημερομίσθιο W/P .

Σχήμα 2

Ακριβώς όπως η μακροχρόνια συνολική προσφορά είναι κάθετη στο επίπεδο του δυνητικού προϊόντος δηλαδή το προϊόν δεν επηρεάζεται από τον πληθωρισμό έτσι και η μακροχρόνια καμπύλη Phillips είναι κάθετη στο επίπεδο του φυσικού ποσοστού ανεργίας. Το φυσικό ποσοστό ανεργίας είναι ανεξάρτητο από τον πληθωρισμό.

Σε κατάσταση μακροχρόνιας ισορροπίας, ο πληθωρισμός είναι σταθερός. Οι άνθρωποι τον προβλέπουν σωστά και προσαρμόζουν την αύξηση των ονομαστικών ημερομισθίων ώστε τα πραγματικά ημερομίσθια να μένουν σταθερά στο επίπεδο που απαιτεί η μακροχρόνια ισορροπία. Ομοίως τα ονομαστικά επιτόκια είναι αρκετά υψηλά ώστε να αντισταθμίζουν τον πληθωρισμό και να διατηρούν τα πραγματικά επιτόκια στο επίπεδο ισορροπίας τους. Όλοι προσαρμόζονται στον πληθωρισμό, επειδή αυτός μπορεί να προβλεφθεί με ακρίβεια.

12.5 Η ΒΡΑΧΥΧΡΟΝΙΑ ΚΑΜΠΥΛΗ Phillips

Η βραχυχρόνια καμπύλη Phillips δείχνει ότι, βραχυχρόνια, η αύξηση της ανεργίας συνδυάζεται με πτώση του πληθωρισμού. Το ύψος της βραχυχρόνιας καμπύλης Phillips αντανακλά τις προσδοκίες για τον πληθωρισμό. Στο σημείο μακροχρόνιας ισορροπίας E, οι προσδοκίες εκπληρώνονται.

Η βραχυχρόνια καμπύλη Phillips αντιστοιχεί στη βραχυχρόνια καμπύλη προσφοράς του προϊόντος.

Το ύψος της βραχυχρόνιας καμπύλης Phillips αντανακλά επίσης τον «κληρονομημένο» ρυθμό αύξησης των ονομαστικών ημερομισθίων.

Όταν οι εργαζόμενοι και οι επιχειρήσεις προσδοκούν αύξηση του πληθωρισμού, συμφωνούν σε μεγάλες αυξήσεις των ονομαστικών ημερομισθίων. Αν ο πληθωρισμός κινηθεί όπως αναμενόταν, τα πραγματικά ημερομίσθια είναι τα προβλεπόμενα και η αύξηση των ονομαστικών ημερομισθίων είναι δικαιολογημένη. Αν ο πληθωρισμός είναι υψηλότερος του αναμενόμενου, τα πραγματικά ημερομίσθια είναι μικρότερα απ' ό,τι είχε προγραμματιστεί. Οι επιχειρήσεις προσφέρουν περισσότερο προϊόν και ζητούν περισσότερη εργασία. Ο υψηλότερος πληθωρισμός (σε σύγκριση με τις προσδοκίες) συμβαδίζει με χαμηλότερη ανεργία. Η βραχυχρόνια καμπύλη Phillips έχει αρνητική κλίση.

Έτσι εξηγείται γιατί, κατά τις δεκαετίες του 1970 και του 1980, οι περισσότερες οικονομίες είχαν υψηλό πληθωρισμό σε κάθε ποσοστό ανεργίας: η βραχυχρόνια καμπύλη Phillips είχε μετατοπιστεί προς τα επάνω.

Το σημείο E βρισκόταν πιο ψηλά επί της μακροχρόνιας καμπύλης Phillips του Σχήματος. Η βραχυχρόνια καμπύλη Phillips, που διερχόταν από αυτό το σημείο, βρισκόταν πολύ ψηλότερα από τη βραχυχρόνια καμπύλη Phillips, η οποία είχε προκύψει με βάση τα δεδομένα που αρχικά ανέλυσε ο καθηγητής Phillips. Οι δεκαετίες του 1970 και του 1980 αποτέλεσαν περιόδους με υψηλό πληθωρισμό. Τα δεδομένα της αρχικής καμπύλης Phillips αφορούσαν μια περίοδο με πολύ χαμηλότερο πληθωρισμό.

Καταλήγουμε σε δύο συμπεράσματα: πρώτον, κακώς ερμηνεύτηκε η πρωταρχική καμπύλη Phillips ως μόνιμη αντίστροφη σχέση ανάμεσα στον πληθωρισμό και την ανεργία.

Δεύτερον, η ταχύτητα με την οποία η οικονομία επιστρέφει στην προηγούμενη θέση της, κινούμενη κατά μήκος της καμπύλης Phillips, εξαρτάται από δύο πράγματα: το βαθμό ευκαμψίας των ονομαστικών ημερομισθίων, άρα και των τιμών, και το βαθμό που η νομισματική πολιτική προσαρμόζει τα επιτόκια για να αποκαταστήσει συντομότερα τη ζήτηση. Αν η ευκαμψία των ημερομισθίων ήταν απόλυτη, θα αποκαθιστούσε την κάθετη καμπύλη Phillips και την κάθετη καμπύλη συνολικής προσφοράς. Η γρήγορη προσαρμογή των επιτοκίων θα αντιστάθμιζε τη διαταραχή της ζήτησης, αποκαθιστώντας το προϊόν, την ανεργία και τον πληθωρισμό στα επίπεδα μακροχρόνιας ισορροπίας τους.

12.6 Η ΑΠΟΨΗ ΤΩΝ ΜΟΝΕΤΑΡΙΣΤΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΜΠΥΛΗ Phillips

Οι ακραίοι μονεταριστές πιστεύουν ότι τα ημερομίσθια χαρακτηρίζονται από πολύ μεγάλη ευκαμψία. Σύμφωνα με την άποψη τους, το μόνο πράγμα που εμποδίζει την οικονομία να βρίσκεται συνεχώς σε μακροχρόνια κατάσταση ισορροπίας είναι το γεγονός ότι οι εργαζόμενοι συνάπτουν ετήσιες μισθολογικές συμφωνίες. Οι μεταβολές της συνολικής ζήτησης που δεν είχαν προβλεφθεί τότε που καθορίζονταν τα ονομαστικά ημερομίσθια, σημαίνουν ότι τα ημερομίσθια και οι τιμές βρίσκονται προσωρινά σε λάθος επίπεδο. Ωστόσο, τέτοιου είδους σφάλματα διορθώνονται όταν γίνει επαναδιαπραγμάτευση των ημερομισθίων.

Αν η προσαρμογή ημερομισθίων και τιμών γίνεται με βραδύτερο ρυθμό, τότε η πλήρης απασχόληση δεν αποκαθίσταται αμέσως. Γνωρίζουμε, ωστόσο, από το προηγούμενο κεφάλαιο ότι, όταν θα διαγνωστεί μια διαταραχή της ζήτησης, η νομισματική πολιτική μπορεί να την αντισταθμίσει πλήρως. Ούτε υπάρχει ασυμβατότητα ανάμεσα στη σταθεροποίηση του πληθωρισμού και τη σταθεροποίηση του προϊόντος ή της απασχόλησης. Τέτοιες ασυμβατότητες προκύπτουν μόνον ως αντίδραση σε διαταραχές της προσφοράς.

Έχουμε κάνει μεγάλη πρόοδο σε ό,τι αφορά την κατανόηση της καμπύλης Phillips, αλλά έχουμε πολλά ακόμα να εξετάσουμε. Πρώτα πρέπει να αναλύσουμε τις μεταβολές των μακροχρόνιων πληθωριστικών προσδοκιών, οι οποίες προκαλούν μετατόπιση της βραχυχρόνιας καμπύλης Phillips. Κατόπιν, πρέπει να εξετάσουμε τις διαταραχές της προσφοράς. Η βραχυχρόνια καμπύλη Phillips μετατοπίζεται και εξαιτίας προσωρινών διαταραχών της προσφοράς. Οι μόνιμες διαταραχές της προσφοράς μεταβάλλουν το φυσικό ποσοστό ανεργίας και προκαλούν μετατόπιση της μακροχρόνιας καμπύλης Phillips.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 13

Η ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΚΑΙ Η ΑΝΕΡΓΙΑ

ΕΚΘΕΣΗ ΓΣΕΕ – ΑΔΕΔΥ 2008²³

13.1 Η ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΚΑΙ Η ΑΝΕΡΓΙΑ ΣΤΟ ΕΤΟΣ 2007

Το 2007, συμφωνά με τα στοιχεία της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού (Β' Τριμήνου) οι άνεργοι ανέρχονται στις 398.000 χιλιάδες άτομα. Το εργατικό δυναμικό, το οποίο ανέρχεται σε 4.92 εκατομμύρια άτομα αντιστοιχεί στο 68,2% του πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας (15-64 ετών), ενώ η απασχόληση η οποία ανέρχεται σε 4,52 εκατομμύρια άτομα, αντιστοιχεί στο 62,7% του πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας. Υψηλή, όμως, παραμένει η αναλογία (33,0%) του οικονομικά μη ενεργού πληθυσμού 15-64 ετών στον αντίστοιχο πληθυσμό. Δηλαδή, περίπου το 1/3 του παραγωγικού πληθυσμού δεν είναι ενταγμένο στην αγορά εργασίας, δύο από τους τρεις άεργους είναι γυναίκες, και τα υψηλότερα ποσοστά μη συμμετοχής στην αγορά εργασίας παρατηρούνται στις ηλικίες 15-19 ετών και 55-64 ετών.

Κατά το 2007, συνεχίστηκε η μείωση του ποσοστού ανεργίας στην Ελλάδα, όπως εξάλλου και στην Ευρωπαϊκή Ένωση συνολικά, αλλά και στην ζώνη του ευρώ. Στην Ελλάδα, το ποσοστό ανεργίας μειώθηκε από 9.8% το 2005 σε 8,3% το 2007 (Διάγραμμα), ενώ στην Ευρωπαϊκή Ένωση, η αντίστοιχη μείωση ήταν από 8,9% σε 7,1%.

Η μείωση της ανεργίας στην διάρκεια των ετών 2000-2007, στην Ελλάδα, ανήλθε συνολικά σε 3 εκατοστιαίες μονάδες και προήλθε κυρίως από την μείωση του αριθμού των νέων ανέργων 15-79 ετών των μακροχρόνια ανέργων και των νεοεισερχόμενων ανέργων.

Αποτελεί σημαντική εξέλιξη το γεγονός ότι η ουσιαστική μείωση της ανεργίας στο σύνολο της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατά το 2007, επήλθε για πρώτη φορά μετά από σειρά ετών κατά τα οποία δεν είχε σημειωθεί καμία πρόοδος στην μείωση της ανεργίας. Η βελτίωση αυτή προήλθε από τις θετικές εξελίξεις στις μεγάλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στην Γερμανία, την Γαλλία και δευτερευόντως την Ιταλία). Ως αποτέλεσμα αυτών των μεταβολών, αναμένεται η διαφορά Ελλάδας και

²³ www.gsee.gr

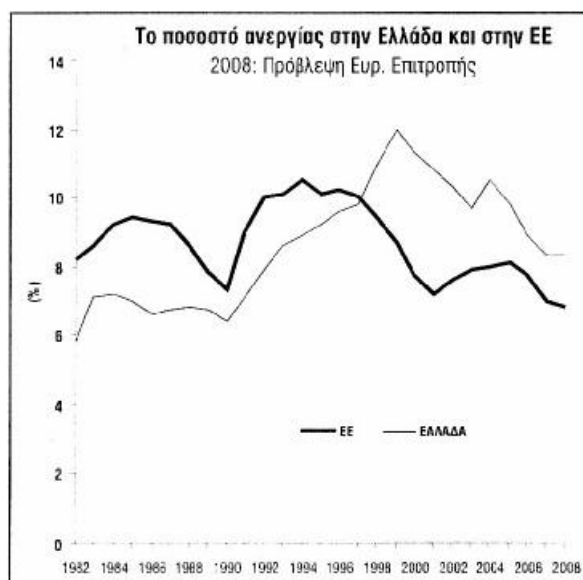
Ευρωπαϊκής Ένωσης να διευρυνθεί, από 1,2 μονάδες το 2007 σε 1,5 μονάδες το 2008.

13.2 ΤΟ ΠΟΣΟΣΤΟ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

Σε σύγκριση με τον μέσο όρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Διάγραμμα), και με βάση την εναρμόνιση των στοιχείων που πραγματοποιεί η Eurostat, το ποσοστό ανεργίας στην Ελλάδα υπερέβη το 1998. για πρώτη φορά, τον μέσο όρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης πλην όμως από το 2002 άρχισε η σύγκλιση των δύο ποσοστών. Εντούτοις, προβλέπεται για το 2008 μια μικρή διεύρυνση της διαφοράς.

Το ποσοστό ανεργίας στην Ελλάδα, το οποίο ήταν από τα χαμηλότερα μεταξύ των χωρών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης στη διάρκεια της δεκαετίας του '80, βρίσκεται σήμερα αρκετά υψηλότερα από τον μέσο όρο (Διάγραμμα 8). Με κριτήριο το ποσοστό ανεργίας, η Ελλάδα κατέχει την τρίτη θέση στην κατάταξη των χωρών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης των 15, μετά την Γερμανία και την Γαλλία. Αξίζει να σημειωθεί ότι και στις 15 χώρες το ποσοστό ανεργίας βρίσκεται πλέον κάτω του 9%.

Διάγραμμα 8

13.3 ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 2009 – ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ²⁴

Ορισμοί

Απασχολούμενοι είναι τα άτομα ηλικίας 15 ετών και άνω τα οποία την εβδομάδα αναφοράς είτε εργάστηκαν έστω και μία ώρα με σκοπό την αμοιβή ή το κέρδος, είτε εργάστηκαν στην οικογενειακή επιχείρηση, είτε δεν εργάστηκαν αλλά είχαν μια εργασία ή την επιχείρηση από την οποία απουσίαζαν προσωρινά.

Άνεργοι είναι τα άτομα ηλικίας 15-74 ετών που ήταν χωρίς εργασία την εβδομάδα αναφοράς (δεν θεωρούνται απασχολούμενοι), ήταν άμεσα διαθέσιμοι για εργασία και είτε αναζητούσαν ενεργά εργασία τις τελευταίες τέσσερις εβδομάδες είτε έχουν βρει μια εργασία που θα αναλάβουν μέσα στους επόμενους τρεις μήνες.

Μη ενεργοί είναι τα άτομα που δε χαρακτηρίζονται απασχολούμενοι ή άνεργοι.

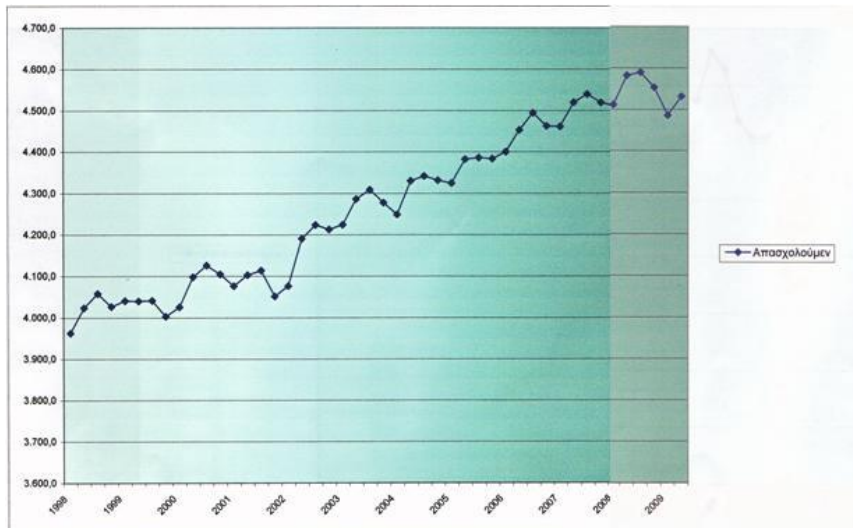
Περιγραφή Γραφημάτων και Δεδομένων

Στο αρχείο περιέχονται τρία γραφήματα. Το Γράφημα 1 παρουσιάζει τους απασχολούμενους, το Γράφημα 2 τους ανέργους και το Γράφημα 3 το ποσοστό ανεργίας. Και τα τρία γραφήματα παρουσιάζουν τα αποτελέσματα κατά τρίμηνο, αρχίζοντας από το Α' τρίμηνο του 1998.

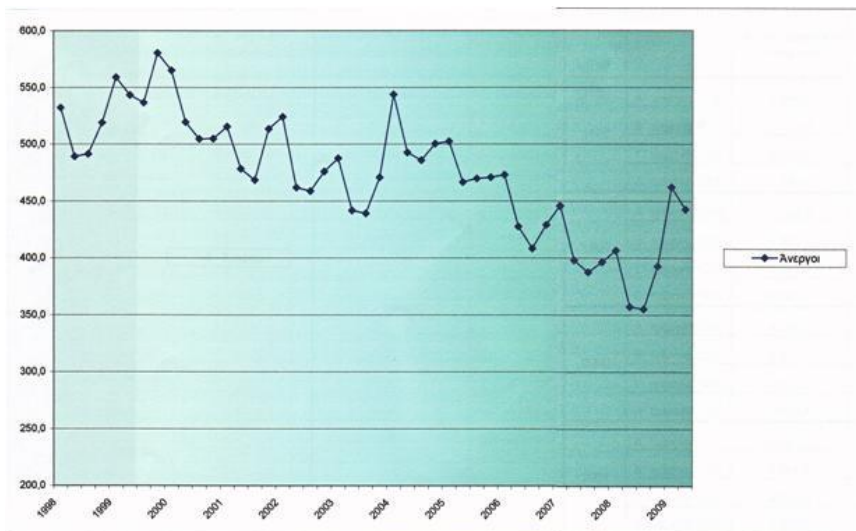
Στο φύλλο “ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ” παρουσιάζονται αναλυτικά αποτελέσματα της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού: απασχολούμενοι, άνεργοι, μη ενεργοί, εργατικό δυναμικό (σε χιλιάδες) καθώς και τα ποσοστά ανεργίας και εργατικού δυναμικού

²⁴ www.esye.gr

Γράφημα 1

Γράφημα 2

Πίνακας 13

		Σύνολο Εργατικού Δυναμικού	Ποσοστό Εργατικού Δυναμικού (%) επί του συνολικού πληθυσμού (15 ετών και άνω)	Απασχολούμενοι
1998	A' τρίμηνο 1998	4.494,6	52,0	3.962,5
	B' τρίμηνο 1998	4.512,8	52,1	4.023,7
	Γ' τρίμηνο 1998	4.549,8	52,3	4.058,5
	Δ' τρίμηνο 1998	4.545,8	52,2	4.026,8
1999	A' τρίμηνο 1999	4.599,6	52,7	4.040,7
	B' τρίμηνο 1999	4.583,7	52,4	4.040,4
	Γ' τρίμηνο 1999	4.577,9	52,2	4.041,6
	Δ' τρίμηνο 1999	4.583,2	52,1	4.002,8
2000	A' τρίμηνο 2000	4.590,7	52,1	4.025,7
	B' τρίμηνο 2000	4.617,2	52,3	4.097,9
	Γ' τρίμηνο 2000	4.630,5	52,3	4.125,8
	Δ' τρίμηνο 2000	4.609,4	52,0	4.104,5
2001	A' τρίμηνο 2001	4.591,6	51,7	4.076,2
	B' τρίμηνο 2001	4.581,6	51,5	4.103,2
	Γ' τρίμηνο 2001	4.582,6	51,4	4.114,0
	Δ' τρίμηνο 2001	4.565,2	51,1	4.051,8
2002	A' τρίμηνο 2002	4.600,5	51,4	4.076,5
	B' τρίμηνο 2002	4.652,2	51,9	4.190,2
	Γ' τρίμηνο 2002	4.682,5	52,2	4.223,6
	Δ' τρίμηνο 2002	4.688,8	52,2	4.212,8
2003	A' τρίμηνο 2003	4.712,2	52,4	4.224,5
	B' τρίμηνο 2003	4.728,4	52,5	4.286,6
	Γ' τρίμηνο 2003	4.748,3	52,6	4.309,1
	Δ' τρίμηνο 2003	4.748,9	52,6	4.277,9
2004	A' τρίμηνο 2004	4.792,9	53,0	4.249,1
	B' τρίμηνο 2004	4.823,2	53,2	4.330,5
	Γ' τρίμηνο 2004	4.827,5	53,2	4.341,6
	Δ' τρίμηνο 2004	4.831,8	53,2	4.331,4

Πίνακας 14

Ανεργοί	Ποσοστό ανεργίας (%)	Μη οικονομικά ενεργοί
532,1	11,8	4.152,5
489,2	10,8	4.156,3
491,3	10,8	4.141,6
519,0	11,4	4.168,0
558,9	12,2	4.134,9
543,3	11,9	4.171,0
536,4	11,7	4.196,8
580,4	12,7	4.211,0
565,0	12,3	4.222,7
519,3	11,2	4.213,6
504,7	10,9	4.218,0
504,9	11,0	4.257,3
515,4	11,2	4.291,8
478,4	10,4	4.316,9
468,6	10,2	4.331,2
513,4	11,2	4.364,6
524,0	11,4	4.343,5
462,1	9,9	4.305,4
458,9	9,8	4.288,8
476,0	10,2	4.295,3
487,7	10,4	4.284,6
441,8	9,3	4.280,5
439,2	9,3	4.272,5
471,1	9,9	4.284,2
543,8	11,3	4.251,9
492,7	10,2	4.233,7
485,9	10,1	4.242,4
500,4	10,4	4.250,7

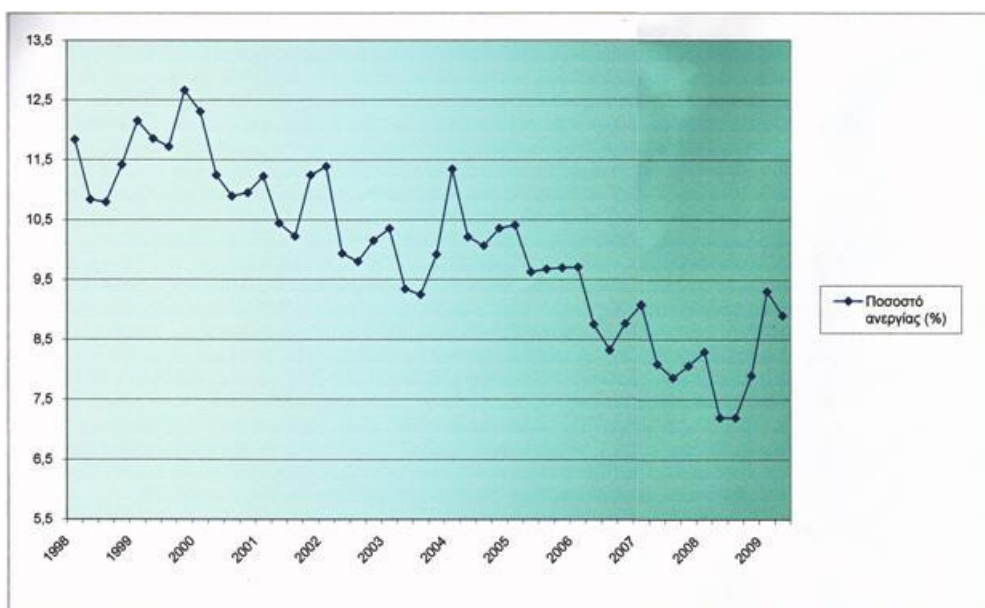
Πίνακας 15

2005	A' τρίμηνο 2005	4.827,5	53,1	4.325,0
	B' τρίμηνο 2005	4.848,8	53,3	4.381,9
	Γ' τρίμηνο 2005	4.855,3	53,3	4.385,6
	Δ' τρίμηνο 2005	4.854,3	53,2	4.383,4
2006	A' τρίμηνο 2006	4.873,1	53,3	4.400,0
	B' τρίμηνο 2006	4.880,2	53,3	4.452,8
	Γ' τρίμηνο 2006	4.902,5	53,5	4.494,2
	Δ' τρίμηνο 2006	4891,2	53,3	4462,1
2007	A' τρίμηνο 2007	4.906,9	53,4	4.461,2
	B' τρίμηνο 2007	4917,9	53,4	4519,9
	Γ' τρίμηνο 2007	4.926,8	53,5	4.539,3
	Δ' τρίμηνο 2007	4.915,6	53,3	4.519,1
2008	A' τρίμηνο 2008	4.918,2	53,3	4.511,6
	B' τρίμηνο 2008	4.939,3	53,5	4.582,1
	Γ' τρίμηνο 2008	4.944,9	53,5	4.589,8
	Δ' τρίμηνο 2008	4.946,3	53,5	4.553,6
2009	A' τρίμηνο 2009	4.948,1	53,5	4.485,8
	B' τρίμηνο 2009	4.974,5	53,7	4.531,9
	Γ' τρίμηνο 2009			
	Δ' τρίμηνο 2009			

Πίνακας 16

502,4	10,4	4.267,1
466,9	9,6	4.253,9
469,8	9,7	4.257,5
470,9	9,7	4.268,0
473,1	9,7	4.262,9
427,4	8,8	4.269,9
408,3	8,3	4.261,8
429,1	8,8	4.287,9
445,7	9,1	4.288,5
398,0	8,1	4.288,8
387,5	7,9	4.284,5
396,5	8,1	4.300,4
406,5	8,3	4.304,5
357,1	7,2	4.290,8
355,1	7,2	4.292,9
392,7	7,9	4.299,5
462,3	9,3	4.304,5
442,6	8,9	4.287,9

Γράφημα 3

13.4 ΕΚΘΕΣΗ ΤΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΗ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΓΙΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 2008²⁵

Η επιβράδυνση του ρυθμού ανόδου της οικονομικής δραστηριότητας το 2008 οδήγησε σε υποχώρηση του μέσου ετήσιου ρυθμού αύξησης της απασχόλησης. Με βάση τα στοιχεία της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού (ΕΕΔ) της ΕΣΥΕ, ο μέσος ετήσιος ρυθμός ανόδου του αριθμού των απασχολουμένων διαμορφώθηκε σε 1,1% το 2008, σε σύγκριση με 1,3% το 2007. Λόγω της υστέρησης με την οποία μεταβάλλεται ο αριθμός των απασχολουμένων όταν επιβραδύνεται η οικονομική δραστηριότητα, η υποχώρηση του ρυθμού μεταβολής της απασχόλησης έγινε ιδιαίτερα εμφανής μόνο στο τελευταίο τρίμηνο του έτους, όταν ο ετήσιος ρυθμός ανόδου διαμορφώθηκε σε 0,8%. έναντι 1,3% το αντίστοιχο τρίμηνο του 2007.

Ενώ το πρώτο εξάμηνο του 2008 η άνοδος της απασχόλησης προήλθε σχεδόν αποκλειστικά από την αύξηση του αριθμού των μισθωτών στον ιδιωτικό μη αγροτικό τομέα, το δεύτερο εξάμηνο καταγράφηκε σημαντική άνοδος του αριθμού των αυτοαπασχολουμένων, ιδίως των γυναικών. Η εξέλιξη αυτή είναι πιθανό να οφείλεται στο ότι η επιβράδυνση του ρυθμού ανάπτυξης οδήγησε άτομα που δεν κατόρθωσαν να βρουν εργασία ως μισθωτοί να αναπτύξουν δική τους επιχειρηματική δραστηριότητα. Ταυτόχρονα, φαίνεται ότι το δεύτερο εξάμηνο του 2008 η οικονομική συγκυρία αποθάρρυνε την έξοδο απασχολουμένων από τον αγροτικό τομέα, όπου για πρώτη φορά μετά από πολλά χρόνια καταγράφηκε αύξηση της απασχόλησης, έστω και οριακή.

Στον ιδιωτικό μη αγροτικό τομέα, στον οποίο ο ετήσιος ρυθμός ανόδου της απασχόλησης το 2008 ήταν 1,7% κατά μέσον όρο (1,4% στο τελευταίο τρίμηνο), η εξέλιξη του αριθμού των απασχολουμένων κατά κλάδο δραστηριότητας το εννιάμηνο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου του 2008 έναντι της αντίστοιχης περιόδου του 2007, βάσει της ΕΕΔ αλλά και ειδικών ερευνών (της ειδικής έρευνας της ΕΣΥΕ σε επιχειρήσεις λιανικού εμπορίου, του Δείκτη Υπευθύνων Προμηθειών - PMI). ήταν αρνητική στη μεταποίηση (-1,9%), στις κατασκευές (-2,5%), στις μεταφορές-επικοινωνίες (-2,8%) και στην υγεία (-1,7%), ενώ αντίθετα στο εμπόριο και στον κλάδο των ξενοδοχείων και εστιατορίων παρατηρήθηκε άνοδος (+5% και +1,4% αντίστοιχα).

Οι μέσες εβδομαδιαίες συνολικές (κανονικές και υπερωρίες) ώρες εργασίας των μισθωτών στον ιδιωτικό μη αγροτικό τομέα μειώθηκαν κατά 0,3% το 2008.

²⁵ www.bankofgreece.gr

Παρά την υποχώρηση του ετήσιου ρυθμού ανόδου της απασχόλησης το 2008, το ποσοστό των ατόμων με περισσότερες της μιας εργασίας δεν μειώθηκε.

Ως προς τις μορφές απασχόλησης, το ποσοστό των μισθωτών με συμβάσεις ορισμένου χρόνου αυξήθηκε στο 11,5% το 2008 από 10,9% το 2007 (βλ. Πίνακα). Η άνοδος καταγράφηκε κυρίως το τελευταίο τρίμηνο του 2008. Το ποσοστό των μερικά απασχολουμένων παρέμεινε το 2008 σταθερό έναντι του 2007 στο 5,6% (βλ. Πίνακα).

Η άνοδος το 2008 της απασχόλησης με ρυθμό. 1,1%, δηλαδή υψηλότερο από το ρυθμό ανόδου του εργατικού δυναμικού (0,4%), είχε ως συνέπεια την υποχώρηση του ποσοστού ανεργίας από 8,3% το 2007 σε 7,6% το 2008 (βλ. Διάγραμμα). Υποχώρηση του ποσοστού ανεργίας στο διάστημα Ιανουαρίου-Οκτωβρίου 2008 έναντι του αντίστοιχου διαστήματος του 2007 δείχνουν και τα διαθέσιμα στοιχεία του ΟΑΕΔ για τον αριθμό των εγγεγραμμένων ανέργων.

Πίνακας 17: Συνοπτική εικόνα της αγοράς εργασίας και του εκπαιδευτικού επιπέδου του πληθυσμού στην Ελλάδα και την Ε.Ε.

	Ελλάδα					
	2005	2006	2007	2008	ΕΕ-15 ¹	ΕΕ-27 ²
I. Αγορά εργασίας						
<i>1. Απασχόληση</i>						
1.1	Ετήσια εκατοστιαία μεταβολή της απασχόλησης	1,0	2,1	1,3	1,1	1,0*
1.2	Ποσοστό % απασχόλησης (απασχολούμενοι 15-64 ετών ως ποσοστό του πληθυσμού της ίδιας ηλικίας)	60,1	61,0	61,4	61,9	67,0
1.2. α	Κατά φύλο					
i.	Ανδρες	74,2	74,6	74,9	75,0	74,2
ii.	Γυναίκες	46,1	47,4	47,9	48,7	59,7
1.2. β	Κατά εκπαιδευτικό επίπεδο ²					
i.	Χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο	50,5	51,9	52,3	52,4	51,9
ii.	Μεσαίο εκπαιδευτικό επίπεδο	60,5	60,5	60,8	61,2	72,3
iii.	Υψηλό εκπαιδευτικό επίπεδο	81,0	82,2	81,9	82,1	83,9
1.2. γ	Κατά ηλικία:					
i.	15-24 ετών	25,0	24,2	24,0	23,5	41,0
ii.	25-54 ετών	74,0	75,3	75,6	76,1	79,7
iii.	55-64 ετών	41,6	42,3	42,4	42,8	46,5
1.3	Απασχόληση κατά θέση στο επάγγελμα ³					
1.3. α	Ποσοστό % μισθωτών στο σύνολο των απασχολούμενων	63,6	63,6	64,3	64,6	85,0
1.3. β	Ποσοστό % αυτοαπασχολούμενων στο σύνολο των απασχολούμενων (συμπεριλαμβάνονται οι βοηθοί στις οικογενειακές επιχειρήσεις)	36,4	36,4	35,7	35,4	15,0
1.4	Ποσοστό % μερικής απασχολούμενων (στο σύνολο των απασχολούμενων)	5,0	5,7	5,6	5,6	20,9
1.4. α	Κατά φύλο					
i.	Ανδρες	2,3	2,9	2,7	2,8	8,3
ii.	Γυναίκες	9,3	10,2	10,1	9,9	36,7
1.5	Ποσοστό % μισθωτών με συμβάσεις ορισμένου χρόνου	11,8	10,7	10,9	11,5	14,8
1.6	Συνήθειες εβδομαδιαίες ώρες εργασίας					
1.6. α	Πλήρως απασχολούμενων	44,2	44,1	43,8	43,7	41,8
1.6. β	Μερικώς απασχολούμενων	21,2	20,8	20,6	20,5	19,8
1.7	Μέση ηλικία ατόμων που αποχωρούν από το εργατικό δυναμικό λόγω συνταξιοδότησης	61,7	61,1	61,0	...	61,5
<i>2. Ανεργία</i>						
2.1	Ποσοστό % ανεργίας (άνεργοι ως ποσοστό % του εργατικού δυναμικού)	9,9	8,9	8,3	7,6	7,1*
2.1. α	Κατά φύλο					
i.	Ανδρες	6,1	5,6	5,2	5,1	6,7*
ii.	Γυναίκες	15,3	13,6	12,8	11,4	7,6*
2.1. β	Ποσοστό ανεργίας ατόμων 25-64 ετών κατά εκπαιδευτικό επίπεδο ²					
i.	Χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο	8,3	7,2	7,0	6,8	8,8
ii.	Μεσαίο εκπαιδευτικό επίπεδο	9,5	8,8	8,2	7,3	5,8
iii.	Υψηλό εκπαιδευτικό επίπεδο	7,0	6,3	6,0	5,6	3,7
2.2	Ανεργία νέων (άνεργοι 15-24 ετών ως ποσοστό % του εργατικού δυναμικού των ίδιων ηλικιών)	26	25,2	22,9	22,1	15,3*
2.3	Ποσοστό % μακροχρόνιας ανεργίας (άνεργοι για 12 μήνες και άνω ως ποσοστό % του εργατικού δυναμικού)	5,1	4,8	4,1	3,6	2,8
2.3. α	Κατά φύλο					
i.	Ανδρες	2,6	2,6	2,2	2,1	2,6
ii.	Γυναίκες	8,9	8,0	7,0	5,9	3,1
2.4	Ποσοστό % ιδιαίτερα μακροχρόνιας ανεργίας (άνεργοι για 24 μήνες και άνω ως ποσοστό % του εργατικού δυναμικού)	3,0	2,7	2,4	2,1	1,7
2.4. α	Κατά φύλο					
i.	Ανδρες	1,4	1,4	1,2	1,1	1,7
ii.	Γυναίκες	5,2	4,6	4,1	3,5	1,9
2.5	Ποσοστό % ατόμων 18-59 ετών που ζουν σε άνεργα νοικοκυριά	8,9	8,1	8,0	...	9,0

II. Εκπαιδευτικό επίπεδο του πληθυσμού

1.	Ποσοστό % του πληθυσμού 25-64 ετών με χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο ²	40,0	41,0	40,2	38,9	32,5
1.1. α	Άτομα 25-34 ετών με χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο ως ποσοστό % του πληθυσμού αυτών των ηλικιών	22,8	24,7	24,8	25,2	23,2
1.1. β	Άτομα 55-64 ετών με χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο ως ποσοστό % του πληθυσμού αυτών των ηλικιών	66,7	65,6	63,2	60,8	44,7
1.2	Ποσοστό % του πληθυσμού 25-64 ετών που έχει τελειώσει τουλάχιστον την υποχρεωτική εκπαίδευση	60,0	59,0	59,8	61,1	67,5
1.3	Ποσοστό % του πληθυσμού 18-24 ετών που έχει εγκαταλείψει την εκπαιδευτική διαδικασία έχοντας ολοκληρώσει το πολύ την υποχρεωτική εκπαίδευση	13,3	15,9	14,7	...	16,9
<i>2. Διά βίου εκπαίδευση</i>						
2.1	Ποσοστό % του πληθυσμού 25-64 ετών που συμμετέχει σε προγράμματα εκπαίδευσης και κατάρτισης	1,9	1,9	2,1	2,9	10,9

Πηγές: ΕΣΥΕ, Έρευνες Εργατικού Δυναμικού και Eurostat.

1 Τα στοιχεία για την ΕΕ-15 και ΕΕ-27, εκτός από εκείνα με *, αναφέρονται στο 2007. Εκείνα με * αναφέρονται στο 2008.

2 Χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης: επίπεδα εκπαίδευσης ISCED 0-2 (προσχολική, πρωτοβάθμια και κατώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση), μεσαίο επίπεδο εκπαίδευσης: επίπεδα εκπαίδευσης ISCED 3-4 (ανώτερη δευτεροβάθμια, μεταδευτεροβάθμια, μη πανεπιστημιακή εκπαίδευση), υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης: επίπεδα εκπαίδευσης ISCED 5-6 (πανεπιστημιακή εκπαίδευση, μεταπτυχιακές σπουδές).

3 Για την Ελλάδα τα στοιχεία αναφέρονται στο σύνολο των απασχολούμενων, ενώ για την ΕΕ-15 και την ΕΕ-27 αναφέρονται στους απασχολούμενους 15-64 ετών.

Η μείωση του συνολικού ποσοστού ανεργίας το 2008 αντανάκλα κυρίως την υποχώρηση του ποσοστού ανεργίας των γυναικών (από 12,8% το 2007 σε 11,4% το 2008), ενώ αντίθετα το ποσοστό ανεργίας των ανδρών μειώθηκε πολύ λιγότερο (από

5.2% το 2007 σε 5,1% το 2008) και στις ηλικίες 15-24 ετών αυξήθηκε (βλ. Πίνακα). Η άνοδος του ποσοστού ανεργίας των ανδρών ηλικίας 15-24 ετών αντανακλά την αύξηση του ποσοστού ανεργίας των ανδρών που δεν έχουν ελληνική υπηκοότητα. Υποχώρηση σημείωσε το 2008 το ποσοστό των ατόμων που έχουν παραμείνει άνεργα επί ένα έτος ή περισσότερο (μακροχρόνια άνεργοι) σε 49,5% του συνολικού αριθμού των ανέργων, από 51.7% το 2007.

Η εξέλιξη του αριθμού των απασχολουμένων θα εξαρτηθεί από τη διάρκεια και την ένταση της κρίσης τους επόμενους μήνες. Οι επιχειρήσεις δεν επιθυμούν γενικά να χάνουν ειδικευμένους απασχολουμένους και απασχολουμένους στους οποίους έχουν επενδύσει. Επομένως, αν η κρίση δεν είναι μεγάλης διάρκειας, οι επιχειρήσεις θα αντιδράσουν στη μείωση της οικονομικής δραστηριότητας κυρίως μέσω του περιορισμού των ωρών εργασίας (βλ. Πλαίσιο). Οι ευπαθέστερες ομάδες απασχολουμένων είναι όσοι δεν είναι ειδικευμένοι και έχουν χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο και εκείνοι με προσωρινές συμβάσεις εργασίας (στις ομάδες αυτές περιλαμβάνονται και πολλοί μετανάστες). Οι κατηγορίες επιχειρήσεων που βρίσκονται υπό ιδιαίτερη πίεση λόγω της χρηματοπιστωτικής και της οικονομικής κρίσης είναι οι κατασκευαστικές, οι μεταποιητικές με εξαγωγικό προσανατολισμό, οι επιχειρήσεις εισαγωγικού εμπορίου (κυρίως κεφαλαιακών αγαθών και διαρκών καταναλωτικών αγαθών), καθώς και οι τουριστικές και οι χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις. Στις κατασκευές και τον τουρισμό το ποσοστό των ανειδίκευτων είναι υψηλό (της τάξεως του 10%). Επειδή όμως πρόκειται, ως επί το πλείστον, για άτομα νέα στην ηλικία, ενδέχεται να μπορέσουν να απορροφηθούν από άλλους κλάδους.

Χαρακτηριστικά της ελληνικής αγοράς εργασίας που ενδεχομένως θα διαφοροποιήσουν τις εξελίξεις στην Ελλάδα έναντι άλλων χωρών της ζώνης του ευρώ αποτελούν το υψηλό ποσοστό των αυτοαπασχολουμένων" (το 35,4% του συνόλου των απασχολουμένων και το 37.5% των απασχολουμένων στον ιδιωτικό μη αγροτικό τομέα) και το υψηλό ποσοστό των απασχολουμένων στον αγροτικό τομέα (11,3% του σύνολου των απασχολουμένων).

Οι εκτιμήσεις των επιχειρήσεων για τις προσλήψεις τους επόμενους μήνες, όπως αυτές καταγράφονται στην Έρευνα Συγκυρίας του IOBE για το Μάρτιο του 2009 (βλ. Διάγραμμα) είναι αρνητικές και είναι πιθανό η απασχόληση να μειωθεί το 2009. Ιδιαίτερα αρνητικές είναι οι προοπτικές στη μεταποίηση. Οι προβλέψεις των επιχειρήσεων το πρώτο τρίμηνο του 2009 ήταν οι πιο αρνητικές που καταγράφηκαν την τελευταία δεκαετία. Στις κατασκευές επίσης αναμένεται μείωση της

απασχόλησης, κυρίως στις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην κατασκευή κατοικιών και άλλων κτιρίων (οι προβλέψεις των επιχειρήσεων που ασχολούνται με δημόσια έργα είναι λιγότερο αρνητικές). Στο λιανικό εμπόριο, οι επιχειρήσεις, παρότι αναμένουν τους επόμενους μήνες μείωση πωλήσεων, εκτιμούν ότι η απασχόληση θα αυξηθεί. Ακόμη πάντως και αν υπάρξει άνοδος, ο ρυθμός αύξησης της απασχόλησης στο λιανικό εμπόριο μάλλον θα επιβραδυνθεί, όπως υποδηλώνει και η σημαντική μείωση των κενών θέσεων εργασίας στον κλάδο το τελευταίο τρίμηνο του 2008. Τέλος, αρνητικές είναι οι εκτιμήσεις των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στις υπηρεσίες, αν και το Φεβρουάριο και το Μάρτιο του 2009 καταγράφηκαν λιγότερο αρνητικές προβλέψεις από ό,τι τον Ιανουάριο του 2009.

Η υποχώρηση της απασχόλησης θα οδηγήσει σε αύξηση του ποσοστού ανεργίας, η μεταβολή του οποίου όμως θα εξαρτηθεί και από τη μεταβολή του εργατικού δυναμικού. Το 2007 και το 2008 η καταγραφείσα άνοδος του εργατικού δυναμικού (0,6% και 0,4% αντίστοιχα) προήλθε από άτομα που δεν έχουν ελληνική υπηκοότητα και ενδεχομένως εξηγείται από τη νομιμοποίηση των ατόμων αυτών και όχι κατ' ανάγκη από πρόσφατη αύξηση της συμμετοχής τους στην αγορά εργασίας. Το 2009 είναι πιθανό να ενταθεί το φαινόμενο της "αποθάρρυνσης", δηλ. να αυξηθεί ο αριθμός των ατόμων τα οποία αποφασίζουν λόγω της εξασθένησης της οικονομικής δραστηριότητας να μην αναζητήσουν εργασία και επομένως αποσύρονται από το εργατικό δυναμικό. Είναι επίσης πιθανό να μειωθεί η εισροή μεταναστών και να αποχωρήσουν από την αγορά εργασίας οι μακροχρόνια άνεργοι μεγάλης ηλικίας. Για τους λόγους αυτούς, δεν αναμένεται αύξηση του εργατικού δυναμικού το 2009.

Η αναμενόμενη στασιμότητα της οικονομικής δραστηριότητας το 2009 εκτιμάται ότι θα επηρεάσει το ακαθάριστο εισόδημα των νοικοκυριών και το μέσο χρόνο εργασίας περισσότερο από ό,τι τον αριθμό των απασχολουμένων. Σ' αυτό θα συντελέσουν οι εξής παράγοντες:

- Για το 35,4% των απασχολουμένων που, όπως προαναφέρθηκε, είναι αυτοαπασχολούμενοι, η εξασθένηση της δραστηριότητας κατά κανόνα συνεπάγεται περιορισμό του χρόνου εργασίας (δηλαδή υποαπασχόληση) και μείωση του εισοδήματος.
- Δεν είναι αμελητέο το ποσοστό των ατόμων που έχουν πάνω από μία εργασίες (περίπου 3% στο σύνολο της οικονομίας): τα άτομα αυτά ενδέχεται να χάσουν τη μία θέση εργασίας αλλά να διατηρήσουν την άλλη.

- Ήδη πολλές επιχειρήσεις προχωρούν σε μέτρα περιορισμού του χρόνου εργασίας (βλ. Πλαίσιο).

Αν ληφθούν υπόψη τα ανωτέρω, η μείωση της μισθωτής απασχόλησης μπορεί να είναι σχετικά μικρή (της τάξεως του 1%) και η μείωση της συνολικής απασχόλησης ακόμη μικρότερη (κατά 0,5-0,8%). Αν, ταυτόχρονα, το εργατικό δυναμικό δεν αυξηθεί, το ποσοστό ανεργίας θα αυξηθεί κατά 0,5-0,8 της εκατοστιαίας μονάδας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Από Βιβλία:

1. ΚΕΝΤΡΟ ΜΑΡΕΙΣΤΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ, *ΑΝΕΡΓΙΑ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ*, ΕΚΔ. ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ, 1989.
2. ΚΩΣΤΑΣ ΔΗΜΟΥΛΑΣ, ΕΠΙΜ. ΕΚΔΟΣΗΣ: ΜΑΡΙΑ ΚΑΡΑΜΕΣΙΝΗ, ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΟΥΖΑΣ, *ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ*, ΕΚΔ. GUTENBERG, ΑΘΗΝΑ 2005.
3. ΘΕΟΔΟΣΙΟΣ ΠΑΛΑΣΚΑΣ, ΛΑΜΠΡΟΣ ΠΕΧΛΙΒΑΝΟΣ, ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ ΣΤΟΦΟΡΟΣ, *Η ΕΛΛΑΔΑ ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΑΓΟΡΑ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ*, ΕΚΔ. ΙΔΡΥΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ, ΑΘΗΝΑ, 2002.
4. DAVID BEGG, S. FISCHER, R.DORNBUSCH, ΤΟΜΟΣ Β΄, *ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ*, ΕΚΔ. ΚΡΙΤΙΚΗ, 2002.
5. Α.ΠΕΤΡΑΚΗ-ΚΩΤΤΗ, Γ.ΧΡ. ΚΩΤΤΗ, *ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΜΑΚΡΟ-ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ*, ΕΚΔ. ΜΠΕΝΟΥ, ΑΘΗΝΑ 2000
6. ΠΕΤΡΑΚΗ-ΚΩΤΤΗ, Γ.ΧΡ. ΚΩΤΤΗ, *ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ*, ΕΚΔ. ΠΑΠΑΖΗΣΗ.
7. ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΟΥΡΚΟΥΛΟΣ, *ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ*, ΕΚΔ. ΣΤΑΜΟΥΛΗΣ, 2001.
8. ΝΙΚΟΣ ΜΟΥΤΣΗΣ, *Ε.Ε. -ΔΙΚΑΙΟ- ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ-ΠΟΛΙΤΙΚΗ*, ΕΚΔ. ΠΑΠΑΖΗΣΗ, ΑΘΗΝΑ 1999.
9. *ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΣΤΗ ΜΑΧΗ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ*, ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ, ΕΚΔ. 2003
10. *GUIDELINES FOR UNEMPLOYMENT POLICIES FOR THE YEAR 2003 BY THE EUROPEAN COMMISSION*, EUROPEAN COMMISSION, ΕΚΔ. 2002-2003.
11. *EDUCATION ET CULTURE: GUIDE DE PROGRAMME ET ACTION COMMISSION EUROPEENNE*, ΕΚΔ. 2002.

Πτυχιακές Εργασίες ΑΤΕΙ Πάτρας

1. Δαφερέρα Ειρήνη, Κονιατσιώτη Ελένη, *Η πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την αντιμετώπιση της ανεργίας. Η περίπτωση της Ελλάδας την τελευταία δεκαετία*, ΠΑΤΡΑ, 2004

2. Μέρτικα Αλεξία, Λαμπρόπουλος Αλέξανδρος, Στρούζα Χαρίκλεια, Προοπτικές και δυνατότητες απασχόλησης στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ΠΑΤΡΑ, 2004

3. Παπαγεωργίου Αθανάσιος, Χριστόπουλος Σωτήρης, Ανεργία και η καταπολέμησή της στα πλαίσια της Ε.Ε., ΠΑΤΡΑ, 2000

Διαδικτυακοί Τόποι

1. www.ekem.gr (Ελληνικό Κέντρο Ευρωπαϊκών Μελετών)
[www.ekem.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=3ss:i-stratigiki-
apasxolisis-sto-plaisio-tis-ananeomenis-stratigikis-tus-lisabonas-2008-2010-
prooptikes-endynamosis-sto-pagkosmioiimeno-periballon&catid=15:2008-05-12-
11-28-15&itemid=68](http://www.ekem.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=3ss:i-stratigiki-
apasxolisis-sto-plaisio-tis-ananeomenis-stratigikis-tus-lisabonas-2008-2010-
prooptikes-endynamosis-sto-pagkosmioiimeno-periballon&catid=15:2008-05-12-
11-28-15&itemid=68)
2. www.gsee.gr (Εκθεση ΓΣΕΕ)
 - [www.ingsee.gr/ereynes-meletes/ekthesh/ethsia-Ekthesi-2008-H-ellhnikh-
oikonomia-kai-h-apasxolhsh.html](http://www.ingsee.gr/ereynes-meletes/ekthesh/ethsia-Ekthesi-2008-H-ellhnikh-
oikonomia-kai-h-apasxolhsh.html).
 - [http://www.ingsee.gr/ereynes-meletes/ergasiakes-sxeseis/Ethsia-Ekthesh-2008-Oi-
ergasiakes-sxeseis-sthn-Eyrwph-kai-sthn-Ellada.html](http://www.ingsee.gr/ereynes-meletes/ergasiakes-sxeseis/Ethsia-Ekthesh-2008-Oi-
ergasiakes-sxeseis-sthn-Eyrwph-kai-sthn-Ellada.html)
 - www.ingsee.gr/sitefiles/studies/EKTHESI_10.pdf.
3. www.bankofgreece.gr
(Εκθεση Διοικητή Τράπεζας Ελλάδος για το έτος 2008)
www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/ekthdkth2008.pdf.
4. www.esye.gr
5. www.statistics.gr
6. www.oaed.gr
7. www.ypakp.gr